

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DOĞAN CÜCELOĞLU

*Onlar Benim
Kahramanım*

4. Basım

Remzi Kitabevi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

www.dogancuceloglu.net

DOĞAN CÜCELOĞLU, İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden mezun olduktan sonra ABD'de Illinois Üniversitesi'nde Bilişsel Psikoloji (algılama, düşünme, iletişim) alanında doktorasını yapmıştır.

Daha sonra Türkiye'de Hacettepe ve Boğaziçi üniversitelerinde görev yapan Cüceloğlu, Fulbright bursuyla bir yıl süreyle Berkeley'deki Kaliforniya Üniversitesi'nde ziyaretçi öğretim üyesi olarak çalışmalarda bulunmuştur.

1980-1996 yılları arasında ABD'de Fullerton şehrindeki Kaliforniya Eyalet Üniversitesi'nde görev yapan Cüceloğlu'nun, kırkı aşkın Türkçe ve İngilizce bilimsel makalesi yayınlanmıştır. 1996 yılından bu yana Türkiye'de üniversite öğrencilerine, öğretmenlere, anababalara ve işadamlarına yönelik seminerlere, konferanslara ve atölye çalışmalarına ağırlık vermiştir.

1990'dan bu yana kitaplarını Türkçe olarak yayınlamaya özen gösteren Cüceloğlu, Türk insanının düşünce, duygu ve davranışlarını bilimsel psikoloji kavramları içinde inceleyen kitaplar yazmaktadır.

YAZARIN TÜM KİTAPLARI

Başarıya Götüren Aile • Bir Kadın Bir Ses • İçimizdeki Biz
İçimizdeki Çocuk • İnsan ve Davranışı • İyi Düşün, Doğru
Karar Ver • 'Keşke'siz Bir Yaşam İçin İletişim (İletişim
Donanımları) • Korku Kültürü • 'Mış Gibi' Yaşamlar • Savaşçı
• Yeniden İnsan İnsana • Yetişkin Çocuklar
• Onlar Benim Kahramanım

DOĞAN CÜCELOĞLU

*Onlar Benim
Kahramanım*

4. Basım

Remzi Kitabevi

*Yaptıkları ve yapmadıklarıyla
hayatı yaşanabilir kılan
gizli kahramanlara,
sevgi, saygı ve minnet duygusuyla...*

ONLAR BENİM KAHRAMANIM / Doğan Cüceloğlu

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Editör: Neclâ Feroğlu

Düzeltili: İshak Reyna

Kapak: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1364-2

BİRİNCİ BASIM: Kasım 2009

DÖRDÜNCÜ BASIM: Aralık 2009

Kitabın her basımı 3000 adet olarak yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Remzi Kitabevi A.Ş. basım tesisleri
100. Yıl Matbaacılar Sitesi, 196, Bağcılar-İstanbul

Teşekkür

Yaşam öykülerini benimle paylaşan Gültekin ve Tülay Yazgan'a;

İlk yazdıklarımı gözden geçiren ve beni yüreklendiren eşim Yıldız'a;

Kitabın son halini okuyarak eksikleri tamamlamama yardım eden Yankı ve Şule Yazgan'a;

Kitabın yazılış süresince gerekli kavramsal araştırmaları başlarıyla yapan asistanım Sabiha Kocabıçak'a;

Ses kayıtlarını sabır ve itinayla metne dönüştüren Pınar Kaya'ya;

Kitabın ilk okumasını yapan İshak Reyna'ya;

Sekreterlik hizmetleriyle yardımcı olan Sema Lahçalar'a;

Remzi Kitabevi'nden

Kapak tasarımını yapan Ömer Erduran'a;

Yayın koordinatörü Öner Ciravoğlu'na;

Kitabı daha akıcı bir dile döken editörüm Neclâ Feroğlu'na;

Sayfa tasarımını yapan ve düzelteleri titizlikle giren Hatice Taş'a, kendim ve okurlarım adına teşekkür ederim.

Gültekin Yazgan, Ankara’da avukatlık yapıyordu. Bu genç avukatın ofisinde çalışan Vahit Efendi, İstiklal Savaşı’nda Karabekir Paşa’nın ordusunda bulunmuş, Ermeni çatışmasını Erzurum’da bizzat yaşamış, daha sonra İzmir’e giren ilk Türk askerleri arasında yer almış biriydi. Vahit Efendi zaman zaman Erzurum ve İzmir’deki askerlik anılarını Gültekin’e anlatırdı. Anadolu insanının zaman içinde oluşan o gösterişsiz ama güçlü bilgeliğinin pırıltıları bu sohbetlerde yer aldıkça bu genç avukat gülümser ve onu tüm dikkatiyle dinlemeye özen gösterirdi.

Aynı yıl İstanbul’da Tülay adında güzel mi güzel, enerji ve yaşam dolu genç bir kız, Atatürk Kız Lisesi üçüncü sınıfına geçmişti. Bu genç kız, halasının daveti üzerine 17 Haziran 1957 günü İstanbul’dan Ankara’ya trenle hareket etti ve Ankara garında karşılandı.

İki gün sonra hala, “Hadi, Gültekin’in yazıhanesine bir uğrayalım,” dedi. Tülay’ın halası Gültekin’in de halasıydı, ama ne ilginçtir ki, Tülay ve Gültekin o güne kadar hiç karşılaşmamışlardı.

Gültekin misafirlerini güler yüzle karşıladı. O sırada Vahit Efendi de oradaydı. Bir süre sohbetten sonra Gültekin misafirlerine, “Sizi bir yere yemeğe götüreyim,” dedi. Tülay kendiliğinden Gültekin’in koluna girdi ve birlikte yürümeye başladılar. Günlerden 20 Haziran 1957 Perşembe idi. Bu birlikte yürüyüş, elli yılı aşkın bir süredir devam ediyor.

Vahit Efendi, daha sonra Gültekin’e, “Sen o kıza daha ilk o gün vuruldun ve onunla evlenmeyi kafana koydun,” diyecekti.

Vahit Efendi'nin onların evleneceğine ilişkin kanısı gün geçtikçe kuvvetlendi.

Genç avukat Gültekin o yemekten iki gün sonra bir şiir yazdı:

*Hep düşünmüştüm
Sevginin büyük kapılar açılıp bana geleceğini
Hep düşünmüştüm
Yıldızlı gökler altında birinin beni seveceğini
Hep düşünmüştüm birinin beni düşüneneceğini
Ama düşünmemiştim
Senin böyle gelivereneceğini*

Tülay Ankara'da bir süre kaldıktan sonra İstanbul'a döndü ve Gültekin'le mektuplaşmaya başladılar.

Şimdiye kadar okuduklarınız, insanlar var olalı beri milyarlarca defadır tekrar eden bir öyküyü anlatıyor. Ben bu öyküyü size niçin anlatıyorum? Çünkü Gültekin Yazgan ve Tülay Yazgan benim için özel insanlar.

Niçin?

Biraz daha anlatayım: Evet, onlar mektuplaşmaya başladılar ve Tülay'ın yazdığı her mektubu Gültekin'e Vahit Efendi okuyordu.

Mektupları Vahit Efendi okuyordu, çünkü Gültekin kördü. Yazıhanede yemek için ayağa kalktıklarında, Tülay o nedenle onun koluna girmişti. Bu yolculuğun ömür boyu süreceğinin farkında değildi, ama koluna girdiği adamın özel bir insan olduğunu o gün hissetmişti.

Gültekin kör olduğundan mı benim için özel oldu?

Hayır.

Tülay kör bir avukatın koluna girip, ömür boyu bırakmadan birlikte bir yolculuk yaptığı için mi benim için özel oldu?

Hayır.

Onlar benim için özel oldu, çünkü ben onları "kahraman" olarak görüyorum. Evet, onlar benim kahramanım.

Onları nasıl keşfettim ve nasıl benim kahramanım oldular kısaca anlatayım.

Yankı Yazgan, Gültekin ve Tülay Yazgan'ın oğlu, uzmanlık alanı çocuk ve ergenlik psikolojisi olan bir psikiyatri profesörü. Yakınım bir ergen kız için Yankı Bey'den randevu aldık ve randevu zamanında ofisine gittik. Yankı Bey'le önceden tanışıyorduk; ofisinde kendisiyle kısa bir sohbet yapma olanağı bulduk. Daha sonra çevreme bakınırken orada *Kör Uçuş* adında bir kitap gördüm. Kitabın yazarı Gültekin Yazgan idi.

Yankı Bey, yazarıyla ilgili merakımı gidermek için, "Babam," dedi ve kitaptan bir adet bana verdi. Kitap, 2002 yılında bin adet olarak basılmıştı.⁽¹⁾

İlk okuyan, eşim Yıldız oldu. Okurken, sık sık okuduklarından etkilendiğini belirten sesler çıkarıyor ve o an durup bunları benimle paylaşmak istiyordu. Ben ise, okuduklarını benimle paylaşmasını istemiyordum, çünkü o bitirir bitirmez ben okumak niyetindeydim ve kitabın etkisinin kaybolmasını istemiyordum. Baktım olmuyor, daha fazla bekleyemedim, kendime de bir kitap aldım.

Kitabı okumaya başladım; okudukça kör yazar benim gözümde devleşti. Türkiye'nin gizli kahramanlarından birini keşfetmiştim. Gültekin Yazgan bir cumhuriyet aydını, olgun bir insan ve gerçek bir "savaşçı"ydı.

Kitabı tanıtan bir yazı yazdım ve kendi sitemde (*dogancuceloglu.net*) yayınladım. Bu ülkede milyonlarca özürlü var; insan olarak her birinin, aynen diğerleri gibi, saygı duyulacak kişiler olduğuna inanıyorum. Bir insanın kör olması benim gözümde onu özel kılmaz. Gültekin Bey'i özel kılan olaylara yaklaşımı, düşüncü, kişiliği, değerleri, inançları; yani varoluşu.

Kitabı okumayı bitirince her ikisini de, özellikle Tülay Yazgan'ı tanımak istedim. Çünkü onun varlığını kitabın her yerinde hissedebiliyordum. 'Gültekin Bey'in yolculuğunun derinliğinde ve coşkusunda o var,' diye düşündüm. Tanışınca yanılmadığımı an-

1 Gültekin Yazgan, *Kör Uçuş*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002

ladım. O da özel bir insandı ve onsuz Gültekin Yazgan'ın yaşamı, şimdiki derinliğini ve kapsamını bulamazdı. O da benim gizli kahramanlarımdan biri oldu.

Kendime dert edindim; onları tanımak ve tanıtmak istiyordum. Onların yaşamını bilmek Türkiye'yi zenginleştirecekti; buna inanıyordum. Onların yaşamını anlatan bir kitap yazmak istedim. İzin verdiler, *Kör Uçuş*'tan da istediğim kadar alıntı yapabilecektim.

Umarım onlar, kitabı okuduktan sonra, sizin de kahramanınız olur.

2

1939 Nisan'ının ilk günleriydi. İki ayı aşkın bir süredir yattığım Cerrahpaşa Hastanesi'nden taburcu olmuş, annemin kolunda çıkıyordum. Ne var ki bu çıkış hastaneye gelirken geride bıraktığım yaşantıma dönüş değildi. Allaha ısmarladık bile diyemeden ayrıldığım sınıfıma, kitaplarıma, defterlerime ve de aydınlığa geri dönmüyordum. Yarım kalan oracıkta yarım kalmıştı. Yeni bir yola çıkıştı bu: Kör uçuş başlıyordu.⁽¹⁾

Gültekin Yazgan *Kör Uçuş*'a bu sözlerle başlıyordu. Kendisi "Kör uçuş" diyor ama çok az insan onun kadar bilinçli, "görek" yaşamıştır.

Akla hemen, neden kör oldu sorusu geliyor. Gültekin Yazgan'ın babası Dr. Ahmet Nafiz, 1925'te Niğde'den Aydın'a sağlık müdürü olarak tayin ediliyor. Aydın o yıllarda on bin nüfuslu bir kent, doktor sayısı az. Tayinden iki yıl sonra Gültekin doğuyor. Bir süre sağlık müdürü olarak çalışan baba, daha sonra kendi muayenehanesini açıyor ve serbest çalışmaya başlıyor.

Mahalledeki her çocuk gibi Gültekin de bol bol oynuyor. Yaz tatilindeyken bir gün kapıyı kız arkadaşları çalıyor ve "Halkevinde kurs açılmış, mandolin dersine gidiyoruz, hadi sen de gel," diyorlar. O da ablasının mandolinini kapıldığı gibi onlara katılıyor. Böylece üçüncü sınıfta mandolin dersine başlıyor.

O yıllarda Aydın'a İstanbul Şehir Tiyatrosu gelirmiş; arada bir

1 a.g.e., s. 15

de Zati Sungur. Küçük Gültekin ve ailesi de bu etkinlikleri kaçırmamış. Aydın Halkevi'nde de anma geceleri olurmuş. Ölümeleri veya doğumları sebebiyle Mimar Sinan, Ziya Gökalp gibi Türk büyükleri birer konuşmayla anılmış. Konuşma bitince halkevinin piyanisti –ki kendisi sessiz sinema zamanlarında piyanistlik yapmış biriymiş– ve ortaokulun müzik öğretmeni, birlikte küçük bir konser verir, popüler Batı müziği parçaları çalarlarmış. Bu konserler küçük Gültekin'in müzik ilgisinin artmasını sağlamış.

Anılarını bana anlatırken, “Halkevi önemli bir yerdi o zaman. Toplumdaki eksikliğini hâlâ duyuyorum,” dedi.

İzmir'de Mithatpaşa Caddesi Köprü'deki evlerinde buluştugumuzda, Gültekin Bey'in çocukluğuna dair aramızda şöyle bir konuşma geçti:

D: Kim veriyordu mandolin derslerini?

G: Tanımadığımız biri gelmiş, kurs açmış, ders vermeye başlamış. Ama sonra, okullar açılınca, okulda bir kurs açıldı. Kursu açan, müzikle çok ilgili bir öğretmendi. Allah rahmet eylesin, adı Cevahir Ünver'di.

“Cevahir Bey'in mezun olduğu okul neydi acaba?” diye sorunca eşi Tülay Hanım beni düzeltti:

T: Hanım. Cevahir Hanım.

G: Yozgat'ta anaokulu öğretmenliğinden mezun olmuş. Kendini sevdiren bir öğretmendi. Sert değildi. Kursu organize eden, kursu açan benim öğretmenimdi, ama müzik dersini veren mandolin öğretmeni başka bir sınıfın öğretmeniydi, Hüseyin Bey. O biraz sertti ama ben mandolinde kusur etmediğim için bana fazla bir sertliği olmadı. Onu da anmam lazım çünkü altı ay kadar ondan epeyce ders aldık. Okul müsamesesinde grubumuz konser verdi, çok güzel oldu.

D: Bir şey sorabilir miyim Gültekin Bey?

G: Evet.

D: Öğretmen deyince akılda biraz sert, korkulması gereken bir imaj oluşur muydu siz çocukken?

G: Eee, bir mesafe olurdu. Her sabah mutlaka ellerimizi sıranın üzerinde mendilimize koyar, tırnak ve mendil muayenesi için beklerdik. Mendili olmayan evine gönderilir, evden alıp gelirdi. Sonra boylarımız ölçülür, arada bir göğüs ölçümüz alınır, o duvardaki tablolara yazılırdı. Bunlar o zamanlar yapılan şeylerdi. Beşinci sınıftayken ben gazete kolundaydım. Gündüz elektrik yok. Atatürk'ün ölümünü, ancak akşam radyo haberlerinden duyabildik. Ertesi gün haber olarak sınıfın karatahtasına yazdım.

D: Ne yazdınız?

G: Mustafa Kemal... Cumhurbaşkanımızın hangi saatte nerede öldüğünü yazdım ve o sınıfta ağlayanları görmeliydiniz. Birinci sınıf öğrencileri çok kedere büründüler. Hele bir kızı çok iyi hatırlıyorum. Kendini yerlere atarak ağlıyordu, bağırarak, çağırarak. Bu haber herkesi çok sarstı. Baba gibi benimsemişiz. O yılbaşından sonra da benim gözüm bozulmaya başladı.

Tülay Hanım, benim kör olmanın başlangıcını bilmek istediğimin farkındaydı. O nedenle, o sevecen tavrıyla Gültekin Bey'e soruyu o sordu:

T: O çarpma olayı ne zaman oldu şekerim? Başını çarpma olayı ne zaman oldu?

G: İki-üç ay önce. Doktorların dediğine göre çarpmadan olmuş bu.

D: Nasıl bir çarpmaydı bu, anlatabilir misiniz?

G: Şöyle: İki türlü çarpma geçirdim ben. Bir tanesi ayağımı dayamıştım sandalyeye, bağcığımı bağlarken sandalye geldi, gözlerimin üstüne vurdu. İkinci çarpma da şöyle oldu: Babam köylere bir hasta bakmaya gittiği zaman bazen onunla giderdim. Bir keresinde İncirlio'ya gitmiştik. İncirlio'ya da pideci fırınına uğradık; çocukluk bu ya, kapıdan değil de, dışarı duvara çıkıp oradan atlayıp gireyim dedim. Duvara çıktım ama benim görmediğim bir kepenk varmış üst tarafta. Atlamak üzere ayağa kalkınca, çok şiddetli vurdum başımı, *(Gözlerinin hemen üst kısmını gösteriyor)* tam burayı. Fakat biz bu olayları pek gözümüzde büyütmedik o zaman. İstanbul'a gittiğim zaman Almanya'dan

Türkiye'ye gelmek zorunda kalan Alman bir göz doktoru vardı, sanırım adı Egesheimer idi, o dedi ki, "Bir çarpma geçirdiniz mi iki-üç ay önce?" Ben bunları ona da söyledim. Bu çarpmalar nede- niyle olabileceğini söyledi. Retina yırtılması çünkü. Gözüm mi- yoptu ve zayıftı. O zamanlar göz içine girip elektrik kontağıyla yırtılan retinayı kaynatmaya çalışmak yeni bir yöntem. O Alman doktor bu yöntemi bana uyguladı ve yırtılan parçaları kaynatma- ya çalıştı. Benimki bir parça tuttu. Bir ay kadar sırtüstü yatırdılar. Ondan sonra açtılar, biraz gördüm, ama gene nüksetti. Bir ame- liyat yaptılar, sonra ikincisini yaptılar, ama olmadı. O zaman bun- lar yeni denenen yöntemlerdi. Şimdi lazerle gayet basit bir işlem olarak yapılıyor.

Tülay Hanım bir iç çekmesiyle, "Şimdi olsa düzelir," dedi. Gültekin Bey devam etti:

G: İki buçuk ay kadar hastanede yatmak zorunda kaldım. Ağabeyim de o zaman son sınıfta, tıbbiye son sınıfta. O götürdü zaten beni, böyle bir doktor var, orada muayene ettirelim, diye.

Gültekin Bey, çocukluğunun o en zor günlerini kitabında şö- ye anlatıyor:

Henüz on bir yaşındaydım, şimdi nasıl oldu anımsaya- mam; ama gerçeği kavramıştım; kavramakla da kalmamış, "kabullenmiştim." Gözyaşı dökmeden, hırçınlaşmadan, ileri- de bir gün yeni bir ameliyatla körlükten kurtulurum diye içim- de boş umutlar besleyerek oyalanmadan kabullenmiştim.⁽¹⁾

Gerçeği kabul edişindeki bu olgunluk, onun tüm yaşamını etkileyecek en önemli adımı oluşturacaktı. Ben kendim, bilim- sel psikoloji kavramları içinde on bir yaşındaki bir çocuğun bu kadar süratle gerçeği anlayıp kabul etmesini açıklamakta yeter- siz kalıyorum. Gerçeği inkâr, sonra isyan ve öfke, daha sonra ka- ramsarlık ve depresyon ve daha sonra boyun eğiş beklerdim ben. Araştırmalar böyle bir aşamalar silsilesi gösteriyor. Ama bu ço-

1 a.g.e., s. 15

cuğun psikolojik durumu, bilimin beklediği aşamaların ötesin- de bir gelişme gösteriyor. Ve kendisi hayatını anlatan kitabı yaz- dığı zaman, o ilk adımın farkında ve bunun üstünde ısrarla duru- yor. Şöyle yazıyor:

Gerçekleri soğukkanlılıkla kabulleniş, içinde bulunduğumuz durumun artılarını, eksilerini, olabilirlikleri ve olmaz- lıklarını saptamayı, yaşam savaşının stratejilerini ve taktik- lerini bunlara göre belirlemeyi mümkün kılar. Bu aynı za- manda olağan ve normal yaşama dönmek için gereken her şe- yi yapmaya hazır olmak da demektir. Fiziksel veya zihinsel iş- levlerinde birtakım önemli kayıplara uğramış insanların bu kayıplarının getirdiği yeni duruma bedensel, ruhsal ve sosyal bakımlardan; gerekiyorsa eğitsel ve mesleki bakımlardan da uyum sağlama sürecinin, teknik terimiyle rehabilitasyonun başarıyla sonuçlanması için önkoşul işte böyle bir kabulleniş- tir. Rehabilitasyonun kapısını açan "kabulleniş" asla bir "bo- yun eğiş" değildir; boyun eğici bir tutum insanın elini kolu- nu bağlar, onu olanla yetinmeye götürmekten başka bir şe- ye yaramaz.⁽¹⁾

Kim verdi bu temel yaklaşımı? Çevresinde onun körlükle baş- etmesinde ona yardımcı olacak, yol gösterecek kimler vardı?

Hiç kimse!⁽²⁾

Kendisi bunun farkında; şöyle yazıyor:

İyi ama bunları o sırada bana anlatacak kimse yoktu ki çevremde! Şimdi gerilere bakarken daha da açıkça anlı- yorum: O çocukluk çağında körlüğümü kabullenişim Yüce Tanrı'nın körlüğe uyum sağlamama "ilk yardımı"ymış.⁽³⁾

1 a.g.e., s. 15-16

2 Bu kitabın ilk müsvedesini gözden geçiren Psikiyatri Profesörü Yankı Yazgan'ın notunu buraya almadan edemedim. Sayfa kenarına şöyle yazmış: "Biz pratikte ailenin kabullenışı üzerine odaklanıyoruz. Oysa burada kabul- lenen bir çocuk!"

3 a.g.e., s. 16

Evlerinde yaptığımız sıcak sohbetlerimizde bu gerçeği kabul-
lenme konusunu ele alıp irdelemek istedim.

G: Bir kapıyı kapayıp öteki kapıyı açmak bu.

D: Aynen öyle. Şimdi, iki kere başınızı vurdunuz. Retina yırtıl-
ması oldu siz farkına varmadan, ortaya çıktı ki siz bununla yaşa-
yacaksınız. O zaman...

G: Hastanede ümidimi kesmiştim. Ve o sırada bir şey anımsa-
dım, bir çocuk dergisi, *Çocuk Duygusu* diye, benim daima aldı-
ğım. O dergide bir röportaj okumuştum. O röportajdan, İzmir’de
“Sağır-Dilsiz ve Körler Müessesesi” diye bir müessese olduğunu
öğrenmiştim; Sağlık Bakanlığı’na bağlı. 1925’te açılmış. Bu mü-
essesede 20-25 kadar öğrenciye müzik, kabartma yazı öğretirler-
di, 100 kadar sağır-dilsiz de orada çeşitli el sanatları öğrenirler-
di. Böyle bir yerdi burası. Bunun varlığını, bu röportajı hatırladım,
dedim ki, “Demek ki körler okuyup yazabiliyor.”

Tülay Hanım kocasıyla gurur duyduğunu belirten o her za-
manki gülümseyişle bana bakarak, “Hastanedeyken...” dedi.
Gültekin Bey devam etti:

G: Körlerin okuma imkânı olduğunu, yazıları olduğunu o rö-
portajdan hastanede hatırladım. Bu benim için gerçekten sevin-
dirici oldu. Çünkü artık okula dönmeyeceğimi biliyordum. Onu
ben doktorlardan önce kabul ettim. Olmuyor çünkü. Olmadı.
Düzemedi. Hastaneden çıktığımda hazırdım yani. Bu iş yeni bir
hayat. Muhakkak buna uyum sağlamalıyım. Bunun için gerekli
şeyleri yavaş yavaş yapmalıyım, diye çocuk kafasıyla...

T: Yani depresyon gibi bir duygu yaşamadın mı?

Tülay Hanım soruyu eşine soruyordu ve benim bu cevabı
duymak isteyeceğimden emindi. Gültekin Bey’in sağ kulağı biraz
yavaş işitiyordu, o nedenle Tülay Hanım biraz yüksek sesle ko-
nuşuyordu onunla, ama buna rağmen duymadığı durumlar olu-
yordu.

Değerli okurlarım, orada olmanızı isterdim, Gültekin Bey’in
biraz ağır işitmesi bazı durumlarda tatlı diyaloglar doğuruyordu.

G: Ha?

T: Depresyon gibi... böyle bir karamsar...

G: Hayır hayır. Hiç depresyon gibi bir şey yaşadığımı hatırla-
mıyorum fakat annem babam çok sarsıldılar. Şeker hastası ol-
dular.

Tülay Hanım bana açıklama yaptı: “Annesinin saçları beyazla-
mış.” Bunu duymamış olan Gültekin Bey devam etti:

G: Annemin saçları beyaz olmuş. Ben o zaman İstanbul’a ab-
lamla gittim, annem gelmedi. Annem depresyona girmiş ve saç-
ları bembeyaz olmuş. Annelik tabii. Çünkü körlük o zaman büyük
bir felaket. Çünkü işe yaramayacak hale geldiğini düşünüyor in-
sanlar. Yani toplumdaki görüş bu.

D: Evet, haklısınız.

G: Gerçekten de ortada örnek yok bir şey yok. Hatta İzmir’deki
ufak çapta da olsa bir girişimden haberleri yok. Kimse bilmiyor.

T: Yani o *Çocuk Duygusu*’ndaki yazı...

D: Ben de onu düşünüyordum. Bir kişinin yazdığı bir yazı ki-
mi nasıl etkileyecek ve kimlere ne gibi olanaklar sunacak, bile-
mezsiniz.

O an, kısa da olsa kendi iç dünyama dalmıştım. Bir çocuk der-
gisinin ve orada çıkan bir yazının bir çocuğun hayatını bu kadar
derinden etkilediğini görmek bir yazar olarak beni düşündürdü;
farklı bir sorumluluk duygusu içine girdim. Ben de bir yazardım;
gerçekten sorumluluğumun bilincinde miydim? Bu sorumluluk
duygusuyla beraber derinlerde bir heyecan duyduğumun da ayır-
dındaydım.

G: O dergi iki yıl-üç yıl devam edebildi. Ciddi bir çocuk dergi-
siydi; hakikaten güzeldi.

D: Acaba kim çıkarıyordu?

G: Bilmem ki. İstanbul’da çıkıyordu. Aynı müessese *Yavru
Türk* diye, daha küçükler için de bir dergi çıkarırdı. Gür Tunca fa-
lan mı yazardı onda? Yazarlarını bile hatırlamıyorum, ama çocuk-
lukta insan yazıyı okuyor, yazarını düşünmüyor.

D: Ne kadar önemli değil mi, bir bilgi kırıntısının yardımıyla güçlü bir gelecek yaratabileceğinizi hissediyor ve bir karar alıyorsunuz. Hayatınızı yönlendiren o kararı sizin kendinizin almış olması ne kadar önemli, değil mi?

G: Öyle tabii. Dışarıdan empoze edilmedi. Dışarı bir şey bilmiyor zaten. Hatta olumsuz bir hava var. Yani işe yaramaz hale gelmiş bir çocuk artık. Bakacaklar, edecekler, yedirecekler, içirecekler, mutlu edecekler... başka bir şey düşünülüyor. Akla gelmez. Ve danışacak kimse de yok, çünkü yok kimse. Hele Aydın gibi bir yerde... Türkiye’de yok zaten.

D: Toplumun size biçtiği rolü kabul edemediniz; “Ben bu olamam! Demek ki körler için okuma imkânı var. Aksi halde bunu yazmazlardı,” diye bir umut oluştu içinizde.

G: Evet. Umut büyük bir şey. Okuryazar olabilmek ve ondan sonra da Türkiye’de, olmazsa dışarıda, gidip okumak. Dışarıda bir yere gitmek, yurtdışına.

Tülay Hanım’la göz göze geldik, yüzündeki takdir ve hayranlık gülümseyişiyle gözlerimin içine bakıyordu.

‘İşte benim iki kahramanım,’ diye düşündüm. O an, o iki insanla birlikteyken, onlarla konuşurken, ne muhteşem bir an yaşadığının farkına vardım.

Düşündüm: Bir insanın var olabilmesi için onun yaşamına tanıklık yapan birilerinin olması gerekir. Var olabilmek için çocuklar gördüklerini hep çevresindeki anne ve babasıyla paylaşmak ister; “Anne bak!”, “Baba bak!” der dururlar. Anne ve baba onların gördüğünü görüp tanıklık yapar, “Ha evet, kedi var, değil mi!”, “Aa, dala kuş konmuş, değil mi?” derlerse, çocuklar mutludur. Yaşamının tanığı yoksa, beden var olursunuz ama ruh hen olamazsınız.

Tülay Hanım, Gültekin Bey’in en önemli tanığıydı. Ve ne güçlü bir tanık! Bir kahramana bu denli güçlü bir tanıklık yapabilen insanın kendisi de kahraman ruhludur.

Ne muhteşem bir zenginlik yaratmışlar yaşamlarında; çocukları da bu zenginlik ortamında büyümüş. Tülay Hanım’ın bakış-

larındaki ışıltıda bu zenginliğin gücünü ve derinliğini görebiliyordum.

Gültekin Bey konuşmaya devam etti:

G: Türkiye’de gidecek okul yok. İzmir’deki müessese, ilkokul seviyesinde; biraz hayat bilgisi falan bir şeyler veriyorlar. Ve o çocuklar o zaman zekâ geriliği olanlarla bir aradaydı. Sinir hastalıkları, asabiye dedikleri dal... müdürler, asabiye uzmanlarıydı. Ve o okulun ilk müdürü, arkadaşlar vardı oradan, ben sonra onlardan öğrendim, oradan ayrıldıktan sonra Manisa Akıl Hastanesi’ne başhekim oldu. Yani orada özürlü çocuklara akıl hastası gözüyle bakılıyordu.

Özürlülere bakış tarzının ve onlara verilen eğitimin Türkiye’deki tarihini yazmak isteyenler için bu anıların kaynak niteliği oluşturacağını düşündüm bir ara. Bir ara, tarihi bir an yaşıyorum duygusuna kapıldım. Gültekin Bey dinlenip dinlenmediğini anlamak istercesine susmuştu, benim bir şeyler dememi beklediğini düşündüm. Böyle bir insanı akıl hastalarıyla birlikte tutan bir toplumun çocuğuyduk ikimiz de. Derin bir nefes aldım; “Evet, anladım,” dedim. Gültekin Bey dinlendiğinden emin, devam etti:

G: Öğrencilere normal bir insan gözüyle bakılmıyordu. Hatta sonradan Mithat Enç –benim dostum, Türkiye’de özürlüler için özel eğitimi kuran adamdır. Bu okula öğretmen tayin edilmiş gençliğinde. Hayatını yazdığı kitapta– “çıkamaz sokak” der orada verilen eğitim için. Böyle bir eğitimde müzik eğitimi çok ağırlıklıydı. İlk hatta yabancı hocalar falan getirmişler. Yani Mustafa Kemal devrinde bayağı bir şeyler yapılmış fakir Türkiye’de. Ama sağır-dilsiz ve körler bir arada, sıkıntılar yaşamışlar. Çocuklar anlatırlar: Geceleri bizimkiler, yani körler, elektrikleri kapatıp onların, yani dilsizlerin yatakhanelerini basarlarmış.

Bir yandan Gültekin Bey’i dinliyordum, bir yandan ister kör ister sağır olsun çocuğun çocuk olduğunu düşünüyordum. Bu tür gözlemler benim filozof yönümü tetikliyor: Çocukların bir-

birleriyle kavga etme gereksinimleri, kamplara bölünmeleri, siz-biz kavgası her koşul içinde kendini ifade ediyor ve “insan nedir?” sorusuyla ilgili sürekli düşünmeme yol açıyor. İlgimi çekmiş ki, sordum:

D: Gerçekten mi?

G: Gece onları döverlermiş. Ama gündüz de bizimkiler için fena. *(Gülüyor)*. Bir hayli dövüş olmuştur böyle.

D: Herkes kendi güçlü tarafını kullanıyor!

G: Geceleri ışık söndü mü, onlar için çok fena. Arkadaşlar, oradan gelenler anlatırdı.

D: Bana bu ilginç geliyor, üzerinde düşünmeye değer bir gözlem olarak alıyorum bunu.

G: Oradan çıkanlar orada burada çalgıcılık yaptılar. Meyhanelere düşen oldu. Bir tek çok kabiliyetli birisi vardı, o Ankara’da bayağı iyi durumdaydı. İyi bir flütçüydü ve hayatını gayet iyi kazandı. Kabiliyeti olsun olmasın, o okulda herkese müziği zorla öğretirlerdi. Ama kabiliyetler tabii fark etti.

D: Gültekin Bey, ben şimdi çocuk gelişimiyle ilgileniyorum ve şöyle bir düşünceyi sizin hayatınızda bir yoklamak, sınamak istiyorum. Şimdi siz görme yeteneğinizi kaybetmeden önce oyun oynadınız, arkadaşlıklar kurdunuz, ondan sonra müzikle ilgilendiniz ve kendinizle ilişkinizde şöyle bir durum vardı sanırım: “Ben yapabilirim.” Yani, “Başkasının yaptığı her şeyi ben de yapabilirim!” duygusu.

G: Evet.

D: Demek ki siz kör olmadan önce, “Ben yapabilirim” duygusu içinize yerleşmişti.

G: Bir de meraklıydım ben. Başka şeyleri de merak ederdim. Mesela babam köylere gittiği zaman ben de eğer okulda değilsem onun otomobiliyle giderdim. O hasta bakmaya gittiği sırada ben şoförle kalır, şoföre motorun kapağını açtırır, motoruna falan bakardım. Şurasıyla burasıyla ilgili sorular sorardım. Her rastladığım adamın mesleğiyle ilgili bir şeyler öğrenmeye hevesim vardı.

D: Kendiliğinden mi?

G: Evet. Kendiliğinden. Mesela istasyona inerdim. Söke treni dediğimiz bir tren vardı, Söke-Nazilli arasında çalışırdı, akşamüstü gelirdi; gider makinistle konuşurdum.

D: Kaç yaşındaydınız o zaman?

G: On yaş, on bir yaş. Körlükten önce. Makiniste, onlar da konuşacak adam arıyorlar, bir şeyler sorardım, mesela lokomotifle ilgili. Merak ederdim hep. Çevremi merak ederdim. Tabii bu merak sonra işime yaradı.

D: Peki bir soru: Bu merak ağabeylerinizde ve ablalarınızda da olan bir şey miydi, yoksa sizde daha mı belirgindi? Hiç dikkatinizi çekti mi?

G: O dikkatimi çekmedi doğrusu. Ağabeylerimle yaş farkı olduğu için aramızda... Ama onlar düzgün okudular, meslek sahibi oldular. Benim nazarımda zaten ortaokuldan sonra...

Konuşmalarımızı sessizce takip eden ve Gültekin Bey’e Tekin diye hitap eden Tülay Hanım söze karıştı:

T: Ama Tekin, Seyfi Ağabey’inin merakları vardı.

G: Haa, Seyfi Ağabey’inin vardı.

T: Fotoğraf çekmeye meraklıydı mesela...

G: Seyfi Ağabey’im fotoğraf çekmeye çok meraklıydı. Hatta küçükken bile onun bir fotoğraf makinesi vardı. Kullanırdı. Evde fotoğraf büyütürdü. Marangoza karanlık oda yaptırdı; ampuller koydu. Bir de yabancı dile meraklıydı.

D: Yabancı dile mi?

G: Evet; Esperanto öğrendiydi o zaman. O zaman turist az ama yabancılarla konuşmak isterdi. İstanbul’da falan İtalyanlarla konuşmuş. Yani çok meraklıydı. Öteki ağabeyim yemeye içmeye, mutfak işlerine çok meraklıydı. O, kültürel konulara fazla meraklı değildi.

D: Anladım. Hastalık gelmeden önce siz böyle, dünyayı her boyutuyla keşfetmeye merak eden biriydiniz.

G: Evet. Etrafım zengindi. Küçük bir marangoz takımım vardı benim; oyuncak boyutunda küçük bir çekiç, rende, testere fa-

landan meydana gelen. Kesip biçip rendeleyip planör falan yapmaya çalışırdım. Ve tanıdık marangozların atölyesine gidip orada aletlerle oynamayı severdim. Marangozluğa çok merakım vardı. Hâlâ severim bu marangozluk işini. Onun için hatırlıyorum böyle tanıdık marangozların atölyesine gidip orada rendelediğimi, kesdiğimi bazı küçük parçaları. O zaman makine fazla yaygın değildi, el aletleriyle çalışırlardı. Sekiz yaşında falanım. Onlar tabii sebep olur insanın ilgisini yöneltmeye... Yahut çocuk ilgilendiği için alıyorduk ebeveynleri onları, bilmiyorum.

D: Sonra?

G: Ayrıca çok soru soran bir çocuktum. Benim sorularım herhalde dikkatlerini çekiyor veyahut da rahatsız oluyorlardı ki, bana evde "sorgu melaikesi" derlerdi.

Yüzündeki gülümsemeyle konuşmaları izleyen Tülay Hanım tekrar söze girdi:

T: Mesela Necmi Ağabey, Allah rahmet eylesin, "Tekin insanı sorularıyla yorar," derdi. Hâlâ öyledir. Hâlâ sorar, hâlâ öğrenmek ister. Yaradılıştan gelen bir eğilim. Her şeyi öğrenmek ister. Ne yapıyor? Ne oluyor? Ne bitiyor? Bir sergiye gitse sergideki resmi biri anlatsın ister. Yani olaylara, her şeye karşı ilgili. "Sorgu melaikesi" diye ablası çok söylerdi.

G: Eee, soru, öğrenmenin anahtarı. Sormazsanız öğrenemezsiniz. Değil mi?

D: Evet. Evet. Anladım.

Anladığım şuydu; Gültekin doğuştan meraklı bir çocukmuş, on bir yaşına gelinceye kadar dünyayla ilgili keşifler yapmış, kendine güvenini geliştirmiş biri. Acı gerçeği kabul etmekte, daha önce geliştirmiş olduğu bu kendine güven zemininin yararı olmuştur. Ama acaba çevresi bu gerçeği kabul etmesinde ona yardımcı oldu mu?

Bu soru aklımdan geçerken şöyle bir konuşma içinde buldum kendimi:

D: Şimdi siz görme özürülülerin, daha doğrusu bütün özürülü-

rin, "engelleri aşmak için atılacak ilk adımın, sakatlığı bütün gerçekliğiyle kabullenmek" olduğunu mu söylüyorsunuz?

G: Evet. Doğru. Bunu her zaman söyledim. Hâlâ aynı fikirdeyim; hatta daha da sağlam şimdi. Yani, ancak o zaman çare bulabilirsiniz. Neleri yapamayacağınızı kabullenirsiniz. Kalkıp da şoför olmanın hasretini çekmezsiniz. O olmayacağı için araba kullanmaya kalkışmazsınız. Yani heves etmezsiniz, içinizden gelmez. Çünkü eldeki malzemeniz o. Başka bir şey yok. Onları kullanmak zorundasınız. Benim söylediğim bir cümle vardır: "Sorun varsa çözüm de vardır." Ben buna inanırım. Bir sorun varsa çözümü de aranmalıdır. Aranırsa bulunur diye düşünürüm. Mesela ben bundan birkaç sene önce çorabımı giyemiyordum. Çok ağrıyordu ayaklarım, sonra protez takıldı kalçalara... Giymek için birini çağırarak her seferinde... Kalın telden bir şey yaptım, onunla çorabımı giymeyi başardım ve çok memnun oldum. Bir sorunu çözmek için bir şeyler bulunuyor. Yolunu bulmak lazım. Vaktiyle de öyle düşünürdüm. Bir çaresi vardır.

D: Anlıyorum. O çıkar yolu bulmadan önce ilk gerekli adım... Mevcut sorun ne, mevcut durum ne, onun gerçeğini kabul etmek.

G: Tabii.

D: Peki Gültekin Bey, bu yönden siz, daha doğrusu şöyle soracağım, o zamanki aile çevrenizde, komşularınızda ve arkadaşlarınızda gerçeği olduğu gibi kabul etme bakımından bayağı bir eksiklik gördünüz mü?

G: Eee tabii. Onlar gerçeği kabul etseler de, onun neticelerini yanlış düşünüyorlardı. Bunu demek istediniz, değil mi?

D: Belki de gerçeği görseler dahi size söylemekten çekiniyorlardı.

G: Tabii, "kör" kelimesini kullanmakta bile çok çekingen davranan oldu.

Tülay Hanım kendi gözlemlerini paylaştı:

T: Hâlâ insanlarda o var: "Ay çok üzülüm, Gültekin Bey'in yanında görmeye ilgili bilmem ne konuştum.", "Manzara ne ka-

dar güzel, işte şöyle, işte böyle, dedim.” Ay, diyorum ben de, sakın ha, öyle düşünmeyin.

G: Ben özellikle duymaya çalışırım.

T: Özellikle anlattırır Gültekin Bey. Yani hâlâ insanlarda böyle duygular var.

D: Evet evet. Hatta insanlarda, gördükleri gerçekleri paylaşma konusunda, acaba sizin gücünüze gider mi gitmez mi diye bir duyarlılık oluyor, değil mi?

G: Tabii. Tabii. Bu tutum genel. Her hususta oluyor. Topala da “topal” demek istemezler. Yani özürlerden bahsetmek ayıp sayılıyor. Halbuki bahsetmese de, o var. Olan bir durum. Ama ben çevremde mümkün olduğu kadar bunu kırmaya çalıştım. Benim çevremde insanlar artık rahat; o kelimeden korkan yok.

Tülay Hanım mevcut durumu anlattı:

T: Şimdi kitaplıkta⁽¹⁾ ilişki içinde olduğumuz, görüştüğümüz 80-90 kişide bunu sağladık. İnsanlara en başta vermek istediğimiz bu. Körlere gerçekçi bir bakış açısı sağladık. Bu kişilerin birçoğu kendi dostumuz; onlar bile böylesine çekingen davrandılar ilk başta. Ama daha yakınlaştıkça rahatladılar.

G: Artık bunun olumsuzluk ifade etmediğini biliyorlar. Özürlüyle ilgili olarak herhangi bir insan gibi düşünmeye başlıyorlar o zaman.

D: Bu önemli bir konu.

G: Evet.

T: Öbür yandan yardım etmek de çok iyi bir şey. Şimdi mesela tualete giriyor, değil mi... körlüğün zaten en büyük dezavantajı o. Yeni bir yere girdiği zaman, bir anda bir boşlukta kalmış, bir yere düşüyormuş gibi hissediyor kendini. Tualete götürdüğün zaman orada ona yardım edersen, o zaman onun bü-

1 Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı-TÜRGÖK, Gültekin ve Tülay Yazgan'ın gayretleriyle kurulan ve Türkiye'nin her yerindeki görme özürlülere hizmet veren kitaplık. TÜRGÖK'ün öyküsünü ilerleyen sayfalarda bulacaksınız. (www.turgok.org)

tün sorununu halletmiş oluyorsun. Yani, “Şurada bu var, burada bu var,” türünden açıklayıcı, yol gösterici yardım gerçekten yararlı ve insanların bundan çekinmemesi, bunu göz ardı etmemesi önemli.

G: Araçlarımız, kullandığımız yöntemler geliştikçe daha az yardıma ihtiyaç oluyor. Rehabilitasyonun maksadı da bu zaten. Mümkün olduğu kadar başkasına muhtaç olmadan normal insan yaşamını sürdürmek. Bunu öğretmek.

Bir başka oturumda konuşmayı yine gerçekleri kabul etme konusuna getirerek biraz daha ayrıntılı bilgi almak istedim:

D: Sizin bir bakışınız, kendi gördüğünüz bir gerçek var. O gerçek üzerine hayatınızı inşa etmek için bir program yapmak istiyorsunuz ama çevreniz sizin gördüğünüz gerçeği görmüyor, o gerçeği anlatmaya çalışıyorsunuz. Onlar farklı bir gerçek görüyor gibime geldi. O konuda değinecekleriniz var mı? Sanki orada bir mücadele verdiniz gibi hissettim.

G: Benim körlüğümü kabul etmiş olmaları lazım ama bunun neticesinde anlaşmazlık var. Şunu söyleyeyim, ben beş-altı ay gündüz dışarı çıkmaktan da çekindim. Öyle bir çekingenlik doğdu bende. Beş-altı ay gündüzleri hiç dışarı çıkmadım. Yani hep gece çıktım. Gündüz istemedim. Bunu niçin yaptım bilemiyorum ama sanırım etrafın bana bakışından çekindim. Çünkü benim körlüğümden bir şüphem yoktu ama etraf bana nasıl bakacak diye kaygılandım belki. Öyle sanıyorum şimdi düşündükçe. Sonra geçti bu.

T: Sonra ailede de, “Sen şunu yap. Sana, şöyle bir destek verirsek sen şu olursun,” diyen de yok tabii hiç. “Senin kardeşlerin var, ağabeyin var, biz varız, biz bakarız,” diyen bir aile.

G: Babam, “Ne tasalanıyorsun, ben sağ iken ben, benden sonra zaten kardeşlerin var. Hiçbir sıkıntı çekmezsin,” gibisine konuşurdu önceleri. Ondan sonra benim verdiğim cevap da, tabii, “Ben kendi ayaklarımın üzerinde durmak istiyorum,” olurdu. Yani, “Ne bu kadar sıkıntıya sokuyorsun kendini, biz varız ya,” gibisine söyledikleri zaman, böyle derdim.

Tülay Hanım bir şeyin altını iyice çizmek istedi:

T: Ama çabayı hep kendin göstermişsin. Sana, bunu yap daha iyi olur, diyen yok.

G: Yok, hayır.

T: Veyahut ne bileyim. Hep kendi... akordeonu kendi istemiş, talep etmiş yani.

G: Akordeonu çok severdim, sesini. Akordeon istedim, o zaman İstanbul'dan getirttiler. Belki ne yapacak bunu gibisinden düşünmüşlerdir.

Daha sonra konuşmamız, onun İngilizce ve akordeon öğrenmesine kaydı. İlerde bu konuyu da ele alacağım ve konuşmalarımızı aktaracağım, ama gerçeği kabul etmek ve tüm stratejilerini onun üzerine kurmuş olmak, bana her şeyin temeli olarak göründüğü için o konuyla ilgili bir anıyı daha almak istiyorum:

G: Şu, "gerçeği görme" konusunda son zamanlarda karşılaştığım bir örneği söyleyeyim. Van'dan bir öğretmen telefon etti. Dedi ki, "Benim bir yeğenim var, kör, Edirne'de yaşıyor. Hiç okula gitmedi. Annesi babası okula vermiyor. 13 yaşında bir kız. Siz çıkardığınız o sesli derginizi yollayın da hiç olmazsa sesli dinlesin. Ama doğrudan aileye, Edirne'ye yollamayın. Bana yollayın, ben yollayayım, çünkü dinletmezler." Bu çocuğa sürekli olarak, "Sen kör değilsin," diyorlarmış; 13 yaşında bir kız!

T: Hiç tahsil yok. Hiçbir şey yok. Hiç okutmuyorlar.

G: Gelibolu'daki körler okulunu gitmişler, görmüşler ama gördükleri halde vermemişler. Çocuğun kör olduğunu kabul etmiyorlar yani. Kendileri gerçeği görmek istemiyor, çocuğa da göstermek istemiyor. O kızın ne durumda olduğunu merak ederim. Yani herkes görmüyor gerçeği.

Bazıları kedi, bazıları köpek sever. Küçük Gültekin'in annesi Ayşe Hanım evine kedi köpek sokmayan biriymiş. Gültekin kör olmadan önceki dönemde ısrar etmiş ve evladını kıramayan anne onun bir kedi beslemesine izin vermiş.

İstanbul'da hastaneden dedesinin evine çıkan küçük Gültekin dedesinin evindeyken de bir kedisi olsun istemiş. Şöyle anlatıyor kitapta:

Dedemim evindeyken de bir kedim olsun istedim. Bunu duyan bir dostumuz bana yumuşacık, uzun tüyleri olan bir kedi yavrusu armağan etti; adını Toraman koydum. O günlerde bu yavru kediyi kucağımda tutup okşamak, onunla oynamak bilseniz benim için ne tatlı bir eğlenceydi. Bu yavru kedi sanki benim göremediğimi anlamıştı; onu kucağıma almak istediğim zaman elimi çırpıp, "Toraman!" diye seslenmem yetiyordu. Toraman, sanki beni onu arayıp bulmaktan kurtarmak için adının söylendiğini ıstır ıstır nereden olursa olsun zıplayıp kucağıma çıkıyordu. Bu yavru kedi sayesinde Aydın'daki evimizde beslediğim Sarman'a duyduğum özlemi gideriyordum. Bir de, görmesem de kedi beslemekten tat alacağımı, kedilerle iletişim kurabileceğimi anlamış oluyordum. Sanki bu yavru kedi, çocukluk çağımda gözlerim görürken yapabildiğim bir şeyleri yine yapabileceğimi gösteren bir umut simgesi idi.⁽¹⁾

1 a.g.e., s. 18

Kedi deyip geçmemek gerekiyor. Bir can, bir başka cana dokunuyor. Kedi de olsa bir can yoldaşının olması ne kadar önemli. Körlerin çevresindekiler bunu hiç unutmamalı. Kediyle ilişki bir umut kaynağı olarak onun yaşamında önemli bir yer tutuyor.

Sohbetimizde aramızda şöyle bir konuşma geçti:

D: İstanbul'da hastanede ne kadar kaldınız?

G: Cerrahpaşa'da iki buçuk ay kadar kaldım.

D: Cerrahpaşa'dan çıktıktan sonra da İstanbul'da bir süre kaldınız, değil mi?

G: Evet, kaldım. Doktorlar haftada bir hastaneye giderek gözümlü kontrol ettirmemi istediler. Bir gelişme var mı diye içine bakıyorlardı. Ne bakımdan bilmem. Ben ümidi kesmişim ama onlar belki kesmemişti, bilmiyorum. Bir süre kaldık. O arada tabii ben bir kedi aldirttim. Kedi yavrusu. Adını Toraman koydum.

D: Hah evet! Lütfen biraz anlatır mısınız? Dede'ye mi söylediniz, "Dede bana bir kedi al," diye?

G: Hayır. Bir tanıdıktan aldık, ama dedem karşı çıkmadı. O kediye çok severdim.

D: Sonra ne oldu?

G: Toraman İstanbul'da kaldı. Hâlâ acırım ona, onu yanımda götürmediğime. Çok güzel bir kedi idi. Yani (*el çırpma sesi*) yapar yapmaz gelirdi.

İzmir'deki konuşmalarımızdan bir yıl sonra, Tülay ve Gültekin Yazgan çiftini "İnsan İnsana" adlı televizyon programına davet ettim. Orada da dedenin evindeki kediden söz ettim ve yine aynı cümleleri duydum: "... O kediye hiç unutmam. Çok güzel bir kedi idi. Elimi çırpıtığım zaman yanıma gelirdi. Ne hissederd bilmiyorum ama hiçbir zaman gelmemelik yapmadı; mutlaka neredeyse gelir, kucağıma çıkardı. O kediye çok özlüyorum."

Bu satırları yazarken şu anda gözlerimi namlendiren bir farkındalığın içindeyim: Televizyon çekimi sırasında seksen bir yaşında olan bir adam, "O kediye çok özlüyorum," diyordu.

Bir canın bir başka cana dokunmasının yaşamdaki önemini

gösteren bundan daha güçlü bir kanıt var mı? Şimdi, İzmir'deki sohbetimize dönelim.

G: Aydın'da zaten kedim vardı. Herhalde ondan düşünmedim Toraman'ı götürmeyi. Aydın'daki kedim de çok güzeldi.

D: Onun adı neydi?

G: Sarman. Sarı bir kedi idi.

D: Ben şeyi merak ediyorum: "Toraman" ismini nasıl buldunuz?

G: Haa! Okuduğum dergilerde "Toraman Amca" diye bir tip vardı. Karikatür tipi.

D: Hangi dergiydi?

G: Bu *Çocuk Duygusu*'nda olsa gerek; o sırada okuduğum dergiler onlardı. "Toraman Amca." Oradan "Toraman" koydum. Sırf gri renkliymiş o kedi. Başka bir renk yokmuş üzerinde. Çok güzeldi.

D: Demek içinizde yer etti.

G: Evet. Unutmam onu.

Tülay Hanım'a baktım ve "Ne kadar önemli!" dedim. Tülay Hanım başını sallayarak, "Evet. Kaç yıldır..." dedi. Gültekin Bey konuşmaya devam etti:

G: Sarman da çok sevimliydi. Onu da çocukluğumda falan almıştım ama körlüğümde de bana yakındı.

Bu bilgi Tülay Hanım için de yeniymiş, biraz hayret ederek, "Aaa! O epeyce arkadaşlık etti sana demek ki! Kaç yıl durdu Sarman, Tekin?" diye sordu.

G: Valla 12-13 yaşına kadar yaşadı, ondan sonra görünmedi. Kayboldu. Kediler kendi ölümlerini sahiplerine göstermez. Kayboldu. Yok oldu.

D: Öyle mi! Ben bunu bilmiyordum.⁽¹⁾

1 Kedinin ölüsünü sahibine göstermediğiyle ilgili bilgilere ufak bir araştırmayla birçok kaynaktan ulaştım. Bu yeni bilginin kedilere bakışımı etkilediğini belirtmek istiyorum.

Tülay Hanım sanırım Sarman'ın sıradan bir kedi olmadığını belirtmek için, "Kedinin de iyisi oluyor," dedi.

G: Fakat hayvanlarda da kıskanma var. Başka bir kedi daha aldım eve, ikinci kedi, o kediyi çok kıskanırdı. Bir köşede buldu muydu onu tırmalar, döverdi. Ama Sarman babamdan çok korkardı. Babam severken kulaklarını şöyle yapar (*eliyle kedinin kulaklarını sıkma davranışı yapıyor*) öyle severdi. Babamın da sesini iştir iştir kulaklarını kısar, kanepenin altına bir yere saklanırdı. Sesinden tanırırdı yani.

D: Bir şey merak ediyorum; siz önce gören bir çocuktunuz, sonra görmeyen biri haline geldiniz. Sarman'ın sizinle etkileşiminde bir farklılık oldu mu? Hissettiniz mi böyle bir farklılığı?

G: Hayır. Ama çağırdığım zaman bana gelirdi. "Sarman, Sarman!" derdim, gelirdi. Kucağımda çok otururdu. Çağırdığımda gelmediği zaman kucağıma bir yastık alırdım ve yastığı, "Ooo pisi pisi," diye kedi gibi okşamaya başlardım; o zaman neredeyse atlar, yastığın üzerine çıkar otururdu. Onun için kıskançtı diyorum. O yastığın üzerine otururdu. Mutlaka gelirdi yani.

D: Peki bu yastık olayını görmeden önce yaptınız mı hiç?

G: Hayır. Körlüğümdeydi bu. Şunu da belirtiyim; annem eve kedi sokmazdı, sokmadığı halde ben küçükken istedim diye kedi aldı. Niçin? Benim ailede kör olmadan da ayrı bir yerim vardı. Ben son çocuk olduğum için itina gösterirlerdi. "Son kesen" tabiri var ya... Daha yumuşak davranırlardı. Dayak falan yediğimi hatırlamıyorum; ötekileri epey korkuturlarmış.

Dedesi Gültekin Yazgan'ı etkilemiş biri. Yazdığı kitapta onunla ilgili önemli gözlemler yapmış. Evlerinde yaptığımız konuşmalarımızda da dededen söz edildi.

Bir televizyon programında Levent Üzümcü'yle yaptığım soh-bette, "Ben oğluma baktığım zaman sadece kendi oğlum olarak görmüyorum onu; o benim torunlarımın babası, onların çocuklarının da dedesi olacak. Ben o gözle çocuğuma babalık yapmaya çalışıyorum," demişti.

Gültekin Bey'in dedesinin de benzer şekilde onu etkilediğini ve onun da bu etkileri kendi çocuklarına aktardığını düşündüm. Bu etkileme doğal olarak kendiliğinden mi oldu, yoksa bilinçli bir çabanın sonucu mu, bilmiyorum. Ama bu etkinin olduğu kesin; böyle bir etkinin kanıtlarını kitabın değişik yerlerinde sanırım siz de göreceksiniz. Gültekin Yazgan şöyle yazmış:

Doktorlar gözümlün durumunu bir süre izlemek istedikleri için Aydın'daki evimize hemen dönmedik; annemle birlikte birkaç hafta dedemin yanında kaldık.

Dedem Safranbolulu Mehmet Şevki Efendi, tarihe karışmak üzere olan hattatlar kuşağının son temsilcilerinden biriydi. Yıllarca hattatlık sanatını icra ettiği Sahaflar Çarşısı'ndaki dükkânını kapatmıştı; ama doksanını geçmiş olduğu halde yaşlanmaya yenik düşmemişti. İleri yaşına karşın boşta kalmak istememiş, Yakup Ağa Camii'nin imamlığına atanmıştı. (Burada dipnotla şu açıklama yapılmış: O yıllarda imam atamaları memur ataması prosedürüne bağlı değildi; atamayı yapan makam da başkaydı.) Karısıyla birlikte bu caminin imam lojmanında oturuyordu. Yaşına göre dinç ve enerjikti: İmamlık görevini yerine getirdiği saatler dışında odasına çekiliyor, sessizlik içinde hattatlığını sürdürüyordu.

Onun evinde kaldığımız haftalar boyunca camide verilen vaazları, hafızların okudukları Kuran'ı, dedemin cuma hutbelerini dinleme fırsatı buldum. Doksanlı dedemin yazı yazmakta kullandığı kâğıtları ve özel mürekkebi nasıl hazırladığını kendi ağzından dinledim. Üzerine yazacağı kâğıt yapraklarını teker teker yumurta akı ile sıvayıp merdane ile düzlüyormuş; sonra da bunları çamaşır asar gibi bir ipe dizerek kurutuyormuş. Böylece kâğıdın yüzeyi mürekkebi emmeyen bir nitelik kazanıyormuş. Hattatlıkta kullandığı özel mürekkebi de kendisi hazırlarmış. Ben ordayken yine mürekkep hazırlamaya girişti: Önce bir miktar yağlı cırayı yakıp isini topladı; sonra, bu isi arapsabunu ile karıştırıp mer-

mer bir dibeğe koydu. Bu karışım arada bir dövülecek ve aylar sonra hattatlıkta kullanılan mürekkep haline gelecekmiş. Dedem alaycı bir gülüşle, “Sizin kullandığınız mürekkep zamanla uçup gider, bir gün gelecek nüfus kayıtlarınız okunmayacak kadar silikleşecek,” diyordu. Gerçekten hattatların kullandıkları özel mürekkep hiç solmazmış. Yazarken bir yanlış yaptıkları zaman hemen o harfi bir parmaklarının ucuyla siliverirlermiş; fakat mürekkep kuruduktan sonra artık silinemezmiş.

Dedemle birlikte geçirdiğim günler sırasında, insanın karar verirse ve gerçekten isterse neler yapabileceğine basit de olsa örnek olabilecek iki olayın öyküsünü dinledim: Dedem yetmişine kadar koyu bir sigara tiryakisi olduğu halde yokuşları tırmanmakta güçlük çektiğini fark edince hemen sigarayı bırakıvermiş. Yine o yaşlardayken sağ eli lodos estiği zamanlarda titremeye başlamış. Bu güzel yazı yazmasını engelleyen bir durum olduğundan bir çözüm bulması gerekiyormuş. O da birtakım özel alıştırma yaparak hattatlığını sol eliyle sürdürmeye başlamış. Bu yaşta hem imamlık yapan hem de ömür boyu icra edegeldiği hattatlık sanatını sürdürmeye çalışan dedem, nice yıllar sonra benim için yaşanan, fakat yaşanmaya boyun eğmeyen bir insan modeli oluşturuncağı.⁽¹⁾

Konuşurken konu dede Safranbolulu Mehmet Şevki Efendi’ye geldiğinde, Tülay Hanım bir süre bizden ayrıldı ve elinde bir kitapla geldi:

T: Şimdi ben şurada bir araştırma yaptım, dedeyle ilgili *Larousse*’ta bir yazı var.

D: Öyle mi?

T: Evet, evet. Şöyle yazıyor: ‘Şevki Efendi, Mehmet. Türk hattatı, Safranbolu. 1851, ölüm, 1948. Sıbyan mektebinde okurken yazıya başladı ve okulun hattatı Mehmet Efendi’den sülüs ve

nesih öğrendi, İstanbul’a geldi. Münecimbaşı Tahir Efendi’nin kâtipliğinde bulundu. 1881’de Safranbolu’ya dönerek ilmiye icazetnamesi aldı. 1901’de yeniden İstanbul’a gelişinde Beyazıt’ta açtığı dükkânında isteyenlere Kuran ve dua kitapları yazdı. 103 Kuran yazmıştır.”

D: Hangi yılda basılan *Larousse* bu?

T: İlk *Larousse*’lardan herhalde. Yılıni bilmiyorum.

G: Ondan sonra ek çıkardılar bunlara. Sonra, *Son Hattatlar* diye bir kitap⁽¹⁾ var. O bizde yok. Onda da var dedemin hayatı, daha geniş.

T: Evet, onda var geniş olarak. Şimdi bir anı geldi aklıma, onu anlatayım. Dedem Kuranikerim’lerden bir tanesini oğlu için yazmış, değil mi?

Soru eşine yöneltilmişti ve Gültekin Bey, “Evet oğluna he-diye etti. Bu İstiklâl Savaşı’ndan önce,” diyerek yanıtladı. Tülay Hanım bana dönerek açıklamasını sürdürdü:

T: Yazıyor. Ondan sonra savaş oluyor. Bunlar Karacabey’deler. Annesi, anneanne falan, otururlarken, “Düşman geliyor. Yaka ya-ka geliyor!” diye herkes haydaaa, yalınayak, yalın pabuç...

G: Yunanlılar çekilirken yakıyorlar.

T: Yakıyorlarmış Yunanlılar çekilirken. Kuranikerim’i de yanına alıyor anneanne çıkarken. Ondan sonra ne yapsın, onu taşımak yerine bir ağaç görüyor orada, ağacın kavuğuna o Kuranikerim’i koyuyor.

D: Aaa, öyle mi? Sonra?

T: Ondan sonra kaçmaya devam ediyorlar. Gidiyorlar... Zaman geçiyor. Tekrar dönülüyor, ev yanmış, kalmamış ortada, Kuranikerim’i koyduğu ağacı arıyor. Ağaç duruyor ama Kuranikerim yok. Ondan sonra hemen araştırmaya başlıyorlar gören var mı diye.

G: Babam o zaman kaymakam vekili seçilmiş. İşgal artık bitiyor. Güç Ankara Hükümeti’nin eline geçmiş durumda...

1 a.g.e., s. 16-17-18

1 Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar*, Maarif Vekaleti Yayınları, 1955

T: Ondan sonra diyorlar ki, bir adamın heybesinde gördük. Sonra adam bulunuyor ve Kuranıkerim alınıyor.

D: Bak sen! Ne müthiş istihbarat.

T: Evet. İşte bu Kuranıkerim hep böyle ailede dururdu. Çok güzel süslemeleri olan, çok kıymetli bir Kuranıkerim. Sonra ölünce kayınpederim, eee, bir sürü kardeş var. Ne yapılınsın? Dedik bunu bağışlayalım; Süleymaniye Kütüphanesi'ne ve...

G: Babam öldükten sonra kimde kalacak?

T: Babası öldükten sonra kimde kalacak? Bir yerde, ziyan olacak ortalıkta. Sonunda biz götürdük. Hatta bağış icazetnamesi de vardır, çok güzel süslü. İkisini birlikte Süleymaniye Kütüphanesi'ne bağışladık. Orada muhafaza ediliyor. Bakın nereden kurtulup nerelere gelmiş ve nasıl. Çok enteresan bir anıdır.

D: Evet, önemli ve anlamlı bir anı.

Bu anı bana dinin, toplumumuzun dokusunun ne kadar önemli bir parçası olduğunu düşündürdü. Din her şeye yön verdiği gibi, halkın estetik değerlerine de tümüyle yön vermiş durumda.

Elyazması Kuran ne kadar değerli ki, düşmandan kaçarken saklanacak önemli bir hazine gibi görülüyor ve bu hazineyi bulan kişinin kim olduğunu herkes biliyor.

Bir başka konuşmamızda soyadlarını nasıl aldıklarını merak etmiştim:

D: "Yazgan" soyadının da bir hikâyesi vardır herhalde. Anlatır mısınız?

G: Var. Yazgan soyadı... 1935 yılıydı zannederim, Soyadı Kanunu çıktığında, herkes soyadı alıyor. Babam dedeme yazıyor: "Siz hattatsınız, 'Yazgan' soyadını almak istiyorum, ne dersiniz?" Daha doğrusu, ben biliyorum o yılları. Dedem uygun gördü. "Yazgan" soyadı böylece alındı. Yani "hattat"ın, "yazan", "yazı sanatçısı" anlamına geldiğini kabul ederek aldık.

D: Türkçe'sini bu şekilde buldu ve koydu demek ki. Önemli. Türkçe olmasına özen gösterildiğini anlıyorum. Ailedeki herkes bunu kabul edip kullandı mı?

G: Evet. Amcam da dahil herkes kabul etti.

Dedenin mesleği, emeği ve şöhreti, nesiller boyu sürecek bir soyadının temeline böylece yerleşmiş oluyor.

4

Gültekin Yazgan hastaneden çıkıp bir süre dedesinde kaldıktan sonra Aydın'a geri dönmüş; bu onun için yuvaya dönüştür. Şöyle anlatıyor:

Mayıs başında evimize döndük. Doğduğum, sokaklarında koşup oynadığım, sıcağına, yağmuruna, çarşısına, pazarına alışık olduğum, sevdiğim insanlarla dolu bu kente ve yuvamızın sıcak ortamına yeniden kavuşmak ne kadar rahatlatıcıydı! Ne var ki annemin, babamın, kardeşlerimin şefkat ve sevgi dolu ilgisine karşın yuvaya dönüşümün daha ilk günlerinde kendimi boşlukta hissetmeye başladım. Yaşamımı dolduran birçok şeyle bağlarım kopmuştu.

Daha birkaç ay önce okulum vardı, basamaklarından geleceğe doğru tırmandığım; arkadaşlarım vardı, birlikte güliüp oynadığım, darılıp, barıştığım; kitaplar vardı, eğlendiren, öğreten; notalarım vardı, mandolinimi elime alıp seslendirdiğim.

Bu notalar arasında neler yoktu, neler: İçinde klasik yapıtlardan alınma temaların da bulunduğu bir mandolin metodu, o günün Türkçe tangolarının notaları, çocuk şarkılarının notalarıyla dopdolu bir müzik kitabı... O günün müzik derslerinde öğretilen çocuk şarkılarının birçoğunu içinde toplayan bir kitapta, aralarında Zeki Bey, Musa Bey gibi çocuk şarkıları yazmış müzik sanatçılarımızın bestelediği şarkılar olduğu gibi, uluslararası değer taşıyan ve çoğu klasik Batı

müziğinin ünlü bestecilerinden alınmış temalar kullanılarak yazılmış çocuk şarkılarına da yer verilmişti.⁽¹⁾

Bu satırları okurken benim gibi herhalde siz de farkına varırsunuz, on bir yaşındaki küçük Gültekin'in yaşamında müzik önemli bir yer tutmaktadır. Aşağıda verdiği ayrıntılar da bu kanıtı pekiştirmektedir:

Mozart'ın Figaro'nun Düğünü operasından Figaro'nun çocuk şarkısına dönüştürülmüş ayağı, Brahms'ın ünlü ninisi, Schubert'in çok tutulan serenadı (Güzel çoban bir yudum su ver testinden...), Verdi'nin Aida operasından "zafer marşı" ve Beethoven'in Dokuzuncu Senfonisi'nden alınan o ünlü koro yapıtı, "Medeniyet insanlığa güneş gibi nur saçar" dizesiyle başlayan bir çocuk şarkısı olarak bu müzik kitabındaydı.⁽²⁾

Küçük Gültekin'e, daha sonra körlük yaşamına uyum sağlamasında müzik önemli bir katkı sağladı. Ama o günlerde yeni kör olmuş bu çocuk bir daha göremeyeceği önemli bir kaynaktan koptuğunun bilincinde ve açıkça belirtilmese de onun üzüntüsünü çekmekte.

Çocuk eve kapanıp kalır mıydı hiç? Arkadaşlarla sinemaya gider, kentin biricik parkında dolanırdık. Kimi zaman okuldan dönüşümde günün ödevlerini yaptıktan sonra başımı alır istasyona iner, her gün Nazilli'den gelip Söke'ye giden trenden inen, tanımadığım yolcuları sessizce karşılar, binen yolcuları bakışlarıyla uğurlardım.⁽³⁾

Bu duyguyu ben ortaokulda okurken ilk defa Mersin'e gittiğim zaman hissetmişim İlk defa tren, ilk defa yük gemisi görmüştüm. Daha sonra İstanbul'da üniversite öğrencisiyken inen

1 Kör Uçuş, s. 19

2 a.g.e., s. 19

3 a.g.e., s. 20

ve kalkan uçakları seyretmek için havaalanına gittiğimi ve bundan zevk aldığımı hatırlıyorum. Böyle yaptığımı da kimseye söylemedim; çünkü bu tür davranışları çocuksu, gülünecek davranışlar olarak görüyordum. Gözlerimi kaybetseydim, bir daha trenleri, gemileri, uçakları göremez hale gelseydim, sanırım dünyamda büyük bir boşluk oluşurdu.

Kimi zaman, gövdesine iri iri rakamlarla kazınmış tarihten 1880’li yıllarda imal edildiği anlaşılan, yaşlı lokomotif yaklaşır, onu uzun uzun seyredirdim. Ne kadar sevimsiydi bu yaşlı lokomotif! Makiniste merak ettiğim şeyleri sordugum da olurdu.⁽¹⁾

Uyanık, kendine güveni olan, çocukluğunu her boyutuyla yaşayan, içinde bulunduğu ortama sağlıklı bir uyum sağlamış bir oğlan çocuğu kendine, dünyaya anlam verme sürecinin içinde. Her şeyi merak ediyor, soruşturuyor, gözlemler yapıyor. Gültekin Bey, çocukluk yıllarının anısını aktarırken, cumhuriyetin hangi toplumsal koşullar içinde kurulduğu ve ne gibi bir toplumsal yolculuk içinde olduğumuzu da gözler önüne seriyor:

Bu “Söke treni” önemli bir trendi. Yolu üzerindeki köylerin, kasabaların ve son durağı Söke’nin Aydın Ortaokulu’na devam eden çocuklarını sabahları getirir, akşamüstleri de geldikleri yere döndürürdü. O yıllarda Aydın gibi oldukça gelişmiş bir ilde biri il merkezi Aydın’da, öteki bir ilçe merkezi olan Nazilli’de, iki ortaokul bulunuyordu; lise yoktu. Ortaokulu bitirenlerin öğrenimlerini sürdürmek için başka kentlerdeki yatılı liselere gitmeleri gerekiyordu. Buna da herkesin parasal gücü yetmediğinden, ortaokul bitirenlerin çoğu öğrenimlerini sürdüremiyordu. Ne var ki o yıllarda ortaokul diplomasının iş bulmada değeri vardı. İlkokul diploması bile devlet memuru olmak için yeterliydi. Örneğin, ilkokulu bitirmiş olanlar birkaç aylık bir kursa ta-

1 a.g.e., s. 20

bi tutulduktan sonra polis olabilir veya bucak müdürü olarak atanabilirlerdi.⁽¹⁾

Hayatla böylesine iç içe, böylesine uyanık, dünyayı öğrenmeye böylesine aç birinin gözleri artık ömür boyu yok. Ve dolu dolu yaşadığı bir ortama geri dönüyor. Aşağıdaki satırları, içim dolarak ve gözlerim nemli okuyorum:

Okul, kitaplar, notalar, arkadaşlıklar, sinemalar, yalnız başıma ya da arkadaşlarımla yaptığım gezintiler... Bütün bunlar geride mi kalmıştı? Ben annemden babamdan, kardeşlerimden oluşan dar çevreme mi sıkışıp kalacaktım?⁽²⁾

İşte can alıcı soru ve en önemli an: Dört duvar arasına sıkışıp kalan bir hayat mı, yoksa sınırlarını sürekli zorlayan, zor, emek isteyen, sürekli uğraş vermeyi gerektiren ama kendi geleceğini kendisinin inşa ettiği bir yaşam yolculuğu mu? O ilk baştan itibaren seçimini yapmıştı:

Hayır! Hayır! Bunlar geride kalmamalıydı, kalamazdı. Bildiğim, alıştığım yaşantıma, kitaplara, notalara, okula, arkadaşlıklara yeniden kavuşmalıyım; ama nasıl, nasıl, nasıl? Körlük öncesi çocukluk yaşantımın belleğimi dolduran zengin anıları şimdi beni bu sorunun yanıtını aramaya, körlüğümün getirdiği sorunlara çözümler bulmaya, yitirdiklerime yeniden kavuşmaya, kısacası normal yaşama dönmek için çaba göstermeye iten karşı konulmaz bir güce dönüşmüştü.⁽³⁾

Bu satırları okurken, insan zihnini ve davranışlarını anlamaya çalışan bir bilimsani olarak aklıma gelen soru şu oldu: Doğuştan kör ile sonradan kör arasında karşılaştırma yapıldı mı? Acaba sonradan kör olanlar, kör olmadan önceki yaşamlarının

1 a.g.e., s. 20

2 a.g.e., s. 20

3 a.g.e., s. 21

zenginliğini elde edebilmek için daha umutlu ve girişken olabilirler mi? Karşılarına çıkan engellerle baş edebilmek için daha dayanmış olabilirler mi?

Bu sorunun araştırılmasını uzmanlarına bırakalım, ama öyle anlaşıyor ki küçük Gültekin, öncekinden daha fakir ve kısıtlanmış bir yaşamı kabul etmeyeceğine karar vermişti.

5

Kör bir arkadaşım var; ara sıra sohbet olanağı bulduğum bu arkadaşım on bir yaşındayken menenjit olmuş ve erken teşhis ve tedavi yapılamadığı için görme duyusunu kaybetmiş. Bu arkadaşım kör olduktan sonra beş yıl evinde kapalı kalmış; ailesi onu dışarıya çıkarmaktan utanmış.

Bu durum Gültekin Yazgan için geçerli değildi. Ailesi ve çevresiyle ilgili olarak şunları yazıyor:

Aile çevrem de, aile dışı çevrem de anlayışlı, yeniliğe ve değişime açık insanlardan oluşuyordu. Bir gün babam, "Oğlum, ben senin nelere ihtiyacın olacağını bilemem," demişti. "Sen neye ihtiyacın olduğunu, ne yapmamızı istediğini söyle; sana destek olmak, isteklerini yerine getirmek için elimden geleni yapacağım." Körlüğe uyum sağlama yolunda gösterdiğim çabalardan olumlu sonuçlar alışımında, toparlanma yıllarımda ve daha sonraları annemin, babamın, kardeşlerimin, yakın akrabalarımın, arkadaşlarımla, aile dostlarımızın, sevgili karımla çocuklarımla sağladıkları anlayışlı destek ve özverili yardımın büyük payı olduğunu özellikle belirtmek isterim.⁽¹⁾

Ben küçükken göz iltihaplanması nedeniyle birkaç günlüğüne geçici körlükler yaşadım. Ama sosyal bir ortamın bana destek verip vermemesiyle ilgili herhangi bir anım ve deneyimim yok.

1 a.g.e., s. 29

Daha yetişkin dönemlerimde hasta olduğum zamanlarda kendimi yalnız ve güçsüz hissettim; o dönemlerde çevremde bana değer veren insanlara gereksinim duydum; benimle konuşan, bana dokunan insanlar istedim ve böyle durumlarda utanarak farkına vardım ki, şimdi yanımda olmasını istediğim ve gerçekten dost bildiğim insanları ben kendim uzun zamandır aramamışım. Ve onlar bunu benim hiç yüzüme vurmamışlardı. İnsanı ve yaşamı değerli kılan şeyin bu dost ilişkileri olduğunu böyle zamanlarda tekrar tekrar keşfetmişimdir.

On bir yaşında kör olan Gültekin'in annesinin saçı ağarmış kadın şeker hastası olmuş. Çocuğunun gözlerini kaybetmesi anne yüreğine acı vermiş. "Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar," sözü, annesini kaybeden ve annesiz büyüyen çocuklarla karşılaştığım zaman daha da bir anlamlı hale gelir benim için. Çünkü ben sarhoş bir iğnecinin ilgisizliği, dikkatsizliği, umursamazlığı ve hatası nedeniyle bir yıl topal gezdim. Annem bu sürede gecelerini gündüzüne katarak uğraş verdi ve beni iyileştirdi.⁽¹⁾ Şimdi benim ta yüreğimin içinde sarsılmaz bir kanı var: Ben sevmeye değer bir insanım. Başka hiç kimse beni sevmese dahi benim bu inancım hiç değişmez. Çünkü annem beni sevdi ve benim için gecelerini feda etti. Her insanın ihtiyacı var böyle birine; onun için gecelerini seve seve feda edecek birinin olduğunu bilmesi çocuğu güçlü kılar; onun ruhunu besler.

Görme yetisini kaybetmiş bir çocuğun sevmeye, değer vermeye ne kadar ihtiyacı var. Ve Aydın'da çocuk Gültekin'in içinde olduğu ortamın böylesine sevecen olduğunu anlıyorum. Bunun birçok göstergesi var, ama beni özellikle etkileyen bir örnek var ki, onu sizlerle paylaşmak istiyorum.

Küçük Gültekin kendine güven kazanmak için sokakların ıssız olduğu gece vakti evden çıkarak kimseye görünmeden evinin civarında geziyor ve yine hiç kimseye görünmeden geri dönüyor.

1 Canan Dila, *İnsanı Ararken: Doğan Cüceloğlu Kitabı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Nehir Söyleşileri dizisi, 2005

Gece yalnız başıma dolaşayım diye evden çıktım. Bir ara sanki arkamda beni izleyen birinin ayak seslerini duyar gibiy oldum; ama kim, niçin gecenin bu saatinde beni izleyecekti? Tanıdığım biri olsaydı zaten beni selamlardı diye düşündüm, yoluma devam ettim. Alistığım birtakım cadde ve sokaklardan geçtikten sonra eve dönüp yattım. Birkaç gün sonra ayak seslerinin nedenini babamdan öğrendim. Babamın banka müdürü bir dostu vardı. Meğer o gece arkamda duyduğum ayak seslerinin sahibi bu duyarlı dostumuzmuş. Sokakta yalnız başıma bastonumu dürte dürte yürüdüğümü görünce kaygılanmış. Müdahale etmek de istememiş, cesaretimi kırmaktan çekinmiş olmalı; ama herhangi bir kazaya uğramayayım diye ben eve dönünceye kadar sessizce beni izlemekten kendini alamamış.⁽¹⁾

Bu öykü, komşuluk ve dostlukların kalitesi hakkında fikir veren önemli bir kanıt. O dönem, Aydın'da gerçek bir "mahalle kültürü"nün yaşadığını görüyoruz. Bu mahalle bilincini hâlâ yaşatan ortamlara ayrı bir sevgi ve saygıyla baktığımı burada belirtmek istiyorum.

Bir Afrika atasözü, "Her çocuğun bir köye gereksinmesi vardır," der. Kentteki köye mahalle diyoruz.

Kör Gültekin yeni durumunda yalnız kalmamak için arkadaşlıklar edinmek isterken kendine özgü bazı stratejiler geliştiriyor. Onun arkadaşlıkla ilgili düşüncelerine ve arkadaşlıklarını canlı tutmak için yaptıklarına biraz sonra değineceğim; burada "mahalle kültürüyle" ilgili bir ifadesine yer vermek istiyorum:

Eski arkadaşlıklarımın canlanmasında ve arkadaş çevrem giderek genişlemesinde gerek aile üyelerimin, gerekse aile dostu teyzelerin ve amcaların (arkadaşlarımın anababalarının) doğrudan veya dolaylı yoldan çok değerli desteklerinden yararlandığımı belirtmeden geçemeyeceğim. Bu anlayış-

1 *Kör Uçuş*, s. 54

lı, iyi yürekli amcaların, teyzelerin çocuklarını benimle arkadaşlığa teşvik ettiklerinden eminim.⁽¹⁾

Ancak, tek başına annelerin babaların teşvikleriyle kurulan arkadaşlıklar uzun ömürlü olmaz. Küçük Gültekin bunu anlamıştı. O nedenle kolları sıvamış ve eski arkadaşlarını yeniden kazanma ve onlarla ilişkiyi sürdürme konusunda bilinçli bir kampanya başlatmış.

Büyüklerle aram iyiydi, konuşkandım. Onların yanında susup oturmuyordum, kendime göre onlarla konuşacak konular buluyordum; ziyaretlerine gittiğimizde beni eğlendirmek için masal anlatan teyzeler de vardı. Ama ne de olsa ben bir çocuktum, her çocuk gibi, benim de arkadaşlarım olmalıydı; çocukça söyleşmeli, oynamalıydım.

Çok geçmedi, eski arkadaşlıklar (daha doğrusu körlük öncesi arkadaşlıklar) yavaş yavaş canlanmaya başladı. İlkokul öğretmenimin yeğeni Memduh Ünver ile sınıf arkadaşydık; yıllarca aynı sırayı paylaştık. Bu arkadaşımın gösterdiği yakınlığı, dostluğu ve ilgiyi unutamam. Yaz tatillerinde her gün ve okullar açılınca her hafta sonlarında öğleden sonra saat beşte kapı çalınır ve bu vefalı arkadaşım gelirdi. Buluşmalarımız sıcaklığını yitirmeden arkadaşım ortaokulu bitirip de Denizli’de liseye devam etmeye başlayınca kadar böylece devam etti. Daha sonraki yıllarda da o benim en yakın arkadaşlarımdan biriydi. Zamansız ölümüyle yitirdiğim Memduh’u rahmetle anıyorum.⁽²⁾

Gültekin Yazgan’ın sevgiyle ve rahmetle andığı arkadaşı Memduh Ünver’i yetiştiren bilinçli bir sosyal ortam vardı. Onun çevresindeki kişiler, yani annesi, babası, teyzesi, halası, amcası, dayısı, büyükanneleri ve büyükbabaları, onun kişiliğinin oluşmasını etkilediler. Nasıl etkilediler? Kendi yaşamlarıyla, sözlerinde, dav-

1 a.g.e., s. 45

2 a.g.e., s. 44

ranışlarında, genel olarak yaşamlarında bazı değerleri yaşatarak etkilediler. Küçük Memduh’un bir çocuktan beklenenin ötesinde tutarlı olarak zamanında gelmesi, onun davranışının arkasında değerler bilincine sahip bir yetişkin desteğinin olduğu izlenimi veriyor. Öyle anlaşıyor ki, o günün Aydın’ında, kör bir çocuğun kör olmayan başka bir çocukla arkadaşlığını önemseyen ve bu ortamı yaratmak için çaba harcayıp emek veren bir sosyal yapı varmış ve bu yaklaşım, arkadaşlık ilişkilerini anlamlı ve değerli kılıyor.

Eski değerlerimizden bahseden yazıları okuyunca, genellikle hemen ardından, “Şimdi bütün bu değerleri kaybettik,” sözleriyle başlayan bir ağıt gelir. “Ne oluyor bize, değerlerimizi neden kaybediyoruz!” sızlanmasına başlamak için söylemiyorum bunu.

Gültekin Yazgan’ın çocukluk ortamında yaşayan değerlere dikkatinizi çekmek için söylüyorum. Bu değerleri yaşatmak için olgun ve erdemli insan olmaya gerek yok. Zaten çocuklarda doğal olarak var olan “sevgi” ve “empati” değerlerine saygılı olmak yeterli. Yani, Memduh Ünver’in çevresinin, çocuklarına ve çocuklarının arkadaşlarına saygılı bir çevre olduğunu düşündüğümü söylemeye çalışıyorum.

Neden bunu söyleme gereği duyuyorum?

Çünkü bu saygı olmadan çocuğun sağlıklı büyümesi olanaksızdır. O dönemde Aydın’da yetişkinler böyle bir ortamı, “mahalle kültürü”nü oluşturmuş ve yaşatmışlar. Kendilerini tanıımıyorum ama en içten sevgi ve saygıyla onları rahmetle anıyorum.

Memduh Ünver’in, bu yakın arkadaşın liseye gitmek için Aydın’dan ayrılmasının, küçük Gültekin’in “ben de okuyacağım” isteğinin oluşmasında önemli rol oynadığını düşünüyorum.

Arkadaş çevresini tanımaya devam edelim:

Bebeklikten beriancığer arkadaşlık ettiğim iki kız, bir erkek arkadaşım vardı: Jale (Şarman), Gülay (Edgüer), Aydın (Karabudak). Ailelerimizin de birbirleriyle yakın dost olmaları arkadaşlığımızı daha da sıkılaştırmıştı. Okul olmayan günlerde birimizin evinde toplanır oyunlar oynar, kendimize göre söyleşirdik. Bu arkadaşlar ilkin birkaç kez anneleri-

le ziyarete geldikten sonra çekingenlikleri geçti; eski arkadaşlığımız canlandı. Sık sık birbirimize gidip gelemeye başladık. Onlar beni daha sık arıyorlardı. Bense, yalnız başıma yola çıkmadığım için annemle birlikte veya başka birinin eşliğinde onları ziyarete gidebiliyordum. Birkaç ay içerisinde bu arkadaşların arkadaşlarıyla da tanıştım. Böylece giderek arkadaş çevrem genişlemeye başladı. Buluşmalarımız normal bir hava içinde geçiyordu; ne onlar benim kör oluşumu yadırgıyor, ne de ben onların gören çocuklar olmasından tedirginlik ve rahatsızlık duyuyordum. Onlarla çeşitli oyunlar oynamanın yöntemlerini bulmuştum. Telefonculuk, “yağ satarım bal satarım,” evet-hayır, fincan oyunu gibi oyunları kolayca oynayabiliyordum. Bunun için görmeye gerek olmuyordu. Öteki oyuncuların yardımıyla kızmabirader, ok attı balık yuttu, tavla oyunlarının da tadını çıkarabiliyordum.

Tabii ki, tüm zamanımızı oyunlarla geçirecek değildik: Kendimize göre üzerinde konuşacak birçok konu vardı. Arkadaşlar okullarında olan biteni anlatıyorlar, öğretmenlerinden, derslerden söz ediyorlardı. Plaklardan müzik dinlediğimiz de oluyordu. Kısacası, arkadaşlarla birlikte geçirdiğimiz saatlerin, yalnız benim için değil, hepimiz için haz duyulacak, hoşlanacak saatler olması için elimden gelen her şeyi yapıyor, bu amaca yarayacak olanaklar yaratmaya, her fırsatı değerlendirmeye çalışıyordum. İstanbul’dan getirttiğim bir kitaptan el çabuklukları oyunları öğrenerek arkadaşlarıma bazı sihirbazlık gösterileri bile yaptığımı anımsıyorum.⁽¹⁾

...

Yaşıtlarımın ortaokula devam ettikleri zamanı kapsayan körlüğümüm ilk üç yılı içerisinde erkek arkadaşlarım değil, kız arkadaşlarım artmıştı. Acaba neden? Şimdiye kadar böyle bir soru sormamıştım. Bu satırları yazarken kafamı kurcalamaya başlayan sorunun yanıtını düşünüyorum.⁽²⁾

Sokrates, “İncelenmemiş hayat yaşanmaya değmez,” derken, acaba bunu mu demek istemişti?

Yıllar sonra çocukluğundaki bir durumu anlamaya çalışan bir tavır görüyoruz burada. Yaşamında yer alan olaylara tepki vererek yaşayan bir insan değil Gültekin Yazgan. O algılayan, algıladığı üzerinde düşünen, anlayan, seçeneklerini araştırarak stratejisini oluşturan biri. Onun stratejisi “anlayarak yaşamak” olarak isimlendirilebilir.

Kahraman, benim için, farkında olan bir insandır. Farkında olan ve farkında olduğunun da farkında olan bir insan. Böyle bir insan neyi bilmediğini de bilir; neyi ne kadar bildiğini de. Bilmediğinin farkında olarak o bilmediğini bildik hale getirmek güçlü bir insanın özelliğidir.

Bu ilk üç yıl içinde arkadaş çevrem 12, 13, 14 yaşlarında çocuklardı. Bu yaşlardaki erkek çocuklar daha çok ev dışında oynanacak oyunlara, ev dışı etkinliklere yatkındılar. Sokak ve arsalarla koşuşurlar; birdirbir, saklambaç, uzuneşek gibi oyunlar oynarlar, çoğu futbola ve daha başka top oyunlarına düşkündür. Kısacası kolay kolay ev içi arkadaşlığa yanaşmazlar. Ben evde oynanabilecek çeşitli çocuk oyunlarına katılabiliyordum; ama erkek çocuklarının sokaklarda, arsalarla oynadıkları türden oyunlara körlüğümünden dolayı katılamazdım. O sırada benimle yapacakları arkadaşlık erkek çocukların çoğunu doyurmazdı. Kızlar ise ev içine alışıktilar; evde oynanacak oyunlardan, müzik dinlemekten, dans etmekten o yaşlardaki erkek çocuklarına göre daha çok hoşlanırlar. Sosyal bakımdan olgunlaşmalarının da erkek çocuklardan daha erken gerçekleştiği bilinen bir olgu. Bence ilk birkaç yılda erkek arkadaşlarımın değil de kız arkadaşlarımın artışının ardında yatan nedenlerin başlıcaları bunlardı.

...İlk üç yıllık dönemi izleyen yıllarda kız arkadaşlarımın çoğalmasının yanı sıra erkek arkadaşlarım da çoğaldı. Bu yeni arkadaşlar arasında yalnız yaşıtlarım değil, ben-

1 a.g.e., s. 44-45

2 a.g.e., s. 46

den birkaç yaş büyük olanlar da vardı. Ben de artık “ev çocuğu” olmaktan çıkmaya, delikanlılaşmaya başlamıştım.⁽¹⁾

Yukarıdaki satırları okurken sizin de dikkatinizi çekmiştir. Gültekin Yazgan’da, “Ben kör oldum, bana acıyın, bana yoldaş olun, beni eğlendirin, benim acımı dindirsin, bana felek vurdu bir kere bari siz vurmayın, bana anlayış gösterin, Allah rızası için,” tavrı yok. Yani “dilenci tavrı” yok. Arkadaşlıklarını, eşit ilişkiler üzerine hak ederek kurmak istiyor.

Kör bir çocuğun gören arkadaşlarıyla ilişkilerini, gören çocukların birbirleriyle arkadaşlıkları gibi sürdürebilmesinin nasıl mümkün olabildiğini bazı okuyucularım merak edebilir. Tabii ki, onların karşısında ziyaretine gelmiş oldukları bir hasta çocuk havasında olmamalı, benimle geçirecekleri zamanı çekici kılmalıydım. Her arkadaşlık gibi, çocuklar arasındaki arkadaşlıklar da karşılıklı bir alışverişe dayanırdı: Bunu benim yeniden öğrenmeme gerek yoktu; kör oluşumdan önce sürdürdüğüm arkadaşlık ilişkileri sırasında her çocuk gibi, bunu ben de öğrenmiş bulunuyordum. On bir yaşına kadar gören bir çocuk olarak yaşamış oluşum şimdi bana önemli bir avantaj sağlamıştı. Tüm arkadaşlık ilişkilerimde yalnızca alan, eğlendirilen, yardım edilen taraf olmamak ve arkadaşlarıma da bir şeyler verebilmek, buluşmalarımızı hepimiz için çekici ve eğlendirici kılmak için elimden gelen çabayı gösterdiğimi vurgulamak isterim.

Öteki çocuklarla oynamayı bilmek, çocuk için arkadaş edinmenin ve arkadaşlıkları sürdürebilmenin önemli bir koşuludur. Bu kör çocuklar bakımından da doğrudur. Hiç kuşunuz olmasın, kör çocuk da görenlerle bir araya gelip çocuk oyunları oynayabilir, eğlenebilir. Zaten aslında çocuk oyunlarının birçoğu görmeyi gerektirmez; bir kısmı da ufak tefek

1 a.g.e., s. 46

uyarmalar yapılırsa kör çocukların katılabileceği oyunlara dönüşebilir. Burada önemli olan kör çocuğun bunu fark etmesi ve çekingenlik duymadan oyunlara katılma cesareti göstermesidir. Oynama olanaklarını fark etmemesi ya da doğuştan veya bebeklikten kör olduğu için daha önceden deneyim kazanmamış olması veya gereken cesareti göstermemesi durumunda anababanın ve öteki yakınlarının yardımcı olması gerekecektir. Kör çocuğun ya da başka bir özürlü çocuğun “oyunsuz bir çocukluk” yaşaması ne yapıp edip önlenmelidir. Oyun başka çocuklara ne getiriyorsa, özürlü çocuğa da aynı şeyleri getirecektir.⁽¹⁾

Biri bana, oynusuz bir çocukluk yaşadım, dese gözlerim dolar. Hele bu çocuk özürlü ise içim iyice yanar.

Gültekin Bey sohbetimizde çocukluğundan söz ederken yine arkadaşlarından söz ediyor.

G: Tabii çok yakın bir arkadaş grubum vardı dört kişilik; iki kız, iki erkektik. Kitapta da söz ettiğim gibi, okumuşsunuzdur... Kız-erkek arkadaşlığına oradan alıştım. Aydın’da da yadırganmazdı bu. Ailelerimiz de çok yakın dost oldukları için, çok günlerimizi birbirimizle geçirirdik.

1930-40’lı yıllarda Aydın’da kız erkek arkadaşlığı konusundaki yapılan gözlemler o günkü cumhuriyet aydınlarının sosyal yaşamdaki başarısına bir kanıt olarak gösterilebilir. Bence bu, önemli bir sosyal değişim gözleimidir.

D: Evet, okudum ama sizden de dinlemek isterim. Onu biraz açar mısınız? O çok önemli bence o yaşta. Kimlerdi? Adları neydi? Nerede otururdunuz?

G: Birer sokak vardı aramızda diyebilirim.

D: Aydın’ın hangi mahallesiydi bu?

G: Hasanefendi Mahallesi.

D: Peki, sokağın adını hatırlıyor musunuz?

1 a.g.e., s. 46-47

Gültekin Bey biraz duraksadıktan sonra, “Bakın o sokağın adını hiç hatırlamıyorum,” deyince düşündüm, sokak tabelalarının konması yakın tarihimizde olan bir olaydır. Bakkala sorarak mahallede aradığınız kişiye ulaştığınız dönem pek uzaklarda değil. Ben de, nüfus cüzdanı benim adresimi yazdığı için oturduğum evin hangi sokakta olduğunu öğrenmiştim; onun da tabelası yoktu.

G: Evimiz vardı orada. Bu ev ben iki yaşındayken yapılmış. 1937’ye kadar orada büyüdüm. Hatta belleğimdeki en eski hatıralardan biri, teras yapılırken Macar ustaların orda çalıştığıdır. Sanırım 1930 yılıydı. Macar ustaların plaka döşediğini, ben de baktığımı hatırlıyorum. Eee, o zaman Türkiye’ye gelirlerdi Macar ve Bulgar ustalar. Mesela o evin marangozluk işlerini de Bulgar bir usta yapmıştı. Atölyesi vardı bir tane Bulgar ustanın. Türkiye’de bu işlerin ustaları yoktu.

D: Yoktu değil mi? Ne kadar önemli bir gözlem. Ne beton ustası, ne marangoz...

G: Beton ustaları, plaka döşeme falan, bütün bu yabancı ustalar tarafından yapıldı. Döşenen o teras 12 metre boyunda kocaman bir terastı. Hiçbir zaman alt taraftaki odalara sızıntı olmadı. Yani işini o kadar dikkatle yapan iyi işçilerdi bunlar. Orada küçük bir havuz vardı; evet, bir de havuz yapıldı. Ben o evde büyüdüm asıl. İşte o evden sokağa çıkar, sokakta da birtakım arkadaşlar edinirdik. O zaman sokak, kulüp gibi bir şey.

D: Bu söylediğiniz önemli, mahallenin sokağı bir çocuk kulübü işlevini görüyor, değil mi?

G: Mahallenin belli çocukları gelir. Her yaştan hem de. Asıl güzel tarafı o; ortaokulda olan, ilkokulda olan... Hatta okula gitmemişler hep bir arada. Birbirimizden bir şeyler öğrenirdik. Uçurtma yapmayı öğrenirdik, uçurmayı öğrenirdik.

Burada, eğitimciler ve sağlıklı çocuk yetiştirmeye önem veren anababalar için önemli bir ipucu veriliyor. Eskiden mahallelerin sokağı gerçekten bir çocuk kulübü gibi çalışırdı ve her yaştan, her

sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyinden çocuk bu kulübün doğal üyesiydi.

Mahalleyi kaybedince bunu da kaybettik. Çocukların doğal olarak “abla”, “abi”, “kardeş” oldukları ve hiçbirinin, diğerine söylemeden sorumluluk ve beklenti geliştirdiği bir ortamdı bu.

Çocuklarımız için böyle bir ortam yeniden oluşturulmalı mı? Bence, “EVET!”

Peki istersek, çocuklarımız için böyle bir ortam oluşturabilir miyiz?

Aceleye getirmeden bilinçli olarak tasarlırsak, yine “EVET!”

Peki, böyle bir girişimin yararı ne olacak?

Daha sağlıklı bir toplumsal bünye.

Bu toplumsal bünyeyi, anlatılan o günkü Aydın’da görüyorum; bana düşündürdüklerini sizinle paylaşmak istedim. Şimdi Gültekin Bey’i dinlemeye devam edelim:

G: Mesela birdirbir oyunu oynardık, başka oyunlar oynardık, ama doktorun tavsiyesine uyarak ben böyle koşma, itişme kakışma oyunlarına fazla girmedim. Daha sakın oyunlar oynardım.

D: O dört arkadaşın oyunları neydi?

G: Dörtlü ayrı bir grup. Onlarla evlerimizde oynardık. Evlerimizde buluşurduk. O dört kişiden biri ben, biri Aydın adında biri, iki de kız; Gülay ve Jale. Kitapta geçer. Bunlar çekirdek arkadaş grubu gibiydi. Çok sık buluşur oynardık, kendimize göre.

D: Nerede buluşurdunuz?

G: Evlerimizde. Haber yollardık. O zaman telefon da yok. Evde çalışan evlatlık, “Falanca sizi oynamaya çağırıyor,” diye giderdi. *(Aklımdan süratle evlatlar ve evlatlıklar konusu geçti. Ama şimdi bunu düşmanın yeri değildi.)* Giderdik orada oynardık.

D: Sıraya bindirir miydiniz? Böyle bir sıra var mıydı?

G: Yok yok. Buluşma için bir sıra yoktu. Rasgele birbirimizin evinde oynamaya başlardık. Oyuncaklarımızı, her şeyimizi paylaşırdık. Aydın iki sene kadar önce rahmetli oldu, fakat kız arkadaşlar sağ ve birkaç ay önce buluştuk.

D: Öyle mi! Görüşüyor olmanız ne güzel.

G: Üç kişi buluştuk öğretmen evinde ve hâlâ haberleşiriz, dostluğumuz devam ediyor.

D: Bu az bulunan bir zenginlik. Başka yakın arkadaşlarınız var mıydı?

G: Memduh arkadaşım, sınıf arkadaşım. O mahalleden değildi. Onun özel bir yeri vardır. Yaşadıklarımın sonra benimle ilgilenmeye başlayan ilk arkadaş odur.

D: Ben şöyle anlıyorum, bir, sokakta buluştuğunuz ve böyle har har oyun oynadığınız, konuştuğunuz bir grup vardı. Sonra evlerde buluştuğunuz dörtlü bir arkadaş grubu vardı. Ondan sonra bir de okulda oluşmaya başlamış arkadaşlıklar.

G: Tabii tabii. Derken bu mandolin dersine üçüncü sınıftayken başladım. Orada da arkadaşlar edindim.

Gültekin arkadaşlık ilişkilerini sağlamlaştırmış, görme eksikliğine alışmış, öğrenmeye, gelişmeye ve bağımsız bir insan olarak yaşamını devam ettirmeye başlamış. Artık yeni bir öğrenme dönemine hazırdır.

6

İstanbul'dan evine kör olarak dönen küçük Gültekin, öncele-ri gözleriyle birlikte uyum sağladığı ortama, şimdi gözleri olmadan uyum sağlayacaktı. Bu yeni bir durumdu ve Gültekin bunun farkındaydı.

Aydın'a dönüşü konuşuyoruz.

D: Şimdi Toraman'ı İstanbul'da bıraktınız, Aydın'a geldiniz. Neler oldu? Nelerle karşılaştınız? Annenizle, babanızla, arkadaşlarınızla, mahalledeki insanlarla ilişkiniz nasıldı ve neler dikkatinizi çekti? İç dünyanızda neler oldu? Neler yapmaya çalıştınız? Bütün bunların şöyle bir yolculuğunu yapar mısınız?

G: Tabii. Şimdi Aydın'a dönüş için, o arada annem İstanbul'a gelip bir süre kaldı, beni kör olarak tanıdı yani.

D: İstanbul'dayken?

G: O iki buçuk ayın yarısında hastanede ablam bulundu benimle, yarısında da annem. Babam hiç göremedi beni. Tabii o zaman Aydın-İstanbul yolu 24 saat. Babam doktor, ayrılmıyor. Dönünce evi hiç yadırgamadım. Yani bildiğim evde, bildiğim yerler olduğu için rahat hareket ettim. Hareketimde, yemek yememde, evin içinde dolaşmamda körlükten ileri gelen bir zorluk yaşamadım. Çevremdekiler de bana hissettirecek bir şey yapmadılar. Normal çocukları gibi davrandılar. Ama tabii içlerinden çok duygular geçmiştir.

Giyinip soyunmak, yemeğimi yemek, kişisel temizliğimi sağlamak, evin içinde dolaşmak için başka bir kimsenin yardımına gerek duymuyordum. Dokunma, işitme, koklama,

tat alma duyularımın görerek algılayabileceğim birçok şeyi ve durumları algılamakta ne kadar işe yarayacağını yavaş yavaş keşfetmeye başlamıştım. Sesler, kokular, tatlar, dokunduğum nesnelerden aldığım duyular bana çevrem hakkında öylesine zengin bilgiler sağlıyordu ki bunları yorumlayarak, bir yapboz bulmacasını çözercesine bir araya getirerek, görenlerin yalnız göz yoluyla algılayabileceğini sandığı birçok şeyi ve durumu algılayabiliyordum.⁽¹⁾

Daha önce varlığından şöyle böyle haberdar olunan ve pek üzerinde durulmayan bir dünya, küçük Gültekin'in yaşamında birdenbire önem kazanmıştı. Her bir duyu organının verdiği bilgiyi iyi değerlendirmek gerektiğini anlamıştı. Dış dünyasını şimdiye kadar göz baskın olarak tanımıştı; o ana kadar "Görmek, bilmektir" ilkesine göre kurulmuş bir yaşamı vardı, şimdi ise, "Duymak, dokunmak, koklamak ve tatmak bilmektir" ilkesine göre bir yaşam oluşturunca. Bu, yeni bir yolculuktu:

Kulağa gelen sesler bilerseniz insana neler anlatır neler! Bildiğim kimseleri seslerinden kolayca tanıyabiliyordum. Benimle konuşan herhangi bir kimsenin sesi, onun boyu hakkında da oldukça güvenilebilir bir ipucu veriyordu. Ayak seslerinden çevremde birilerinin dolaştığını; onların çocuk mu, erişkin mi olduklarını; bana yaklaştıklarını veya benden uzaklaştıklarını anlamak işten bile değildi. Kimilerinin yürürken çıkardığı ayak sesleri onun kim olabileceği hakkında bir ipucu verebiliyordu. Bir kimsenin sesinden onun öfkeli, üzgün, kırgın, tereddütlü, sinirli, gergin veya neşeli olduğunu da anlamak kolaydı. Sevimli, sıcak sesler vardı; soğuk, itici sesler vardı. Bazı sesler babacan, bazıları ise ilgisizlik etkisi veren donuk seslerdi. Birisiyle konuşurken konuşmasına yanı sıra bazı özelliklerden onun uykusunun geldiğini veya beni ilgiyle dinleyip dinlemediğini bile sezebiliyordum. İşittiğim seslerin değişik niteliklerini yorumlayarak içinde bulundu-

ğum odanın veya salonun büyüklüğü hakkında fikir edinebiliyor; yerin çıplak mı yoksa halıyla mı kaplı olduğunu, açık pencere bulunup bulunmadığını algılayabiliyordum. Yemek masasının bulunduğu yönden gelen tabak, çanak tıkırtıları sofranın hazırlanmakta olduğunu duyuruyordu.⁽¹⁾

Öğrenmekten zevk alan, dünyayı keşfetmeye dönük olarak yaşayan biri için yepyeni bir serüven başlamıştı. Bu serüven bir yolculuktu; onun yaşamının temelini oluşturacak bilgileri, anlamları, ilişkileri yavaş yavaş oluşturmaya, biriktirmeye yarayacak bir yolculuk. Bu yolculuğun kokularla ilgili boyutunda şöyle yazmış:

Günlük yaşamımda kokular da eskiden olduğundan çok daha yaygın ve önemli bir rol oynamaya başlamıştı: Sofraya oturduğumda duyduğum sirke, salatalık, limon, sarımsak, soğan gibi nesnelerin kokularını yorumlayarak sofrada bulunan salata, turşu, sığır domates ve salatalık gibi yiyeceklerin varlığını sanki görebiliyordum. Mutfaktan gelen ya da sofraya konulan yemeğin saçtığı çeşitli kokuları da analizleyerek yemeğin ne olduğunu ve taşıdığı özellikleri fark etmek oldukça tat verici bir uğraştı benim için.⁽²⁾

Bu satırları yazarken, haberdar olduğum bir evreni gerçekten keşfetmeden yaşadığımı düşündüm. Okyanusun derinliklerinde ki yaşamdan haberdar olup da o zenginlikleri hiç bilemeyeceğim gibi. Kendimi şöyle bir hayal içinde buldum: Gözlerimi bağlayayım ve bir hafta bu şekilde yaşayayım. Şimdiye kadar gözlerimi kapatarak bir saat bile bir deney yapmadım, ama sık sık aklımdan geçiyor. Hatta bu fikir ben çocukları yetiştirirken aklıma gelseydi, gerçekten onların da gözlerini bağlar ve körlüğü deneyimlemelerini isterdim. Hatta okullarda haftada bir saat bu tür deneyimleri yaşatan bir dersin olmasını tüm içtenliğimle öneririm.

1 a.g.e., s. 32-33

2 a.g.e., s. 36

1 a.g.e., s. 32

Dokunma duyusuyla ilgili şöyle yazmış:

Ya dokunma yoluyla aldığım duyumlar: Dokunma duyusunun sağladığı bilgiler çevreyi ve nesneleri algılamakta son derecede önemliydi. Ellerimle yoklayarak dokunduğum bir nesnenin ne olduğunu ve onun çok çeşitli niteliklerini anlayabiliyordum. Örneğin, yapıldığı kumaşı, dokusunu, modelini parmaklarımla yoklayarak giysilerimi birbirinden ayırt etmek zor değildi. Yürürken bastığım yerin nasıl bir yapıda olduğunu, örneğin, halı mı döşenmiş, seramik plakalarla mı yoksa asfaltla mı kaplanmış olduğunu fark etmek işten değildi. Herhangi bir kabın, sözgelimi, bir çay fincanının ağırlığını hissederek onun ne kadar dolu olduğunu kestirebilmek mümkündü. Daha önceden tanıdığım olduğum bir nesneyi fark etmek için onun her yanını yoklamaya hiç de gerek yoktu; sözgelimi, koltuğun sırtına veya kollarına değdiğimde onun ne olduğunu, konumu hakkında yeterli bilgiyi almış oluyordum. Şişelerin, kapların biçimleri ile onların içinde ne bulunduğu arasında daha önceden bir bağlantı kurduğum takdirde o şişenin veya kabın içerisinde ne olduğunu kimseye sormaya gerek kalmıyor, biçimine bakarak aradığımı bulabiliyordum. Dokunma duyumun yardımıyla kendi kendime sakal tıraşı olmaya da başlamıştım.⁽¹⁾

İşitme, koku alma ve dokunma duyusunun her birinde uzmanlaşması, onun yaşamında görme yetisini kaybetmesiyle oluşan boşluğu doldurmaya başlamıştı. Herhalde farkındasınızdır; kendine acıma ve kedere boğulmayla kaybedecek hiç vakti yoktu; o yaşamak için duyu organlarının kendisine verebileceği her şeyi en üst düzeyde almaya, kendini hazırlamaya zaman ve enerji harcıyordu. Burada, gerçek bir 'savaşçı tutumu' görüyorum.⁽²⁾

1 a.g.e., s. 36

2 Savaşçı tutumunun daha ayrıntılı bir irdelemesine *Savaşçı* kitabımda yer veriyorum (Doğan Cüceloğlu, *Savaşçı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999)

Gültekin Yazgan her bir duyu organından gelen duyumları en iyi şekilde değerlendirirken, bu farklı duyuların birbirleriyle ilişkilendirilerek oluşturduğu zengin dünyayı da algılamaya başlamıştı. Şöyle yazıyor:

Değişik duyu organlarımdan gelen birden çok duyumu birlikte yorumlayarak çok çeşitli tablolar ve sahneleri kavramak ve onlardan haz almak da körlüğe alışmanın çok önemli aşamalarından biriydi. Söz gelimi, bir kır gezintisini ele alalım. Gören biri ilk bakışta belki görmeyen birinin böyle bir gezintiden nasıl bir tat alacağını, evinde oturmasıyla kırda gezinmesi arasında ne fark olabileceğini merak edebilir. Böyle bir geziyi körler için gereksiz bir zahmet sayanlar bile olabilir. Oysa hiç de öyle değildi. Bir kır gezintisi sırasında ayağımın bastığı yerin çimenlerle kaplı olduğunu, ezilen otların kokusunu, ağaç dallarının hışırtısını, çeşit çeşit kuşların ve böceklerin seslerini, çiçeklerden gelen kokuları, çevremi saran genişlik duygusunu, rüzgârın okşamalarını, çevrede akarsu varsa onun şırıltısını ve daha başka nice duyumları bir araya getirip yorumlayarak ben de kendime göre bir kır sahnesi oluşturabiliyor; bundan bir kır gezintisinin her kесе verebileceğine yakın bir tat alabiliyordum. Tabii, bazı şeylerin ancak görerek algılanabileceğini kabullenmek doğru olur. Örneğimizdeki kır gezintisi sahnesinin renk objesinden yoksun olması görmeyen birisi için olağandır ve hiç de durumun tadını kaçırarak denli önemli sayılmaz. Benim gibi, daha önceden renk kavramını tanıdığım olan kimseler için başkalarının anlatımıyla bu renk eksikliğini bir ölçüde gidermek de pekâlâ mümkündü.⁽¹⁾

Gültekin Bey'in kitabını okumadan önce kör bir insanın kır gezisinden zevk alacağını hiç düşünmemiştim; bana sorulsaydı, kör bir insanı kır gezisine götürmenin biraz yakışsız bir davranış olabileceğini dahi söyleyebilirdim. Böyle söyleyebilirdim,

1 *Kör Uçuş*, s. 37

çünkü kırdaki herkes kırın manzarasını görürken ve gördüklerinden zevk alırken onun dışlanacağını ve bunun onun körlüğünün yüzüne vurulması anlamına gelebileceğini düşünürdüm. Onun yazdıklarını okumak benim için gerçek bir 'göz açıcı deneyim' oldu.

Küçük Gültekin artık dünyayı keşfediyor ve yavaş yavaş yaşamını denetim altına alıyordu. Düşünerek ve amaçlayarak birçok konuda bağımsızlaşmanın çarelerinin bulunabileceğini kavramıştı. İşte gayretlerinin ilk ödülü:

Annemin yakın bir dostu gelmişti. İki ahbap söyleşiyorlardı. Ben de kendi kendime bir şeylerle uğraşıyordum. Kapı ziline çalındığını işittim; hemen alt kata inip kapıyı açtım ve çabucak geri döndüm; konuğumuz buna çok şaşırmıştı. Görmeyen bir çocuğun koşup kapıyı açması beklediği bir şey değildi. Hayranlığını dışa vurmaktan kendini alamadı: "Ne çabuk gitti, kapıyı açıp döndü, maşallah, aferin ona!" Böylece, ben körlüğüme karşı becerdiğim bu işten dolayı ilk ödülü aldım. Bu basit olayın o zaman benim koltuklarımı kabarttığını söyleyebilirim. Bundan sonraki aylarda başarmamı beklemedikleri çok olağan şeyleri yapabildiğim için bu tür ödüller almaya devam edecektim.⁽¹⁾

Günlük yaşamın bilinciyle baktığımızda ne kadar basit bir olay. Bize öyle geliyor, ama bir de kör bir çocuğun açısından bakalım. Basit gibi görünen bu olayın altında özgüven gelişimiyle ilgili temel ilkeleri görebiliriz; yapılan şeyin farkına varılması ve takdir edilmesi.

Bir gün okula geri dönebilme umudu, kimseye söylemese de, küçük Gültekin'in içinde yanan gizli bir mumdu. Nereden geliyordu bu umut? Daha önce sözünü ettiği çocuk dergisinde okuduğu bir röportajdan. Bu röportajı okuyunca İzmir'in Karşıyaka'sında sağır-dilsiz ve kör çocukların eğitim gördüğü bir kurum olduğunu, bu kurumda körlerin özel bir yazı sisteminden yararlanarak

1 a.g.e., s. 43-44

okuyup yazabildiğini, hatta bu yazı sistemiyle hazırlanmış müzik notaları bile olduğunu öğrenmişti. İçindeki umudun kaynağı bu bilgiydi.

Kendini toparladıkça okul yaşamına dönme umudunu gerçekleştirmek için duyduğu istek daha da güçleniyordu. Kendisini İzmir'deki yatılı Sağır-Dilsiz ve Körler Müessesesi'ne göndermesini babasından ısrarla istemeye başladı. Orada hiç olmazsa körlere öğrettikleri özel yazı ve nota sistemini öğrenir, müzik becerilerini geliştirebilirdi. Ailesi bu konuda isteksiz davranıyordu; açıkçası oraya göndermek anne ve babasına çocuklarını "Darülaceze'ye" göndermek gibi geliyordu. Ancak ısrarlarına dayanamadılar, babası İzmir'e gitti, kurumun müdürüyle görüştü. Müdür babasına şöyle demiş: "İlkokulun beşinci sınıfına kadar gelmiş bir çocuğa burada kazandırabileceğimiz bir şey yok. Braille yazı ve nota sistemini, okulumuzda çalışan Şemsettin Görenel'den özel ders alarak öğrensin."

Bu konuyla ilgili konuşmamız şöyle gelişti:

G: Öğretmenin evinde, kabartma yazı dersi almaya başladım. Öğrenmesi zor değil, iki derste bitti o.

D: Öğretmenin adı neydi?

G: Şemsettin Bey.

Tülay Hanım soyadını da söyledi: "Şemsettin Görenel." Soyadının görme fiiliyle ilgisini, o söyleyince ancak anladım:

D: Aaa! Gören-el!!

G: O aslında eğitimsiz bir insan. Kaynakçılık falan yaparken kaynak patlamasından gözünü kaybetmiş, ama zeki bir insan olduğu için uyum sağlamış. Akıllı, iyi bir insandı. Sağır-Dilsiz ve Körler Okulu'nda ona bir kadro vermişler. Keman çalmayı bile öğrenmiş o sırada.

İçimden bir düşünce geçiyor, yıldırım hızıyla: Bu ülkede, bu ülkenin insanının yaşadıklarına değer verilse, bilim insanları ve aydınlar tarafından izlense ve irdelense, gelecek nesillere bırakılacak ne kadar önemli zenginlikler birikir. Şemsettin Görenel nasıl

bir insandı acaba? Nerede, hangi aileye doğdu ve hangi ortamda, nasıl yetişti? Neden ve nasıl kaynakçı oldu? Kaynak patlaması nasıl oldu acaba? Sorumluları kimlerdi? Bu kaynak patlamasından bir ders alındı mı, yoksa aynı şeyler yine aynı düzen içinde mi yapılagitti? Kör olmaya nasıl uyum sağladı? Bu durum evliliğini ve ailesini nasıl etkiledi? Çocukları var mıydı, onlar nasıl etkilendi?

Bütün bunları aklımdan geçirirken, ona kadro vermeyi akıl eden o bilinmez iyi kişiyi içimden sevgi ve saygıyla andım. Konuşmamız devam ediyordu:

D: Bu soyadını oradan almış, değil mi?

G: Efendim?

D: Soyadını diyorum...

G: Tabii Soyadı Kanunu sonra çıktı ya, 1933'ten sonra çıktığı için o...

Tülay Hanım benimle hemfikirdi. "Güzel bir soyadı almış," dedi. Başımınla onayladım.

G: Görenel çok güzel bir isim. Ankara'da da okulun birinin adını Göreneller Okulu koydular. Körler okulu Göreneller. Aydınlikevler'dedir o.

Şöyle yazıyor:

Yakın arkadaşlarımdan Gülay'ın babası (Mazhar Edgüer) 1942 yılının Şubatı'nda İzmir'de bir göreve atandı; tabii, ailecek oraya taşındılar. Edgüer ailesi çok yakın dostumuzdu; İzmir'e yerleştikten az sonra kabartma yazı dersleri alabilmek için annemle birlikte yanlarında kalmamızı önerdiler. Tabii, bir an önce okuyup yazmayı öğrenmenin yolunu açacak bu öneriyi memnunlukla kabul ettik. Babam Sayın Şemsettin Görenel ile mektuplaşarak bana özel ders vermesi konusunda anlaştı. Böylece, körlerin özel yazısını ve nota sistemini öğrenmek üzere 1942 yılının Ekimi'nde annemle birlikte İzmir'e gidip dostumuz olan ailenin yanında kalmaya başladık. Bizi aile yuvalarında aylarca barındırarak yaşı-

mımda benim için büyük önem taşıyan bir olayın –okuryazar olmanın– gerçekleşmesine paha biçilmez bir katkıda bulunan Mazhar Bey Amca (Mazhar Edgüer) ile eşi Müveddet Hanım Teyze'yi rahmetle anıyorum.⁽¹⁾

İnsanlık için hayırlı bir şey yapmadan ölmenin utanç verici olduğunu söyleyen düşünür Horace Mann, Gültekin Yazgan'ın yaşamında yer alan bu insanlarla tanışmayı sanırım onları kutlardı. Bu satırları yazarken ben de birbirini destekleyen, komşularının dertlerini yüreklerinde duyarak onlar için yapabilecekleri her şeyi yapmaya çabalayan insanların insanlıklarını içimde hissediyorum. İnsanların birbirlerine ihtiyacı her zaman vardır; bu gereksinimler bazen açık seçik belirgin hale gelir; bazen örtüktür, birilerinin bu ihtiyacı görmesi ve gönüllü olarak ortaya çıkıp, "gelin şunu yapalım, ben size yardım etmek istiyorum," demesi gerekir. "Her çocuğun bir köye gereksinmesi vardır," diyen Afrika atasözü yine aklıma geliyor. Gültekin Yazgan'ın yaşamına katkıda bulunan insanları burada sevgiyle, saygıyla anıyorum. Hiç karşılaşmadığım, hiç karşılaşamayacağım bu insanlar, genel olarak insanlığı, özel olarak ülkemizin insanlarını daha derin bir zenginlik içinde görmemi sağladı.

Zaman yitirmeden derslere başlamak üzere annemle birlikte Şemsettin Bey'in evine gittik. Karşıyaka'nın Alaybey'i semtinde sessiz bir sokakta, tek katlı bir evde oturuyordu. Karısı Emsal Hanım'la birlikte...⁽²⁾

Evet, o kör adamın da karısı var; Emsal Hanım. Ne güzel bir isim. Bu ismi kim koydu? Niçin koydu? Mutlaka bir öyküsü vardır. Acaba kör olmadan önce mi evlenmişlerdi, yoksa kör olduktan sonra mı? Bir kadının hayatını nasıl etkiler bu olaylar? Dopdolu bir hazne, ama ilgilenilmeyip bakılmayınca, hiçbir iz bırakmadan mezara gider ve ebediyen kaybolur.

1 a.g.e., s. 58

2 a.g.e., s. 58

...Bizi içtenlikle ve sıcak bir sevgiyle karşıladılar; misafir odasına aldılar. Hal hatır sorulduktan sonra hanımlar başka bir odaya geçip beni Şemsettin Bey'le baş başa bıraktılar. Tokalaştığım sırada ellerinin iriliğinden, parmaklarının kalınlığından ve sesinden irikiyim bir adam olduğu belliydi. Bas sesiyle, "Gel bakalım, evlat, şu sayfayı parmaklarınla bir yokla," dedi ve elimi tutup önündeki sehpa üzerinde bulunan bir karton parçasının üstüne bıraktı. Parmaklarımla yoklamaya başladım: Karton sayfanın yüzeyi küçük kabarcıklarla doluydu. Parmak uçlarımı kabarcıklarla dolu sayfanın üzerinde gezdiriyordum; ama harfe benzer hiçbir biçime rastlamıyordum. Çıt yoktu, yalnız uzaktan uzağa o zamanın tutulan bir şarkısı işitiliyordu:

Sabah oldu yine, Sunam uyanmaz
Hasret çeken gönül derde dayanmaz

"Hiçbir şey fark edemiyorum, belli belirsiz bir sürü kabartma nokta var," dedim. Şemsettin Bey, "Senin belirsiz dediğin o kabartma noktalar var ya, işte onlar benim elime bakla taneleri gibi iri geliyor," demez mi! O anda öyle bir karamsarlık duydum ki anlatamam. Sanki başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Oramda buramda kaşıntılar duymaya başladım.⁽¹⁾

Düşünüyorum, yaşamımızda "empati" yokluğu ne kadar yaygın. Kendisi de körlüğü yaşamış birinin, on bir-on iki yaşlarında, yeni kör olmuş birine daha duyarlı yaklaşması mümkün değil miydi? Belki de şu satırları okuyan birçok kişi, aşağıda yazdıklarımı yapay bir tavır olarak görecektir, gerçekçi ve dürüst bulmayacak ama yine de yazmaktan kendimi alamıyorum. Ben şimdiki bilincim içinde şöyle bir yaklaşım gösterirdim: "Demek belli belirsiz de olsa o kabartmaları hissedebildin! Güzel. Ben de ilk öyle hissetmiştim. Bu demektir ki bende olan gelişme ve öğrenme, sende

de aynen olabilecek. Daha önce belli belirsiz hissettiğim o kabartma noktaları şimdi ben bakla taneleri gibi belirgin olarak hissedebiliyorum. Haydi, çalışmaya başlayalım, sen de bir an önce benim gibi okur hale gel."

Öyle anlaşıyor ki Şemsettin Bey doğal, kendinden emin, dobra bir Anadolu insanı. Yukarıda yazdıklarımla lütfen onu yargıladığımı sanmayın. Yargılamıyorum. Ben, sadece toplumumuza iki mesaj vermeye çalışıyorum:

1. Empati insan ilişkilerinde, özellikle güçsüz güçlü ilişkilerinde önemli bir değer; sağlıklı ilişkiler için mutlaka gerekli.

2. Biz toplum olarak empatiyi bilmiyoruz ve bilmediğimizin, bunun eksikliğinin farkında değiliz. O nedenle öğrenmekte zorluk çekeceğimiz bir değerle karşı karşıyayız.

Şimdi yeniden küçük Gültekin'in öğrenme sürecine geri dönelim:

Şemsettin Bey parmak uçlarımı nasıl kullanacağımı, kabartma noktaların nasıl çeşitli biçimlerde bir araya gelerek harfleri oluşturduğunu anlattı. Alfabenin yarısını tanıttı. Bundan sonra yazı cetveli denilen özel bir araç kullanılarak kabartma harflerin nasıl yazılacağını da gösterdi. Böylece ilk dersimiz sona erdi. Öğrendiğim harflerle yazılmış bir metni alıştırma yapmak üzere verdi. Bana bir de kabartma yazı yazmaya yarayan araç (yazı cetveli) armağan etti. Bu yazı cetvelini zaman zaman hâlâ kullanırım; kullanırken de daha sonraları değerli dostlarım arasına katılan rahmetli Şemsettin Görenel'i saygıyla anarım.⁽¹⁾

Tülay Hanım bu yazı cetvelini getirdi, kahvaltı yaptığımız masanın üstüne koydu. O yazı cetveline baktığım zaman ne kadar basit bir mantıkla yapılmış olduğunu kavradım. O sırada benim aklımdan geçen, 'Bunu herkes yapabilir,' düşüncesi oldu. Ama bir anda farkına vardığım şu oldu: Evet herkes yapabilir; önemli olan bir körün okuyup yazmasına olanak sağlayacağına inanmak

1 a.g.e., s. 58-59

1 a.g.e., s. 60

ve bunun için niyet etmek. Tabii, bu niyetin arkasında o insana önem vermek, onu sevicecek, yardım edilecek biri olarak umursamak yatıyor.

Sözünü ettiğim bu niyet benim küçüklükten itibaren aşına olduğum bir şey değil. Çevremde değişik türden birçok özürlü insan olmuştu, ama onların yaşamına girmek ve onlara yararlı olmak aklımın ucundan dahi geçmemişti. Şimdi sizi belki biraz kızdıracak bir şey söyleyeceğim: Anlaşılan başka türlü olmam mümkün değildi.

Niçin mümkün değildi?

Çocuğun yetişmesinde kullanılabilecek en gerçekçi bilimsel model, dil öğrenme modelidir. Bu gelişim modeline kısaca bir göz atalım:

Hiç kimse çocuğuna anadilini öğretmez, çocuk kendisi öğrenir. Çevresinde kişiler nasıl konuşuyorsa, doğrusu yanlışla, şivesiyle çocuk bu dili aynen öğrenir. Türkçe konuşulan bir ortamda çocuk Türkçe konuşmayı, Fransızca konuşulan bir ortamda Fransızca konuşmayı öğrenir. O nedenle benim anababalara söylediğim temel ilke şudur: Çocuğunuzun olmasını istediğiniz gibi bir insan olun, gerisini zamana bırakın.

Şimdi gelelim daha önce özürliülerin neden farkında olmadığımıza. Çünkü benim içinde yetiştiğim ortamda böyle bir bilinç yoktu. Ben küçükken çevremdeki hiçbir büyüğümün zaman ayırarak özürlü bir insanın yaşamındaki zorluklardan ve onların yaşamına katkıda bulunmak sorumluluğundan söz ettiğini hatırlamıyorum.

Benim de içinde yetiştiğim bu toplumsal ortam kanımca aynen devam ediyor ve böylece çocuklarımız özürlüye biraz acıyarak, biraz korkarak, ama uzakta durulması gereken yaratıklar olarak bakmayı öğrenerek yetişiyor.

Geçmişte sık sık kendime sormuşumdur: “Özürliülerin kendi ailelerine, topluma, insanlığa bir faydası var mı? Bir yük olmalarının ötesinde, insan yaşamına bir anlam katıyorlar mı?”

Şimdi bu satırları yazarken gözlerim yaşlı ve neler hissettiğimin farkındayım; bu kitabı yazarken ta derinlerde bir hakikatin

farkına vardım: Özürliüler bizim gerçek insanlığımızın bekçileri. Bir annenin, bir babanın, bir ailenin, bir okulun, bir şirketin, bir kentin, bir milletin ve bir uygarlığın insanlığının ölçütü, özürliülerine verdiği anlamda yatıyor.

Ve bu yönden utanılacak durumda olduğumu, olduğumuzu görüyorum.

Bu ifademle kimseyi suçlamaya, yargılamaya çalışmıyorum. Durum tespiti yapıyorum. İnsan olma yönünden müthiş bir kalite bozukluğu içinde olduğumuzu açık seçik görüyorum. Bunu görmeme yardım ettikleri için de hayatıma giren tüm özürlü insanlara minnet borçluyum.

O başarılı lise mezunu, güzel, akıllı, becerikli genç kız, 20 Haziran 1957 Perşembe günü kör bir avukatın koluna girdi; beraberce yürümeye başladılar ve bu yolda gönül vardı; insanı insan yapan bir yürek...

Gözlerim dolu dolu o basit eski yazı cetveline baktım. Kahvaltı masasında karşımda duran iki kahramanıma baktım. Tülay Hanım gördü; Gültekin Bey yüzünde bir gülümsemeyle kahvaltısını yapıyordu.

İlk kabartma yazı dersinde başlayan kaşıntı durmak bilmiyordu.

...Bedenimde kırmızı kabarcıklar ortaya çıkmıştı. Babamın sınıf arkadaşlarından iç hastalıkları uzmanı Dr. Ekrem Hayri Üstündağ'ı görmeye karar verdik. Ertesi gün doktora gitmek üzere annemle yola koyulduk. O yıllarda hemen hemen İzmir'in bütün doktorlarının muayenehaneleri Birinci, İkinci ve Üçüncü Beyler sokaklarında, küçük işanlarına dönüşmüş eski İzmir evlerindeydi. Tam muayenehanenin bulunduğu binanın önüne gelmiştik ki annem, birden kolumdan çekip beni durdurdu. “Ya bitlendiysen! Doktorun önünde mahcup duruma düşmek istemem,” dedi, “hemen eve dönüyoruz. Saçlarımı, üstünü başını adamakıllı arayacağım.” Savaş yıllarıydı; bitlenme olayları sık görülüyordu. Annem evde her yanıyı iyice kontrol ettikten ve kaşıntıla-

rın bitlenmekten ileri gelmediğinden emin olduktan sonra beni doktora götürdü. Doktorumuzun koyduğu tanıya göre, kurdeşen olmuştum. Birtakım ilaçlar yazdı ve perhiz verdi. İyileşmem iki hafta aldı. Kabartma noktaların o gün beni kurdeşen olacak kadar ürküttüğünü ve bitlenmiş olmamdan kuşkulanan annemin beni nasıl doktorun kapısından geri-singeriye eve döndürdüğünü anımsadıkça gülümsemekten kendimi alamıyorum.⁽¹⁾

Ben bu kurdeşen bölümünü okuduktan sonra daha önce bahsettiğim öğrenme ortamında “empati” konusunu bir kez daha hatırlatmak istiyorum. Bu olayda, duyguların insan sağlığıyla ne kadar ilintili olduğunun bir kanıtını da görmüş oluyoruz. Bu örnek, anababaların ve öğretmenlerin çocuklarıyla ilişki kurarken nelerin farkında olması gerektiğiyle ilgili önemli ipuçları veriyor.

Küçük Gültekin’in öğrenme yolculuğu şöyle devam ediyor:

...İkinci dersin sonunda Braille alfabesini öğrenmiş, yavaş bir tempoyla kabartma yazıları okumaya başlamıştım. Sıra nota sistemine gelmişti. Braille nota sistemi kısa zamanda öğreniliverecek bir sistem değildi; dokuz yüzden çok işaretten oluşuyordu. Haftada iki ders yapıyorduk. İki ay kadar sonra kış bastırdı; annem derslere birkaç ay ara vermeyi uygun gördü, Aydın’a döndük.

1943 yılı Nisanı’nda yeniden İzmir’e gelerek Braille nota sistemini öğrenmeye devam ettim. Bir yandan da Sağır-Dilsiz ve Körler Müessesesi’nin keman öğretmeni Hamdi Akay’dan keman dersi almaya başladım. Amacım keman virtüözülü olmak değildi tabii. Biraz keman çalsam bana yeterdi. Kısa süre içinde başkalarına dinletecek kadar iyi keman çalmayı öğrenemezdim; ama öğrendiklerimin müzik kültürümü artırmama, daha iyi bir müzik dinleyicisi olmama yaradığı kuşkusuz. Özel öğretmenim Şemsettin Bey beni Sağır-Dilsiz ve

Körler Müessesesi’nde kör öğrencilerin 29 Mayıs’ta vereceği yıl sonu konserine davet etti. O gün çok duygulandığım bir konser dinledim. Müessesenin yirmi ya da yirmi beş kişiyi aşmayan öğrencileri arasında küçük bir oda orkestrası yetiştirilmişti. Bir de mandolinata grubu vardı. Çalınan yapıtlar klasik Batı müziğinin yapıtlarıydı. Konser sonrasında öğrencilerden hiçbirisiyle tanışmaya fırsat olmadı; fakat yıllarca sonra (1948 yılında) o günkü konserde çalanlardan birçoğunu tanımak kısmet olacak; içlerinden biri, İbrahim Ayuz, en yakın dostlarım arasına katılacaktı.

Mayıs sonunda kabartma yazı ve nota sistemi (Braille yazı ve nota sistemi) konusunda öğrenebileceğim her şeyi öğrenmiş bulunuyordum. ... artık okuryazar biriydim. Ne var ki bu okuryazarlık yalnızca kabartma yazı sistemi (Braille sistemi) ile sınırlıydı. Kabartma yazı bilmeyenlerin benim yazdıklarımı okuması mümkün değildi; üstelik okuma ihtiyaçlarımı karşılayacak Türkçe kabartma yazılı kitaplar bulmak da olanaksızdı. Yabancı ülkelerde kabartma yazıyla basılmış bol bol kitap bulunduğunu işitmiştim; ama bunun bana bir yararı yoktu; çünkü yabancı dil bilmiyordum.⁽¹⁾

O zengin kitaplıkların ona bir yararı yoktu; çünkü kendisinin de dediği gibi, yabancı dil bilmiyordu.

Her şeyden şikâyet eden ve çevreyi suçlayan sıradan biri bu durumda ne yapardı? Geri bıraktırmış, emperyalistlerce sömürülmüş bu ülkenin talihsiz bir kör evladı olmanın kara bahtına, İngilizce bilen körler okurken, onun kitaptan yoksun olmasına kahreder, sürekli şikâyet eder ve olumlu hiçbir eylem yapmazdı. Herkes de ona hak verirdi ya da hak vermiş gibi yapardı; ömür boyu süren bir ağıt, söylediklerinin ve yaptıklarının zeminini oluştururdu veya sağa sola yalvarır, torpil kullanır, devlet gücünden yararlanarak, kitapların körlerin okuyabileceği bir tarzda yazılması için yollar arardı.

1 a.g.e., s. 60-61

1 a.g.e., s. 61-62

Oysa benim kahramanım elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışan biridir; gerçekçi olmayı en önemli erdem olarak kabul etmiş biri. Onun yolu savaşçı yolu; kendi gücü içinde kalan işleri en mükemmel şekilde yapmaya baş koyma yolu.

7

2008 Nisanı'nda Düzce'de bir okulun davetlisi olarak öğrencilerin anababalarına konuştum. Ailedeki iletişimin öneminden, çocuklarıyla kurdukları ilişkilerin etkisinden söz ettim. Farkına varmaları gerektiğini düşündüğüm ve yaşamlarında önemli sonuçlara yol açacak temel uygulamalardan söz ettim.

Benim konuşmamı dinlemek için gelen bir gazeteci, yerel gazetedeki köşesinde⁽¹⁾ konuşmamı değerlendirirken, “Yaşanmamış yaşamlar’ kimin eseri?” diye soruyor ve şöyle devam ediyor:

“Bir yazar, bir psikolog eğitimde sınavlar saçmalığını dağıtmanın ve iyi insan yaratmanın yöntemlerini anlattı gece boyunca. Anlamsız bir iyimserlikle yaptı bunu. Yaşamın muhteşem karelerinde yer alacak insanların ‘dar alanda kısa paslaşmalarla’ yaratılması olanaksız. Doğan Cüceloğlu salonda toplananlara eğitimin, sınavlar örgüsünün ötesinde kaynak kitapsız, destek odasız, yavaşça yürütülmesi gereken doğal bir yapı olduğunu anlatmalıydı. Bunu yapmadı. Sınavlardaki eşitsizleşmeyi konuşmadı, ezilenlerin pedagojisini de anlatmadı.

“Oysa, yerkürede biçimlenmiş rollerimizi oynadığımızı söylemekten kimse korkmamalı. Korkmamız gereken özgürleşememiş beyinlerin öcüleşmesi ya da özgürleştiğini sandığımız beyinlerin doğru bir duruş sergileyememesi. Doğan Cüceloğlu bunu da anlatmalıydı.”

1 Sabri Özdemir, *Düzce Damla* gazetesi, 1 Nisan 2009

Bu yazarın kapsamlı düşüncesinin temellerindeki derin felsefi ilkeler kesinlikle ifade edilmesi gereken ve özellikle Türkiye'nin geleceğini etkileme durumunda olan üniversite sınıflarında, siyasi süreçlerin yer aldığı karar alma ortamlarında uyanık tutulması gereken bir bilinç. Ama ben konuşurken şuna özen gösteririm: Acaba anababalar söylediklerimi çocuklarına uygulayabilir mi? Anababaların, kendi evlerinde çocuklarıyla etkileşim içinde olduğu zaman uygulayabileceği, kendi denetimleri altında olan bilgi ve yöntemlerden mi söz ediyorum?

Yazar bunu bir eksiklik olarak görmüş. Şöyle diyor:

“Doğan Cüceloğlu postmodern zamanların insanlarını, bu insanların hayata yabancılaşmasını, durmadan küre için sorunlar üretmesini, ailelerin genel durumlarla ilişkisizliğini, tutmadığımız güncelere yazamadığımız şiirleri, yoksullukların kışkacını, ‘seni seviyorum’ dediği için dışlanan insanları anlatmalıydı.

“Sürekli bir iyimserlikle mutluluğun resminin çizilemeyeceği kesin. Mutluluğun resmini çizmek için kurşunkalem tadında keskin çizgilerimiz olmalı. Bu kolay değil. Sınavlarla çizdiğiniz yollarda ve sisteme çok uyumlu aileler ile mutluluğun resmi örtüşmez. Doğan Cüceloğlu’nun, bu anlamdaki yargılarını bireyler ve aileler boyutunda sınırlaması da yanlış aslında. Tüm bunların küre içinde dönen oyunlardan ve ülkelerin sömürücü ideolojilerinden bağımsız olmadığını çok sert söylemeliydi. Bu tip toplantılarda, süren savaşların, çevre katliamlarının, tüketim çılgınlıklarının ve Afrika’daki ve başka ülkelerdeki insanların açlıklarının nedenleri sorgulanarak ve hayatın aslında bir çay içme seremonisi tadında olması gerektiği anlatılarak söze başlanmalı. Çünkü hayat sadece kurtarılmış insanlar için değil. Dünyayı kurtaracak düşünceler üretmeli ve bunları tekellerin televizyonlarından çok halkın içinde anlatmalı.

“... Hayatın güzelleşmesine ilişkin düşünceleriyle bir ‘sevgi ideologu’ olarak adlandırılabileceğim Doğan Cüceloğlu an-

latımlarında daha sarsıcı olmalı. İnsanların düşüncelerinin darmadağın olduğu yüzlerinden anlaşılmalı.

“... Ben, yaşamımda çoğu kez savunduğum düşüncelerin tekrarını dinlemekten ötede sistemi yerle bir eden bir gösteri beklentisindeydim.”

Gazete köşe yazarının bakış tarzını kapsamlı olarak niçin verdim? Çünkü bu bakış, kör Gültekin’in yaşamı kucaklama tarzıyla tam bir zıtlık oluşturuyor. Gültekin, enerjisini ve dikkatini, şimdi ve burada etkisi altında olan küçük adımlara veriyor; çünkü içinde yaşayabileceği anlamlı ve güçlü bir geleceği ancak böyle yaratabileceğine inanıyor.

1943 yılının Ekim ayındaaydık. Halkevinde İngilizce kursu açıldığını duydum. Dünyaya yeni bir pencere açmak için uygun bir fırsattı bu. Kabartma yazı yazmaya yarayan yazı cetvelini kullanarak okulun ders kitaplarının kabartma yazılı kopyasını çıkartabilirdim; böylece öteki öğrenciler gibi, benim de kursta kullanacağım ders kitabım olurdu. Ancak bu kitabı birinin bana yazdırması gerekiyordu. Ailemizde İngilizce bilen yoktu. Annem İngilizce bilmediği halde kursta kullanılacak kitabı Türkçe okur gibi okuyarak bana yazdırmayı kabul etti. Ben de hemen halkevinin yolunu tuttum ve İngilizce kursuna yazıldım. Kurs, İngiltere’nin dış ülkelerle olan kültürel ilişkilerini geliştirmek amacıyla kurduğu British Council (Türkiye’deki adıyla, “İngiliz Kültür Heyeti”) tarafından düzenlenmişti. Merkezi Londra’da bulunan bu kuruluş birçok ülkede olduğu gibi, yurdumuzda da örgütlenmişti: Genel merkezi Ankara’daydı, İzmir’de, İstanbul’da ve daha bir kaç büyük kentte şubeleri vardı.⁽¹⁾

Yukarıdaki satırları aktarırken aklımdan geçen düşünceler şunlar oldu: Sıradan bir insanın öğrenilmiş acizliğinin tipik bakış tarzı içinde, küçük Gültekin’in arkasına sığınabileceği bakın

1 Kör Uçuş, s. 62

ne mazeretler vardı: 1. Ben körüm, bu kurslar görenler için, 2. Kursun körler için kitabı yok, 3. Yakınımda İngilizce bilen kimse yok, bana kimse yardım edemez.

O, bu mazeretlerin arkasına sığınsaydı çevresinden herhangi biri gelip, “Tembellik yapma Gültekin, bak bu senin için bir fırsat, bu fırsatı değerlendir!” demeyecekti. Çevresinde bu sözü söyleyecek bilinçte insan yoktu.

Kursta ders kitabı olarak Essential English kullanılıyordu. Birinci cildini alıp eve döndüm. Annem kitabı sözcük sözcük Türkçe’ymiş gibi okuyarak virgülüne, noktasına kadar bana yazdırmaya girişti. Bu oldukça çetin ve sabır isteyen bir işti: Kitabın bir sayfasını kabartmaya geçmek için yarım saatten daha çok zaman harcıyorduk. Bir yandan annem, annelere özgü sabır ve özveriyle yazdırma işini sürdürüyor, bir yandan da ben kursa devam ediyordum. O zamanlar Aydın’da bir İngiliz şirketinin, meyankökü işleyen küçük bir fabrikası vardı. Kurs öğretmenimiz bu fabrikanın yöneticilerinden Mr. Fulton’du. Benim kursa katılışımı yadırgamak şöyle dursun, yakın bir ilgiyle karşıladı.⁽¹⁾

Burada da dikkatinizi Mr. Fulton’un tutumuna çekmek istiyorum. Onun olumsuz tavrı, sözgelimi “Hayır, bu kurs körler için değil, bu öğrenci kursa katılan diğerlerinin gelişimini engeller,” cümlesi bu girişimi engellemeye yeterdi. Oysa o öyle yapmadı. Kör bir öğrencinin olduğu sınıfa öğretmenlik yapmak, yalnız görenlere öğretmenlik yapmaktan daha zor olmalı; sanırım Mr. Fulton bunun farkındaydı. Kendisini sevgi ve saygıyla anıyorum. Okumaya devam edelim:

Öğrenciler arasında benden birkaç yaş büyük olsalar da arkadaşlık edebileceğim genç kızlar, delikanlılar olduğu gibi, kentimizin Belediye Başkanı Ethem Menderes ve meslek sahibi başka erişkinler de vardı. Böylece, İngilizce kursu benim için yeni sosyal ilişkiler kurup geliştirmek bakımından da elveriş-

li bir ortam oluşturunuyordu. Ben de elimde ders kitabının kabartma metni ve gereken notları almaya yarayan kabartma yazı cetvelimle onlar arasında normal bir öğrenci olarak yerimi almıştım. Dersleri ciddiye alıyor ve iyi hazırlanıyordum. Bundan dolayı çok geçmeden dikkati çekecek derecede başarılı bir öğrenci oldum. Bilirsiniz, bu gibi kurslarda ilerleme temposu oldukça yavaştır; kursa katılanların çoğu biraz İngilizce öğrenmek, biraz da oyalanmak için gelir. Oysa benim acelem vardı: Bir an önce kitap okuyabilecek, İngiliz radyolarını dinleyebilecek düzeye erişmek istiyordum; belki de savaş bitince yurtdışına giderek öğrenimimi sürdürebilirdim. Daha açık bir deyişle, İngilizce bilmenin benim için yaşamsal önem taşıdığına inanıyordum. Ayrıca, böyle bir amacı gerçekleştirecek olursam hem kendime güvenim artacak, hem de çevremdekilerin bana bakışı olumlu yönde değişecekti.⁽¹⁾

Ülkenin değişik yörelerinde, anababalar için konuşurum; konuşmamdan sonra bana en sık sorulan sorulardan biri şudur: “Çocuğum derslerine çalışmıyor, söylüyorum, ikaz ediyorum, kızıyorum, tatlı dille konuşuyorum ama nafiye, çalışmıyor hocam! Ne yapayım?”

O zaman soruyorum, “Siz ona çalışmasını söylemeseniz ne olur?”

Genellikle çaresizlikten kaynaklanan bir gülümsemeyle, “Günlerce ders çalışmaz, bilgisayarın başında oturur, arkadaşlarıyla yazışır, oyun oynar ya da telefonla konuşur.”

Şimdi burada ayrıntılarına girmeyeceğim bir uygulama yaparak, onlara çocukların kendi iç dünyalarından gelen bir hevesle çalışmak istemelerinin tek çıkış yolu olduğunu vurgularım. Bunun için çocuklarıyla sohbet etmelerini önerir ve bunun yollarını anlatırım.⁽²⁾

1 a.g.e., s. 63

2 Bir sohbet başlatmak ve sürdürmek konusunda on makale yazdım. İsteyen yararlanabilir. www.dogancuceloglu.net

Değerli okurlarım, genel olarak motivasyon başlığı altında incelenen “istekli olma, şevkli olma, arzu etme, heyecan duyma” konusunun iki temel kaynağı vardır: iç motivasyon ve dış motivasyon.

Gültekin Yazgan’ın ortamında ona dış motivasyon veren kişiler, sözgelimi, “Haydi İngilizce çalış!” diyen yok. Ama onun içinde bir hayal var; yaratmak istediği bir gelecek var. Yani iç motivasyonu yüksek.

Küçük Gültekin zorlukların üstesinden gelmeye çabılıyor; yoktan yeni olanaklar var ediyor. Niçin? Çünkü gönlünün muradını keşfetmiş, ulaşmak istediği bir hayali var.

...Babamdan bana, İngilizce’yi daha çabuk öğretecek bir özel öğretmen sağlamasını rica ettim. Çok geçmeden böyle bir öğretmen adayı bulundu. Kurs öğretmenim Mr. Fulton’un yöneticisi olduğu fabrikada çalışan Abidin Bey, İzmir’deki eski Kızılçullu Amerikan Koleji’nden mezundu. Babamla görüşmelerinde ben de bulundum. Ona, Mr. Fulton’un kursuna devam ettiğimi, ders kitabının kabartma kopyasından dersleri kolayca izleyebildiğimi anlattım. Bana haftada iki saat ders verebileceğini ve dokuz ay içerisinde Reader’s Digest dergisini okuyabilecek düzeyde İngilizce öğretebileceğini söyledi. Kör bir öğrenci adayı karşısında herhangi bir duraksama göstermeden söylediği bu sözler bana son derece güven vermişti. Hemen derslere başladık. İkinci derse geldiğinde, elinde İngilizce bir sözlük vardı, son sayfalarını açarak bana şöyle dedi: “Burada Braille harflerinin resimleri var; ayrıca, İngilizce’de çok geçen sözcükleri ve heceleri simgeleyen işaretler de verilmiş. Bunlar bir tür stenografi demektir. Bu işaretleri öğrenirsen İngilizce’yi daha çabuk yazabilir ve okuyabilirsin.” Sözlükteki resimlerine bakarak bana bu kısaltma işaretlerini tarif etti, ben de karşılıklarını kabartma işaretler olarak yazdım. Böylece İngilizce kısaltma sistemini öğrenmiş oldum. Gerçekten bu sistem ders kitabı yazma işimi daha hızlandırmaya yaradı. Alacağım notları da

daha hızlı yazmam mümkün oluyordu. Özel öğretmenimin bu ilgili davranışı benimle çalışmayı ne kadar ciddiye aldığını gösteriyordu.⁽¹⁾

Verimli bir öğrenme ortamının oluşabilmesi için gerekli olan en temel etken, kişinin öğrenmek istediği şeye ilgi duyması, istekli olması, şevkli olmasıdır. Bu istek ve şevk küçük Gültekin’de bol miktarda var. Verimli bir öğrenme ortamının oluşması için ikinci önemli etken, kişinin öğrenme çabasına saygı duyan, ona elinden gelen yardımı yapmaya istekli olduğunu belirten bir sosyal çevredir. Babası, annesi, arkadaşları, kısaca tüm çevresi onun öğrenmesine katkıda bulunmaya hazırdır. Öğretmen durumunda olan kişinin öğrencisine, “sen değerlisin”, “sen istersen yapabilirsin”, “ben senin için elimden gelenin en iyisini seve seve yapmak istiyorum” mesajını vermesi de verimli öğrenme ortamının oluşması için üçüncü önemli etkeni oluşturmaktadır. Bu bağlamda İngilizce ders veren Abidin Bey’i de burada sevgi ve rahmetle anıyorum.

Aldığı özel dersler sayesinde İngilizce düzeyi birden yükselen Gültekin’in başarısı halkevindeki kursta gözle görülür biçimde ortaya çıktı. Ama o kursta sadece dil öğrenmiyordu; yeni bir sosyal çevre edinmişti ve sosyal çevresinin değerini biliyordu; o nedenle Aydın Halkevi’ndeki İngilizce kursuna devam etti.

“İnsan, niyetinin saflığı içinde elinden gelenin en iyisini yaparsa evren ona yardım eder” ilkesini Gültekin’in yaşamında görüyoruz.

İngilizce kursuna devam edişim bana çok önemli bir kazanç daha sağladı. Kursları düzenleyen British Council’in Türkiye’deki yöneticileriyle tanıştım ve bu tanışmalar British Council ile yıllarca sürecektir yararlı bir ilişkinin kurulmasına yol açtı. Sanırım kursa devam etmeye başladığımın üçüncü ayıydı, bir gün öğretmenimiz Mr. Fulton yanında bir yabancıyla sınıfa geldi; ziyaretçiyi sınıfa tanıttı: Gelen, British

1 a.g.e., s. 64

Council'in İzmir şubesinin yöneticisi Mr. Parkhouse imiş. Az sonra İngiliz konuğumuzu yanıma getirdi ve özel olarak beni tanıttı. Ben de dilimin döndüğü kadar ziyaretçinin sorularına İngilizce yanıt verdim. Bu tanışmanın üstünden birkaç ay geçmişti; bir gün beni evden halkevine çağırdılar: British Council'in Türkiye temsilcisi Mr. Grant Aydın'a gelmiş; beni görmek istiyormuş. Buluşma saatinde halkevine gittim. Mr. Grant yanında birileriyle oradaydı. Beni tanıştırdılar. Mr. Grant kurstaki başarılı durumumdan dolayı beni kutladı ve bir çuval dolusu İngilizce kabartma kitap armağan etti. İkinci Dünya Savaşı'nın en kanlı günlerini yaşayan yabancı bir ülkeden Anadolu'nun küçük bir kentinde yaşayan kör bir gence ulaştırılan bu armağan paketi, o ülkenin toplumunda insana verilen değeri ne kadar çarpıcı biçimde gösteriyordu! Dilimin döndüğü kadar teşekkürlerimi ifade ederek kucakladığım bu armağan, aslında bir çuval dolusu umuttu benim için. Eve döner dönmez armağan paketini açtım: İçinden İngilizce'den İngilizce'ye on iki ciltlik bir dilbilgisi kitabı çıktı. Hepsi de kabartma yazıyla basılmıştı. Kitapları teker teker okşadım. İngilizce öğrenmeye girişirken kabartma kitaplar getirterek okuyabileceğimi düşlemiştim. İşte, bu düşün gerçeğe dönüşmeye başladığının ilk belirtileri bu armağan paketinden ortaya çıkmıştı.⁽¹⁾

Sevdiklerinin ve öğretmeninin desteğini ve güvenini gören Gültekin, tüm gayreti ve şevkiyle kendini İngilizce öğrenmeye verdi ve İngilizce'si süratle ilerledi. Kendisine özel ders veren Abidin Bey, "Artık kendi kendine çalışarak İngilizce'ni geliştirecek kadar ilerledin; özel ders almaya devam etmene gerek yok," deyince de, beş aylık bir çalışmadan sonra özel derslere son verildi. Gültekin artık İngilizce yayın yapan tüm radyo kanallarını dinliyor ve anlıyordu.

Kolları sıvayan Gültekin artık yalnız İngilizce öğrenmekle kal-

madı, yazı makinesini kullanabilen biri haline de geldi. Kitabında bu gelişimi "Hayırlı Bir Yanlılık" başlığı altında anlatıyor:

Elimdeki kabartma yazı cetveli ile kabartma yazı yazmak hem yavaş hem de oldukça yorucuydu. Bunu aşağı yukarı kalemle yazmaya benzetebiliriz. Bana kabartma yazıyı öğreten Şemsettin Görenel çalıştığı kurumda kabartma yazı yazan makineler olduğunu söylemişti. Böyle bir makineyi dışarıdan getirtmek o savaş yıllarında olacak şey değildi. Başka güçlükler bir yana, gerekli döviz tahsisini sağlamak bile olanaksızdı.

Bir ara İzmir'e gitmiştim. Bundan yararlanarak British Council'in İzmir'deki şubesinin yöneticisi Mr. Parkhouse'a uğrayıp derdimi anlattım. Bir kabartma yazı makinesinin getirilmesine yardımcı olmalarını rica ettim. Bedelini ödemeye hazırdım tabii. Elinden geleni yapacağını söyledi.

Aradan birkaç ay geçti, 1944 yılının sonuna yaklaşıyorduk. Evimize içinde yazı makinesi bulunduğu söylenen bir paket ulaştı. Heyecanla açtım. İçinden ne çıksa beğenirsiniz? Normal bir daktilo! Öteki daktilolardan ufak bir farkı vardı, satırın neresinde bulunduğunu gösteren cetvele kabartma işaretler konulmuştu. Bir yanlış anlama olduğu belliydi. Her halde yazışmalarda 'körler için bir yazı makinesi' (a typewriter for the blind) sözcükleri kullanılmış olmalı ki kabartma yazı makinesi yerine, yine körler için hazırlanmış bu daktilo gönderilmiş. Kısa bir düş kırıklığından sonra düşünmeye başladım: Acaba bu daktilo işime yarayacak mıydı? İngiltere'de körler bu daktiloyu kullanabildiğine göre benim de kullanmam mümkün olmalıydı. Zaten görenler de aslında bastıkları tuşlara bakmadan yazmıyorlar mıydı? Onların öğrendiği yöntemle ben de öğrenebilirdim.

O sırada iyi bir rastlantı oldu: Uğradığım düş kırıklığını gözlemleyen yakın dostum Necmi Ağabey,⁽¹⁾ kitapçıda

1 a.g.e., s. 64-65

1 Elinizdeki kitabın müsveddesini gözden geçiren Yankı Yazgan'ın notu: "Doğan Bey, Necmi Amca geçen yıl rahmetlik oldu."

Muallimsiz Daktilo adını taşıyan bir kitap görmüş. Gidip hemen satın aldık. Kitabı inceledik, kendi kendine daktilo öğrenmek için yazılmıştı. Parmakların tuşlara nasıl yerleştirileceği ve nasıl çalışılacağı açıklanıyordu. Kitapta otuz alıştırma metni vardı. Alıştırmalardan her birinde kullanılacak tuşların sayısı artırılıyor; 30 alıştırmının sonunda klavyedeki harf ve işaretlerin yerleri ve her bir tuşa hangi parmakla basılacağı öğretilmiş oluyordu. Kitabın önsözünde günde bir alıştırmayı üç saat süreyle tekrar tekrar yazarak o alıştırmada öğretilenleri iyice belleyenlerin otuz gün içinde tuşlara bakmadan daktilo yazmayı başaracakları açıklanmıştı. Ben bir an önce daktilo yazar duruma gelmek için sabırsızlanıyordum. Otuz gün bile bana çok görünüyordu. Süreyi kısaltmak için şöyle bir plan yaptım: Kitaptaki alıştırma metinlerini kabartma yazı ile kopyalayacaktım, sonra da sırası gelen alıştırma metnini ezberleyerek bu metni daktilo ile üç saat süreyle tekrar tekrar yazarak o alıştırmının hedeflediği harflerin yerlerini iyice belleyecektim. Kitapta, günde bir alıştırma yapılarak otuz gün içinde daktilo ile yazmanın öğrenileceği açıklanmıştı. Öyleyse, günde iki alıştırma yaparsam on beş günde daktilo yazmayı öğrenebilecektim. Her zaman benden desteğini esirgemeyen Necmi Ağabey yine imdadıma yetişti, kitaptaki alıştırma metinlerini yazdırmayı üstlendi. Hemen işe giriştik. O, alıştırma metinlerini okuyor, ben de elimdeki kabartma yazı cetveliyle kabartma yazıya çeviriyordum. Sonra çalışacağım alıştırma metnini ezberliyor ve daktilonun başına geçip ezberlediğim metni üç saat durmadan tekrar tekrar yazıyordum. Üç saat sabah, üç saat öğleden sonra çalışarak on beş gün sonra daktiloda isteğim her şeyi oldukça rahatlıkla yazabilir duruma geldim. Şimdi sıra hız kazanmaya gelmişti. O zamanlar Ankara Radyosu'nda her gün saat 17'de bir haber yazdırma programı vardı. Spiker, günün başlıca haberlerini dinleyenlerin yazabileceği kadar yavaş okurdu. Faksın, teleteksin bulunmadığı, telefon bağlantılarının

çok sınırlı olduğu o yıllarda bu yazdırma servisi Anadolu Ajansı'nın bültenlerini taşra gazetecilerine ulaştırmaya yarırıyordu. Bundan yararlanmayı düşündüm. Günlerce daktilo başına geçerek spikerin okuduğu haberleri yazmaya giriştim. İlk günlerde onun okuduğu hızla yazamıyordum, fakat az zamanda spiker ne yazdırırsa hepsini yazabilecek kadar hızlandım. İşte benim normal daktilo yazmayı öğrenişimin öyküsü böyle. Ismarlanan kabartma yazı makinesinin değil de normal yazı makinesinin gönderilmiş olması bir yanlışlık; ama hayırlı bir yanlışlık!

Görenlerin kullandığı yazı makinesiyle yazmayı öğrenerek okuryazarlıkta bir aşamayı daha gerçekleştirmiştim, artık başkalarının okuyabileceği normal yazıyı rahatlıkla yazabiliyordum. Bu en azından benim kendi mektuplarımı yazmamı, okullarda yazılı sınavlara girecek olursam sınav sorularının yanıtlarını öteki öğrenciler gibi yazılı olarak vermemi sağlayacaktı.

Tabii, normal yazı makinesiyle yazdıklarımı kendim okuyamıyordum, yazım yanlışlarını başkalarının yardımıyla düzeltmek gerekiyordu. Olsun varsın! Bu eksik yanına karşın, normal yazı makinesi tam 54 yıl boyunca gerek öğrenim yaşamımda, gerekse meslek yaşamımda pek çok işime yaramıştır.

British Council çok geçmeden benim için bir de kabartma yazı makinesi getirtti. Bu makine sayesinde istediğim ders kitaplarını kolayca kabartma yazıya çevirebilecek, özetlerini çıkarabilecek, gereken notları alabilecektim.⁽¹⁾

Gördüğünüz gibi Gültekin Yazgan kendini eğitim sürecine hazırlıyor; çok güçlü bir altyapı oluşturuyor.

Onun eğitim yaşamının öyküsünü anlatmaya başlamadan önce sosyal yaşamına da bir göz atalım. Çünkü o, yaşamı tek boyutlu olarak yaşamayı reddeden biri. Yalnız zihinsel bir yaşam, yal-

1 a.g.e., s. 66-69

nız okul başarısı onu kesmez; o yaşamı sanatla, müzikle, dostluklarla donatılmış olarak yaşamak istiyor. Dolayısıyla, biz de şimdi onun arkadaşlıklarına ve müzik alanındaki etkinliklerine bir göz atalım.

İstanbul'dan Aydın'a döndüğünde, küçük Gültekin'in sadece eve, mekâna değil, bir kör olarak, arkadaş ortamına da uyum sağlaması gerekiyordu. Bu konuda önceki sayfalarda biraz bilgi verdim, ama bu bölümde özellikle arkadaşlık konusuna daha ayrıntılı olarak girmek istiyorum.

Bu konuda söyleşimiz şöyle gelişti:

G: İlk defa benimle temas eden arkadaş, öğretmenimin yeğeni oldu. O da sınıf arkadaşımı zaten. O her gün saat 5'ten 7'ye kadar geldi bana o yaz. Kör olduktan sonra okul tatil oldu zaten, mayıstı.

D: Her gün gelen arkadaşınızın adı neydi?

G: Memduh Ünver. O arkadaşın yakınlığını hiç unutamam. Her gün 5 dedi mi kapıyı çalar, gelir, 7'ye kadar otururduk. Ben ona bir şeyler yazdırırdım. Hastanedeki günlerimi falan yazdırırdım. Maalesef o defter kayboldu.

Bu bilgi Tülay Hanım için yeniydi, hayretle, "Öyle mi, bir defter vardı da kayıp mı oldu?" dedi.

G: Evet, defter kayboldu. Memduh, yumuşak bir arkadaştı. Ne dersem yapardı. Eski arkadaşlarımdan tekrar canlanmaya başlayan ilk arkadaşlık onunki oldu. Sonra bu grubumun arkadaşları anneleriyle babalarıyla ziyarete geldiler. Arkadaşlarımdan bir hastayı ziyaret eder gibi gelmemeleri lazım diye düşündüm. Yani benimle geçirecekleri zaman eğlendirici yahut çekici olmalı diye düşündüm. Onun için gramofon aldım. Pikap al-

dim. Plaklar, mandolin, tavlâ var; tavlâ oynamaya gayret ettim. Gelenlerle sohbet ettim. Yani 12-13 yaşlarında olması gereken arkadaşlığın dayanacağı her şeyi kurmaya çalıştım ki hakikaten iyi oldu. Arkadaşlarım geldikleri zaman normal, eğlenceli bir hava içinde bulunmaya çok dikkat ettim. Dediğim gibi plaklardan, gramofondan, pikaptan falan faydalandım. Ama ne ilginçtir ki okul arkadaşlarımla hiçbir ilgim kalmadı. Okulda, sınıftaki arkadaşlardan hiçbirini gelmedi. Yani onlarla bağım koptu. Sanırım gittiğim okulun çevresinin benimkinden farklı olması bu duruma yol açtı.

D: Bunu biraz açar mısınız?

G: Mahalleler başka. Benim gittiğim Gazi Paşa Okulu başka bir mahalledeydi. Yani aile dost çevresi değildi. Okuldakilerin kardeşleriyle, analarıyla, babalarıyla hiç tanışıklığım olmamıştı. Bundan dolayı o çocuklarla ilgim kalmadı, ama kendi muhitimde eskiden ilgilendiğim arkadaşlıklar tekrar canlandı. Bir de kızlarla arkadaşlığım daha yakın oldu; çünkü erkekler, erkek çocuklar, dışarıya, dışarıda oynamaya, koşturmayla meraklı. Ev oyunlarına, evde oturmaya kızlar daha eğilimli. Bu kız arkadaşlar o sırada ortaokula devam ediyorlardı; kendi arkadaşlarını da getirmeye başladılar. Yeni arkadaşlar tanıdım. Kız arkadaş çevrem çok çoğaldı, genişledi.

Tülay Hanım gülümseyerek söze karıştı, biraz imalı, "Kızlara nasıl davranması gerektiğini çok iyi öğrenmiş böylece," dedi.

D: Şimdi bir soru sormak istiyorum. Biliyorsunuz, çocuklarda bir naz etme ihtiyacı vardır. Naz edecek birini bulunca naz ederler. Naz edilen anneyse, o da çocuğu kucağına alır, başını okşar, öper, koklar, falan filan. O çocuğun bir ihtiyacıdır böyle naz etmek. Bazıları naz etmeyi alışkanlık haline getirir, hatta evliliğinde dahi sürdürür. Mesela, ben kendimi gözlemliyorum, hasta olduğum zaman içimden Yıldız'a naz etmek geliyor.

(Kahkahalar)

D: Şimdi sizin bu dönem de tam böyle naz etme, şikâyet etme falan dönemi ama bakıyorum hiç naz etmiyorsunuz. Naz et-

seniz nazınızı çekecek çok insan var, ama siz diyorsunuz ki, ben burayı arkadaşların gelmek istediği bir yer haline dönüştüreyim.

G: Evet.

D: Naz etmek yerine, güçlü yönlerinizi ortaya çıkarıp beraber oynayabileceğiniz şeyler buluyorsunuz. Örneğin, tavlâyı kör olarak nasıl oynayabilirsiniz?

G: Evet. Oynadım. Sonra şey oynadım, yağ satarım bal satarım bile oynadım. Yani katılabileceğim oyunları seçerdim ben. Bilirdim.

D: Şunu görüyorum, kendinize acıma, kendinizi acındırma içine hiç girmemişsiniz.

G: Çünkü o dostluk olmazdı; yardım almadan ibaret kalırdı. Arkadaşlık olmaz o, gelirler, okurlar, giderler.

Tülay Hanım gözlerinde takdirle, "Yani kendin düşündün böyle yapmak gerektiğini!" dedi.

G: Tabii. Çünkü başka türlü... bir kere gelir, bir daha gelmez yahut 6 ay sonra bir daha gelir o arkadaş. Çocuk, o da benim gibi çocuk...

D: Bunun üzerinde biraz durmak istiyorum.

Tülay Hanım benimle hemfikir. "Aslında bu çok entere-san," dedi.

D: Dilenciliğin temelinde acındırmak var.

G: Evet. Öyle tabii.

D: Acındırarak yararlanma hali toplumumuzda çok yaygın. O nedenle sizin davranışınız bu kültürde alışlagelmiş bir davranış değil. Ki, öyle bir davranış gösterecek olsanız bile herkes anlar, "Hakkı var," der. Siz eşit bir işbirliği davranışı içerisine giriyorsunuz.

G: Evet. Öyle oldu.

D: "Ben de çocuğum, onlar da çocuk; beraber oynayabiliriz," tutumu içerisinde algılayabiliyorsunuz durumu. Dikkatimi çekti.

G: Yani ben de bir çocuğum ve "arkadaşlık bir alışveriş" diye düşünürüm. Hem alacaksın, hem vereceksin.

Tülay Hanım eşine, gözlerinde görmeye aşına olduğum sevgi ve saygı bakışıyla konuştu: “Yani çevresine de konuştuğu zaman, bütün körlere de hep bunu önermeye çalışıyor.”

D: Evet, çok güzel.

G: Sadece yardım almak, o yanlış gibi. Tutup da bir arkadaşlık olmuyor o zaman. Dediğim gibi ilk arkadaş çevrem çoğu kızlardan oluştu. Çünkü kızlar, ev oyunlarına, evde oturmaya falan daha eğimli. Erkekler o kadar değil. Tanıdığım arkadaşlar, tanımadığım birçok arkadaşı da getirip kattılar; bayağı zengin bir kadro oldu. İlk aşama bu. Ondan sonra dışarıdakilere açılacağım yani.

D: Bu ilk aşamanın oluşmasına, mahalle ve komşuluk içinde var olan aile ilişkileri olanak sağladı ve tanıdık ilişkileri önemli bir taban oluşturdu, değil mi?

G: Başka türlü çocuklarını yollamak akıllarına gelmezdi. Yahut engel olurlardı; rahatsız edersin diye. İlk tanıdığım arkadaşlarımla aileleri onları muhakkak teşvik etmiştir diyorum. Ama tersi bir şeyi sezmedim. Arkadaşlığımıza bir engel çıkarmadılar.

Gültekin Yazgan’ın yaşamında müzik bir mesleksi uğraşı amacını taşımamış, sosyal yaşamı zenginleştiren kapıyı açmak için bir anahtar görevini görmüş. Müzik alanındaki başarısı kendine ayrı türden bir güven kaynağı olmuş, “ben yapabilirim” duygusunu pekiştirmiş.

Daha ilerde göreceğimiz gibi yaşamının en büyük güç kaynaklarından biri olan eşini etkileme ve onu evliliğe ikna etmede de müzik önemli bir rol oynamış. Yazdığı kitapta, “Müzikle İlgili Becerilerimden Nasıl Yararlandım?” başlığı altında anılarını şöyle anlatır:

Kendimi bildim bileli müziğin ve çalgıların ilgimi çektiğini anımsıyorum. Saime Ablam ut ve keman çalardı. Sesi de güzeldi. Arkadaş toplantılarında hem çalar hem şarkı söylerdi. Sabiha Ablam ilkokul öğretmeniydi. O zamanlar müzik dersini sınıf öğretmeni yapardı, bundan dolayı ilkokul öğretmenlerinin çoğu biraz mandolin veya keman çalmayı daha

öğretmen okulundayken öğrenirdi. Ablam da mandolin çalmayı öğrenmişti. Bir yakın arkadaşım Aydın’ın annesi alaturka piyano çaldığı için evlerinde piyano vardı; oynamaya gittiğim zaman fırsat buldukça oyunu bırakır, piyanoda çocuk şarkılarının melodilerini çıkarmaya çalışırdım; arkadaşım ise piyanonun kapağını ellerimin üstüne kapatarak beni oyuna döndürmeye uğraşırdı. O zamanlar altı yaşındaydım, şimdilerde yeniden ün kazanan onuncu yıl marşı herkesin dilindeydi. Bu marşın melodisini, harmandalı zeybeğini tek parmakla piyanonun tuşlarına basa basa çaldığımı anımsıyorum.⁽¹⁾

Bu satırlarda dikkatimi çeken bazı noktalar var: Bunlardan biri Aydın’da 1940’ların başında bir genç kızın arkadaşlarıyla toplantılarında hem çalması hem de söylemesi toplumca kabul edilmiş bir olgu. İkincisi, öğretmen olarak yetişenlerin müzikle ilgili öğrencilerine öğretecekleri bir becerilerinin olmasına özen gösterilmesi; üçüncüsü de, o dönemde evde piyano olması ve piyano çalan bir ev hanımının bulunması. Gültekin için piyano oldukça ilginç ve heyecan verici iken, annesi piyano çalan küçük Aydın için önemli olan eve gelen arkadaşıyla oyun oynamaktı.

Küçük Gültekin’in halkevinde açılan mandolin kursuna gitmiş ve mandolin çalmayı öğrenmiş olduğunu daha önce belirtmiştim. Gültekin Bey İzmir’deki konuşmalarımızda körlerin kör olduktan sonra müzik yeteneklerinde bir gelişme olduğu ya da onların genellikle müziğe daha yatkın olduğu gibi bir fikri kabul etmemektedir. Onu ve Tülay Hanım’ı televizyon programıma davet ettiğimde bu konuyu açtım, aramızda şöyle bir konuşma geçti.

D: “Körlerin ayrı yetenekleri varmış sanılıyor, ama aslında öyle bir durum yok,” diyorsunuz kitabınızda. Bunu biraz açar mısınız lütfen?

G: Şöyle düşünüyorum: Görme duyusunu kaybettiği için bir

1 a.g.e., s. 69.

insan özel birtakım yeteneklere sahip olmaz; bu bir. Halkımızda böyle yanlış bir düşünce nasıl, ne yoldan yerleştiyse, sanki kişi kör olunca ona birtakım ayrı yetenekler verilir ve o yetenekler sayesinde yaşar. Hayır böyle bir şey olmaz. Körler de öteki insanlar gibi becerikli olabilir, beceriksiz olabilir, çalışkan olabilir, tembel olabilir, herhangi bir şeye yeteneği olabilir yani kör olunca özel bir yetenek kazanılmaz. Ancak şu olur, şöyle bir fark olur; mevcut yetilerini, duyu organlarını daha iyi kullanmaya çalışır. Gören bir insan bir şeyi gözüyle çok kolay, çok iyi fark eder. Ama görmeyen bir insan bazen kokusundan, bazen elle dokunmasından, o şeyin varlığını hissedebilir. Biz bunu öğreniriz. Yani diğer duyularımızı daha iyi kullanmayı öğreniriz. Çünkü buna mecburuz.

Kitabında bu konuyla ilgili şöyle diyor:

Müzik sevgimin ve çalgı çalmayı öğrenişimin, başka deyişle, biraz müzik yeteneğine sahip oluşumun görme yeteneğini yitirmemle herhangi bir bağlantısı olmadığını belirtmek için müzikle tanışıklığının geçmişinden söz ettim. Beşinci sınavtayken gözlerimi kaybettiğim sırada oldukça iyi mandolin çalmayı öğrenmiş bulunuyordum. İyi ki öğrenmişim; körlüğümün ilk aylarında bu çalgı bana arkadaşlık etti: Her gün saatlerce mandolin çalıyordum. Japon veya İspanyol müziğini andıran birtakım ezgiler bestelemekle uğraşmak bana ayırtıcı bir tat veriyordu.

Akordeon, sesini çok beğendiğim ve çoksesli müzik yapmaya elverişli bir çalgıydı. Onu çalmayı öğrenmeyi aklıma koymuştum. Babam beni kırmadı, o zamanın pahalıca bir çalgısı olmasına karşın, İstanbul'dan Hohner marka 80 başlı bir akordeon getirtti. Kutuyu açıp da akordeonu kucağıma yerleştirdiğim ilk günkü heyecanımı bugün gibi anımsıyorum. Akordeonu çalabilmek için bir yandan tuşlara ve bas düğmelerine basmak, öbür yandan da körüğünü çekmek gerekiyordu. İlk gün bunu yapmaya çalışırken soluğumun düzeninin bozulduğunu hissedince bu çalgıyı çalamayacağım

korkusuna kapılarak telaşlanmışım. Biraz uğraşınca, bu köruk çekme hareketiyle soluk alma hareketimi birbirine bağlamaktan kurtardım.

Piyano öğretmek için yazılmış metotlardan da yararlanarak, çok geçmeden başkalarına dinletecek kadar çalmayı becermeye başladım. Bazen bir parçanın notasını bir arkadaşına okutup, ezberliyordum, bazen de günün popüler parçalarını kulaktan dinleyerek notadan öğrenmişçesine doğru çalabiliyordum. Böylece repertuarım giderek genişliyordu. Bir de gramofon almıştık. Az zamanda küçük bir plak koleksiyonu meydana getirdim. Plaklarım arasında Straus'tan valsler, polkalar, Schubert'in ünlü serenadı, Ave Mariya'sı, Rossini'nin Sevil Berberi operasının uvertürü, bazı Türkçe ve İngilizce hafif müzik plakları vardı.

Annesi piyano çalan arkadaşımın babası başka bir yere atanmıştı; giderken piyanoyu bize bıraktılar. Bunu fırsat bilerek, akordeon çalmayı geliştirmeme yardımcı olsun diye halkevinin kitaplık memuru Hüseyin Bey'den (Hüseyin Baykara) kısa bir süre piyano dersi aldım.⁽¹⁾

Gençler spor yaparlarsa arkadaşlarının çoğu birlikte spor yaptıkları kişilerden olur. Bunun gibi, Gültekin müziğe ilgisini artırdıkça yavaş yavaş müzikle ilgilenen başka insanlarla ilişki kurmaya başladı. Piyano dersi aldığı Hüseyin Baykara onun yaşamını olumlu yönde etkileyen özel insanlardan biridir. Evde konuşurken bu konuda şöyle dedi:

G: Halkevinin kütüphane memuru piyano çalardı. Sessiz sinema zamanında piyanistlik yapmış, İzmir'de. Onunla da ahabaplık ederdim. Halkevine gittiğim zaman, bana o eski parçaları çalardı. Çok parça dinlemişimdir ondan. Çok iyi bir insandı o da.

D: Onun adını hatırlıyor musunuz?

G: Hüseyin Baykara. Onu unutamam. Benim hayatımda çok etkili olmuş insanlardan biridir.

1 a.g.e., s. 70-72

Hüseyin Baykara'dan kitabında şöyle söz ediyor:

Hüseyin Bey Aydın Halkevi'nde kütüphane memuruydu. İlkokul öğrencisi olduğum yıllarda ara sıra halkevinin kütüphanesine giderdim; Hüseyin Bey beni o günlerden tanıyordu. Çocukluk yıllarında onun, Aydın'da çoksesli müziğin bir tür temsilcisi olduğunu söyleyebilirim. Sesli filmlerin henüz icat edilmediği daha önceki yıllarda İzmir'deki Bahri Baba Sineması'nın piyanistiymiş. Sonra Aydın'a yerleşmiş. Bir süre kentimizdeki biricik sinema olan Park Sineması'nda yine sessiz film piyanisti olarak çalışmış. Halkevinde düzenlenen anma gecelerinde anılan ünlü kişi hakkındaki konuşmadan sonra ortaokulun keman çalan müzik öğretmeniyle birlikte klasik batı müziğinden popüler yapıtlar çalarak geceye katılanlara çoksesli müzik örnekleri sunarlardı. Klasik Batı müziği ile bu gecelerde tanışmıştım. Hüseyin Bey halkevi bandosunun birkaç üyesiyle birlikte balolarda dans müziği de çalardı. Büyükle büyük, çocukla çocuk olmasını bilen, nazik ve iyi yürekli bir insandı. Kör olduktan sonra arada bir halkevinde buluşur; müzik söyleşileri yapardık. Bana, sessiz filmlere müzikle eşlik ederken çaldığı parçaları; Beethoven'in, Mozart'ın, Chopin'in bazı yapıtlarını çalardı. O, çocukluğumun ve ergenlik çağımın unutamayacağım kişiliklerinden biriydi.⁽¹⁾

Yukarıdaki satırlardan, cumhuriyetin ilk yıllarının Aydın'ı hakkında bir fikir edinmeye başlıyorsunuz. Kanımca, cumhuriyeti kuran büyüklerimizin yanı sıra, ona karınca kararınca katkıda bulunmuş binlerce insanı da sevgi ve rahmetle anmalıyız. Bunlardan biri de Hüseyin Baykara. Onlar bizim gizli kahramanlarımız. Halkevlerinin etkinliklerinde yer almış ve uygarlık elçisi olarak çevresine ışık saçmış binlerce insandan biriydi o.

İngilizce'sini ilerleten, müzik kültürünü ve becerisini geliştiren genç Gültekin artık sosyal yaşamın önemli bir parçası haline gelme yolundaydı. Ve bütün bunlar, onun yaptığı temel bir se-

çimden kaynaklanıyordu: "Kendi ayaklarım üzerinde duran güçlü bir birey olacağım."

O zamanlar radyo, gramofon, pikap gibi hazır müzik dinleme olanağı sağlayan araçlar yaygın değildi. Üstelik, gündüzleri elektrik de olmadığından zaten radyo ve pikaptan yararlanmak da mümkün olmuyordu. Kaset çalıcılar, volkmenler deseniz hiç yoktu. Canlı müziğe herkes değer veriyordu. Bu nedenle çalgı çalmayı becerebilenlerin, arkadaşları arasında ayrıcalıklı bir yeri vardı. Toparlanma döneminde mandolin, akordeon, daha sonra biraz piyano çalıyor oluşum, bir de evimizde gramofon ve radyo bulunuşu sayesinde arkadaşlarla buluşmalarımız yalnızca çocuk oyunları oynamaktan ibaret kalmıyor, sanki bir partiye dönüşüyordu. Ben de memnundum, arkadaşlarım da. Giderek aramıza yeni arkadaşlar katılıyordu. 1942 yazında kendileri de çalgı çalmayı bilen, müziğe meraklı gençlerle tanıştım. Müzik bizleri az zamanda yakın arkadaşlar durumuna getiriverdi. Bu arkadaşlardan Necdet Levent iyi keman çalıyordu; biraz gitar çalabilen iki arkadaş vardı; iki arkadaşımız mandolin çalıyordu. Aramızda bir de bateri meraklısı arkadaş vardı. Güzel sesli bir arkadaşımız Sermet Aygen o günlerin popüler tangolarını ve İngilizce şarkılarını söylemeye meraklıydı. Düşünüp taşındık, hafif müzik yapan bir topluluk kuralım dedik. Halkevinin tiyatro salonunda toplanıp çalışmaya girdik. Az zamanda tutulan hafif müzik parçalarından oluşan zengin bir repertuarımız oldu. Sınırlarımızın dışında bütün şiddetiyle sürmekte olan İkinci Dünya Savaşı'nın sıkıntıları çeşitli bakımlardan yurdumuza ve halkımıza da yansıyor. Hani askeri birliklerde zaman zaman moral geceleri düzenlenir ya, biz de müzik topluluğu olarak o gerginlik günlerinde bulunduğumuz kentin halkı için moral geceleri düzenleyelim diye düşündük. Askeri mahfelin halka açık bir çay bahçesi vardı. Bazen bu bahçede garden partiler düzenlendiği olurdu. Moral geceleri için belki orayı kullanabilir-

1 a.g.e., s. 72

dik. Yönetici subayla görüşüp anlaştık: Ücret almadan haftada iki gece bu çay bahçesinde dans müziği çalmaya başladık. Az zamanda büyük ilgi topladık. Bizim çalacağımız gecelerde çay bahçesinde yer kalmıyordu. Gece yarısına kadar herkes dans edip eğleniyordu. Tabii, biz de bu ilgiden ve halka hizmet veriyor olmaktan çok mutluluk duyuyorduk.

Ünümüz Kuşadası Gazinosu'na kadar ulaşmış. 30 Ağustos balosunda çalmamızı önerdiler. Yol giderleri, yeme ve yatma giderleri onlara ait olacak, başka ücret almayacaktık. Kabul ettik. Kuşadası'nda deniz kıyısındaki askeri mahfelde düzenlenen baloda 30 Ağustos Zafer Bayramı şerefine düzenlenen baloda sabahın beşine kadar çaldık, söyledik; hem konuklar eğlendi hem de biz. Ömrümde ilk kez emeğimin maddi karşılığını almıştım: Bu gezide kendi alın terimle otelde kalmış, karnımı doyurmuştum.

Kış gelince arkadaşların çoğu okullarına devam etmek üzere Aydın'dan uzaklaştılar. Ertesi yaz yine bir araya geldik. Bu sefer hafif klasik parçalardan oluşan bir konser vermeyi, ardından da bir perdelik bir oyun sahnelemeyi kararlaştırdık. Müzik çalışmalarımız tamamlandı; sahnelenecek oyunun provaları yapıldı. Dekorları bile elbirliğiyle kendimiz hazırladık. Halkevinin kentin başlıca meydanlarındaki hoparlörlerinden Aydınlıları gösterimizi izlemeye çağırdık. Yaz sıcağına karşın halkevinin beş yüz kişilik tiyatro salonunu dolduran seyirciler karşısında konserimizi verdik; oyunumuzu sahneledik. Bol bol alkış topladık. Bundan sonra müzik topluluğumuz dağıldı; ama topluluğun üyeleri arasındaki arkadaşlık sona ermedi. O müzik topluluğumuzun üyelerinden birkaçı yüksek mühendis oldu; içlerinden biri siyasete girerek bakanlık bile yaptı. Bir arkadaşımız (Ilhan Gözen) subay, bir arkadaşımız (şantörümüz Sermet Aygen) bankacı, başka bir arkadaşımız (Necdet Levent) bir ilaç şirketinin temsilcisi olarak çalıştıktan sonra emekliliğinde İzmir'de bir müzik mağazası açtı. Kimilerinin izini yitirdim; bazılarıyla arkadaşlığımız hâlâ sürüyor: 1940'lı yıllardan 2000'li yıllara

kadar ulaşan bu arkadaşlıklar ve onlarla konuşurken tazelenmiş anılar ne güzel, ne tatlı!⁽¹⁾

Buraya kadar okuduklarınızdan kör Gültekin'in aciz ve çaresiz biri olmadığını gördünüz. Çevresindeki insanlar onu, çaresiz bir özürli olarak değil, körlüğünü yenmeyi başarmış biri olarak tanımışlardı. Artık iyiden iyiye evin dışına çıkmış, pek çok kişinin takdirini kazanmış bir genç olarak toplum içinde yerini almıştı. Aydın Ortaokulu'nun müzik öğretmeni İhsan Ünal'la tanışınca, kısa sürede iyi anlaşılan iki dost oldular. Aydın Ortaokulu korosunun çalışmalarında ve konserlerinde, kendi yazdığı müzikli bir oyunun sahnelenmesinde onunla işbirliği yaptı. Oyun havaları derlemek üzere bir Yörük köyüne birlikte gittiler; ortaokulun ve o günkü adıyla Kız Sanat Enstitüsü'nün çeşitli müzik etkinliklerine Gültekin akordeonuyla katıldı.

...Anlattıklarım, müziğin gerek toparlanma yıllarım sırasında, gerekse daha sonraki yıllarda çevremle ilişki kurmakta ve gözleri görmeyenler hakkında olumlu izlenimler bırakmakta ne kadar önemli bir rol oynadığını göstermeye yeter sanırım. Üstelik katıldığım müzik etkinlikleri hem benim kendime güvenimi artırmış hem de içinde bulunduğum topluma olumlu hizmetler yapabilen bir genç olarak tanınmamı sağlamıştı.⁽²⁾

Körün aciz ve çaresizliğe mahkûm olmaması, o günün Türkiye'si için pek yeni bir olaydı. Acaba bugünün Türkiye'sinde halkın genel olarak körlere bakışı nasıl? 1940'lardan bu yana değişen pek bir şey olduğunu sanmıyorum. Gültekin Yazgan'ın yaşamına bu kadar önem vermemin altında, onun yaşam öyküsünün bilinmesinin toplumu zenginleştirecek önemli bir fırsat olduğuna inanmam yatıyor.

Toplumumuzda, körlerin özel bir bellek ve müzik yetenekleri

1 a.g.e., s. 72-75

2 a.g.e., s. 75-76

olduğu gibi gizli bir inanç var. Bu konu açıldığı zaman Gültekin Bey bayağı sinirleniyor ve uzun uzun böyle bir inancın boş olduğunu anlatmaya çalışıyor. Televizyon programımda da, konuyu bu nedenle, bilerek sormuştum. Müzikle ilgili bu kısma son vermeden önce onun bu “körlerin özel yetenekleri” konusunda yazdıklarına yer vermek istiyorum.

...Her körün müzik yeteneğine sahip olduğuna ilişkin inancın yanlış olduğunu bir kez daha belirtmeliyim. Geçmişte olduğu gibi, günümüzde de körler arasından müziğin çeşitli dallarında çalışarak ekmeğini kazanmayı başaran sanatçılar yetişmektedir; fakat bu sanatçıların müzik yeteneğine sahip olmalarının nedeni körlükleri değildir. Onlar görme yeteneğine eksiksiz sahip olsalardı bile müzik yetenekleri olurdu. Hepsinin müzik yeteneğine sahip olduğunu varsayarak tüm körlerin müzikle ekmeklerini kazanmalarını beklemek ve onlar için bir gelecek varsa bunun müzik alanında aranması gerektiğine inanmak yanlış olur. Görenler gibi, körler arasında da müzik yeteneği olanlar ve olmayanlar vardır. Yetenekli olmak ya da olmamak bakımından görme yeteneğinden yoksun olmanın herhangi bir etkisi olamaz. Sözelimi, gözlerini yitirmeden önce böyle bir yeteneğe sahip olacağı düşünülemez. Şu var ki müzik yeteneği olan özürsüz kişilerin hepsi de bu yeteneklerini geliştirme yolunu seçmez; oysa körler arasında müzik yeteneğine sahip bulunanların bu yeteneklerini geliştirmeleri daha çok olasıdır. Bundan dolayı, körler arasında çalgı çalanlar, düzgün şarkı söylemeyi becerenler ve daha sı müzik sayesinde ekmek parası kazananlar dikkati çekecek derecede sık görülür. Görenler, bu dikkat çekici olguya bakarak, kör olmak ile müzik yeteneğine sahip olmayı özdeşleştirmiş olsalar gerek. Bununla birlikte, körler için iyi bir müzik dinleyicisi olmanın yararlarını gözden kaçırmamalıdır. Gerçek sanat değeri olan müzik yapıtlarını haz duyarak ve amatörce de olsa anlayarak dinlemek, görmeyenler için ressamların tablolarını seyretmenin yerini tutacak kültürel bir

etkinlik sayılabilir. Bundan başka, körlerin bir çalgı öğrenmeye, amatör müzik etkinliklerine katılmaya teşvik edilmelerine de önem verilmelidir.⁽¹⁾

Bu satırları okumanıza vesile olabilmişsem ne mutlu bana. Artık eğitim basamaklarının tırmanılışının öyküsüne başlayabiliriz.

1 a.g.e., s. 76-77

9

Evet, halkevinde müzik ve İngilizce kurslarıyla kendini ve sosyal ilişkilerini geliştiren ergen yaştaki Gültekin, artık radyoda adını duyduğu bir kimseye mektup yazacak kadar kendine güveniyor. Mithat Enç'e mektup yazıyor. Bu bağlamda Mithat Enç'i (1909-1991) biraz tanıtmaya gereği duyuyorum:

İlköğretimini 1923'te Gaziantep'te, ortaöğretimini 1929'da İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamlamış ve İstanbul Darülfünun Hukuk Fakültesi'ne yazılmıştır. Birinci sınıfın sonunda gözle-rinden hastalanmış ve öğrenimini bırakmak zorunda kalmıştır. Sonra körlüğü kabullenmiştir.

Daha sonra bir burstan yararlanarak ABD'ye gitmiş ve Kolombiya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden 1936'da lisans, 1939'da ise yüksek lisans diplomasını alarak Türkiye'ye dönmüştür. Döndükten sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'nde dersler vermiş, 1950'de özürlü çocuklar için okul açmakla görevlendirilmiş, Ankara Körler Okulu'nun kurucu müdürlüğünü üstlenmiştir. 1952'de bu alana personel yetiştirmek için Gazi Eğitim'de "Özel Eğitim" bölümünü kurmuş ve üç yıl bölüm başkanlığı yapmıştır.

1956'da Ford Vakfı bursundan faydalanarak doktora yapmak üzere ABD'ye gitmiş, 1958'de çalışmalarını tamamlayarak Türkiye'ye dönmüştür. 1958-60 arasında ODTÜ Eğitim Fakültesi'nin kurucu dekanlığına atanmış, 1960'ta MEB Talim Terbiye Kurulu üyeliğine tayin edilmiştir.

15 civarında telif ve çeviri eseri vardır. Bunlardan *Bitmeyen Gece* kendi yaşam öyküsüdür.

Şimdi sohbetimize dönelim:

G: İngilizce işi toparlandı, hepsi bir sene içinde. Az çok okuyacak hale geldim. İşte bu ara da Mithat Bey'le mektuplaşmaya başladım.

D: Mithat Enç'ten söz ediyorsunuz. Mithat Bey'le temasınız nasıl oldu, onun varlığını nasıl keşfettiniz?

G: Radyoda duymuştum. Ona bir mektup yazdım. O da bana cevap verdi; ondan sonra dostluğumuz başladı. Bu, aşağı yukarı 44-45 yıllarıdır. Bana kendisinin okuduğu *Reader's Digest* dergilerini yollardı, ben de okurdum. Mithat Enç, dışarıdan sınavlara girmemin mümkün olacağını söyledi bana. Talim Terbiye'den izin çıkart dedi.

D: Peki siz ne yaptınız?

G: Görme özürlü olmama rağmen sınavlara dışarıdan girebileceğimi söyleyince ben kolları sıvadım. O zaman bu açıköğretim yoktu. Dışarıdan okul bitirme vardı. Herkes için vardı bu. Bütün sınıfların sınavlarına girerdiniz. İsterseniz birinci sınıfı geçerdiniz, isterseniz ikinci sınıfa... Ben toptan girerek geçtim üç sınıfı. Evvela ilkokul imtihanına girdim. İlkokul mezunu bile değildim. İlkokul diplomasını aldığımda, 46 yılıydı; demek ki on dokuz yaşıdaymışım. Ama bu, İngilizce öğrendikten, kabartma yazı sistemi, müzik öğrendikten sonra olan olay. Artık Türkiye'de bir şey yapmaya karar verdim o zaman; on dokuz yaşımdaydım.

Tülay Hanım durumun genel bir değerlendirmesini yaparak, "Yabancı memlekete gidemeyeceğini anladı," diye söze karıştı. Gültekin Bey Tülay Hanım'ın söylediklerinin üzerine anlatmaya başladı:

G: Olmayacak. Yani lüzum yok. Türkiye'de Mithat Bey'in tavsiyelerine uydum: "Sakın karşılaşacağın zorlukların hepsini birden hesap etme, önünde ne varsa onu çöz. Yani ileride bu olur, bundan sonra işte şu olur, daha ileride de şu olur diye düşünme sakın," derdi. Adım adım; en ilkin karşılaştığın güçlüğü çöz. Ondan sonra ötekileri düşünürsün. Ve hakikaten daha kolay oluyor o zaman. Onun bu tavsiyesini hiç unutmam.

Gençlerin yaşamında ona yol gösteren, mentorluk yapan birinin olması ne kadar önemli. Ancak yol göstericilik hassas bir iş; dengeli iyi kurmak gerekir. Sözgelimi, kişinin yaşamının direksiyonuna oturarak onun yaşamının denetimini tümüyle ele almak şeklinde bir yol göstericilik zararlıdır; kişiyi geliştirmez, tersine, onun özgürlüğünü elinden alır; o yüzden de bu tip bir yol göstericiliğe karşıyım.

Kendi yaşamımda da bana yol gösterenler oldu ve onların yol göstermeleriyle seçimlerimi daha bilinçli yaptım. Öte yandan, yol göstericilerimin olmadığı zamanlar ve alanlar da oldu. Bazı alanlar vardı ki, konuşacak, akıl danışacak hiç kimse yoktu çevremde. Böyle zamanlarda da aklımın, bilgimin yettiği kadar seçimler yaptım. Seçimlerimin bazıları yanlışmış; daha sonra farkına vardım. Bunlar benim için deneyim oldu, ama ne yazık ki bunların yanlış olduğunu, hem kendime hem de başkalarına acı verecek öğrendim.

Mithat Enç kendi çektiği acıları genç Gültekin çekmesin diye ona mentorluk yaptı. Kendisini sevgi ve saygıyla anıyorum.

Konuşmamıza şöyle devam ettik:

D: İlkokul bitirme sınavına girmek için müracaat ettiniz. Nasıl aldılar sizi? Merak ediyorum; bir odaya mı aldılar?

G: Bir odaya aldılar, matematik sorusu sordular, Türkçe sorusu sordular falan. Ondan sonra hedefim ortaokul oldu. Yalnız ortaokula hazırlanırken mümkün olduğu kadar lise düzeyinde hazırlandım. Mesela tarihi, lise tarihinden çalıştım; çünkü birbirinin benzeri konular.

Değerli okurlarım, burada yeniden, kendisinin yazmış olduğu kitaba döneceğim. Sınavlara girmeden önce bu kör genç nelerin farkındaydı; içinde neler oluyordu? Nelerin farkında olarak geleceğinin stratejik kararlarını veriyordu? Gültekin Yazgan'ın kitabını okurken, Atatürk'ün *Nutuk*'unu okurken düşündüklerim aklıma geldi; Atatürk büyük taarruza hazırlanırken neleri hesaba katıyordu, nelerin farkında olarak stratejisini ve planlamasını yapıyordu?

Öncelikle Atatürk içinde bulunduğu durumu son derece gerçekçi bir bakış açısıyla değerlendiriyordu. Bu değerlendirmeyi somut ölçütlerle yapıyordu. İçinde bulunulan durumda kendi gücünü, karşı tarafın gücünü, zamanın ne yönde etkisi olacağını, hangi yönde hazırlık yapması, ne kadar beklemesi gerektiğini akılcı bir yolla değerlendiriyordu. Dolayısıyla, yaklaşımda büyük bir benzerlik vardı.

Kitaba birlikte bakalım:

...Yedi yıla yakın bir toparlanma döneminin sonunda, bu amaçlara ulaşmak için gereken her şeyi yapmaya hazır olduğumu hissediyordum. İzleyeceğim yolu belirlemek için durumumu ve değişik olasılıkları irdelemeye başladım:

Müzik alanında mı eğitim görmeliydim? İçimde yatan "besteci olmak" hevesi ne ölçüde gerçekçiydi? Yarım yamalak armoni bilgisiyle, mandolin ve akordeon çalmakla besteci olunmazdı elbette. Çok ciddi bir müzik eğitimi görmem gerekiyordu. Yurtiçinde veya dışında bir konservatuvara kabul edilip edilmeyeceğim konusu bir yana, bu yaşta (18 yaşım-da) başlayacağım uzun bir müzik eğitiminin, istediğim amaca ulaşmamı sağlaması hemen hemen olanaksızdı. Öyleyse, körlere geniş olanaklar sağlanan bir yabancı ülkeye giderek besteci olmak için eğitim görme düşlerimi unutmamalı, müziği yaşamımı tatlandıran ve zenginleştiren bir yan uğraş olarak sürdürüp başka bir mesleğin yolunu tutmalıyım. Aklın gereği buydu.⁽¹⁾

"Aklın gereği buydu." Bunu söyleyen kim, on sekiz yaşında kör bir genç. Gel de hayranlık duyma. Bugün, çocuklarının doğru mesleği seçmesi için kafa yoran, araştıran, danışan, üzülen o kadar çok anababa var ki. Onların çoğunun farkında olmadığı önemli bir şey var; meslek seçimi yapacak olan gencin iç konuşması. Genç Gültekin'in iç konuşmasını yazdıklarından izleyelim:

1 a.g.e., s. 80

Öyle ama nasıl bir yol izlemeliydim? İlkokulu bile bitirmeye fırsat kalmadan normal eğitim sisteminin dışına düşmüştüm. Körlerin normal okullara devam ederek öğrenimini sürdürmesi görülmüş şey değildi. Zaten buna olanak tanınsaydı bile yurtiçinde veya dışında bir yükseköğrenim kurumuna devam edebilmek için bir yıl ilkokulda, üç yıl ortaokulda ve üç yıl da lisede geçirmem gerekmez miydi? Olacak şey değildi. 18 yaşımıydım. Mümkün olduğu kadar kısa süre içinde yükseköğrenime devam edebilecek düzeye ulaşmalıyım. Nasıl? Görenlerin, dışardan bitirme sınavlarına girerek ilkokulu, ortaokulu ve liseyi bitirmeleri olanağı bulunduğunu biliyordum; ama körler için bu kapı açık mıydı? Kapalıysa açmak için ne yapmalıyım? Dışarıdan bitirme sınavlarına girerek yükseköğrenim görme olanağı yoktu. Yurtdışında bu olanağın bulunduğunu biliyordum. O sırada körlerin yurtiçinde herhangi bir yükseköğretim kurumuna devam ederek meslek sahibi olduğu da görülmemişti. Yurtdışına gidemeysem yurtdışındaki hangi fakültenin kapısını açmaya çalışmalıyım? Danışacak kimsem yoktu.⁽¹⁾

Fırsat hazır olana gelir, derler. Mithat Enç'i radyoda dinleyen genç Gültekin danışacak birini bulduğunu düşünerek, ona mektup yazdı ve mektubuna cevap geldi...

Dışardan bitirme sınavlarına girerek üniversiteye devam için gerekli diplomaları almamı tavsiye ediyor; yurtdışında yükseköğrenim görme olanakları bulunduğunu söylüyordu. Mektupta anlattıklarına bakılırsa, o sırada İzmir'deki ilkokul diploması sağlayan Sağır-Dilsiz ve Körler Müessesesi'nden mezun olmuş bir kör de ortaokul ve liseyi dışardan bitirme sınavlarına girmek için Milli Eğitim Bakanlığı'na başvurmuş; bu vesileyle Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu cebir ve geometri derslerinin kapsamına giren birkaç konuyu kör öğrencilerin o günkü koşullar

altında öğrenemeyeceğini saptamış (bunlardan birinin "izdüşüm" olduğunu anımsıyorum) ve körlerin bu birkaç koldan sorumlu tutulmamak kaydıyla tüm derslerden görenler gibi sorumlu olarak dışardan okul bitirme sınavlarına girebileceklerine karar vermiş. Kısacası, körlerin dışarıdan okul bitirme sınavlarına girmelerine herhangi bir engel yokmuş. Şu halde Talim Terbiye Kurulu'nun bu kararıyla körlere açılmış olan dışarıdan okul bitirme yolunu açmak için benim ayrıca uğraşmama gerek yoktu. Kararımı verdim: Zaman yitirmeden dışarıdan bitirme sınavlarına girerek herhangi bir yükseköğretim kurumuna devam etmek için gerekli diplomaları alacak; sonra da yurtiçinde veya dışında kendime uygun bir yükseköğretim kurumuna normal bir öğrenci olarak devam etmek için elimden geleni yapacaktım.⁽¹⁾

Artık hedef belirlenmişti. 1945 yılı sona ermek üzereyken genç Gültekin, eğitim sisteminin basamaklarını birer birer tırmanmaya karar vermiş biri olarak ilkokulu dışarıdan bitirme sınavına girmek için formaliteleri tamamladı. 1946 yılının başında bir ilkokul müfettişiyle iki öğretmenden oluşan bir sınav komisyonu tarafından oldukça basit gelen bir sınava tâbi tutuldu ve on dokuz yaşında ilkokul diplomasına kavuştu. İlkokul diplomasını alırken içinde bir burukluk vardı: İlkokula 1934 yılında girmişti, her şey yolunda gitseydi bu diplomaya 1939 yılının Haziran ayında kavuşmuş olacaktı. Ama artık sizin de anladığınız gibi o, bu tür duygulara kendini kaptırarak, kendine acıyarak harcayacağı ne zamanı ne de enerjisi olan biriydi. Şimdi atacak yeni adımları vardı.

Bu adımları atarken karşısına engeller çıkacağını farkındaydı. Hangi adımları atması gerekiyordu?

Önce ortaokul sınavlarını geçecek, sonra liseyi dışarıdan bitirecekti. Daha sonra olgunluk sınavı vardı. İçinde oluşan kay-

gı ve karamsarlıkta ona yol gösterecek ilkeyi Mithat Enç vermişti: “Karşılaşabileceğin güçlüklerin hepsini birden daha işin başındayken düşünmeye kalkışma. Sırası geldikçe her biriyle teker teker uğraşarak başa çıkarsın.”

Bir plan ve strateji insanı olan Gültekin oturdu, kendine şöyle bir plan yaptı:

Ortaokul derslerini iki gruba ayıracak; birinci gruptaki derslerin sınavlarına 1946 yılının eylül döneminde, ikinci gruptaki derslerin sınavlarına 1947 yılının haziran döneminde girerek ortaokulu bitirecektim.

Lise derslerini de yine iki gruba ayıracak; birinci gruptaki derslerin sınavlarını 1947 yılının eylül döneminde, ikinci gruba giren derslerin sınavlarını ve olgunluk sınavlarını 1948 Haziran döneminde verecektim.

Herhangi bir nedenle bir dönemlik gecikme olursa, deyim yerindeyse, yedekte 1948 yılının Eylül dönemi vardı.

Bu planı uygulayabilirsem 1948-49 öğretim yılı başında üniversiteye girmeye hazır olacaktım.⁽¹⁾

Onun yitirecek zamanı yoktu. Yoğun bir çalışma dönemine girdi. Gecelerini gündüzüne katıyor, çalışıyor, ailesi de bu durumu izliyordu:

Gecemi gündüzüme katarak çalışmakta olduğumu gören babam, “Oğlum bu kadar kendini yoracak ne var, ne acele ediyorsun? Ben sağken çalışarak para kazanmaya ihtiyacın yok. Benden sonra da kardeşlerin var,” demez mi! Sertçe bir çıkış yaptım: “Kardeşlerim de olsa, başkalarının eline bakmam. Bir an önce kendi ayaklarımın üstünde durabilecek bir meslek edinmeliyim.” Anlaşılıyordu ki yakın çevremdekiler bile bir gün gelip benim kendi ayaklarım üzerinde durabileceğimi pek ummuyorlardı.⁽²⁾

1 a.g.e., s. 85-86

2 a.g.e., s. 86

Günlük yaşamımda karşılaştığım olaylardan sonra kafama bazı fikirler üşüşür ve kitaplarım için, düşündüklerimi en iyi özetleyen bir başlığı tasarlarım. Bu kitap başlıklarından biri de “dilencilik”tir. Toplumumuzda dilenciliğin değişik türlerinin yaygın olduğunu düşünüyorum. Bence dilencilik, kişinin hak etmediği bir şeyi, karşılığını vermeden istemesidir. En bilinen dilencilik türü para dilenciliğidir, ama zaman ve bilgi dilenciliği de yaygın. Çevremde doktor ve avukatlardan hemen yararlanmak için sosyal ortamları ve ilişkileri kullanan çok sayıda insan gördüm... Ve bu kişilerin aklının ucuna gelmiyor, o an dilencilik yaptıkları.

Eminim Gültekin’in babasının da aklının ucuna gelmemişti oğlunu dilenci durumuna soktuğu. Ama görüyorsunuz, o bir savaşçı; başkalarının eline bakmadan özgürce bir yaşamı kendisine tek seçenek olarak görüyor ve böyle onurlu bir yaşamın temellerini atmaya çalışıyordu.

Ortaokulu bitirme sınavlarına Aydın Ortaokulu’nda girdim. Planladığım gibi, 1947 Haziranı’nda ortaokulu bitirdim. O sırada Aydın’da lise yeni açılmıştı, son sınıf henüz yoktu. Bu nedenle lise bitirme sınavlarına başka bir kentte girmeliydim. Ankara Gazi Lisesi’ni seçtim. Sınavların bir kısmına 1947 Eylül döneminde, geri kalanına da 1948 Haziran döneminde girerek liseyi de bitirdim ve ardından hemen olgunluk sınavlarını vererek üniversiteye başvurmak için gerekli tüm diplomalara sahip oldum. Diplomaların hepsinin derecesi “pekiyi” idi. Bu başarı düzeyinden kendime övünme payı çıkarmak için söz ediyorum sanılmasın. Başarı düzeyimi açıklamamın iki amacı var: Birincisi, körlerin de sınavlarda en yüksek başarı düzeyine erişebileceklerini gösteren bir örnek ortaya koymak; ikincisi ise bazı okuyucularımın kafasını kurcalayabilecek bir kuşkuyu gidermeye çalışmak.

Körlerin neleri, ne ölçüde başarabilecekleri hakkında toplumumuzda yerleşmiş görüş, hâlâ o denli kuşku ve güvensizlikle dolu ki bazı okuyucularım sınavlarda ayırtmanla-

rın⁽¹⁾ acıma duygularının etkisi altında kalarak bana geçer not vermiş olduklarını düşünebilirler. Böyle hareket etselerdi, başarı derecesini pekiyiye çıkaracak kadar yüksek not vermeleri beklenebilir miydi? Beş veya altı vermeleri bol bol yeterdi. Ayırtmanlar görevlerini gereği gibi yapmakta çok titiz davrandılar. Körlüğümün etkisiyle hoşgörülü davranılmadığıma ilişkin bir anımı aktarmak istiyorum: Ortaokul coğrafya sınavında sorulan tüm soruları en iyi biçimde yanıtlamıştım. On numara vereceklerinden emindim. Sonuçlar bildirildiği zaman coğrafyadan “9” aldığımı gördüm. Bunun nede-nini daha sonra bir ayırtman bana açıkladı: Ayırtmanlardan ikisi on verilmesini önermiş; üçüncü ayırtman, beni harita üzerinde yoklayamadığını ileri sürerek “9” verilmesinde direnmiş. O ayırtman aynı zamanda müdür yardımcısıydı. Bunun da etkisiyle olacak ki notum “9” olarak kararlaştırılmış. Oysa bu harita üzerinde yoklanamayış benim kusurum değildi, o günkü koşullarda kabartma haritalar sağlanamı-yordu. Aynı sınava günümüzde girseydim, kabartma hari-talarım olurdu, onların üzerinde istedikleri yerleri rahatlıkla bulup gösterebilirdim. Bu olay, elimde olmayan olanaksız-lıklar karşısında bile ayırtmanların hoşgörü göstermedikleri-ni ortaya koymaya yeter sanırım.

Sınavlarda körlükten doğan herhangi bir güçlkle karşı-laşmadığımı söyleyebilirim. Yazılı sınavlarda görenlerle bir-likte sınav salonuna giriyordum. Kabartma yazı makinemle normal yazı makinemi koyabilmem için beni ayrı bir masaya oturtuyorlardı. Bir ayırtman soruları bana dikte ediyor, ben de kabartma yazı makinemle yazıyordum. Yanıtları yazmak için normal daktilo makinemi kullanıyordum. Sözlü sınav-lara girmek için katılacağım sınavın programdaki gününde okula gidiyor; dışarıdan bitirme sınavlarına katılacak olan görenlerle bir arada sıramın gelmesini bekliyordum. Sıram

1 Sınavlarda, soruların hazırlanmasından notların verilmesine kadar bütün değerlendirme çalışmalarına katılan görevli, mütameyyiz (DC).

geldiğinde sınav odasına giriyordum. Ayırtmanlardan biri-nin yardımıyla soru torbasından sınav soruları çekiyor, bir iskemleye oturup çektiğim soruları kabartma yazıyla not edi-yor; benden önce girmiş öğrenci yanıtları verirken ben bu so-ruların yanıtlarını düşünüyordum. Sonra da sınavı biten öğ-rencinin boş bıraktığı iskemleye geçip yanıtlarımı vermeye başlıyordum. Yanıtlarım bitince de herkes gibi sınav odasın-dan çıkıyordum.⁽¹⁾

Bu süreç içinde o günün sınavlarına, öğretmenlerine, kayır-masız ayırtmasız herkese hak ettiği notu vermeyi amaçlayan bir sistemin işleyişine tanık oluyoruz. Cumhuriyetimizin kuruluşu-nun temellerinde emekleri geçmiş insanların görevlerini kişisel bütünlük içinde yaptıklarını gözlemliyoruz. Coğrafya notu konu-sunda olduğu gibi bana biraz fazla sert ve empatiden yoksun bir yaklaşım olarak görünse de onların görevlerini dürüstlikle yap-tıkları konusunda bir kuşku yok.

Gültekin Bey'in sıfırcı N olarak bilinen bir öğretmenle ilgili anısını ilginç buldum:

Ankara'daki Gazi Lisesi'nde ...sıramı beklerken öteki öğ-rencilerden biri, “Sınava girecek başka okul bulamadın mı? İçerideki ayırtmanlardan biri sıfırcı N, haberin olsun,” de-miştii. Ben de, “İyi hazırlanan birisinin hak ettiği notu al-masına sıfırcı öğretmenler bile engel olamaz,” deyip geçmiş-tim. Sıram gelince içeri girdim; tüm soruları dolu dolu ya-nıtladım. Odadan çıkmak üzere ayağa kalkacağım sırada bir ayırtman yanıma sokuldu. “Ben kimya öğretmeni N” diye-rek kendini tanıttı ve devam etti: “10 numarayı hak ettiniz. Şimdi size bir soru daha sormak istiyorum. Vereceğiniz ya-nıt ne olursa olsun notunuz değişmeyecek. Sadece merak edi-yorum, bakalım bu konuyu da biliyor musunuz?” Benden te-mel gazları anlatmamı istedi. Bu konu kimya kitabının en sonundaydı; o zamanlar çok yeni bilgiler sayılan atom ya-

1 a.g.e., s. 86-88

pılarıyla ilgili bilgiler bu konunun içinde yer almıştı. Temel gazlar konusunu tam olarak anlattım. Artık benim gerçekten iyi hazırlanmış olduğumdan emin olmuştu. Başarımdan dolayı beni kutladı ve odadan çıkmama yardım etti. Dışarıda bana “sıfırcı N...” diye söz ettikleri bu öğretmen aslında sıfırcı değildi, öğrencilerin rastgele konuları çalışıp şans eseri not almalarını istemeyen, iyi yetişmelerinden sorumlu olduğuna inanan bir öğretmendi besbelli.⁽¹⁾

Genç Gültekin, alınının teriyle kazandığı diplomaları koltuğunun altında, üniversite öğretimine kendini hazır hissediyordu. Yapabileceğine inanıyor, kendine güveniyordu. Girişiyor, çalışıyor, tanışıyor ve gelişimi için gerekli tüm adımları uygun görüldüğü ortamlarda atıyordu. Ankara’ya halasını ziyarete gittiğinde orada British Council’in Türkiye merkezine de uğradı.

... Aydın’da İngilizce kurslarına devam ettiğim sırada tanıştığım Başkan Mr. Grand’a bir nezaket ve teşekkür ziyaretinde bulunmak ve de İngiltere’de öğrenim görmemi sağlayabilecek burs olanakları hakkında bilgi edinmek istedim. Başkan beni çok iyi karşıladı. Bu ziyaretim sırasında Profesör Gatenby ile tanıştırıldım. Profesör, Dil Tarih Fakültesi’nde öğretim üyesiymiş. Onunla konuşurken Türkiye’de okuyacak kabartma kitap bulamadığımdan da söz ettim. Londra’da bulunan Royal National Library for the Blind adını taşıyan zengin bir kütüphane bulunduğunu, isteyen körlere buradan ödünç kitap gönderildiğini söyledi. İstersem bu kütüphaneye üye olmamı sağlayabilirmiş. “Çok memnun olurum,” dedim. Nereden buldu bilemem, hemen bu kütüphanenin üyelik kartını getirdi. Benim için dolduruverdi. İmzaladım. Kendisi de beni üyeliğe tavsiye eden kişi olarak kartı imzaladı ve o kütüphaneye gönderilmek üzere alıkoydu. Bir süre sonra Royal National Library for the Blind’dan, okumak isteyeceğim kitapları seçmem için birkaç katalog gönderildi. Seçim

listemi hazırlayıp postaladım. Bu listeden o sırada ellerinde bulunan kitabı yolluyorlar, onu okuduktan sonra geri gönderince bir başka kitap geliyordu. Bitmek tükenmek bilmeyen bir kabartma kitap hazinesinin kapısı açılmıştı. Hemen belirtiyim ki o tarihten bugüne geçen 54 yıl boyunca bu kapı hep açık kaldı. Ekonomi, sosyoloji, tarih, psikoloji, parapsikoloji, felsefe, politika, hukuk, edebiyat dallarında birçok ünlü yazarın yapıtlarını okuma fırsatı buldum. Londra’daki Royal National Library for the Blind’in ödünç kitap servisi sayesinde okuduğum kitaplar arasında Yaşar Kemal’in İnce Mehmet ve Yer Demir, Gök Bakır romanlarının İngilizce çevirileri bile vardı. Bu yazarımızın yapıtlarını İngilizce olarak ve de yabancı bir ülkenin kütüphanesinden sağlayarak okurken içim burkulmadı diyemem: Acaba bir gün gelecek, yurdumuzda Türkçe kabartma kitapları ödünç alabileceğimiz bir kütüphaneye kavuşacak mıydık?

Körler için hazırlanan kabartma kitaplar Avrupa ülkelerindeki posta kuruluşları tarafından ücretsiz taşınıyordu. PTT’nin posta tarifesinde ise bu kitapların posta ücreti olarak az da olsa bir ücret belirlenmişti, ilk olarak bana ödünç gönderilen beş cilt kitabı geri göndermek için Ankara’da Ulus’ta bulunan PTT şubesine gittim. Özel torbalar içinde bulunan bu kitapları memura teslim ettim. Özel tarifiyi bildiğini sanarak herhangi bir uyarıda bulunmamıştım. Memur, kitapları tarttıktan sonra ödenecek posta ücretini bildirdi: 70 Lira ödemem isteniyordu. O günkü fiyatlarla 70 liraya 28 kilo et alınabilirdi. Bir yanlışlık yapıldığını, kabartma kitaplar için özel tarife bulunduğunu söyleyince memur ücret tarifesini gözden geçirmeye başladı: “Buldum, kilo başına iki kuruş posta ücreti ödenecekmış,” dedi. Posta ücretinin bu denli az oluşuna biraz şaşmış gibiydi. Kitap paketlerini yeniden tarttı; “Kitapların ağırlığı 12 kilo; buna göre, 24 kuruş posta ücreti ödenecek,” dedi ve devam ederek kendi görüşünü açıkladı: “Tartmakla uğraştığımıza değmez; hiç ücret alınmasa daha iyi!”

1 a.g.e., s. 88-89

Tabii o zamandan beri bu özel posta ücreti de öteki posta ücretleri gibi artırılıyorsa da normal posta ücretlerine oranla düşük. Yine de tüm uygar ülkelerin kabul ettiği ücretsiz taşıma ilkesi henüz PTT tarafından benimsenmiş değil. Benim okuyup geri göndermekte olduğum kitaplardan posta ücreti alındığı Londra'daki kütüphanenin görevlilerinin dikkatini çekmiş. Birkaç ay önce bana kütüphane müdürünün gönderdiği bir yazıda kabartma kitapların ücretsiz taşındığı belirtilerek benim kendilerine geri yolladığım kitaplar için neden posta ücreti ödediğim soruluyordu. Gerçekten de ücretsiz taşıma ilkesinin Türkiye tarafından da benimsenmesinin zamanı geldi de geçiyor. Avrupa Birliği'ne katılma hazırlıkları yapanların bunu da unutmayacaklarını umarım!⁽¹⁾

Öğreneceğimiz çok şey var. "Öğreneceğimiz çok şey var"ın tümünü, uygarlaşma ve çağdaşlaşma başlığı altında toplayabiliriz. Gültekin Yazgan bir öncü; onun sayesinde, bu toplumun kör bir vatandaşı olarak bir gelecek oluşturmaya çabalarken, ona nelerin yardımcı olduğunu, nelerin ket vurduğunu gözlemliyoruz.

10

Genç Gültekin bir yandan sınavlara hazırlanıyor, bir yandan da meslek seçimini neye göre yapacağını düşünüyordu. Farkında olduğu bazı gerçekleri göz önünde bulundurmalıydı. Seçeceği meslek;

1. Hem eğitimi hem de uygulaması bakımından kör bir insana uygun, uygulamada ona zorluk çıkarmayacak türden olmalıydı.
2. Bir işverene gereksinimi olmamalıydı, çünkü özel sektör veya kamu sektöründe köre iş verildiğini henüz duymamıştı.
3. Onun yeteneklerini açacak türden olmamalıydı.
4. Yalnız kendisine değil, diğer körlerin kalkınmasına da hizmet etmeliydi.

Bu son ilke, "körlerin kalkınmasına hizmet", Gültekin Yazgan'ın yaşamına yön veren temel ilkelerden biri olmuştur.

Bu zihinsel hazırlığı zemininden değerlendirdiğinde, hukuk eğitimi önemli bir seçenek olarak ortaya çıktı. Daha önce Necmi Ağabey diye sözünü ettiği kişi, İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş ve o günlerde Aydın'da avukatlık stajı yapıyordu. Onunla konuşmalarından hukuk eğitimi ve avukatlık mesleği hakkında yeterince bilgi edinmişti. Dolayısıyla hukuk fakültesine gitmeye ve avukat olmaya karar verdi.

Bu kararımı yerine getirmeye o denli hevesliydim ki daha hukuk fakültesine yazılmadan hazırlığa başladım: Türk Medeni Kanunu ile Türk Borçlar Kanunu'nu tam olarak

1 a.g.e., s. 93-95

kabartma yazıya çevirdim. Bir de ünlü Anayasa Profesörü Ali Fuat Başgil'in Anayasa Hukuku adlı ders kitabını okut-tum. Bu okuduğum ilk hukuk kitabıydı ve beni çok etkile-di.

Hukuk fakültesine kaydolmak için özel bir giriş sınavı ya-pılmıyordu. Önce lise edebiyat kolundan pekiyi dereceyle me-zun olanlar; sonra fen kolundan pekiyi dereceyle mezun olan-lar fakülteye alınıyordu. Yer kalırsa edebiyat kolundan iyi dereceyle mezun olanlar ve fen kolundan iyi derecede mezun olanlar kayıt için başvurabiliyorlardı. Ben lisenin edebiyat kolundan pekiyi dereceyle mezun olduğuma göre, hukuk fa-kültesine kaydedilmeme hiçbir engel bulunmuyordu. Ancak o zamanlar iki hukuk fakültesi vardı: Biri İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, öteki Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi. Benim gönlümde İstanbul Hukuk Fakültesi yatıyordu; çünkü o fakülte-deki eğitim hakkında Necmi Ağabey'den epeyce bil-gi edinmiştim.⁽¹⁾

Körlerin toplumdaki yeri nedir? Bu konuda benim daha ön-ceden düşünmüşlüğüm yoktu. Körlere olanaklar, fırsatlar yarat-mamızla ilgili olarak benim sorumluluğum var mı? Benim böy-le bir sorumluluğum olmalı mı? Bu sorumluluğu ben kendi ken-dime mi fark etmeliyim, yoksa eğitim sürecim içinde bana bu so-rumluluk öğretilmeli ve hatırlatılmalı mı? İçine doğup büyüdü-ğüm ailemin böyle bir farkındalığı bana vermekle ilgili bir yü-kümlülüğü var mı? Topluma doğru yolu göstermekle yükümlü din görevlilerinin böyle bir sorumluluğu var mı? Gördüğünüz gi-bi bir dizi düşünce...

Genç Gültekin kendini, kendine ve Aydın'daki çevresine ka-nıtlamıştı, ama şimdi Aydın'ın ötelinde bir okyanusa dalışa ha-zırlanıyordu; bakalım toplumun genel kültürü onu nasıl karşıla-yacaktı?

Gültekin'in babası, hukuk fakültesinin yakınındaki yurda oğ-

lunun kaydını yaptırmak için İstanbul'a gitti. Yurt müdürü yur-dun birkaç katlı olduğunu, bir körün merdivenlerden düşebi-leceğini, bunun sorumluluğunu alamayacağını ileri sürüp yur-da kabulü reddetti. Bu müdür başka seçenekler önerme zahme-tine girdi mi? Anlaşılan bu, aklının ucundan bile geçmedi. Peki bu çocuğu yurda alamadığı için üzüldü mü? Sanmam. Bir yanda Aydın'daki insanlar ve İngilizce öğretmeni Mr. Fulton'un tutu-mu, diğer yandan yurt müdürünün tutumu.

İçimde bir öfke hissediyorum. Sıradan bir insan olma yanı-m-dan geliyor bu öfke; biliminsanı olarak ise müdürün davranışını anlıyorum. Ne demek istediğimi, benim *Korku Kültürü*⁽¹⁾ isimli kitabımı okuyarak anlayabilirsiniz.

Bu durumda ne yapılabilir? Yurt müdürünün yaklaşımını de-ğiştirmek olanaksız, böyle bir yaklaşım gerçekçi değil. Savaşçı Gültekin, hedefe ulaşmak için yeni yollar bulur.

Kayıt zamanı yaklaşıyordu. İstanbul'daki yurt müdürü-nün kararını değiştirmekle uğraşmaya vakit yoktu. Bereket versin, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi tek seçene-ğim de değildi. Halam Ankara'daydı; onun yanında ka-lıp Ankara Hukuk'a devam edebilirdim. Halam da, eniş-tem de eşi az bulunur iyi insanlardandı. Cebeci'de fakülte-ye çok uzak olmayan bir apartman dairesinde oturuyorlardı. Benimle yaşıt bir kızları, bir de benden üç yaş küçük oğulları vardı. Küçük yaştan beri arada bir ya onlar Aydın'a gelirler ya da ben Ankara'ya giderdim. Birbirimizi kardeş gibi sever ve arardık. Benim körlüğüme çok iyi uyum sağlamışlardı. Bu koşullar altında halamın evi uzun süre kalabileceğim en uy-gun yerdı. Eniştem de, halam da benim onların yanında kal-mamı memnunlukla kabul ettiler. Barınma sorunun böyle-ce en iyi biçimde çözümlenmiş oldu.⁽²⁾

1 Doğan Cüceloğlu, *Korku Kültürü: Niçin Mış Gibi Yaşıyoruz?*, Remzi Kita-bevi, İstanbul, 2008

2 *Kör Uçuş*, s. 99-100

Ve böylece Ankara Hukuk Fakültesi'ne kaydını yaptırmak isteyen genç Gültekin Aydın'dan ayrıldı. Aydın'dan ayrılma, bir dönemin bitip yeni bir dönemin başlangıcının da simgesiydi.

1948 yılı Ekimi'nin ortalarında ... beni Ankara'ya götürecek treni beklerken duyduğum tatlı ve biraz da buruk heyecanı unutmak ne mümkün! Sanki okula yeni başlayan bir çocuğun karmaşık duyguları içindeydim. Öyle ya, yepyeni bir eğitim ve çalışma ortamına, normal okul yaşamına kavuşmaya doğru yola çıkarken alıştığım ve sevgiyle bağlandığım birçok kimseyi, birçok şeyi geride bırakıyordum. Kavuşmaya doğru bir ayrılış günüydü bu. Kalabalıkça bir grup beni uğurlamaya gelmişti: Ailem, bazı tanıdıklar ve Aydın Ortaokulu'nun çalışkan müzik öğretmeni İhsan Ünal ile ders dışı müzik çalışmalarına katılan bir grup öğrenci uğurlayanlar arasındaydı. Doğrusu, okulda bulunmaları gereken bu saatte müzik öğretmeniyle öğrencilerinin beni uğurlamaya gelmeleri ve bir çiçek buketi sunmaları heyecanıma heyecan katmıştı. Onlarla ders dışı müzik etkinliklerinde birlikte çalışmıştık, koro konserleri vermiş, müzikli bir oyun bile sahnelemiştik. Benim hiçbir resmi sıfatım yoktu. Besbelli sadece bana besledikleri sevgiyi ve teşekkürlerini ifade etmeye gelmişlerdi.

Trenim geldi; kompartımanıma henüz yerleşmiştim ki hareket memuru düdüğünü çaldı. Trenimiz şöyle bir irkildikten sonra rayların üzerinde kayar gibi yavaş yavaş yol almaya başladı. Kompartımanın penceresinden sarkıp giderek uzaklaşan "güle güle" seslerine doğru elimi sallayarak platformda olduklarını bildiğim yaşlı, genç dostlarımı selamladım.

Yıllar boyu süren çabalarım sonucunda Aydın'daki toplumsal çevremlerle nasıl olumlu biçimde kaynaşmış olduğumu bir kez daha fark etmiştim. Bu ayrılış dakikaları yaşamımda önemli bir evrenin sonunu noktalarken yeni bir evreyi başlatıyordu. Yıllar boyu körlüğe uyum sağlama yolunda attığım adımlar özgüvenimi öyle güçlendirmişti ki yaşamımın

bu yeni evresinde de başarılı olacağımdan en küçük bir kuşku yoktu içimde. Başarılı olmalıydım; çünkü bu hem benim için, hem de tanıdık, tanımadık, tüm görme özürlülere hizmet edebilmem için gerekliydi. Bir görme özürlünün, başarılarının da, başarısızlıklarının da genellenerek tüm görme özürlüler hakkındaki görüşleri etkilediğini bildiğim için özel bir sorumluluk duyuyordum.⁽¹⁾

Farkındasınız değil mi, özel bir sorumluluk duyan bir insanın yaşam öyküsünü okuyorsunuz. Bob Dylan, ünlü bir Amerikan Folk müzisyenidir; o der ki, "Özgürlüğünün sorumluluğunu alan ve bu sorumluluğun gereğini yapan insan benim gözümde bir kahramandır."

Tren Ankara'ya varır, halasının çocukları Mefharet ve Yılmaz onu Ankara Garı'nda karşılar ve doğruca eve giderler. Evin bir odası onun için hazırlanmıştır.

Kayıt için gerekli belgeleri tamamlar tamamlamaz hukuk fakültesinin yolunu tuttum. Kayıt işlemleri bir saat içerisinde bitti. Artık Ankara Hukuk Fakültesi birinci sınıf öğrencisi olmuştum. Fakülte kasım başında açılacaktı. İkinci sınıfta bulunan Aydın'lı bir arkadaşım beni uyardı: Açılış günü sabahleyin erkenden sınıfa gelip bir yere oturmalıymışım; gecikirim oturacak yer bulamazmışım. Dediği gibi yaptım. 1 Kasım günü sabah saat 7:30'da halamın oğlu Yılmaz beni sınıfa bıraktı. Sınıfımız dört yüz kadar öğrenci alacak büyüklükteydi. Sıralar geriye doğru yükselen diziler halinde dizilmişti. Ön sırada, kürsünün tam karşısına rastlayan bir yer seçip oturdum. Çok geçmedi, öğrenciler akın akın gelmeye başladılar. Dersin başlamasını beklerken çevremdeki arkadaşlarla tanıştım. Yanımda Tuncelili bir genç, onun yanında da Vanlı bir genç oturuyordu.

Saat 8:30'da açılış dersiyle eğitim çarkı dönmeye başladı. O gün son dersin bitiminde sınıftan çıkmak üzere yerim-

1 a.g.e., s. 100-101

den kalktığım sırada Vanlı öğrenci, “Arkadaşım, sen sabahları erken gelmeye zahmet etme. Biz senin yerini boş tutarız,” dedi. Sözüünü de yerine getirdi. Artık sabahları sekiz buçuğa doğru gidiyordum. Tüm yerler dolmuş olduğu halde benim yerim boş duruyordu. Oysa başka arkadaşların erken gelecek sonradan gelecek arkadaşlarına yer ayırması yüzünden tartışmalar çıktığını duyuyordum. Benim oturacağım yerin boş durması hiçbir tartışmaya yol açmıyordu. Demek ki bütün sınıf arkadaşlarım bana böyle bir kolaylık gösterilmesini benimsemişlerdi. Ön sırada, kürsünün tam karşısına düşen yerin benim için boş tutulmasına herkes o kadar alışmıştı ki daha sonraki sınıflarda da birinci sınıftaki yerime denk olan yerde oturmayı sürdürebildim.

Fakülte kaldığım eve yürüyerek on beş, yirmi dakikada gidebileceğim kadar yakındı. Birkaç provadan sonra yalnız başıma fakülteye yürüme cesaretini buldum. İlk günlerdeydi, anacaddenin yaya kaldırımını bastonumla izleyerek fakülteye doğru ilerliyordum. Arkamda bana doğru hızlanarak yaklaşan ayak sesleri işittim, biri koluma girdi, “Ben sizin sınıf arkadaşınız Besalet,” diyerek kendini tanıttıktan sonra, “biraz ötede caddeyi kazmışlar. İsterseniz birlikte yürüyelim,” dedi. Teşekkür ettim. Konuşa konuşa fakülteye kadar yürüdük. Herhangi bir çekinme duymadan beni bir tehlikeye karşı korumak için yardım eden bu kız öğrenci, o günden sonra en yakın sınıf arkadaşlarımdan biri oldu; arkadaşlığımız yeni kız arkadaşlar edinmeme de yaradı. Çok geçmeden erkekli, kızlı olgun bir arkadaş grubum oluşmuştu. İçlerinden biri, benim oturduğum eve yakın oturuyormuş. Fakülteye gidip gelmeme yardımcı olmayı önerdi. Memnunlukla kabul ettim; çünkü böylesi daha güvenli olacaktı. Sırası gelmişken söyleyeyim: Çevremden gelen yardım önerilerini makul bir neden olmadıkça geri çevirmeyi uygun bulmuyordum; çünkü reddedici bir tutumun hem çevremde bulunanlardan bana yardımcı olmak isteyenlerin gerçekten gerekli olduğu zaman da yardım etmekten çekinmelerini

ne, üstelik başka körlere de yardım etmekten kaçınmalarına yol açabilirdi.⁽¹⁾

Farkındasınız değil mi, bürokratik ilişkilerde haşın olan insanımız, bireysel ilişkilerinde sıcak ve yardımsever. Kör arkadaşlarına yer ayıran Tuncelili ve Vanlı o gençler, yolda kazı var diye sınıf arkadaşının koluna giren kız öğrenci, Anadolu kültürünün yetiştirdiği bu güzel insanlar bizim ülkenin ürünleri: “Made in Turkey.” Onları ve onları yetiştirmede emeği geçenleri sevgi ve takdirle selamlıyorum.

Derse girme, oturma, gidip gelme ve arkadaş ortamını yoluna koyan genç Gültekin derse nasıl çalışacak, nasıl bir strateji geliştirerek başarı adımlarını atmaya başlayacak? Herhalde siz de benim gibi merak ediyorsunuzdur:

Hemen çözmem gereken sorun, nasıl ders çalışacağımı. Tabii, kabartma yazıyla hazırlanmış ders kitaplarım yoktu. Kitapları birisi bana okuyacak, ben de sonradan bana okunan konuyu tekrar etmeme yetecek genişlikte notlar alacaktım. Böylece her ders için başvurabileceğim ve istediğim zaman kendi kendime çalışmama yarayacak kabartma yazılı kitaplar oluşturacaktım. İlke olarak, her gün fakülteye giderek dersleri dikkatle dinlemeye ve günün konularını sıcağı sıcağına çalışarak iyice öğrenmeye özen gösterecektim. Haftanın altı günü her sabah öğleye kadar dört ders yapıliyordu. Öğleden sonralarımı ve tiyatroya, konsere gitmediğim akşamlarımı ders çalışmaya ayırabilirdim.⁽²⁾

Dikkat ediyorsunuz değil mi, “Tiyatroya ve konsere gitmediğim akşamlarımı” diyor. Demek ki yaşamında tiyatro ve konser gerçek birer gereksinim olarak yer almış durumda. Peki, bu kitabı şu an yazan bu yazarın yaşamında tiyatro ve konser bir gereksinim olarak yer almış durumda mı? Hayır. Eşimle her sezon

1 a.g.e., s. 101-103

2 a.g.e., s. 103

başı konuşur, tiyatro ve konserlere düzenli gitmek için karar verir ve sonra yine bir düzene oturtmadan günlük yaşamın dinamikleri içinde kayboluruz. Ama genç Gültekin düzenli bir insan, o kaybolmaz.

Ders kitaplarını kime okutacaktım? Bir öğrenci yurdunda kalsaydım belki bol bol okuyacak gönüllü öğrenci arkadaşlarım olurdu. Sınıf arkadaşlarım arasından ders kitaplarını benimle birlikte okuyarak çalışmak isteyen gönüllü okuyucular çıkabilirdi; ama bir bakıma sınıf arkadaşlarımla ders çalışmak işime gelmiyordu diyebilirim; çünkü böyle bir durumda çalışmayı onların temposunda yürütmek zorunda kalacaktım. Bu da benim kendi olanaklarıma ve anlama durumuma göre çalışma programı yapmamı önleyebilirdi. Şu halde en çıkar yol her gün öğleden sonra oturduğum eve gelerek bana kitap okuyacak ücretli bir yardımcı bulmaktır. Bu yardımcı aynı zamanda benim çalışmaktan yorulduğum zaman biraz yürüyüşe çıkmama da yardım edebilirdi.

İşte çalışma düzenimi bu açıkladığım ana çizgilere göre planladım. Öğretim yılının birinci yarısında birkaç yardımcı değiştirmek zorunda kaldım. Sonra, ortaokulun ikinci sınıfında bulunan on iki yaşlarında biri başvurdu. Okuttum: Olağanüstü düzgün okuyordu. Anlaştık: Haftanın altı günü 14-18 arasında bana yardım edecekti. Uzun süre bu küçük delikanlı özel sekreterim olarak çalıştı. Yaşının küçük olmasına karşın görevini titizlikle yerine getirdi. Öyle ki saat 14 oldu muydu kapının zilini çalıyordu. Hiçbir gün onda sıkıntı belirtisi sezmedim. Bir buçuk saat çalıştıktan sonra bir saat yürüyüşe çıkıyorduk. Bu ikimiz için de bir dinlenme arası oluyordu. Yürüyüşten dönüşte yine bir buçuk saat çalışıyorduk. Ortaokulu bitirerek erkek sanat okuluna başlayınca yanımdan ayrılmak zorunda kaldı. Bu kadar küçük yaşta bir çocuğun benimle ciddi bir çalışmayı böylesine düzenli olarak yürütmesini çok kimse beklemezdi. Nasıl oldu bilmem; ama ben bulduğumuz ilk gün başarıyla çalışacağını sezdim

ve duraksamadan onunla anlaştım. Bu deneyim daha sonra, çalışma yaşamım sırasında sekreter seçerken işe alacağım kişinin belli bir yaşta ve öğrenim düzeyinde olmasından daha çok, işin özelliğinin gerektirdiği niteliklere sahip bulunmasına önem vermeyi bana öğretti. O ayrılınca, yerine başka ücretli gençler buldum.⁽¹⁾

Şimdi sizlerle, sohbetimizde yer alan bir bölümü paylaşmak istiyorum. Sohbetimizde on iki yaşındaki bu yardımcının sözü geçince, “Peki ortaokullu olan ve sizin kitabınızı okuyan çocuğun adı neydi? Hatırlıyor musunuz?” diye sordum.

Gültekin Bey’in kulağı ağır işittiği için duymakta bazen zorlandığını daha önce de söylemiştim, bu durumlarda Tülay Hanım hemen devreye girerdi. Benim soruma Tülay Hanım cevap verdi: “Atilla?” Aslında Tülay Hanım da verdiği yanıtın emin olmadığı için bunu Gültekin Bey’e soru gibi yöneltmişti. Gültekin Bey bir an hatırlayamadı:

G: Eee, şey...

T: Atilla değil mi?

G: Atilla.

T: İşte onunla karşılaştık biz, biliyor musunuz?

D: Öyle mi?

T: *Kör Uçuş* kitabı basıldıktan sonra, Almanya’dayken bunlar...

G: O, Almanya’ya gitmiş.

T: Almanya’ya gitmiş bu yardım eden çocuk. Onun karısının kardeşi, basınla ilgili bir şeylerle meşgul oluyormuş. Daha önce Gültekin’den bahsedilmiş, ayrıca onun *Kör Uçuş* kitabı da konuşulmuş. Onun üzerine heyecanlanmışlar. İstanbul’a gelir gelmez kitabı aramışlar, bulmuşlar. Okumuşlar. Kendi adını görmüş. Sonra telefonumuzu 118’den bulmuşlar. Arayıp adresimizi sordular, geldiler, ziyaret ettiler. Tabii kocaaa bir insan. 65’ine gelmiş, bana yakın yaşta.

G: Hemen hemen 50 yıl sonra.

T: Bodrum'da yazlıkları var. Yazları Bodrum'a gidiyorlar. Israrla çağırıyorlar ama olmadı fırsatımız, gidemedik.

G: Ve o günleri anlattı, yani hiç unutmadığı bir dönem olmuş hayatında. Kendinin çok şeyler kazandığını söyledi.

D: Neler anlattı? Ne kazandırmış o dönem ona?

G: Disiplin.

T: "Gültekin Bey'in düzeni beni etkiledi. Ben büyük bir heyecanla gelirdim, hiç yorgunluk, bir sıkınlık duymazdım," diyordu. Yani o bir saat çıkmalar, beraber yürümeler falan... Yani adeta ona bir paye verilmiş gibi olmuş.

Gültekin Bey konu açılınca, kendi yanında çalışmaktan hoşnut kalmış, bundan çok şey kazanmış yalnızca bir değil, birçok kişi olduğunu hatırlatmak istedi.

G: Sonra ben avukat olunca benimle çalışanlar özellikle çok etkilendiler. Benim yanımda çalışanlar tek tek anlatırlar, kendilerini disipline sokarlarmış. Çünkü ben belli bir sisteme sokardım onları... Kabul etmem başka türlüünü. Nasıl çalışılması gerektiğini öğrenen öğrendi.

Tülay Hanım kocasıyla gurur duyan o tebessümüyle, "Uğur Mumcu'yu bilirsiniz," dedi. "Evet," deyince, anlattı:

T: Beraber bir çalışmaları oldu.

G: Uğur Mumcu da çalıştı benimle.

D: Öyle mi?

G: Evet. Ankara'dayken, yeni evlendiğim seneydi...

T: Sevgi Özer'in *Uğur Ola* diye bir kitabı çıktı. O kitapta Uğur'un Gültekin Bey hakkındaki düşüncelerini anlatan yarım sayfaya yakın bir pasaj var.

Tülay Hanım Gültekin Bey'in yanında çalışan gençlerin ondan nasıl etkilendiklerine örnekler vermeye devam etti, ama ben şimdi avukatlık dönemine geçmek istemediğim için konuşmanın geri kalan kısımlarını buraya almıyorum. Yalnız şu kadarını söy-

leyeyim, babasının ve annesinin yaşam öykülerini yazdığım için doğal olarak Yankı Yazgan'ın müsveddeyi okumasını istedim. Okuduktan sonra bana gönderdiği notta şöyle diyor: "Daha ziyade benim, bir miktar da kardeşimin⁽¹⁾ her tatilde babamın yazıhanesinde çalıştığımızdan pek söz edilmemiş. Bize eziyet gibi gelen o günlerde, ben kendi adıma ciddi hayat deneyimi kazandığımı düşünüyorum. Bunu o sırada anlamamanın imkânsızlığını göerek, bazı durumlarda zorlanmanın kaçınılmaz faydası olduğunu da düşünüyorum."

Şimdi biz hukuk fakültesi öğrencisi Gültekin Yazgan'ın yaşamına dönelim:

Halamın kızı Mefharet de, başka bir engel olmadıkça hemen hemen her akşam bir süre bana kitap okuyarak çalışmalarına paha biçilmez bir destek sağlıyordu. Gündüzleri çalıştığı halde hukuka devam ettiğim dört yıl boyunca bana sağladığı bu destek gerçek bir özveriydi. Sınav döneminde dersler kesildiği için sabahları kitap okuyacak ikinci bir ücretli yardımcı kullandığım da oluyordu. İşte ders çalışma düzenim böyleydi. Bu düzen sayesinde sınav dönemi geldiğinde tüm derslere oldukça hazırlanmış durumda bulunuyor; uykusuz geceler geçirerek sınav hazırlığı yapmak zorunda kalmıyordum. Sınav dönemindeki çalışmalarım sadece yıl boyunca öğrendiklerimi tazelemekten ibaretti.⁽²⁾

Peki önemli ve önemsiz konuları nasıl ayırt ediyordu? Yani, şu konu sınavda gelebilir, bu konu önemsiz, sınavda bunu sormazlar türü bir ayrımı nasıl yapıyordu? Tabii genç Gültekin bununla ilgili de düşünmüş ve "düzen" geliştirmiş.

Çalışma ilkelerimden biri de her bir dersin kapsamına giren konuları eksiksiz öğrenmekti. Elimden geldiği kadar bu

1 Yaşlılık psikiyatrisi alanında uzmanlığı olan Doç. Dr. Çağrı Yazgan, kitabın yazıldığı dönemde mesleğini Amerika'da sürdürüyordu.

2 a.g.e., s. 105

hedefe ulaşmaya çalıştım. Şu konu daha önemli, bu konu, önemsiz; sorular şuradan gelir, buradan gelmez gibi birçok öğrencide görülen düşüncelerden uzak durdum. Böyle disiplinli bir çalışma düzeni tutturmamın birden çok nedeni vardı: Bilgi edinmeye düşkündüm; ders çalışmak bu düşkünlüğümü doyuran bir etkinlik olarak bana tat veriyordu. Bundan başka, mademki hukuk öğrenimine yıllarımı verecektim; bunu, yapabileceğim en iyi düzeyde yapmalıydım. Bir de benden sonra fakülteye gelecek görme özürlü öğrencileri yüreklendirecek öncü örneklerden biri olmalıydım. Üstelik ben başarısızlığa uğrarsam fakültedeki öğretim görevlileri benim bireysel başarısızlığımı genelleyerek görme özürlülerin hukuk öğrenimini başaramayacakları görüşüne de kapılabilirlerdi. Tüm bu çeşitli nedenlerin etkisi altında başarılı olmak için tüm gücümle çalıştım.⁽¹⁾

Tüm gücüyle çalışan bu akıllı genç, gerçekten başarılı bir öğrencilik dönemi yaşadı. Arkadaşlarının ve hocalarının güvenini kazandı. İki kez münazara ekiplerine seçildi, iki kez ekibin başkanı seçildi ve ekip başarılı oldu. Gültekin Yazgan'ın gözlemleyen ve araştıran yanı, bir yabancı profesörün dersinde belirgin olarak ortaya çıktı.

Profesör Dr. Koschaker, birinci sınıfta Roma hukuku hocamızdı. Avusturyalıydı. Uluslararası üne sahip bir bilim adamı olan Sayın Koschaker'in öğrencisi olmak bizler için büyük bir şans ve şerefti. Ülkemize yeni gelmişti, ders verdiği ilk sınıf bizdik. Dersleri asistanı Kudret Ayiter Türkçe'ye çeviriyordu. Sayın profesör, Roma hukukunun ve ondan da önceki Ortadoğu hukuklarının kurallarına dayanarak evlenme sözleşmesinin kökeninin satış sözleşmesi olduğu tezini savunuyordu. Yurdumuzda yerleşmiş evlenmeyle ilgili birtakım geleneklerin bir alışverişe benzediği, hukuk diliyle bir satış sözleşmesini andırdığı benim de dikkatimi çekiyordu. Bu

1 a.g.e., s. 105-106

halk geleneklerinin, kendi tezini destekleyecek örnekler olarak profesörün ilgisini çekeceğini düşündüm. İngilizce biliyordu; onunla çevirmene gerek kalmadan konuşabilirdim. Bir ders çıkışında yanına gidip kendimi tanıttım. Türkiye'de onun tezini destekleyen halk gelenekleri bulunduğundan söz ettim; isterse şubat tatili sırasında bu konuda bir rapor hazırlayıp sunmayı önerdim. Bundan memnunluk duyacağını ifade etti. Böylece onunla özel bir ilişkimiz başlamış oldu. Şubat tatili sırasında evlenme prosedürüyle ilgili halk geleneklerimiz üstüne İngilizce bir rapor hazırladım ve mart ayında öğretim yılının ikinci yarısı başlar başlamaz Sayın Koschaker'e sundum. Bu raporda yer alan bilgiler onun bilgi denizine katılan bir damlaydı; ama o bunu hiç de küçümsemedi. Övgü ve teşekkürle karşıladı. Yıl sonunda Roma hukuku sınavına girdiğimde sorularını doğrudan doğruya İngilizce sordu. Yanıtlarını da dilim döndüğü kadar İngilizce verdim. Not listesi asıldığında 9 aldığım bir ders dışında aralarında Roma hukuku da bulunan bütün derslerden 10 almış olduğumu gördüm; ama Koschaker'den aldığım 10, ünlü bir bilim adamının verdiği bir 10 idi. Bundan özel olarak övünç duyduğumu saklayamam.⁽¹⁾

Koschaker, genç Gültekin'in gerçek akademisyen niteliğini görmüştü, ona, "Ne yazık ki ben bu yılın sonunda Türkiye'den ayrılacağım. Burada kalsaydım kuşkusuz seni asistanım olarak alırdım," dedi.

...Türkiye'den ayrılmak üzereyken beni iki kız öğrenciyle birlikte, kaldığı otelde beş çayına çağırdı. Eşiyle tanıştırdı. Doğrusunu isterseniz böyle bir yakınlığı hocalarımızın hiçbirinden görmemiştik. Sınav döneminin sonunda Avusturya'ya döndü. Orada bir gölün kıyısındaki yazlığında dinlendikten sonra başka bir üniversiteye giderek çalışmalarını sürdürecekti.

1 a.g.e., s. 108-109

Bize verdiği derslerin metni teksir makinesiyle çoğaltılıp dağıtılıyordu; fakat o, yurdumuzdan ayrıldığı sırada henüz kitap halinde yayımlanmamıştı. Ben bu arada üçüncü sınıfa geçmiştim. Hukuk felsefesi dersimize yine ünlü bir bilim adamı olan Prof. Dr. Hirsch geliyordu. Bir gün beni odasına çağırttı. Hemen gittim. Sayın Koschaker'in selamlarını getirdiğini söyleyerek artık basılmış olan Roma hukuku kitabını Koschaker adına bana armağan etti. Dr. Hirsch bir ara yurtdışına gittiğinde Koschaker ile buluşmuş. Sayın Dr. Koschaker ondan, Türkiye'de yayımlanan Roma hukuku kitabından bir nüsha alarak bana armağan etmesini rica etmiş. Bir de kitabın başına yapıştırılmak üzere kendi el yazısıyla yazdığı bir notu da kitapla birlikte vermesini istemiş. Ne kadar uygulandığını anlatamam. Ben onun öğrencisi olduğumdan beri hemen hemen iki yıl geçmişti; yurtdışındaydı ve beni çoktan unutmuş olabilirdi. Hayır, unutmamıştı! Bir süre sonra bir gün Avusturya'dan postalanmış bir zarf geldi; içinden sayın Dr. Koschaker'in ölümünü haber veren ve cenaze törenine çağıran bir yazı çıktı. Hem üzülmüş hem de şaşırmışım. O öldüğü halde kim beni anımsayıp da bu çağrıyı göndermişti acaba? Sonradan öğrendiğime göre Avusturya'da birçok kişi, öldüğünde böyle bir çağrı gönderilmesini istediği tanıdıklarının listesini sağlığında hazırlamış. Böylece ölüm olayını, uzakta da olsa değer verdikleri kimse-lerin öğrenmesini sağlarlarmış. İşte Profesör Dr. Koschaker böylesine vefalı, değer bilir ve insan yürekli bir bilim adamıydı, aynı zamanda tam bir öğretmendi.⁽¹⁾

Bu satırları yazarken ne kadar etkilenmiş olduğumun farkındayım ve düşünüyorum, acaba öğrencilerime Profesör Koschaker kadar değer verebildim mi, onları profesörün görebildiği gibi görebildim mi? Böyle bir ilişkiyi sürdürmek ciddiyet ve emek ister; insan olmanın evrenselliğini keşfetmiş olmayı gerektirir.

1 a.g.e., s. 110-111

Hukuk öğrencisi genç Gültekin'i etkileyen yalnız yabancı hocalar değildi; Doç. Dr. Coşkun Üçok ve Doç. Dr. Faruk Erem'in, tutum ve davranışlarıyla diğerlerinden farklı yerleri vardı. Daha sonra mesleğe atılan Gültekin Yazgan, hocası Coşkun Üçok'la ilişkisini devam ettirmişti. Üçok ona okuduğu kitaplardan edindiği bilgileri, gerektiğinde kolayca bulmak için nasıl fişlediğini öğretti. Bu fişleme sistemi Gültekin'e ileriki çalışmalarında yardımcı oldu.

Kendi gelişimine önem veren genç Gültekin, bir yandan da, "Körlerin geleceği için bir şey yapabilir miyim?" sorusunu kafasında sürekli canlı tutuyordu. Hukuk fakültesinin ikinci sınıfındaydı. Yalnızca bireysel çabaların görme özürlülerin temel sorunlarına kalıcı çözümler getirmeye yeterli olmayacağını biliyordu. O yıllarda görme özürlülere yardım amacıyla kurulmuş dernekler vardı; ama bunlar çalışmalarında görme özürlülerin ortak sorunlarına kalıcı çözümler bulmaya değil, bireysel yardımlar yapmaya ağırlık veriyorlardı. Dolayısıyla Gültekin, böylesi bir dernek kurulmasının yararına inanmıyordu. Düşüncesini, arada bir buluştuğu, körlerle ilgili çeşitli konularda dertleştiği Mithat Enç'e açtı. Ülkemizde kötü not almış çok sayıda dernek olduğu için Mithat Enç bu girişime önceleri pek sıcak bakmadı. Gültekin ne tip bir dernek kurulabileceğine ilişkin görüşlerini ayrıntılarıyla anlatınca Mithat Enç ikna oldu ve böyle bir girişimin başını çekmeyi kabul etti; böylece Altı Nokta Körler Derneği kuruldu. Şu satırların yazıldığı tarihte derneğin otuz üç şubesi bulunmaktaydı.

Dört yıl geçti. Genç Gültekin dört yıl içinde 24 dersten 24 kez sınava girdi: Altı sınavda 9, on sekiz sınavda 10 aldı. 1952 Haziranı'nın sonunda, hukuk fakültesine kaydını yaptırmak için çıktığı merdivenlerden, fakülteyi haziran döneminde bitirenlerden biri olarak indi. Diplomasında bitirme derecesi "Pekiyi" sözcükleriyle gösterildi.

O başarısından mutlu olan bir gençti, ama geçmiştekinin, gelecekteki başarısının garantisi olmadığını da farkındaydı. Şöyle diyor:

...Bu notlar ve “pekiyi” sözcükleri şimdiden geçmişin anıları arasında yerlerini almışlardı. Bunlar geleceğimin notları ve başarı derecesi değil; olsa olsa, kişisel tarihçemin kör uçuşta beni yüreklendiren ve umutlandıran bir parçasıydı. Ya şimdiden sonrası? Doğrusu, bizim için bir “sonrası” olmasından memnunluk duymalıyız; çünkü “sonrası” ancak yaşayanlar için vardır; böyle bir soruyu da yalnızca geleceği etkilemek isteyenler sorar; böyle bir istek ya da cesaret duymayanlar ise kendini yaşamın akışına salıverir.

İlerideki yıllarda bu fakültenin ve başka fakültelerin kapılarından birçok görme özürlünün elinde diplomayla çıktığını tasarlayarak, dileyerek, umarak yoluma devam ettim.⁽¹⁾

Genç Gültekin için şimdi sıra, yıllardan beri uğrunda çaba gösterdiği hedefe varmaya, kendi ayaklarının üzerinde durmasını sağlayacak mesleği edinmeye gelmişti.

11

Hukuk fakültesini bitirmek, belli bir meslek sahibi olmak anlamına gelmiyor; o anlamda hukuk eğitimi tıp, eczacılık, mühendislik, ziraat gibi meslek eğitimlerinden farklı. Hukuk eğitimi alan kişi, seçtiği yola göre İçişleri Bakanlığı’nda kaymakam, vali, emniyet müdürü görevlerine gelebilir; Dışişleri Bakanlığı’nda diplomat olma yolunu tutabilir; Adalet Bakanlığı bünyesinde savcı veya yargıç olabilir, hatta Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmen ve yönetici olabilir.

Peki genç Gültekin bütün bunların farkında olarak hangi yolu seçti? Biliyoruz ki o gerçekleri olduğu gibi kabul eden ve kararlarını bu gerçekler içinde veren biridir. Aslında gönlünden üniversitede asistan olarak kalmak geçiyordu, ama koşulların buna elverişli olmadığını anlamıştı. Ve bence bu yüzden Türk akademik hayatı, potansiyeli yüksek bir hukuk bilimcisini kaybetmiş oldu. Böyle bir kaybın farkında olan oldu mu? Hayır; şimdi ben yazıyorum, siz okuyorsunuz, hepsi o kadar. Ve hiç kimsenin farkında olmadığı bu noktanın Türkiye’nin en önemli sorunu olduğunu, henüz ne toplum ne de üniversite camiası anlamış durumda.

Tek seçeneğinin avukatlık olduğunu düşünen genç Gültekin, bir an önce avukatlık stajına başlamak üzere Aydın’a, ailesinin yanına döndü.

...Stajyer olarak kaydımın yapılması için Aydın Barosu’na başvurdum. Herhangi bir itirazla karşılaşmadan stajyerliğe kabul edildim ve staja başladım. İşler yolunda gidiyordu. Çok iyi bildiğim ve tanındığım bir ortamda ve herhangi bir

sorunla karşılaşmadan staja devam ediyordum. Bugünler, erişmek istediğim, uğruna bunca emek harcadığım günlerdi; ama yine de yaşamımın eksik bir yanı vardı. Varsıllar yok-sullara, bilenler bilmeyenlere, sorunlarını çözümlemiş olan-lar çözemeyenlere yardım etmeliydi. Ben körlüğe uyum so-runlarından pek çoğunu çözmüş olan birkaç mutlu kördən biriydim ve sorunlarını çözemeyen körlere yardım etmeliy-dim. Bu, benim için yalnızca bir borç değil, yıllardan beri içimde beslediğim ve her fırsatta gerçekleştirmek yolunda ça-ba göstermekten kaçınmadığım bir amaçtı. Hukuk fakülte-sinin ikinci sınıfındayken bu amaca hizmet etmek için Altı Nokta Körleri Eğitim ve Kalkındırma Derneği'nin kurulu-şuna öncülük ederek önemli bir adım atmış bulunuyordum. Aydın'da, bu derneğin çalışmalarından uzakta, kendimi ka-buğuma çekilmiş hissediyordum. Türkiye'de görme özürlüle-rin içinde bulundukları durumun daha iyiye gitmesine katkı yapmaya devam etmek üzere fırsat kollamaya başladım.⁽¹⁾

Mithat Enç çalışmalarıyla körlerin eğitimi konusunda Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki görevlileri bayağı bilgilendirmiş ve özel eğitim biriminin kurulmasına olanak sağlanmıştı. Milli Eğitim Bakanlığı bu yeni bilinç içinde İzmir'deki Sağır-Dilsiz ve Körler Müessesesi'nin körlerle ilgili kısmını Ankara'ya taşıdı; işitme özürlüler İzmir'de kaldı ve İzmir Sağırlar Okulu adını alarak ger-çek bir eğitime başladı. Ankara'ya öğrencileri ve tüm kadrosuy-la taşınan körler kısmı ise, Etimesgut'taki boş bir okul binasına yerleşti. Mithat Enç, gerçek bir körler okulu kurmak üzere kol-ları sıvadı. Bu durumdan, hukuk mezunu genç stajyer avukat Gültekin'in haberi vardı.

...Telefonla Mithat Bey'i aradım. Öğretmen olarak onun kadrosuna katılmak istediğimi söyledim. Uygun gördü ve he-men Ankara'ya gelerek bakanlığa başvurmamı tavsiye etti. Hemen Ankara'ya gidip öğretmen olarak atanmam için nor-

mal yoldan başvurumu yaptım. O zamanlar "Özel Eğitim", İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir şeflikti. Aynı za-manda coğrafya profesörü olan genel müdür, Sayın Mithat Enç'in beni desteklemesine karşı öğretmen okulu mezunu olmamamı ileri sürerek beni atamaya bir türlü yanaşmı-yordu. Aslında körlerin öğretmen olmasını uygun görmediği için benim başvurumu kabul etmiyordu; bundan emindim. Bakanlığın bu kademesinde olumlu bir sonuca ulaşamaya-cağımı anlamıştım. Zaman yitirmeden İçişleri Bakanı Ethem Menderes'ten, zamanın Milli Eğitim Bakanı Sayın Tevfik İleri ile görüşmeme yardımcı olmasını istemeye karar ver-dim. Doğrudan doğruya Milli Eğitim Bakanı'yla görüşmek için bakanın özel sekreterinden randevu alacak yerde, aracı-lık etsin diye neden Sayın Ethem Menderes'i seçtiğim merak konusu olabilir. Aydın Halkevi'nde devam ettiğim İngilizce kurslarına Sayın Ethem Menderes'in de bir süre devam etmiş olduğundan daha önce söz etmiştim. O sırada kurslardaki başarılı durumumu o da takdirle karşılamıştı. Ayrıca, baba-mın arkadaşıydı ve benim Aydın'da gerek müzik grubumuz-la yaptığım müzik etkinliklerinde, gerekse akordeonumla ka-tıldığım okul müsamerelerinde hazır bulunmuştu. Kısacası, beni körlüğüü yenerek topluma katılmış bir genç olarak yakın-dan tanıyordu; işte ondan yardım istemeye karar verişimin nedeni buydu. İçişleri Bakanlığı'na gidip özel sekreterden, adımı bakana vererek kendisiyle görüşmek istediğimi söyle-mesini rica ettim. Sekreterden adımı duyar duymaz, beni ka-bul etti. Ne yapmak istediğimi açıkladım. Duraksamadan, elinden geleni yapacağını, beni Milli Eğitim Bakanı'na tanı-tacağını söyledi. Birkaç gün geçmeden Sayın Tevfik İleri tara-fından kabul edildim. Ona, kısaca nereden nereye geldiğimi ve ne yapmak istediğimi anlattım. Şu sözlerimi hâlâ anım-sıyorum: "Körler okulunda öğretmenliğe atanmam için ba-kanlığınıza başvurdum; fakat İlköğretim Genel Müdürlüğü öğ-retmen okulu mezunu olmadığımı ileri sürerek beni öğret-menliğe kabule yanaşmıyor. Ben ortaokulu, liseyi bitirme sı-

navlarına bakanlığın okullarında mı hazırlandım. Kör olduğum için normal okula devam edemiyordum; körler için ortaokulunuz ve liseniz de yoktu. Ben kendi kendimin öğretmeni oldum. Şu halde şimdi ilkokulu bitirip de ortaokulun açılmasını bekleyen kör öğrencilere pekâlâ öğretmenlik yapabiliyim. Hukuk fakültesi mezunlarını tarih öğretmenliğine kabul edebiliyorlar. Ben ortaokulun tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi derslerinden başka, bakanlık uygun öğretmenleri bulup atayınca kadar İngilizce ve daktilo derslerini de üzerine almayı taahhüt ediyorum.” Bakan zile bastı, müsteşar Rüştü Bey’i çağırttı. Müsteşar, henüz ortaokulun açılmadığını söylüyordu. Anlaşıyordu ki o da benden yana değildi, genel müdürü tutuyordu. Sayın Tefik İleri, kararlı bir sesle talimatını verdi. “Ortaokul hemen açılacak, Gültekin öğretmen olarak atanacak.” İlköğretim genel müdürü bu sefer de kadro bulunmadığını bahane ederek beni oyalamaya başladı. Özel eğitim masası şefi (Osman Akol) Mithat Bey’i iyi tanıyan, körlerin işe yarayacağına inanan, babacan bir insandı. Genel müdürün Ankara dışında bulunduğu bir gün beni çağırdı. “Şimdi beni iyi dinle,” diyerek söze başladı, “elimde boş bir kadro var; fakat aylık derecesi üniversite mezunlarına verilecek derecenin altında. Bana kalırsa, genel müdür hazır burada değilken bu düşük dereceli kadroya atama kararnameyi hazırlayıp genel müdüre vekâlet eden başka bir genel müdüre imza ettirerek işi bitirebilirim. Sen şimdi bunu kabul et; birkaç ay içerisinde öğrenim derecene uygun bir kadro bulup seni oraya geçiririz.” Önerisini duraksamadan kabul ettim.

Genel müdür Ankara’ya dönmeden atama işlemlerim tamamlandı ve 28 Kasım 1952 Cuma günü ben atama kararnameyi alıp doğrudan Ankara Körler Okulu’na gittim; böylece burada ve başka okullarda 28 yıl 5 ay sürecek öğretmenlik yaşamıma başlamış oldum. Bu atama, ilerideki yıllarda başka görme özürlülerin de körler okullarında öğretmenliğe atanmasının yolunu açan bir örnek oluşturunca. Özel eği-

tim masası şefinin tavsiyesine uyarak hakkım olan derecenin altında bir barem derecesini kabul etmekte ne kadar isabetli davranmışım. Birkaç ay geçmedi, öğrenim düzeyime uygun bir kadroya geçirildim.⁽¹⁾

Kadroya geçen Gültekin Yazgan Devlet Yabancı Dil Sınavı’nın hem yazılı hem de sözlü olanını geçti ve aylığında bir derece yükselmesi gerçekleşti. Artık o kendi ortamındaydı. Körler okulunda bir öğretmendi ve 8 yıl burada öğretmenlik yapacaktı. Okulda eğitimin her boyutuyla hizmet verdi.

...Ankara Körler Okulu’nda göreve başladığım zaman kendimi iyi tanıdığım bir çalışma ortamında buldum. Sayısı doksanı aşan öğrencilerden çoğu daha “anababa kuzusu” sayılacak yaşlarda, oyun çocuğu çağındaydı. Ergenlik çağını yaşamakta olanların da görenler gibi, bu çağın getirdiği sorunları vardı tabii. Yuvalarından uzakta yaşayan bu öğrencilerin ana, baba gibi aile yakınlarının yerini öğretmenlerin doldurması; aile ortamının sıcaklığını da okul ortamının sağlaması gerekiyordu. Bu okulda görev almaya girerken, görme özürlü öğrencilerin, ders konuları dışında birçok bakımdan aydınlatılmaya, eğitilmeye, umutlandırılmaya, rehberliğe, dostluğa çok ihtiyaçları olduğunu biliyordum; kendi yaşantım bana bunu öğretmişti.

Körlüğe uyum sağlama yolunda çeşitli aşamalardan geçerek birtakım engelleri aşmanın, eksiklikleri gidermenin yollarını bulup o yıllarda ancak görenlerin tırmanabileceği sanılan normal eğitim basamaklarından tırmanarak dağarcığındaki deneyimlerle kör öğrencilere hizmet etmeye gelmiştim. “Körlüğe uyum” sağlamanın ne olduğunu ve bunun için neler yapmaları, ne gibi beceriler edinmeleri, hangi sorunları nasıl çözmeleri gerektiği konusunda çok şey kazandırabileceğimi, hepsinden önemlisi, onları geleceklerini iyimserlikle düşünmeye yöneltebileceğimi umuyor ve tasarlıyordum.

1 a.g.e., s. 126-128

Bundan dolayı, sekiz yıl boyunca okuldaki ilişkilerimi, çalışmalarımı, ilgi alanımı ve yaşamımı yalnızca ders vermekle, yönetmeliklerin öğretmene yüklediği görevleri yerine getirmekle sınırlı tutmamaya özen gösterdim. Doğrusu, gören öğretmen arkadaşlar da öğrencilerle dar anlamda öğretmenliği aşan bir anlayış ve çalışma içindeydiler. Ancak, ben bir "kör öğretmen"dim; öğrenciler beni kendilerine daha yakın hissediyorlar, bana daha kolay açılabiliyorlardı diyebilirim.

Bekâr öğretmenler okulda yatılı kalabiliyorlardı. Ben de öğretmenlere ayrılmış yatakhane yerleştim. Gece, gündüz okulda kalışım günlük yaşamın çok çeşitli zamanlarında ve durumlarında öğrencilerle ilgilenmemi kolaylaştıran bir etken oldu. Dört yıl sonra öğretmenlerin okulda kalmalarına son verildiyse de haftada birkaç kez nöbetçi öğretmen olarak 24 saat yine okulda kaldığım için, öğrencilerle kurduğum ya-kın ilişkileri sürdürebildim.⁽¹⁾

İlk mezunlardan bazıları yetenek sıvalarını kazanarak konservatuvar orta bölümüne kabul edildiler. Konservatuvar mezunlarından bazıları müzik öğretmeni olarak atandılar. Bunlardan biri, Önder Kütahyalı, konservatuvar bünyesinde akademik kariyer yaptı; halen Dokuz Eylül Üniversitesi'nde profesör olarak görev yapıyor.

Okulda hizmet verdiği yıllarda Gültekin öğretmen öğrencilerini kendi gibi üretici ve güçlü yapmaya çalıştı. Onların yalnız bilgi yönünden değil yaşam becerileri yönünden gelişmelerine de olanaklar yarattı ve onları takip etti:

Yıllarca rehberliğini yaptığım ilk grubumda ikisi kız, dördü erkek, 8-10 yaşlarında altı öğrenci vardı. Bu çocuklardan Ülkü Çakır ve Ahmet Yılmaz Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'ni bitirerek tarih öğretmeni oldular. İkisi telefon operatörlüğü ile geçimini sağladı. Biri hukuk fakültesi-nin ikinci sınıfında iken öğrenimini terk etti. Onun da te-

lefon operatörü olduğunu duydum. Olgun Uyun, İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirerek avukatlık mesleğini seçti, İstanbul'da serbest avukatlık yapmakta. Altı Nokta Körler Derneği'nin İstanbul Şubesi'nin yönetim kurulunda ve Altı Nokta Vakfı'nda yararlı çalışmalar yaptı. Yedi yaşından beri tanıdığım ve yakından izlediğim bu eski öğrencim şimdi ya-kın bir dostum.

Öğrencilerle ilgilenmeyi grubumdakilerle sınırlı tutmadığımı özellikle belirtmek isterim. Sekiz yıl boyunca 7 yaşından 18 yaşına kadar çeşitli yaşlarda bulunan öğrencilerden birçoğu ile yakın bir dostluk havası içerisinde ilgilendim. Onlarla yaşlarına göre oyunlar oynadım; gören çocuklarla ve gençlerle nasıl arkadaşlık kurulacağı konusunda kendi deneyimleri-me de dayanan bilgiler verdim.⁽¹⁾

...

Körler okulundaki öğrencilerin, gören yaşlılarıyla da arkadaşlık etmeye ihtiyacı olduğuna inanıyordum. Bunu sağlamak için bazı girişimler yapmak gerekiyordu. Bahçelievler Ortaokulu öğrencileriyle bizim ortaokul öğrencilerimiz arasında münazaralar düzenlenmesinin ve iki okul öğrencilerinin karşılıklı ziyaretlerde bulunmasının dışı açılma yolunda uygun girişimler olacağı düşüncesindeydim. Konuyu müdürümüz Mithat Enç'e açtım. O da böyle bir etkinliğin yapılmasını uygun buldu. Bahçelievler Ortaokulu ile bizim öğrenciler arasında münazaralar düzenlendi; her iki okulun öğrencileri karşılıklı ziyaretlerde bulundular. Bu yoldan bizim öğrencilerle gören öğrenciler tanışıp arkadaşlık etme fırsatı buldular.⁽²⁾

Okullar açarak körlerin eğitimini sağlamak önemli bir adım, ama bu adım bütünü içinde değerlendirilmezse, bir süre sonra eğitim almış diplomalı işsiz körler çoğalmaya başlayacak. Bu bü-

1 a.g.e., s. 130-132

1 a.g.e., s. 136

2 a.g.e., s. 137

yük resim, iş yaşamını da içine alan bir sahayı kapsıyor; bu bütün ancak devlet yönetiminden bu konuya ilgi göstermesini talep edecek bir kamuoyunun oluşmasıyla çözülebilir. Altı Nokta Körler Derneği işte bu amaçla kurulmuştu ve ellerinden geleni yapıyorlardı.

Bu sırada Birleşmiş Milletler Örgütü, görme özürlülerin kalkınmasıyla ilgili konularda okulda çalışan öğretmenlerin bilgi ve görgülerinin artırılmasını sağlamak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı emrine inceleme bursları tahsis etti. Burslardan biri rehabilitasyon ve işe yerleştirme alanında görme özürlüler için Avrupa ülkelerinde neler yapıldığının incelenmesi amacıyla ayrılmıştı.

Gültekin Yazgan'ın sürekli kafasını kurcalayan konulardı bunlar: Görme özürlüler hangi iş ve meslekler için eğitiliyor, bu eğitimden sonra ne gibi işlerde çalışıyorlar, iş bulmalarına nasıl yardımcı ediliyor, ayrıca gözlerini erişkinlik çağında yitirenlerin rehabilitasyonu diğerlerinden farklı mı, nasıl yapılıyor?

Mithat Enç bursun Gültekin Yazgan'a verilmesini önerdi. Yazgan Birleşmiş Milletler'in Ankara temsilciliğine çağırıldı ve görüşmeden sonra dil ve bilgi yeterliliği saptanarak altı aylık burs ona verildi. Burs süresinin beş ayı İngiltere'de, bir ayı da Almanya, Yugoslavya ve Yunanistan'da incelemeler yaparak geçecekti.

Gültekin Yazgan kitabı *Kör Uçuş*'ta, bu bursla gittiği ülkelerde yaptığı gözlemlerle ilgili ayrıntılı bilgi veriyor. Bu bilgiler, körlerin eğitimiyle özel olarak ilgilenenler için kaynak niteliğinde, ama bu kitabı genel okur kitlesi için yazdığımдан buraya almıyorum.⁽¹⁾

Tahmin edebileceğiniz gibi Gültekin Yazgan Türkiye'ye döndükten sonra öğrendiklerini bir rapor halinde Milli Eğitim Bakanlığı'na sunar. Okulun körleri yalnız eğitmekle kalmayıp onlara iş bulmak konusunda da sorumluluk almasını ve bu amaçla bir birim kurmasını önerir.

1 İlgilenen okurlar bu bilgileri TÜRGÖK'ten (Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı) isteyebilirler: Mithatpaşa Caddesi, Günaydın Apt. No: 404/1, 35280 Asansör Konak-İZMİR www.turgok.org

1956 yılında ortaokulu bitiren öğrencilerimizden biri özel nedenlerden dolayı liseye gitmeyerek hemen çalışma yaşamına atılmak istemişti. Kendisi okulumuzda iyi bir Türk musikisi eğitimi görmüştü ve gerçekten yetenekliydi. Ankara Radyosu'nda işe alınırsa başarıyla çalışacağından emindim. Zamanın Ankara Radyosu müdürüyle bu konuda görüşmeye gittim. İşe almalarını önerdiğim öğrencimizi denemelerini, başarılı buldukları takdirde işe almalarını rica ettim. "Olamaz," dedi, "çünkü bu genç sanatçı kör olduğu için stüdyoda başlama işareti veren ışığın yandığını göremez. Bu yüzden de saz arkadaşlarına ayak uydurmakta gecikir." "Bunu çözmek çok kolay," dedim. "Işık yanar yanmaz yakınındaki saz arkadaşı ona ayağı ile veya dirseği ile hemen dokunacak olursa dikkati çekecek bir gecikme olmaz." Razi edemedim. Aradan yıllar geçti. Bu eski öğrencim Ankara Öğretmen Okulu'nu bitirdikten sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Müzik Bölümü'nü de bitirdi ve sonunda Ankara Radyosu sanatçıları arasına katılmayı başardı. TRT'nin gözde sanatçılarından biri olmakla kalmadı, ünlü ses sanatçıları da onu kendilerine eşlik edecek saz grubuna alarak konser turnelerine çıktılar. Okuyucularımdan birçoğu televizyon ekranında Türk sanat müziği yayınlarında viyolonsel çalan kara gözlüklü sanatçıyı fark etmiş olmalı. İşte o sanatçı, başlama ışığını göremez diye vaktiyle radyoda deneme yayımına bile kabul edilmeyen eski öğrencim İsmail Akdeniz'dir.⁽¹⁾

Kişisel girişimlerin yanı sıra görme özürlülerin iş bulma ve işe yerleştirilme sorunlarının çözümünü kolaylaştıracak yasal önlemler de alınmalıydı. Bu konuda gereken araştırmaları yapacak, gerekirse görme özürlünün, yerleştirileceği işe uyumunu sağlamak için ihtiyaç duyacağı özel meslek eğitimi ve teknik donanımı sağlayarak işe yerleştirme görevini hakkıyla yerine getirecek bir sistem oluşturulmalıydı. Oysa, yıllar geçtiği halde genç

1 a.g.e., s. 162-163

Gültekin'in bakanlığa sunduğu raporda değindiği konularla ilgilenildiğini gösteren hiçbir belirti yoktu. Birçok raporun başına gelenler onun raporunun da başına gelmiş olmalıydı! Görme özürlülerin çalışma olanakları ve işe yerleştirilmeleri konusuyla uğraşacaksa, bunu Ankara Körler Okulu'nda çalışan bir öğretmen olarak gerçekleştiremeyeceği artık ortaya çıkmıştı. Peki ne yapmalıydı? Kendi kendine bu sorunun yanıtını aramaya başlayan genç Gültekin'in kafası bunlarla meşgulken önüne yeni bir sayfa açıldı ve benim ikinci kahramanım Tülay Hanım onun gönlüne ve hayatına girdi.

12

Gültekin Yazgan'ın kitabında Tülay Hanım'la tanışması ve evliliğe karar vermeleri özet olarak yer alıyor. Ama evdeki konuşmamızda Tülay Hanım kitapta yer alamayan 'sahne arkası' bilgiler de aktardı.

T: Babamı kaybettiğimde üç yaşımdaymışım. Ablalarımдан biri benden on sekiz, diğeri yirmi yaş büyüktü. Ben ailede bayağı küçüktüm.

D: Öyle anlaşılıyor!

T: Ablamın biri ben doğduğum zaman yeni öğretmen çıkmış, diğer ablam ise ben üç yaşına gelince. İkisi de artık öğretmen olarak kazançları olan kişiler. Beni çok şımarttılar. Babamın ölümü ve benim onlara göre çok küçük olmam nedeniyle bana anne şefkatiyle ve babamın yerini tutmak amacıyla yaklaştılar. İstedğim zaman para verir, istediğim şeyi hemen alırlardı. Fevkalade insanlardı. Ablamın birini geçen sene kaybettik. İkisi de bekârdı.

D: Aydın'da oturuyordunuz, değil mi?

T: Hayır İstanbul'da. Ben İstanbul'da Kadırga İlkokulu'nda okudum. Ablam da orada öğretmendi. Annem otoriter bir insandı; annemin otoritesinden ablamlara sığınardım. Hatırlıyorum, sokakta, eski İstanbul sokakları, mesela oyun oynarız. Ben eve dönmek istemem, eve girmek istemem. Annem çağırır. "Gel buraya, bak döverim seni," der. Fakat bu sefer de daha çok dövülme korkusundan girmem; ki ablamlar gelsin, ben ondan sonra gireyim, dayaktan kurtulayım. Gerçekten de hemen böyle önüme geçerler, annem beni dövmeye kalkışır, onlar engel olurlar.

Böyle bir ortamda büyüdüm ama bunun yanında da o oturduğumuz semt Kumkapı, Nişanca denilen bir bölümdü. Okulum yakındı, ablamın çalıştığı yere. Git derlerdi. Çarşıkapı Gedikpaşa yokuşunu çıkardım. Giderdim oradan bir şey alır gelirdim. Yani bir şeyi yap dediler mi, yapmam da demiyordum, demek ki. Ev iki katlıydı. Kömürü bodrumdan alır yukarıya taşırdık. Annem, öyle işlere de sokardı.

D: Anlıyorum.

T: Ama ne yemek yaptım, ne de başka bir şey. İlkokulu bitirdikten sonra, Gedikpaşa Ortaokulu'nda okudum. Başarılı bir öğrenciydim, ardından Fındıklı'daki Atatürk Kız Lisesi'ne gittim. İyi bir okuldu. Bayağı kaliteli öğretmenleri vardı. Amerikalı hocaları vardı. Amerikan tedrisatı uyguluyordu, eğitim dili İngilizce idi. Cumartesi okul yoktu.

Konuşmamızı sessizce dinleyen Gültekin Bey, "Deniz kıyısı olan bir lise; şimdi Güzel Sanatlar Fakültesi," diye bir ekleme yaptı.

T: O günün parasıyla harçlığımı verirlerdi. İki buçuk lira harçlığım olurdu ve o iki buçuk lirayı harcardım.

D: Günlük mü verirlerdi?

T: Günlük verirlerdi. Beni hiç zorlamadılar, parasız bırakmadılar... Halbuki ailenin durumu babamın ölümüyle çok zorlaşmış, onlar çok sıkıntılı günler geçirmişler, ama hiçbir zaman bu sıkıntıyı bana aktarmadılar. Ablalarımın çalışıyor olmaları, ailenin sorumluluğunu almaları bana yaradı. Ondan sonra da Gültekin Bey'le tanıştık.

D: Nasıl tanıştınız?

T: Valla biz kardeş çocuklarıyız aslında. Yani dede, o sakallı dede, ikimizin de dedesi oluyor. Benim de, Tekin'in de babasının babası; amca çocuğuyuz yani.

Sonradan bu iki erkek kardeşin, dedenin farklı eşlerinden olduğunu öğrendim. Dedenin ilk eşi öldükten sonra evlendiği ikinci eşinden olan erkek kardeşler söz konusu.

T: Dede İstanbul'da yaşardı, bizde de sekiz yıl falan kalmış. Babam ben üç yaşındayken ölmüş, ben sekiz yaşındayken de dedem öldü. Yani babamdan sonra. Amcamlar Aydın'da yaşıyorlardı; biz İstanbul'da. On altı yaşına kadar. Tekin'i hiç görmemiştim. Onunla ilgili fazla bilgim de yoktu... Amcam arada gelir uğrardı. Hani ailede böyle çok bir yakınlık, sıkı ilişki yoktu. Birbiriyle uzak bir aile yapımız vardı.

D: Babanız ne iş yapıyordu?

T: Babamın dükkânı vardı.

G: Serbest çalışıyordu yani.

T: Dükkânı işletiyordu, serbest çalışıyordu. Ölümüyle de tabii dükkân işi yok olunca çok ortada kalındı.

D: Anlıyorum.

T: Çok yalnız kalındı. Bayağı bir sıkıntılı dönemlerimiz oldu İstanbul'da. İşte ablamlar o dönemi kapattılar. Sonra lise ikiden üçe geçtiğim seneydi, halam Ankara'dan İstanbul'a geldi; bizi ziyaret etti. Allah rahmet eylesin. "Tülay sınıfı geçmiş," dedi, "onu bir ay Ankara'ya götürüyüm, biraz değişiklik olsun, dedi. Annem de böyle pek bir yere yollamaz. Âdeti değil. Ama halama, peki, dedi. Yolladı beni Ankara'ya ama halam gittikten sonra. Ben trenle bindim. 17 Haziran'dı, değil mi Gültekin Bey?

Gültekin Bey'in kulağı ağır işittiği için soruyu kavrayamadı. Ben yılı öğrenmek istedim:

D: Hangi yıl?

T: 1957.

G: İkinden üçe geçmiş.

T: Ankara'da halamlar karşıladılar. Halamın oğlu Yılmaz Abi vardı, Mefaret Abi falan. Çok sevdiğimiz, fevkalade iyi insanlar. Bir iki gün sonra halam, "Hadi," dedi, "Gültekin'in yazıhanesine bir uğrayalım." O sırada da Tekin avukatlık yapıyor, hem de körler okulunda öğretmen. "Aaa! Tabii, Gültekin Abi'yi tanıyayım ben de," dedim. Ablam da Gültekin'i az çok biliyor. Yani saate bakması falan enteresan gelmiş, ailede konuşuldu. Görmediği halde saati tanıyor, bilmem ne yapıyor, diye konuşuluyor. Böyle insan-

lara ilgi duyuyorlar ya; öyle konuşmalar. Dolayısıyla, "Tabii," dedim, "ben de tanıyorum."

D: Önceden bu kadar tanıyordunuz demek ki.

T: Evet. Halam önce telefonla aradı. Yerindeymiş. Gittik. Tabii böyle beyaz saçlı değil, siyah saçlı o zaman. Yakışıklı delikanlı.

Konuşmaları yüzünde büyük bir gülümsemeyle izleyen Gültekin Bey de söze karıştı:

G: Fiyakalı. (*Kahkahalar*)

Gültekin Bey'le eşim Yıldız da tanışmıştı. Bir gün onların evliliğinden konuşuyorduk, "Gültekin Bey yakışıklı bir erkek, Tülay Hanım'ı nasıl etkilediğini anlayabiliyorum," demişti. Yıldız'la konuşmamı Tülay Hanım'a söyledim.

D: Yıldız, "Gültekin Bey yakışıklı bir erkek," diyormuş.

T: Öyle mi?

Gültekin Bey gülüyor.

T: Tekin bizi çok güzel karşıladı. Bir yakınımız sonuçta. Akra-balığın verdiği bir sıcaklık var. Ne kadar görüşmesen de, tanışmasan da bir yakınlık oluyor. Konuşurken monuşurken, "Bir yere yemeğe götürüyem sizi," dedi. Ben kendiliğinden koluna gir-dim hemen, yani yardımcı olmak amacıyla. Birlikte o gün başladık yürümeye.

D: Eeeeet!

T: İlk yürüyüşümüz o gün oldu.

D: Yaaa! O gün, o günün tarihi neydi?

T: 20 Haziran 1957'ydi. Ankara'ya varışım-dan iki-üç gün sonra gittik yazıhaneye.

D: Evet. 20 Haziran 1957. Saati hatırlıyor musunuz?

T: Öğlen vaktiydi, değil mi? Ben konuşuyorum, sen de konuşsana.

G: Evet, öğle vakti.

D: 20 Haziran 1957. Hangi gündü acaba? Çarşamba mı? Perşembe mi?

G: Bilmem ki. Hani takvimler vardır. Oradan bulunur.

Evet, takvime baktım, 20 Haziran 1957, Perşembe gününe denk geliyor.

D: Hangi semtteydi yazıhane?

T: Anafartalar Caddesi'ndeydi. Işıklar Sokak Ganioglu İş Hanı, kat iki. Çok iyi biliyorum.

D: O zamanlar Anafartalar önemli bir iş merkeziydi.

G: Evet öyleydi. Adliye falan ordaydı hep.

D: Ve... çıktınız, yürüyerek yemeğe gittiniz.

T: Bizi yemeğe lokantaya götürdü. "Buyurun ne isterseniz," dedi. Biz yemeklerimizi seçtik. Yemekten sonra (*Gültekin Bey'e dönerek*) halama geldin sen, birlikte halamın evine gittik. Yani o gün akşama kadar hep beraber olduk.

D: Haa. O da halanın evine geldi, öyle mi?

T: Evet. O sırada benim kafamda bir şey cereyan etmiş değil. Sadece çok hoş, güzel konuşan bir insan. O günden sonra baktım, ben kaldığım sürece halama artık sık sık geliyor.

D: Akıllı adam, hah ha, evet, evet.

T:.. Ondan sonra bana, "Seni Ankara'da gezdireyim," dedi. Aldı gezmelere götürdü, lokantalara götürdü. Sonra bir gün, "Biz de halamları eve yemeğe çağıralım," dedi. Ah ne kadar... (*Burada durdu, gülümsedi, yine Gültekin Bey'e hitaben*) Beni de ta ne zaman sokmuşsun yani yemeklerin içine...

Gültekin Bey kahkahalarla gülüyor.

T: Vallahi çok yaman. Şimdi düşündükçe... Onun evine gittik, yemek hazırladık. Onun eli çok yatkındı. Tabii kendi bekâr hayatı yaşadığı için... Halamlar geldi, beraber yemek yedik, oturduk. Bu arada tabii çok güzel akordeon çalıyordu. Besteleri falan vardı, çalardı. Çalarken bana dedi ki, "Bak bu besteyi senin için yaptım."

D: Vayyyy, öyle mi!

Gültekin Bey kahkahalarla gülüyor yine.

D: Eeveet! On yedi yaşında genç bir kız. Ve bestekârı çalışıyor aynı zamanda orada. Müthiş bir yaşantı. O besteyi hatırlıyor musunuz?

T: Eee, tabii. Çok güzel bir besteydi. Akordeon olsa gene çalar o. Ben bir ay kaldım Ankara'da. Sonra arkasından... Şiirler çıktı ortaya... Benim de duygularım o sırada yoğunlaştı. Dedi ki bir gün bana, "Seni Aydın'a götürelim. Şimdi halana geldin. Bir de amcana gitmen doğru olmaz mı?"

D: Aha!

T: Annemlere de "Eksik olmayın buraya yolladınız, amcasına da götürelim," demiş. *(Kendi kendine düşünürcesine ortaya konuştu)* Telefon mu ettin? Mektup muydu?

G: O zaman iletişim çok zor. Her yerde telefon yok.

Tülay Hanım bu tür ayrıntılara giremeyecek kadar heyecanlıydı, devam etti:

T: Ondan sonra beni Aydın'a da götürdü. Aydın'da amcamı, mesela annesini ilk defa gördüm.

D: Trenle mi gittiniz Aydın'a?

T: İzmir'e gittik trenle, İzmir'de abisi vardı, onun evine. İzmir'den Aydın'a otobüsle geçtik. Bütün aileyi gördüm; aslında çok normal bir şey. Benim için de; amcamın evine gidiyorum, amcamın oğlunun evine gidiyorum; annemler de çok rahat müsaade ediyorlar ama düşünmüyorlar ki karşıdakinin niyeti nedir? Uzaktan ne bilsin insancıklar.

Gülüşmelerin ardından Tülay Hanım devam ediyor:

T: Aydın'da da kaldık, normal bir ziyaret yaptık. Ondan sonra ben İstanbul'a döndüm; o da benimle geldi.

Yüzünde bir gülümsemeyle durakladı, Gültekin Bey'e baktı ve devam etti:

T: İzmir'den İstanbul'a vapurla gittik.

D: Vapurla!

T: Evet. İstanbul'da annemle ve ablamlarla tanıştı.

D: İzmir'den İstanbul'a geçiş tarihini hatırlıyor musunuz?

T: Onu bilemem.

G: *(Bütün konuşmaları sessizce izleyen Gültekin Bey hatırladı.)* Temmuz içindedir o.

D: Temmuz içinde. Evet. Anladım.

T: İstanbul'da ablamlarla, annemle çok yakın oldu diyalogu. Özellikle büyük ablamla çok yakın ilişkileri oldu. Çok sevecendirdi ablam. Tekin'i çok sevdi. O en büyük akıllılığı, ablamlarla iyi ilişkiler sağlayarak yaptı tabii.

D: Hah hah hah. Akıllı adam!

G: *(Yüzünde kocaman bir gülüşle konuştu.)* Kaleyi içerden fethettim!

T: Kaleyi içeren fethetti. Bu arada, bana da İngilizce dersleri vermeye başladı. Ben İngilizce'de yetişeceğim. Okulun en iyi öğrencisi olacağım. Yani bütün şey boyunca...

G: Yaz tatili boyunca.

T: Evet, yaz tatili boyunca İngilizce'de yetiştirdi beni. O işi de bir yandan ayarlıyor. Bir de otoriter hocaydı ha! Sonra tabii İstanbul'dan döndü. Çok hüzünlü bir dönüş oldu bu, aklı burada kalarak. Sonra bana sürekli mektup yolladı.

D: Ne sıklıkta?

T: Haftada bir, on günde bir.

D: Neler yazıyordu?

T: "Evleneceğiz, evleneceğiz, evleneceğiz."

D: Hıım! Bak sen...

T: Ben daha lise son sınıftayım. Okuyorum. Ama nasıl bir düşme peşime, anlatamam. Mesela bir mektup geliyor, "Sana bir paket yolluyorum," diyor. Bir arkadaşı, Kâmil vardı, paketi onunla göndereceğini söylüyor. "Paketi tren garında ondan alırsanız iyi olur," diyor. Gara gidiyoruz tren den paket almaya, kendisi çıkıyor.

D: Vaaaay! Müthiş!

Gültekin Bey de gülüşüyle bize katılıyor.

T: O zaman yolladığı mektuplar da çok duyarlı mektuplar. 17

Nisan benim yaş günümdür. Yaş günümde arkadaşlarımı çağıracağız. "Yaş gününe ben de geleceğim," dedi. O zaman da teyp çok yeni bir şey. İngiltere'den getirmiş teypi. Nasıl o teyp ile birlikte, o koca teyp ile Ankara'dan geldi... Yaş günümde arkadaşlarımla buluştu.

D: Böyle bavul gibi olanları vardı.

G: Grundig'ler.

D: Evet, biliyorum, bavul gibi.

T: Çok güzel bir yaş günüydü. Bak hiç unutmadığım yaş günlerimden birisidir. Bütün arkadaşlarım şarkılar söylediler o teybe, o gün anlamlı bir gün olarak kutlanmıştı.

D: Kaç yaşına giriyordunuz?

T: On yedi bitiyordu.

D: Ayyy! Çok tatlı. On yedi bitiyordu, on sekize giriyordunuz. Tabii hatırlanacak bir yaş.

T: O arada artık iş resmiyete döküldü. Kayınpederim mektup yazdı oradan, şöyledir böyledir diye. Daha önceden tabii bizlerin arasında, ailede bir konuşmalar geçti. Ablam aileyi, herkesi ikna etti. Anneme etki yaptı falan. Annem de tabii çok haklı. Lise bitiren daha on yedi yaşında bir kız. Ayrıca, üniversite okuyacak kapasitede.

D: İki kızı okumuş, meslek sahibi bir de, değil mi?

T: Yani. Bir de hakikaten başarılı bir öğrenciydim. Fen kolu-na ayrıldım lise üçte de. Mesela o zaman sesimi almıştı Tekin Ankara'dayken teybe, işte buraya geldin, ne yapmaya geldin, ne okuyacaksın, diye soruyor. Kimya mühendisi olmak istiyorum, diyorum. Onları da biliyor yani. Ondan sonra dendi ki tamam, olsun. Ama üniversiteyi bitireyim, bekle. Ondan sonra evleniriz. O beklemem dedi. Tabii beklemenin riskli olduğunu düşündüğü için. Çok üzerime düştü. Bir şeye dikkat etmişsinizdir, Gültekin Bey bir şeye karar verdiyse, o olur.

D: Eeeeeet. Böylece öğrenmiş olduk.

Gültekin Bey yüzünde büyük bir gülümsemeyle bizi dinliyor.

T: Artık herkes tamam dedi ve 13 Temmuz'da nişanlandık.

Yüzükler takıldı. O sırada benim okul da bitmişti. Sınavlarım bitmişti

D: 13 Temmuz 1958.

G: *(Gültekin Bey önemli bir konuyu hatırlatmak istercesine konuşt.)* Ama annesine, kayıinvalideye dedim ki, o muhakkak okuyacak. Yani üniversite tahsili yapacak.

T: Söz verdi Tekin.

G: Söz verdim.

T: Ondan sonra hemen 16 Ağustos'ta da evlendik arkasından.

D: 16 Ağustos 1958'de.

T: İstanbul'dan Aydın'a gittik. Aydın'da düğünümüz oldu. Bu tabii kitapta da yazıyor. Benim için çok hoş bir sürpriz de, benim için yaptığı besteyi orkestraya öğretmesiydi.

Gültekin Bey kitabında o günü şöyle anlatıyor:

Tülay liseyi bitirir bitirmez nişanlandık (13.7.1958). Nikâh ve düğünümüz Aydın'da, askeri mahfelin, yıllarca önce arkadaşlarımla haftada iki kez dans müziği çaldığımız bahçesinde yapıldı. Nikâhımızı, çocukluk arkadaşlarımdan Aydın Belediye Başkanı İsmet Sezgin kıydı; Necmi Ağabey, bu sefer de tanışım olarak yanımda yer almıştı.

Bilirsiniz, hemen hemen her düğünde damat ile gelinin dansa kalkması için ilk çalınan parça La Komparsita'dır. Düğün gününden önce, nişanlıma hiç sezdirmeden düğünde La Komparsita yerine çalınmak üzere bir bolero besteleyerek notasını düğünümüzde çalacak olan müzik grubuna vermiştim. Nikâhımız kıyıldıktan sonra müzik grubunun şefi mikrofonu eline alıp ilk dans için çalınacak parçanın damat tarafından bestelenmiş bir bolero olduğunu duyurdu. Bolero çalınmaya başladı. Dansa kalktık. Karım bu sürprizden son derecede duygulanmıştı. Ona ne güzel bir armağan olmuştu bu bolero!⁽¹⁾

T: Bu benim için gerçekten etkileyici bir şeydi. Ondan sonra düğünümüz oldu. Arkasından Bursa'ya gittik. Çelik Palas'ta bir balayı, sonra da biraz ailelere gidilip gelmek derken, Ankara'ya döndük. Ankara'ya döner dönmez ben yemek pişirmeye de başladım, her işi de üstlendim. Demek ki insanın içinden geliyor bazı şeyler. Amerikalı misafirlerimiz gelirdi, onlara kurabiye vs. yapardım. Zaten Gültekin'in eve ilk aldığı şey de fırın olmuştu. O zaman kimsede fırın yok. Bizim evde fırın vardı, havagazı fırını.

G: *(Gültekin Bey bu noktada kahkahayı basıyor.)* Hah hah hah! Tuzaklar!

T: Tuzaklarmış, hah hah hah. Valla bunlar şimdi aklıma geldi. Sorarsanız başka şeyler de gelir belki.

D: Annenize verdiği sözü de tuttu, değil mi? Sonra?

T: Tuttu! Ankara'ya gidince hukuk fakültesine yazıldım ben. Hemen. Ekimde de okula başladım. Kendisi de bu arada doktora yapmaya girdi.

G: Doktora hazırlık sınıfı vardı, o zaman lisansüstü yoktu. Siyasal Bilgiler'de doktora hazırlık sınıfı açılınca, oraya yazıldım.

T: O oraya devam ediyor, ben üniversiteye gidiyorum. Derken, imtihanlara yakın hamile kalmışım. Bulantılar vs. ve ben böyle elimde torbalarla falan sınava gittim. Birden ikiye o şekilde geçtim. Aralık'ta Yankı doğdu. Arkasından ihtilal oldu ve ben okulu bıraktım. Sonra devam edeceğim diye. Ama Tekin bu arada İzmir'e tayinini istedi.

D: Öyle mi? Sonra?

T: O kısmını kendi anlatsın. İzmir Akşam Ticaret Lisesi'ne öğretmen olarak... Ben de çocuğumla ilgileniyorum. Annem de ilk önce çok üzüldü, çok fena oldu, "Bitti okul. İşte gördün mü, bak, okulun da bitti," dedi. Yani bayağı bir stres yaşandı. Ben de o stresle zaten çok bulantılı bir hamilelik geçirdim; stresin çok etkisi oluyor.

D: Oluyor, değil mi?

T: Tabii tabii. Böyle bir hazır olmama durumu oluyor. İzmir'e gelince, artık okula lüzum yok, dedim. Güzel güzel çocuğumuzu

büyütüyoruz. Çocuk iki yaşına geldi, Tekin, "Hadi bakalım, kendine okul seç, ben annene söz verdim, sen okuyacaksın," dedi.

D: Size baskı yaptı demek ki!

T: İzmir'de de okullar sınırlı. O zaman İktisadi Ticari İlimler Akademisi vardı. Sınav için kaydımı yaptırmış, hepsini ayarlamış kocam. Ben sınavına girdim. İyi ki soruları yapmazlık etmedim. Kazandım okulu, üniversiteye başladım. Yirmi yaşındaydım herhalde o sırada, yani çok da gecikmiş bir üniversite eğitimi değil.

D: Hayır, çok normal bir yaştasınız.

T: Normal. Yirmi, yirmi buçuk falan. Yankıcığımı anaokuluna verdik, iki buçuk yaşında vardı, yoktu. Ondan sonra ben de dört yıl çok güzel öğrencilik yaptım. Yani o bakımdan eşim hiçbir kıskançlık yapmadı. Beni çok rahat bıraktı. Erkek arkadaşım da oldu, kız arkadaşım da. Üniversite hayatımı çok güzel yaşadım.

D: Normal bir üniversite öğrencisi gibi...

T: Hah! Normal üniversite öğrencisi gibi. Arada tabii telaşlarımız oluyordu. Çocuk hastalanıyordu, haydaaa eve kapanıyorduk, daha sonra tekrardan yakalıyordum. Çok koşturmalı bir üniversite hayatım oldu.

D: Doğal, evde küçük bir çocuk var.

T: O çocuğu ver yuvaya, kendin git okula, yemeğini ayarla... Hayatımızdaki düzeni de daima korudum ama. Kendisi de bunu söyleyecektir muhakkak. Her şeyi tam yaparak... Misafir ağırlayarak, hepsini yaparak. Dört yılda da çok güzel bir dereceyle bitirdim üniversiteyi. Böylece anneme olan sözümüzü de tutmuş olduk.

D: Anneniz siz İzmir'de üniversiteye kaydolup bitirince memnun oldu mu?

T: Çok mutlu oldu. Benim imtihan zamanlarımda bir ay gelir burada kalırdı. Hem torunuyla beraber olurdu. Çok seviyordu zaten. Sömestr tatilinde gelmeye çalışırdı. Ve Tekin'i de çok se-verdi. Güzel günleri oldu yani. Sonra öğretmenlik yapayım istedim. O sırada Cihat Bilgehan'ın dönemiydi Ankara'da. Gittik, hat-ta ona çıktık; iktisat mezunlarını öğretmen yapmıyoruz, dediler. O zaman bari bir çocuğumuz daha olsun dedik. İkinci çocuğumu-

zu, Çağrı'yı bilinçli olarak doğurdum. İşte Çağrı bir buçuk yaşındayken de öğretmenliğe başladım.

G: Sonra o bakan değişti...

T: Bakan değişti, kanun ve kurallar değişti. Ondan sonra yirmi altı yıl da öğretmenlik yaptım.

D: Yirmi altı yıl!

T: Yirmi altı yıl beş ay. Ve çok severek yaptım. Çok mutlu oldum. Çok güzel öğrenciler yetiştirdik. Ben de gittikçe olgunlaştım, tabii çok şey kazandım. Ayrıca, benim bu evlilikten de bir çok kazanımım oldu.

D: Ne gibi?

T: Bir kere çok dürüst, güvenilir bir insan eşim. Bu insan için büyük bir kaynak. En önemli şeylerden biri. Beni sevenler de her zaman için, "İyi ki bu evlilik olmuş," dediler.

D: Çok iyi anlıyorum. Annenizi ne zaman kaybettiniz?

T: Annemi 79 yılında kaybettim.

G: Yankı epeyce büyümüştü.

T: Yankı üniversitedeydi.

G: Çağrı da büyümüştü.

T: Yankı'nın üzerinde anneannenin çok etkisi olmuştu.

D: Onu diyecektim. Yankı'yla ilişkisi?

T: Çok güzel ilişkisi oldu. Yankı'nın her yaş gününe geldi, geldiği zaman bir bir buçuk ay kalırdı, biz yazları giderdik. Torunlar anneanneleriyle, burada zaten kayınpederimle kayınpederimle yani büyüklerle birlikte büyüdüler.

D: Ne kadar güzel.

G: Aydın yakın tabii, İzmir'den kolay gidiyorduk.

T: Ankara'dan bile giderdik. Aile ilişkilerine çok dikkat ederdik. Kayınpederimin ölümünden sonra kayınpederimle görüşmem karşımızda oturdular. Eee, onlarla da çok yakın ilişkimiz oldu. Kayınpederim çok fevkalade bir insandı. Yani, amcam olmasının dışında bana baba oldu. Bu benim için çok güzel bir şeydi.

D: Biraz açar mısınız?

T: Yani o kadar hassas, kibar, zarif bir insandı ki... İnsanı kırmaktan kaçınan, sesini yükseltmeyen, duyarlı... Bir seyahate gi-

derdik Doğan Bey. Döndüğümüz zaman buzdolabımıza, ki seksen küsur yaşındaydı o zaman, doksana yakın, peynirimizi, sebzemizi, etimizi alıp koymuş olurdu. Senin isteklerini gözünün içine bakar anlardı, kendisi de yeniliğe meraklıydı. Mesela o sırada kristal avizeler modaydı. Bizim evlere de aldık. Ben de bundan istiyorum, dedi.

D: Gerçekten!

T: Ve onun yatak odasına kristal avize alındı. Mesela giyimine, görünümüne çok meraklı bir insandı. Hiçbir gün pijamayla evin içinde dolaşmazdı.

G: 94 yaşında rahmetli oldu. Son dakikaya kadar hiçbir anormal davranışı olmadı, yaşlılığını hissetmezdik.

T: Yani o büyü gibi bir şey. Yaş bambaşka bir şey, ben artık onu anladım. Bakıyorum ben şimdi 66 yaşında oldum. 50 yaşındaki benden daha duyarsız, isteksiz. Bunlar çok önemli. Tabii çeşitli yaşlar var; hissettiğin yaş, duygusal yaşın, şuyun buyun.

Mutlu bir aile; "insan insana" bir yaşam. Genç kız, değerler bilinci olan, sonuna kadar güvenebileceği bir erkekle evlendiğinin farkında. İki yavru, her türlü sıkıntılı günler yaşamış, ama hep si anlamlı günler.

Şimdi Gültekin Bey'in meslek yaşamına dönelim.

13

Kör bir öğretmen normal okullarda lise düzeyinde öğretmenlik yapabilir mi? Bu soru, genç Gültekin'in hem kendisi için hem de öğretmen olmayı düşünen birçok kör için önemliydi. Kendisi için önemliydi çünkü İzmir'e öğretmen olarak tayin olmak ve oraya yerleşerek hem öğretmenlik hem de avukatlık yapmak istiyordu. Diğer körler için önemliydi, çünkü sadece kör okullarında öğretmenlik yapabilecek olmaları, bütün kör öğretmenlerin iş bulmasını olanaksız kılacaktı. Oysa onların da normal ortaokul ve liselerde öğretmenlik yapabilmelerine olanak tanınmalıydı. Bu nedenle Gültekin Yazgan uygun niteliklere sahip oldukları takdirde körlerin lise düzeyindeki okullarda gören öğrencilere öğretmenlik yapıp yapamayacaklarını irdelemeye başladı.

İlk akla gelen soru şuydu: Kör olmak, sınıfta yeterince disiplin sağlanmasına bir engel mi? Orta dereceli okullarda öğretmenin sınıfta disiplini sağlaması önemlidir. Öğretmen ne kadar bilgili olursa olsun, eğer sınıfta disiplin sağlayamıyorsa okul yönetimi ona iyi bir öğretmen gözüyle bakmaz. O nedenle, kör bir öğretmenin sınıfta disiplin sağlayabilmesi gerçekten önemlidir.

Bu soruya yanıt bulabilmek için Gültekin, "sınıfta disiplin" kavramının ne olduğu üzerinde düşünmeye başladı. Ona göre sınıf disiplini, "öğretmen ile öğrencilerinden oluşan topluluk içerisinde, öğretim öğrenim sürecinin düzgün işlemesine uygun ve elverişli ortamın var olması" demektir.

Böyle bir tanımlama işlevseldir ve demokratik bir yaşam felsefesini yansıtır. Demokratik değil de korku kültürü içinde, sınıf disiplini başka türlü tanımlanabilir: Sınıf disiplini, öğretme-

nin öğrencinin davranışını denetlemesi, öğrencinin öğretmenden çekinmesi, korkması ve bu korkudan dolayı sınıfı rahatsız edecek davranışlar yapmaması demektir.

Gültekin Yazgan'ın tanımlaması içinde tek başına körlük, sınıf disiplini bozacak durumlara ve davranışlara yol açmazdı. Öyle olsaydı gören öğretmenlerin hiçbir disiplin sorunu olmazdı; oysa gören öğretmenler arasında da disiplin sağlamakta yetersiz kalanlar vardı.

Ona göre, sınıf disiplini sağlayan en önemli etkenler, öğretmenin bedenlen özürsüz olması değil, kişilik özellikleri, mesleki yetenekleri ve öğreteceği konulardaki yetkinliği idi. Bir öğretmenin "disiplinsiz" diye yakındığı sınıftan, başka bir öğretmenin çok memnun kalması, öğretmenlerin meslek yaşamında bildikleri olgulardan biri değil miydi?

Böyle bir mantık yürütme içinde genç Gültekin şu sonuca vardı: Körlüğün, öğretmenin disiplin sağlamakta yetersiz kalmasına yol açacağı görüşü bir önyargıdır.

Sınavlarda öğrencinin kopya çekmesi tehlikesine gelince, bu tehlike her öğretmen için söz konusuydu. Ancak, öğretmenin görmemesi sınavlarda kopyayı kolaylaştıran bir etken olabilir; körlükten doğacak böyle bir sakıncanın sınavlarda bir gözücü bulundurulması yoluyla giderilmesi mümkündü. Buna da hiçbir engel yoktu. Sınıfta yoklama yapılması, ders defterlerinin işlenmesi, sınav kâğıtlarının okunması gibi konularda karşılaşılabileceği güçlükleri sırası geldikçe kör öğretmen kendi bulacağı yöntemlerle kolayca çözebilirdi.

Bütün bu irdelemelerin sonucunda körlerin liselerde gören öğrencilere öğretmenlik yapabileceğine kendini inandırdı ve bu konuda öncülerden biri olmaya karar verdi. Kalbinin ta derinliklerinde iyi bir öğretmen olabileceğine inanıyordu.

Tam o sıralarda Milli Eğitim Bakanlığı değişik nedenlerle okul çağındayken lise öğrenimi görmemiş olanlara öğrenim olanağı sağlamak amacıyla akşam ticaret liseleri, akşam ortaokulları ve liseleri açmaya başlamıştı. Bu arada İzmir'de de bir akşam ticaret lisesinin öğretime başladığını öğrendi. "Gören öğrencilere öğret-

menlik hedefimi gerçekleştirmek için bu okul elverişli olabilir,” diye düşündü ve İzmir Akşam Ticaret Lisesi’ne atanmasını sağlamak için harekete geçti.

Tabii, daha önceki deneyimlerinden bu yeniliğin ilgili genel müdürlüğe normal yoldan başvurarak gerçekleştirilemeyeceğini öğrenmişti. Milli Eğitim Bakanı’nı, bu görevi başarabileceğine inandırmak ve onun desteğini sağlamak gerekiyordu. Bakan Profesör Bedrettin Tuncel’le görüşmek üzere özel kalem müdürlüğünden randevu aldı.

Oğlu Yankı o zaman on aylıktı. Kendisi, Tülay Hanım ve on aylık oğlu Yankı’yla birlikte bakanın huzuruna çıktılar. Bakan kendilerini ayakta karşılama nezaketini gösterdi ve onları, orta sehhasının çevresindeki koltuklara oturttu; kendisi de makam koltuğuna oturacak yerde karşıdaki üçüncü bir koltuğa yerleşti. Bakan psikoloji profesörüydü ve Mithat Enç’i iyi tanıyordu. UNESCO’nun Ulusal Komitesi’nin 1959 Mayıs’ında İstanbul’da yapılan bir toplantısında Gültekin’le de tanışmıştı; ama doğrusu o, o ayaküstü tanışmayı anımsayacağını beklemiyordu. Oysa insana önem veren değerli bakan onu unutmamıştı. Bebeği okşadı, bir de çikolata ikram etti. Gültekin Bey öğretmen olmak istediğini anlattı, düşüncelerini açıkladı. Bakan ilgiyle dinledi ve ikna oldu. Atanması için gerekeni yapacağını söyledi. Sözü de tuttu. Bir aya kalmadı, İzmir Akşam Ticaret Lisesi’ne atanma kararnamesini eline aldı. Sekiz yıldır çalıştığı Ankara Körler Okulu’ndaki görevi böylece sona ermiş oluyordu.

İzmir’deki evde, hem Ankara’daki yaşamlarından hem de İzmir’e taşınmalarından, belirli bir sıra gözetmeksizin bir sohbet havası içinde konuştuk.

D: Evet. Şimdi İzmir’e gelme planları içindesiniz. İzmir’de bir eve ihtiyacınız var. Nerede ev buldunuz? Ankara’dan gelmeden önce ev konusunda nasıl bir hazırlık yaptınız?

G: Ağabeyim İzmir’deydi o zaman. İzmir Devlet Demiryolları Hastanesi’nde operatördü. Onun evine indim. Orada kaldığım süre içinde Bostanlı’da, İzmir Bostanlı o zaman bahçeli evlerden

ibaret bir bölgeydi, orada bir apartman dairesi buldum, deniz manzaralı bir çatı katıydı. Biz Ankara’dan gelmişiz, özlediğim, su-sadığim bir şey. Çok geniş terasları olan bir yerdi. Bütün çatı terası. Yankı için çok elverişliydi. Beş sene kadar o evde oturduk.

D: Peki Ankara’dan gelirken Tülay Hanım, Yankı hep birlikte mi geldiniz?

G: Evet. Yankı bir yaşındaydı.

D: Ağabeyinizin evinde üçünüz beraber mi kaldınız?

G: Evet. Ağabeyimde kalırken aradık, bu evi bulduk; ev ona da yakındı.

D: Ev kiralari nasıldı? Sizin bütçenizi zorlayacak düzeyde miydi, yoksa makul müydü?

G: Şöyle oldu: Ankara’da küçük bir daire benimdi zaten. Onu da alışım ayrı bir hikâye.

D: Onu da anlatır mısınız parantez içinde?

G: Küçüklüğümde bir hesap vardı bankada. Hani çocukların kumbaraları olur ya. Orada yıllarca birike birike 5500 lira kadar bir para olmuş.

D: Çocuklar için kumbara hesabı vardı, onlardan biri miydi acaba?

G: Evet. Ziraat Bankası’nda açmışım çocuklukta. Orada bir miktar para toplanmıştı.

D: Size harçlık mı verirdiler? Nasıl olurdu?

G: Mesela bayramlarda verirdiler. Bir de babam muntazam harçlığımı verirdi, benim çocuklara uyguladığım gibi.

D: Bu önemli. Biraz anlatır mısınız?

G: Harçlık verirdiler, onun dışında da tabii bayramlarda seyranlarda elimize daha fazla para geçerdi. Bunların hepsini harcamazdık, o kumbaraya atardık. Sonra kumbarayı götürür bankada boşaltırdık.

D: Harçlık haftalık mıydı, aylık mıydı?

G: Haftalık, haftalık.

D: Ne kadardı mesela sizin haftalığınız?

G: 35 kuruştı o sırada. 1939’dan önce. Bir pasta 5 kuruştı mesela. Pastaneye girdiğiniz zaman 5 kuruşa çıkardınız. Bir der-

gi 5 kuruştı, bir çocuk dergisi; ama onları babam ayrıca öderdi. Çocuk dergisi, kitap, onlar harçlığa dahil değildi. Bu harçlık benim harcamam içindi.

Tülay Hanım benim ne öğrenmek istediğimi anlamıştı, bana yardımcı olmak için Gültekin Bey'e sorular yöneltti

T: Ne pahalı gelirdi mesela sana? Dondurma yesen kaçaydı mesela?

G: İşte 5 liradır, yanlış söyledim 5 kuruştur. Yani bir pastaneye girdiğin zaman 5 kuruşa çıkarsın. Herhangi bir şey yersen.

T: Harçlığın haftalık yani 7 günlük. Sen onu ne yapıyordun? Yemiordun içmiyordun.

D: Günlük 5 kuruş üzerine hesaplanmış, 35 kuruştur haftalık ve sizin bununla biraz para biriktirme imkânınız oluyordu demek ki.

G: Oluyordu. Sonra bayramlarda tabii. O kardeşler, baba falan; bayram ayrı bir şey. Paralar birikti birikti; ben artık körler okulunda çalışırken 5500 lira vardı.

T: Kendi de biriktirmiş tabii çalıştığı işlerden artan paralarından.

G: Çalıştığımdan da artırmışımdır. Bir ev yapayım dedim. Bir arsa aldım. Aydınlikevler yeni kuruluyor. Sonra baktım arsaya ev yapacağımız yok, küçük bir daire alayım bari dedim. O arsayı 11-12 bin liraya sattım. Ama alacağım daire 18 bin lira. Annemin babasından kalma bir miras geldi o sırada, o kadar para. Annem, "Al sen bununla tamamla, daire al," dedi. Onun verdiği parayı da ekleyince, küçük bir daire aldım Bahçelievler'de; iki oda bir salonlu bir daire. Yankı'nın doğduğu ev. Evlenince de oraya gittik ilkin. Bir müddet orada bekâr yaşadım tabii.

T: Küçük bir daire. Ben o eve gelin gittim. Zemin kattı, o zaman korku yok. Pencerelede o zaman ne demir var, ne panjur, ne de başka bir şey. Gayet rahat, hiçbir şey aklımıza gelmeden oturduk; Bahçelievler 5. Sokak'taydı. Kömür sobası yaktık ilk önce.

D: Kaç metrekaireydi?

T: 80 metrekaire kadardı herhalde, değil mi?

G: O kadar.

T: Şirin bir evdi. Zemin katıydı. Ama banyo falan gayet iptidai idi. Kömür odunla banyo yakılır, banyo ısınmaz, duyarsız, du-man çekmez. Şimdiki hayat ooo ne lüks, ne lüks. Soba yakarsın, sobanın külünü götürürsün çöpe atar gelirsın. Evimizin işini kendimiz yapardık. Bir yandan okulumuzu, bir yandan da işimizi yapardık. Çünkü elimize geçen para belli.

D: Anlıyorum, tabii haklısınız.

T: Ben çalışmıyorum; bir yandan çocuk var ama evimiz olduğu için çok mutluyduk yine de.

G: İşte İzmir'e, orayı kiraya verip geldim ben. O kira burada verdiğim kira kadardı.

T: Yani ona göre tuttuk evi.

G: Benim bütçeme herhangi bir yükü olmadı.

D: Ama bir de deniz manzarası varmış.

T: Aaaa, çok güzeldi!

G: Çok güzel.

T: Beşinci kat.

D: Bodrum katından 5. kata.

T: Bir de balkonu vardı, ne kadar güzel! Çok. Yani bizim için çok büyük bir değişiklik oldu. Ferahlama oldu. Kolay değil. O tayınlı telaşı, onun arkasında toplanmanın verdiği bir telaş. İnsan hayatında büyük bir dönüm noktası. Bu arada avukatlık yazıhanesi de kapatılıyor; biliyorsunuz avukatlık da yapıyordu.

D: Bakın onu hiç konuşmadık.

T: Yalnız öğretmenlikten ayrılmıyor, yazıhaneyi de kapatıyor-sun, bir maceraya gidiyorsun yani. Tutacak tutmayacak? Ne olacak? Hiçbir güvencemiz yok.

G: Fakat yüreğime en ufak bir korku gelmedi.

D: Merak ediyorum, nasıl taşındınız? Çok olmasa da biraz eşyanız vardı herhalde?

G: Tabii tabii. Paketlendi, ambalaj oldu.

T: Annem İstanbul'dan Yankı'nın yaş günü nedeniyle, birinci yaşı, sürpriz olarak geldi. O arada da bizim tayinimiz çıktı, onlara bunu daha iletmemiştik. Annem Aralık'ın 2'sinde geliyor, bi-

zim tayin de kasımın sonunda. Anneme dedik ki, "Biz taşınacağız. Hadi sen burada kal, geri gitme." O bizimle kaldı. Tekin'in körler okulundan Naci diye, Allah rahmet eylesin, gene görme özürlü bir arkadaşı vardı. Heykel falan yapan biriydi. Çok güzel heykeller yapardı.

D: Görme özürlü?

T: Görme özürlü. İnanılmaz, elinden her şey çok düzgün çıkan bir çocuktu.

G: Çok yetenekli, çok iyiydi.

T: Yetenekli. Ve görüşürdük. Gelir giderdi bize. Bu arada taşınma işi olunca o da bize geldi. Paketleme işlerinde falan çok güzel yardım etti.

D: Yaaa!

T: Tekin kâğıtlar almıştı büyük büyük, ambalaj kâğıtları. Naci Bey koltukları falan hep ambalajladı. Biz yalnız bu arada bir de fare olayı yaşamıştık.

D: Öyle mi? Nasıl bir olay?

T: Yankı'nın doğum gününden bir süre önce halamızın evine gittik. Evdeki soba bozulmuştu, Yankı küçük, çocuğu üşütmeyelim diye. Gitmeden önce pazardan alışveriş yapmıştım. Aldığım sebzeleri öyle olduğu gibi evde bırakıp gitmiştik. İki gün evden uzak kaldık. İki gün sonra gece döndük. Evin mutfağında sesler, bici bici bici. Aman Rabbim! Nedir diye bir açtım mutfağı, mutfağın içi fare dolu. Her yerde!

G: Raflarda...

T: Yavrulamışlar. Zemin kat ya, bacadan inmişler. "Ay," dedim, "ben bu evde yaşayamam!" Kafam kaşınıyor şimdi bile anlatırken! Hemen mutfak kapısının önüne bir çarşaf sıkıştırdık. Ben, "Bu evde yaşanmaz artık," dedim. Gültekin'in yardımcısı bir adamcağız vardı, rahmetli oldu. O ertesi gün geldi. Zehirler, kapılar koydu. Adamın üzerine bile saldırmışlar o arada.

D: O derece?

T: Orasını, yani mutfağı iptal ettik biz. Artık biz dışarı gidiyoruz yemeğe. Ne akıl yani, gençlik işte. Annem geldi o gün, gene biz dışarı çıkmaya hazırlanıyoruz. "Nereye?" dedi. "Eee, bizim ev-

de yaşanmıyor artık. Biz taşınacağız zaten," dedik. "Taşınıncaya kadar da mutfağı kullanmayacağız." "Deli misin sen? Olur muymuş öyle? Her şey yıkanır, kalaylanır," dedi. Tabii eski kadın; girdi, yola soktu. İşte bu, 2 Aralık'ta olan durum, 8 Aralık'ta da evi İzmir'e naklediyoruz. O kadar yakın dönemler.

G: Bacadan inmiş fareler.

T: Neyse temizlik oldu, eşyalar dediğim gibi ambalajlanıyor, annem çocukla meşgul oluyor, biz taşınmaya hazırlanıyoruz.

G: Pazardan getirdiğimiz şeyleri kemirmişler, sandalyeleri parçalamışlar...

T: Sonra Tekin, "Buzdolabının arkasına somunlarını takayım da, ondan sonra buzdolabını," dedi. Bizim evde de o sırada buzdolabı var. İngiltere'den gelirken gene biriktirdiği paralarla almış.

Tülay Hanım o sırada Gültekin Bey'e döndü, yeni farkına varmış olduğu bir şeyi paylaşmanın heyecanı içinde, "Oğlumuz Çağrı sana benzemiş para biriktirme konusunda, biliyor musun!" dedi.

Gültekin Bey bu akış içinde o tek cümleyi ya duymadı ya da algılayamadı, konuşma normal akışı içinde devam etti:

G: Türkiye'de buzdolabı yok.

T: Buzdolabı almış. Küçük çamaşır makinemiz vardı. Mini fırınımız vardı. Yani lüks evdi o bakımdan. Süpürge makinem bile vardı.

D: Öyle mi?

T: Evet. Beni öyle boş eve götürmedi yani. Derken bir gün baktım ki, bu buzdolabının kordonu mu, ne derler ona?

G: Kablosu.

T: Kablosu çıkmış dedim, gel bakayım bu neresinden çıkmış? Kabloyu çektik ucundan; fare çıkmaz mı! Farenin kuyruğu değil miymiş o!

G: Aynı kablo gibi yahu!

T: Aynı kablo!

Buna üçümüz de gülüyoruz.

G: Zehirlenmiş koca bir fare; kuyruğunu kablo sanmışız.

T: Neyse artık biz böyle toparlandık, kamyonu yüklendi eşyalar. Biz de arkadan trenle gideceğiz. Allah razı olsun kayınbiraderim Seyfi ve eşi Seniha Yengemiz fevkalade insanlardır. Yani usul adap bilen, insanın ihtiyaçlarına cevap verebilen çok olgun insanlar. Onlar Bostanlı'da müstakil bir ev yaptırmışlardı, alt katını tamamlamamış, üst katında oturuyorlardı. Dediler ki, eşyalarınızı bizim alt kata koyarız, bu arada siz ev bakarsınız.

D: İyi fikirmiş.

T: Bizim durağa yakın bir ev olması lazım. Ondan sonra içinde birtakım kolaylıkları olsun, mesela çift katlı ev falan istemiyoruz. Eşyalar yengelerin altındaki o yapılmamış daireye konuldu, biz de trenle Karşıyaka'ya indik. İzmir'le ilgimiz de işte bir-iki gelmek gitmek. Yani çok fazla bir bilgimiz yok. Tanımıyoruz ama İzmir'i güzel, iyi bir şehir, gidelim mi, gidelim. Nitekim bir ay içinde evi tuttuk. Yakın olsun istedik yengelere de. Sonra eşyalarımızı yerleştirdik. Annem hep yanımızda kaldı. O büyük destek oldu tabii. Böylelikle o evde yaşamaya başladık. O arada Tekin hemen okula başladı.

D: Okul neredeydi?

T: Okul Pasaport'taydı.

G: Efes'le karşı karşıyadır.

T: Efes Oteli'nin karşısında. İnip vapura biner, karşıya geçer, akşam da dönerdi.

D: Bostanlı'dan nasıl gidiliyor oraya?

T: Bostanlı'dan Karşıyaka iskelesine dolmuş ya da otobüsle gidiliyor. Oradan vapura binip Pasaport'ta indiğin zaman...

G: Pasaport iskelesine yakın okul.

D: Demek ki yürüyerek gidebiliyorsunuz iskeleden okula.

Gültekin Bey okula ilk ziyaretini eşyle yaptı. Birlikte İzmir Akşam Ticaret Lisesi Müdürü'nün odasına girip kendini tanıttığında, müdür Hasan Olalı'nın onları karşılaması güven vericiydi. Yeni öğretmenin durumunu yadırgayan hiçbir davranışta bulunmadı. Başarılar diledi. Okul hakkında bilgi verdi. Okul o yıl açıl-

dığı için yalnız üç şubeden oluşan birinci sınıf vardı. Gültekin Bey tarih öğretmeni kadrosundan atanmıştı, atama yapılırken buna hukuk dersi de eklenmişti. Ancak, birinci sınıfta hukuk dersi okutulmuyordu.

Her şubede ikişer saat tarih dersi vardı, demek ki haftada altı saatlik görevi olacaktı. Ders saatlerinin azlığı, okulun havasına ve yeni görevine alışması için elverişli bir durumdu. Gültekin Bey müdüre, yazılı yapacağı zaman gözlemci bir öğretmen verip veremeyeceğini sordu. "Tabii," dedi müdür, "zaten sınav sırasında yardım isteyen her öğretmene yardımcı bir öğretmen vermek yönetimin görevidir." Başlangıç olumlu, müdürün kavrayışlı, aydın ve çağdaş görüşlere açık bir insan olduğu belliydi. Başarılı olmasını güçleştirmek şöyle dursun, yönetici olarak elinden geleni yapacaktı. Normalde her öğretmenin nöbet görevi vardı ama ona nöbet görevinden söz bile etmedi. Kör bir öğretmenin bu nöbet görevinden muaf tutulmasını doğal kabul ettiği anlaşılıyor.

Gültekin Bey kitabında, "Ders programımı aldıktan sonra görevli olduğum ilk akşam gelmek üzere okuldan ayrıldık," diyor ve şöyle yazıyor:

Günü geldiğinde ilk dersimi vermek üzere okula gittim. Okul saat 18:05'te başlıyordu. Zil çaldı, okul müdürü beni ders vereceğim sınıfa götürüp öğrencilere tanıttı ve sınıftan çıktı. Öğrencilerden çıt çıkmıyordu. Onlara kendim hakkında biraz bilgi verdim; tabii, bu arada görmediğimi de belirttim, onları tanımak istediğimi söyledim. Sırayla kalkıp adlarını ve ne işte çalıştıklarını söylediler. Mümessilden yoklama yapmasını istedim. Gelmeyenlerin numaraları yoklama fişine yazıldı. Tarih dersinin amacını anlatmaya koyuldum. Artık öğretmenlik yaşamımın 21 yıl sürecek yeni evresi başlamış bulunuyordu. Bundan sonra dersimin olduğu günlerde saat 17:30 olunca yazıhanemden çıkıp okulumun yolunu tutacak; derslerimi verdikten sonra gecenin onuna doğru yuvama dönecektim.

Dersten çıkış zili çaldı. Hemen dersi kestim, “Çıkabilirsiniz,” dedim. Onlarla birlikte ben de sınıfın kapısına yöneldim. Bir öğrenci yanıma geldi, “Öğretmen odasına gitmenize yardımcı olabilir miyim?” dedi; “Kendim gidebilirim,” dedim; çünkü öğrencilerin beni yanına yaklaşılmaz biri olarak tanınmalarını istemiyordum. Öğrencimle birlikte öğretmen odasına doğru yürürken biraz konuştuk. Nitekim, bundan sonra dersten çıkışlarda, öğretmen odasından sınıfa gelişlerimde yanıma gelip benimle konuşmaya alıştılar. Son dersten sonra evimin bulunduğu tarafa gidenlerle birlikte çıkıyor, onlarla birlikte otobüse biniyordum. Böylece öğrencilerle dostça ilişkiler kurabilmem mümkün oldu. Okulumuzdaki öğrenciler de öteki akşam okullarında olduğu gibi, gündüzleri okula devam etme olanağı bulamamış, akşam okullarından yararlanarak öğrenimlerini sürdürmek isteyen kişilerdi. Pek çoğu yirmili, otuzlu yaşlardaydı; içlerinde kırkını aşmış olanlar bile bulunabiliyordu. Öğrencilerin yaşları kadar çalıştıkları işler de farklıydı. Aralarında polis memurları, astsubaylar, banka memurları, PTT memurları, avukat sekreterleri, muhasebeci yardımcıları, TRT’de çalışanlar, sanayi ve mağaza işçileri; berber, şoför, komisyoncu gibi kendi işinde çalışanlar vardı.

Öğrenciler farklı amaçlarla okulumuza yazılıyorlardı: Kimileri, aylığında bir derece kazanmak için; kimileri muhasebecilik mesleği edinmek için akşam okuluna yazılmıştı. Bazıları ticaret lisesi diploması alırsa daha iyi bir iş bulacağını düşünüyordu; bazıları da liseyi bitirerek bir fakülteye gitmeyi amaçlıyordu. Kısacası, hemen hemen hepsi de yaşamda daha iyi bir konuma gelmeye kararlı olarak bu okula gelmişlerdi.

PTT’de çalışan, kırk yaşlarında bir öğrencimin akşam okuluna devam etmekteki amacı ilginçti. Kendi anlattığına göre, gündüz okullarında haylazlığı yüzünden başarılı olmamış yetişkin bir oğlu varmış; oğlunu okulumuza yazdırmış, utansın da babasından geri kalmasın diye o da aynı yıl

okulumuza kaydını yaptırmış. Bana bunları anlattığında o, III/A sınıfında; oğlu III/B sınıfında bulunuyordu. Demek ki bu özverili babanın taktığı işe yaramıştı.⁽¹⁾

Şimdi bu satırları yazarken içimden, keşke o babayla tanışıp konuşabilseydim, diye geçirdim. Ne kadar zenginlikleri olan bir toplumuz; bu babayla tanışsaydım, mutlaka benim televizyon programına konuk olarak davet ederdim. Baba olarak sorumluluğunun bilincinde olmasının yanı sıra kullanmış olduğu güdülendirme yönteminin ne kadar insani olduğunun da farkındayım. Okumaya devam edelim:

Çalıştıkları işten çıkıp doğruca okula gelen bu öğrencilerin durumunun, biricik işleri okula devam etmek olan gündüz öğrencilerinden farklı yanları vardı: Bütün gün çalışmaktan yorulmuş, sinirleri gerilmiş olabilir; kafalarında işyerinden taşıdıkları sorunlar bulunabilirdi. Bundan dolayı yapacağım öğretimin ilgi çekici, öğrencilerin dikkatini uyanık tutucu yöntemlere dayanması yaşamsal önem taşıyordu. Bundan başka, ders çalışma zamanları kıt olan bu öğrencilerin konuları sınıfta bulundukları sırada kavramalarına da dikkat etmek, başarılı olmalarını sağlamak bakımından zorunluydu. Akşam öğrencilerinin sözünü ettiğim bu özelliklerini her zaman dikkate alarak öğretmenlik yaptım. Gören öğrencilere öğretmenlik yaptığım yıllar boyunca hiçbir disiplin olayına yol açmadan, hakkımda herhangi bir şikâyet yapılmadan öğretmenliğimi sürdürebilmekte bu tutumumun önemli payı olduğunu düşünüyorum.⁽²⁾

Görebiliyorsunuz değil mi, Gültekin Bey’in öğrencileriyle ilişkisinde “empati” hemen bir değer olarak devreye girmiş durumda. Onların gözüyle yaşamı süreçlediğinin ipuçlarını diğer satırlarda da görüyoruz:

1 a.g.e., s. 178-180

2 a.g.e., s. 180

Hemen hemen hepsi de ergenlik döneminin sarsıntılarını atlattmış, olgun ve kuşkusuz onurlu insanlardı. Öğretmenden her yaşta ve durumdaki öğrencinin kişiliğine saygı göstermesi beklenir; ama bu olgun öğrencilerin kişiliklerine ve onurlarına özellikle saygılı olmam, zaman zaman onların özel dertlerine kulak vermem gerektiğine inanıyordum. Akşam lisesi sınıflarında gündüz okullarında rastlanmayacak veya hoşgörüyü gösterilemeyecek birtakım ilginç olaylarla ve durumlarla karşılaşabiliyordunuz. Nişanlananlar, evlenenler, çocuğu doğanlar oluyordu. Sınıfta onları kutluyor, getirdikleri lokumları veya çikolataları dağıtmalarına izin veriyordum. 1964-65 öğretim yılından itibaren tarih dersi yerine hukuk dersi vermekle görevlendirildim. Hukuk konularına özel ilgi duyuyorlardı. Ders sırasında ve dinlenme aralarında özel sorunlarını danışanları yanıtsız bırakmıyordum. Belli ölçüde hoşgörüyle davranmamın da öğrencilerle iyi ilişkileri sürdürmekte ve otoritemi korumakta yararı oluyordu. Örnek olarak bir anımı aktarayım: Bir akşam ders sırasında sınıfın arka tarafında bir hareketlilik sezdim. "Orada neler oluyor?" diye sordum. Öğrencilerden biri, "Arkadaşım... sınıfa bir yavru tavşan getirmiş; bize gösteriyor," dedi. Öğrenciler susmuş, benim nasıl bir tepki göstereceğimi bekliyorlardı. Belki de o öğrenciyi azarlayacağımı ya da sınıftan çıkartacağımı düşünüyorlardı. "Öyle mi? Ben tavşan yavrularını çok severim. Getirin ben de okşayayım," dedim. Tavşan sahibi öğrenci hayvanı bana getirdi, biraz okşadım ve ona yavaşça, dedim ki: "Hayvanları sevmen çok iyi bir şey, ama her sevdiğin hayvanı okula getirmeye kalkman doğru olmaz."⁽¹⁾

Empati değeri bir kahramanın sahip olması gereken bir özellik mi? Eğer kahraman "ben" demiyor, "biz" diyorsa, empati ve hakkaniyet vazgeçilmez değerlerdir.

Titizlikle üzerinde durduğum noktalardan biri, yazılı sı-

nav günlerini çok önceden, öğrencilerle birlikte saptamaktı. Yazılı sınav günü geldiğinde bazı öğrencilerin, sınavın başka bir güne bırakılmasını istedikleri olurdu; fakat bunun için çok zorunlu nedenler gösterilmedikçe sınavı kararlaştırdığımız günde yapardım. Öğrenciler sınav gününü gelişigüzel bahanelerle değiştirmeyeceğimi iyi öğrenmişlerdi. Sınavın gününde yapılacağına inanır ve ona göre hazırlanırlardı. Sınavı kendileriyle birlikte saptadığımız günde yapmaya ne kadar önem verdiğimi ve öğrencilerimin bana ne kadar saygıyla bağlanmış olduklarını gösteren bir anımı anlatmadan geçemeyeceğim: 1970'li yıllarda birçok lisede sorunlar çıkartan öğrenci hareketleri bizim lisemize oldukça geç sıçramıştı. Sanıyorum 1980 yılı içerisindeydi. Bir akşam okula geldiğimde bütün öğrencileri bahçede toplanmış buldum; zil çaldığı halde sınıflara girmiyorlar, bazı sloganlar atıyorlardı. O akşam, sınıflardan birinde yazılı sınav yapacaktım. Balkondan sınav yapacağım sınıfın öğrencilerine şöyle seslendim: "Sevgili öğrencilerim, sınava girmek görevinizdir; ben sınıfa giriyorum. Sınav yapılacaktır. Gelmeyenler mazeretli sayılmayacaktır." Bu, o günlerde riskli bir girişimdi ve öğrencilerim beni dinlemeyebilirlerdi fakat öğrencilerin beni kırmayacaklarına güveniyordum. Nitekim, sınav yapacağım sınıfın tüm öğrencileri boykotu bırakıp sınıfa girdiler ve sınav yapıldı.

İzmir Akşam Ticaret Lisesi'ndeki öğretmenliğim yirmi yıl sürdü.⁽¹⁾

Gültekin Bey'e elinden gelenin en iyisini yaparak, sevgiyle, ciddiyetle, empatiyle, onurla öğretmenlik mesleğine devam ediyordu. 1965 yılında eşi Tülay Hanım bir gün *Tebliğler Dergisi*'nde Milli Eğitim Bakanlığı'nca ticaret liseleri için ders kitapları yazma yarışması açıldığıyla ilgili bir ilanı yüksek sesle okudu. İlanda, ticaret liselerinin ikinci ve üçüncü sınıflarında okutulan ticaret hu-

kuku dersleri için iki ders kitabını seçmek amacıyla bir yarışma düzenlendiği, katılmak isteyenlerin yazdıkları kitabın müsveddesini 1966 Şubatı'nın sonuna kadar üç kopya olarak bakanlığa göndermeleri duyuruluyordu.

Gültekin Bey bu yarışmaya katılmaya karar verdi. Birkaç ay içerisinde biri ikinci, öteki üçüncü sınıflar için iki hukuk ders kitabı yazdı ve müsveddelerini süre bitmeden bakanlığa yolladı. Birkaç ay sonra bakanlıktan bir mektup geldi. Mektubu birlikte heyecanla açıp okudular. Yazdığı *Hukuk I* ve *Hukuk II* adlı kitaplar yarışmayı kazanmıştı.

Bu kitaplar 1967-1968 öğretim yılından itibaren on dokuz yıl boyunca ikinci ve üçüncü sınıflarda okutuldu. Yarışma sonucunda yazdığı kitapların ders kitabı olarak kabulü, daha sonraki yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı'nın ısmarlaması üzerine yeni ders kitapları yazmasının da yolunu açmış oldu. Bu kitapların yıllar boyunca ders kitabı olarak kabul görmesinde, Gültekin Bey'in hem öğretmen hem de avukat olarak edindiği deneyimlerin önemli payı vardı.

1979-1980 öğretim yılı sonunda Ticaret ve Turizm Genel Müdürü, Gültekin Yazgan'ı Buca'daki Buca Akşam Meslek Yüksekokulu'na medeni hukuk dersi vermek üzere öğretim görevlisi olarak atamayı önerdi. Gültekin Bey bu daveti duraksamadan kabul etti. Atama işlemi ağustosta gerçekleşti. O zamana kadar bir yükseköğretim kurumunda öğretmenliğe atanmış tek kör kişi Mithat Enç idi. Buca Meslek Yüksekokulu'na Gültekin Bey'in atanmasıyla, yıllar sonra ikinci bir örnek gerçekleşmiş oluyordu. 12 Eylül'den sonra gelen askeri yönetim anarşi yuvası olabilirler diye tüm akşam liselerini kapattı; öğretim görevlisi olarak atandığı akşam meslek yüksekokulu da gündüz meslek yüksekokuluna çevrildi. Gültekin Bey, yüksekokul öğrencilerine ders vermekten hoşlanıyordu. Bu okulda da öğrencilerle kolayca iyi ilişkiler kurdu. Ders kitabı yoktu. Sınıfta not tutmakla uğraşmaktan kurtarmak ve verilen derslerin düzgün yazılmış metninin ellerinde bulunmasını sağlamak için öğrencilerle işbirliği yaparak anlattıklarının teksirle çoğaltılmasını sağladı.

Biliyorsunuz Gültekin Yazgan akşamları öğretmenlik, gündüzleri avukatlık yapıyordu. 12 Eylül sonrası yönetiminin akşam programlarını kaldırmasıyla artık gündüzleri ders vermek zorunda kalmıştı. Ancak, haftanın üç gününde gündüzleri saatlerce yazıhanesinden uzak kalması onun avukatlık işlerini aksatıyordu. Avukatlık mesleğini feda etmek istemedi ve 1981 Nisanı'nda emekli olmaya karar verdi. Şöyle yazıyor:

28 yıl 5 ay öğretmenlik yapmıştım. Bu mesleğe yıllarımı vermiş olmaktan hiç de pişman değildim: Ankara Körler Okulu'nun kurulup gelişmeye başladığı yıllarda kör öğrencilere yalnızca öğretmen olarak değil, yetişmiş bir kör olarak onları umutlandırarak da yararlı hizmetler yaptığımı inanıyordum. İzmir Akşam Ticaret Lisesi'nde ve Buca Yüksek Meslek Okulu'nda öğretmenlik yaparak körlüğün görenlere öğretmenlik yapmaya engel olmadığını kanıtlamıştım. Üstelik, öğretmenlik sayesinde lise düzeyindeki öğrencilere uygun ders kitabının ne gibi özellikler taşıması gerektiğini de kavramıştım. Böylece, öğretmenlik deneyimlerimle hukukçuluğumu birleştirerek 1967-68 öğretim yılından beri bütün ticaret liselerinde ve Anadolu ticaret liselerinde okutulmuş ve bu satırları yazdığım sırada okutulmakta olan ders kitaplarını yazabilmiştim.

İki binin üstünde gören öğrenciye öğretmenlik yapmıştım. Birçoğu ile sonraki yıllarda da karşılaştım ve karşılaştırmaktayım. Hepsi de yaşamda iyi durumlara gelmişler. Beni gördüklerinde yanıma gelip kendilerini tanıtıyorlar. Birçoğu hukuk derslerinde öğrendiklerinden iş yaşamlarında ne kadar çok yararlandığından söz ediyor. Kimileri yanlarında bulunan eşlerini, çocuklarını bana tanıtıyor. Öğretmenler gününde telefon edip hatırlarımı soranlar da oluyor. Kısacası, öğretmenliğimin ürünlerini almaya, tadını çıkarmaya şimdilerde de devam ediyorum.⁽¹⁾

Gültekin Yazgan'ın avukatlık mesleğini nasıl uyguladığını, nelerin farkına varıp, karşısına çıkan zorlukları nasıl çözdüğünü herhalde siz de benim kadar merak ediyorsunuzdur. Şimdi ona bir göz atalım.

14

Şimdi Gültekin Yazgan'ın avukatlığına bir bakalım. Avukatlık Yasası'nın koyduğu koşullardan biri, baroya kayıt için başvuran kişinin, avukatlık görevini yerine getirmesine engel olacak bedensel veya zihinsel bir hastalığı ya da sakatlığı bulunmamasıdır. Bu da bir sağlık raporuyla belgelenir. Gültekin Bey Aydın Barosu'na stajyer olarak kabulü için başvururken, körlüğünün göreve engel olmadığına ilişkin sağlık raporunu hükümet tabipliğinden alarak öteki belgelerle birlikte, baroya sunmuştu. Baroca bu rapor yeterli görüldüğünden stajyer olarak baroya kaydı yapılmıştı. Öğretmen olarak Ankara Körler Okulu'na atanınca, avukatlık stajına Ankara'da devam etmek için dosyasını Ankara Barosu'na getirtti. Bir yandan öğretmenlik yapıyor, bir yandan da avukatlık stajını sürdürüyordu.

Bir gün kapısına bir polis memuru gelerek Adalet Bakanlığı'ndan gönderilen bir yazıyı tebliğ etti: Dosyasındaki hükümet doktorluğundan alınmış rapor yeterli görülmemiş, kör olarak avukatlık yapıp yapamayacağının sağlık kurulu raporuyla saptanması için Ankara Numune Hastanesi'ne başvurması istenmişti. Sağlık kurulu avukatlık yapamayacağına karar verecek olursa işler sarpa saracak, Danıştay'a başvurarak raporu iptal ettirmek için dava açmak zorunda kalacaktı. Tabii, görme özürlüler hakkında bu denli bilgi yokluğu içinde böyle bir davadan nasıl bir sonuç alınacağını da o sırada kestiremezdi. Ankara Numune Hastanesi'nde çalışan bir uzmanı yakından tanıyordu. Hemen ona gitti. Durumu anlattı. Kendisi de sağlık kurulunun üyesiymiş. Yardımcı olacağını söyledi. Sağlık muayeneleri yapıldı. Sağlık kurulu huzuruna çı-

karıldı. Kimse ona bir şey sormadı. Dışarı çıktı. Birkaç gün sonra raporu aldı. Sonuç olumluydu: İki gözünün de hiç görmediği saptanmış; kör olmasının avukatlık yapmasına engel olmadığına karar verilmişti.

Çok şükür bu engeli takılmadan atlatmıştı.

Neden ucuz atlattığını düşündü, biliyor musunuz? Birlikte okuyalım:

Bir arkadaşımın bu konuda başına geleni anlatayım da neden ucuz atlattığını düşündüğümü siz de anlayasınız: Değerli arkadaşlarımdan rahmetli Zekai Uyar İzmir Sağır-Dilsiz ve Körler Müessesesi'ni bitirip de bir meslek edinmek amacıyla öğrenimini sürdürme cesaretini gösteren birkaç kişiden biriydi. Benden daha önce dışarıdan okul bitirme sınavlarına girmeye başladığını Sayın Mithat Enç'in mektubundan öğrenmiştim. Sonradan tanıştık. O da hukuku seçmiş ve benden iki yıl önce mezun olmuştu. Avukatlık stajı yapmak üzere İstanbul Barosu'na başvurduğunda başına gelenleri kendisi bana anlatmıştı: İstanbul Barosu kör olduğu için bu arkadaşı stajyer olarak kabule yanaşmamış ve Adalet Bakanlığı'ndan görüş istemiş. Bunun üzerine körlüğün avukatlığa engel bir bedensel sakatlık olmadığını anlatarak bakanlıktan olumsuz bir yanıt gelmesini önlemek amacıyla Adalet Bakanı'yla görüşmenin yolunu aramış. Konuya olumlu bakan bir milletvekiliyle birlikte Adalet Bakanı'nın huzuruna çıkmış. Ünlü bir hukukçu ve Yargıtay Başkanlığından ayrılarak milletvekili seçilmiş bulunan sayın bakan sormuş: "Mesele nedir?" Arkadaşım, kendisinin körlük nedeniyle avukat olamayacağı ileri sürülerek stajyer olarak İstanbul Barosu'na alınmadığını söylemiş. Bakan otoriter bir eda ile görüşünü bildirmiş: "Ortaokulu, liseyi ve hukuk fakültesini bitirebilirsiniz. Buna yasal engel yok; ama avukatlık bir amme hizmetidir. Bedeni veya akli maluliyeti olanlar amme hizmetine kabul edilemez; bundan dolayı avukatlık yapamaz."

Arkadaşım, yasada "Görevini yapmaya engel... veya bedeni maluliyeti olanlar" denildiğini belirterek, bazı araçlar sayesinde bedensel sakatlığı olanların, daha önceden icra edemeyecekleri bir mesleği icra edebilir duruma geldiklerini, körlerin de özel araçlardan yararlanarak avukatlığı icra edebileceğini anlatmaya girişmiş. Bir de örnek vermeye kalkmış. "Nitekim sağırlık eskiden kamu hizmetine engel olduğu halde," demiş, "kulaklık sayesinde..." Arkadaşım sözünü tamamlamadan bakan kızgınca bir tonla, "Bu sözü hüsnü niyetle söylediğinizi kabul ederek size başka bir muamele yapmayacağım; ama derhal çıkınız."

Dışarı çıkınca yanındaki milletvekili, bakanın bu davranışının nedenini açıklamış: Meğer bakan, kulakları ağır işitiği için kulaklık kullanıyormuş. Arkadaşım sakatların bazı araçlar sayesinde birçok mesleği yapabilir duruma gelebileceğini anlatayım derken çam devirmişmiş. Milletvekili durumunu düzeltmek için arkadaşımı hemen başbakan yardımcısı M.S.'nin yanına götürmüş. Durumu ona anlatmışlar. Sayın M.S. Adalet Bakanı'nı telefonla arayarak hal hatır sorduktan sonra şöyle demiş: "Bu genç büyük çabalar göstererek ortaokulu, liseyi ve hukuk fakültesini bitirmiş. Bu ve bunun gibiler çok zeki ve becerikli kişilerdir. Müsaade buyurun körlere avukat olma olanağı tanıyın; yoksa maazallah tarikat falan kurarak aleyhimize çok şeyler yaparlar."

Sayın bakan işte bu "korkunç tehlikeyi" duyunca yumuşamış! Arkadaşımın İstanbul Barosu'na stajyer olarak kabulünü emretmiş. Şu duruma gülmeli mi, yoksa ağlamalı mı dersiniz? Bir bu olumsuz Adalet Bakanı'nın tutumuna bakın; bir de benim körler okuluna öğretmen olarak atanmamı emreden Milli Eğitim Bakanı Sayın Tefik İleri'nin tutumuna ve gören öğrencilere öğretmenlik yapabileceğime güvenerek hiç duraksamadan beni İzmir Akşam Ticaret Lisesi'ne atayan Sayın Profesör Bedrettin Tuncel'in tutumuna bakın!⁽¹⁾

Gültekin Yazgan, sağlık kurulu raporunu barodaki dosyasına koyup stajına devam etti ve sonunda avukatlık ruhsatına kavuştu; ama hemen avukatlık yapmaya girişmedi. Körlerin işe yerleştirilmesi ve çalışma olanakları konusunda inceleme yapmak üzere daha önce sözünü ettiğimiz gibi yurtdışına gönderildi. Döndükten sonra da daha bir süre körlerin eğitimi ve mesleğe yerleşmeleri alanında nasıl yararlı bir hizmette bulunabilirim diye çaba harcadı. İlk yazıhanesini ancak 1957’de açtı. Bir avukat olarak kendisinin Ankara’daki faaliyetlerini merak etmiştim.

D: Ankara’da avukatlığa başlama, ofisi tutma nasıl oldu? Müşteriler ne tipti? Hangi tür davalar geldi?

G: Orada avukatlık öğretmenliğe göre ikinci planda idi. Bütün günümü veremediğim için bir hanımla ortak çalışıyordum.

D: Kimdi o?

T: Ayhan Timurtaş. Kocasını milletvekiliydi; çok hoş bir hanımdı Ayhan Hanım.

G: Onu fakültede asistanlıktan beri tanıyordum. Onunla ortak büro açtık.

T: Ayhan Hanım çok mütevazı, kalender bir hanımdı. Her şeyi iyi bilirdi. Paraya fazla ihtiyacı olan biri olmadığı için asılmadı avukatlığa. Gültekin Bey de körler okulunu çok önde tuttuğu için asılmadı.

G: Avukatlık ikinci planda kaldı. Benim aklım fikrim körler okulunda hizmetti.

D: Ofisinizi nerede tuttunuz?

G: Işıklar Caddesi’nde. Konya Sokak’a yakındı. Anafartalar...

T: Evine yakın.

G: Anafartalar Caddesi’ne açılan sokaklardan biridir. Işıklar Caddesi. Ta Kale’ye kadar çıkar. O zaman Ankara’nın ağırlığı Anafartalar, Ulus. Yenişehir ikinci planda. Yenişehir’de iş hayatı yok. Üç sene orada çalıştık.

T: Ankara’ya ilk geldiğimde beni oraya götürdüler. Büroya gittim ilk önce. Çok şık bir büroydu. Çok özenmişlerdi. Yeşil koltukları vardı; dişbudak, gayet rahat.

D: Yani Tülay Hanım, siz orada iş sahibi bir avukatla tanıştınız.

T: Evet. Böyle başında ruhsatnamesi asılı...

G: Hademe gibi bir adamımız vardı. Çok iyi bir insandı. Ankara’daki fareleri temizleyiveren de oydu. Erzurumluymuş.

D: Adı neydi?

G: Vahit Efendi. Çok iyi bir insandı. Allah rahmet eylesin.

T: Çok severek hizmet ederdi, çok bağlıydı. Bir de karısı vardı. Gülfen miydi adı?

G: Gülfen Hanım. O ara sıra bana yemeğimi yapıverirdi.

Anılar anıları çağrıştırıyor, gülererek çok büyük bir keyifle anlatıyorlardı. Gültekin Bey’in Ankara’daki yaşamına biraz ışık tuttuğu için aşağıdakileri buraya almaktan kendimi tutamadım:

T: Tekin bir gün bir kilo et, bir kilo havuç bırakmış. Demiş, “Eti kebab yap, havucu da zeytinyağlı pişir.” Sen öyle dememiş gibi, o, bir kilo etin içine bir kilo havucu katmış. “Aman Yarabbim,” diyordu Tekin, “ne ette etlik kalmış; ne havuçta havuçluk.”

G: Asıl Ayhan Hanım’ın evinde, yani benim ortağın evinde bir yardımcısı vardı; gülmekten kırılmış yaptığı bir işe. Naylon o zaman çok bilinmeyen bir şey. Naylon tepsisi koyuyor fırına.

T: İtalya’ya gitmiştik. İtalya’da şimdi buranın en adi plastikleri var ya pazarlarda yerlerde, aman ne güzel geldi bize! Aaa bu da neymiş deyip alıp gelmiştik.

D: Ben şunu merak ettim, şimdi siz Ankara’da büroyu açtınız, avukatsınız resmen. Netice itibarıyla avukatlık bir ilişkiler ağı içinde icra edilir. Sizin iş hayatındaki kişilerle ilişkiler aığınız yok. Müşteriniz nasıl gelirdi? Nasıl bulurdunuz?

G: O şöyle olurdu, daha ziyade Ayhan Hanım’ı tanıyanlar gelirdi. Ayhan Hanım’a gelirlerdi yani. Benim çevremden fazla faydalı bir şey olmadı. İzmir’deki avukatlık o bakımdan daha iyiydi...

D: Anladığım kadarıyla Ankara’daki büronun size en büyük hizmeti Tülay Hanım’la tanışmanıza vesile olması...

G: (Gülererek) Evet, öyle bir hizmeti oldu.

D: Şimdi orayı kapattınız ve İzmir’e geldiniz.

Gültekin Bey için İzmir Akşam Ticaret Lisesi'ne atandıktan sonra avukatlık arka planda kalmaktan çıktı, daha ön planda yer almaya başladı. Okul saat 18:05'te başladığı için o saate kadar bütün gününü avukatlık çalışmalarına verebilir, bu alanda daha verimli olabilirdi. 1961 yılında Ankara Barosu'ndaki dosyasını İzmir Barosu'na getirterek yeniden serbest avukatlık yapmaya başladı.

Bazı sorunlar avukatların mesleğiyle ilgili olarak sadece kör olanların değil, tüm avukatların karşısına çıkabilen zorluklardı; önemli soru kör avukatların karşısına mesleğini uygularken onların çözemeyeceği türden sorunlar çıkacak mı sorusu. Gültekin Yazgan için okuma ve değişik ortamlarda güç duruma düşmeden hareket edebilme, çözülmesi kolay sorunlardı.

Kör avukatın karşısına her an, okuması gereken belgeler ve başka metinler çıkabilirdi. Davası hakkında görüşmek isteyen birisi gelir, elindeki belgeleri önüne koyar ve görüşünü almak isteyebilirdi. İncelemesini istediği belgeleri getirene okutacak olursa, hakkında besledikleri güveni zayıflatabilirdi. Bundan başka, mahkemelerde dosyaları incelemek, bir konuda araştırma yapmak için hukuk kaynaklarını okumak, bilgilerini tazelemek ve yenilemek için hukukla ilgili yayınları izlemek de gerekliydi.

Hareket serbestliği kazanmaya gelince; kör avukat sürekli olarak değişik ortamlarda ve çoğu zaman kalabalık yerlerde güç duruma düşmeden hareket edebilmeliydi. Duruşmalara, randevulara tam zamanında gitmek de önemliydi. Gerçekçi biri olarak Gültekin Bey, bu sorunların üzerinde düşündü ve şu kararı aldı: İş saatleri içerisinde sürekli bir sekreter çalıştıracaktı. Serbest hareket ve okumayla ilgili sorunları temelli çözüme kavuşturmanın yolu buydu. İyi okuyan, dikkatli, toplum içerisinde davranışları düzgün bir sekreter bulmak, gören bir avukat kadar rahatlıkla çalışmayı ve müvekkillerin güvenini kazanmayı sağlamakta önem taşıyordu.

Peki sekreterini seçerken nelere dikkat etmeliydi? Düşündü ve dikkate alacağı konuları şöyle sıraladı:

1. Avukat sekreteri olarak herhangi bir deneyimi olmasına gerek yok.
2. Lise veya yükseköğrenime devam edebilecek yaşta (17-20) olmalı. Lisenin herhangi bir sınıfında beklemeli veya üniversiteye giriş sınavında başarılı olmadığı için gelecek sınavlara hazırlanmakta olan bir genç çok uygundur.
3. Hukuk dilinin kullanıldığı kitapları, gazete yazılarını, daktiloyle yazılmış metinleri düzgün ve takılmadan sesli olarak okuyabilmeli. Ayrıca, gerektiğinde yarım saat veya bir saat bıkmadan okuyacak tipte olmalı.
4. Benimle yürümekten çekinmemeli, yürümeme yardım ederken dikkatli olmalı, basamakları, çukurları haber vermekte gecikmemeli.
5. Türkçe'yi düzgün konuşmalı.
6. Sigara içmemeli. (Çünkü sigara tiryakisi bir genç yanında içmese bile arada bir yanından ayrılıp sigara içmek isteyebilirdi.)

İşe girmek için başvuruların sayıca çok olması, bu nitelikleri taşıyan bir sekreter seçmeyi kolaylaştırıcı bir etken olabilirdi. Bu nedenle Gültekin Bey, yeni bir sekreter bulmak gerektiğinde, çok okunan bir gazetenin küçük ilanlar sayfasına şuna benzer bir ilan verdi:

"Lisede veya üniversite girişinde bekleyen bir öğrenci, avukat yazıhanesinde çalışmak üzere işe alınacak. Tel..."

Böyle bir ilan yayınlanınca en az otuz kişi başvuruyordu. Telefonla başvuranlardan konuşma tarzını beğenmediklerini eler, beğendiklerini görüşmek üzere yazıhanesine çağırırdı. Gençlerin verdiği randevuya zamanında gelip gelmediğine dikkat ederdi; ayrıca onların konuşmasını, çeşitli metinleri okumasını dikkatle dinlerdi. Birtakım sorular sorarak karakterlerini ve yetiştikleri çevreyi tanımaya çalışırdı. İçlerinden çalıştırmayı uygun bulduklarına yanında çalışacak kimseden neler beklediğini açık seçik anlatırdı. "Senden normal bir avukat sekreterinin bilmesi gereken şeyleri bilmeni istemiyorum," derdi. "Senin işin avukat

sekreterliği değil, benim özel sekreterliğimdir. Ben körüm, okumam gereken her şeyi sen okuyacaksın. Ben nereye gidersem sen de benimle birlikte gideceksin. Sabahları buluşma saatimize gecikmeyeceksin. Çünkü benim zamanında yapılması gereken işlerim var, gecikecek olursan bu, işlerime zarar verebilir. İyi düşün, seni seçersem yanımda çalışmayı kabul eder misin?" Kabul edenlerin adreslerini alır ve sekreterini bunların arasından seçerdi. Bu seçim işi birkaç gününü alırdı.

Gültekin Bey'in, avukatlık yaparken bu yöntemle seçerek işe aldığı gençlerin sayısı elliye geçer. Bunlardan dördü umduğu kadar iyi çıkmamıştır, geri kalanların tümünden memnun kalmıştır.

Çevredekilerin, ailelerinin ve kendilerinin ifadelerine bakılırsa sekreterliğini yapan gençler kendileri için yararlı deneyimler edindiler, onun çalışma tarzından yararlandılar. Daha olgun gençler olarak işten ayrıldılar.

Bu kişilerden bazıları hakkında daha önce bilgi vermiştim; Gültekin Bey hukuk fakültesinde öğrenciyken ona yardım eden Atilla adındaki on iki yaşındaki ergenden ve daha sonra Ankara'da avukatlık yaparken yardımcılığını yapan Uğur Mumcu'dan söz etmiştik.

İzmir'de de çalışanlar ondan yararlanmaya devam ettiler; işe başladıkları sırada bazılarının sınavlarda başarısız olmaktan veya lisenin bir sınıfında beklemeli duruma düşmekten moralleri öylesine bozulmuştu ki, öğrenimlerini sürdürmekten umutlarını kesmişlerdi.

Gültekin Bey morali bozuk bu gençlerin morallerinin yükselmesine, yitirdikleri özgüvenlerini yeniden kazanmalarına özellikle önem verdi; bu çabalarından olumlu sonuçlar aldı, öğrenimlerini bırakmaya karar vermiş olanlar kararlarını değiştirip yeniden okula döndüler; başarılı da oldular.

Gültekin Bey yetişme çağında bir gencin kendine güvenini kazanmasına ve moralinin düzelmesine yardım etmenin ne kadar olumlu sonuçlar vereceğine ilişkin yaşanmış bir olayı örnek olarak kitabında şöyle anlatıyor:

Lise birinci sınıfta iki yıl kaldığı için belge almış bir genci işe almıştım. Sosyal sigortalı olması için gerekli bildirgeleri doldurduk. Sosyal Sigortalar Müdürlüğü'ne giderek kaydını yaptırtmasını istedim. "Babama vereyim de o yaptırtversin," demez mi! Kendisinin bu işi beceremeyeceğini düşündüğü belliydi. "Bana bak," dedim, "ya gider bu işi kendin becerirsin ya da işten çıkarsın." Süklüm püklüm Sosyal Sigortalar Müdürlüğü'nün yolunu tuttu. Bir süre sonra, "Kaydımı yaptırdım," diyerek sevinçle yazıhaneme döndü. O günden sonra bu genç giderek daha becerikli ve kendine güvenir oldu. Akşam ticaret lisesine kaydolmaya teşvik ettim. Böylece, yeneden okula döndü. Gündüzleri çalışıp akşamları okula gitti. Ticaret lisesini bitirdikten sonra, bir fakülteyi bitirerek iyi bir meslek sahibi de oldu.⁽¹⁾

Gültekin Bey bu mesleği uyguladığı süre içinde müvekkillerinin haklarını korumak için elinden geleni yaptı; körlüğü, hiçbir mesleksel yanlış yapmasına yol açmadı. Hiçbir müvekkil, hiçbir adalet görevlisi kör bir avukat olarak kendisini yadırgamadı.

İzmir'deki müşteri profilini merak etmiştim.

D: Biraz müşterilerinizden söz eder misiniz? Sizi nasıl duymuşlar? Nasıl geldiler? Sonra yavaş yavaş hangi tür müşterileriniz oldu?

G: Daha çok orta sınıf müşterim oldu. Yani memurlar, işçiler falan. Bunlar tanıdıklardan başladı, tabii tanıdıkların tanıdıkları geliyor, öyle olabiliyor. Yavaş bir yayılmadır. Serbest mesleğin hakikaten o bakımdan eskidikçe kıymeti var. Bir süre hiç kimse gelmez gibi oluyor. Nereden taniyacıklar diyorsunuz, sonra bu okul öğrencilerinden, mezun olanlardan babaları fabrika sahibi olanlar oluyordu. Onlar geldiler.

D: İlk müşterinizle ücret konusunu nasıl belirlediniz? Bayağı zor olmuştur sizin için.

G: Neyi?

T: Senin ilk başlangıçta, kendi başına avukatlık yaparken ücret tayinini nasıl yaptığını soruyor Doğan Bey? Çok zor yaptı. İsteme konusunda çok becerikli değil.

G: Hiç esnaf tarafım olmadı.

T: Hiç. Hiç esnaf tarafı olmadı.

D: Tahmin ettiğim için soruyorum. Nasıl gelişti, merak ediyorum.

G: Olması lazımdı ama olamadı. Ücret alma konusunda her zaman sıkıntı çektim.

T: Memur ve işçi sınıfının işini yapmaktan, pek para da almadı.

G: Biraz da karşı tarafın gücüne bakardım aslında. Bir memur ne yapabilir...

T: Dürüst ve düzgün çalışırdı. Yazdığı dilekçeler dikkati çekecek kadar düzgündü; tebrik edenler olmuştur. Hakimler, "Bize hazır dava getiriyorsunuz," demişlerdir. Yani hukukçuluğu, avukatlığı çok iyi ama pazarlaması zayıf.

G: Otelci bir müşterim vardı. Turistik otel işletiyordu. Başka avukatlara da bazı işler verdiğini duydum. Dedim, "Niye hepsini bende toplamıyorsun?" "Sen onları yapamazsın, yapamazsın," dedi.

D: Adam sizi tanıyormuş.

G: Aynen bunu dedi. "Sana göre değil valla o işler," dedi.

T: Sonra mesela masraf alırdı, 100 lira masraf al, değil mi? Hayır, kuruşu kuruşuna masrafı, harcadığını yazardı.

G: Ben yazıhanede çalışmayı severdim. Duruşmalara girmeyi değil. Yani ben hazırlayayım dosyayı, birisi gitsin takip etsin. Hakimın karşısına dikilip iki laf söylemek zaten hukukta bir anlam taşımaz. Asıl dosyayı hazırladınız mı biter iş. Bir daha dönülmez zaten ona.

Körlüğün avukatlık yapmaya engel olmadığını hem kendisi hem de diğer kör meslektaşlarından Zekayi Uyar ve İbrahim Ayuz mesleklerini başarıyla uygulayarak gösterdiler. Aradan geçen yıllar içerisinde birçok kör hukuk fakültesini bitirerek avukatlık mesleğini seçti. Artık körlerin avukatlık yapması olağan karşılanmak-

tadır. İlklerden biri olarak avukat Gültekin Yazgan da bundan büyük kıvanç duymaktadır.

1981'de öğretmenlikten emekli olmuştu, 1992 Temmuz'unun sonunda da serbest avukatlığı bıraktı. Artık yorulmuştu Gültekin Bey; yeni bir yaşam tarzı kurmanın yolunu açmak istemiş ve bu doğrultuda önemli de bir adım atmıştı.

15

Gültekin Yazgan avukatlığı bıraktığında altmış beş yaşına gelmişti. O yaşlılığı, her günün birbirinin aynı olduğu, insanın giderek işe yaramazlık duygusunun pençesinde ömrünün sonunu beklemek zorunda kaldığı bir dönem olarak kabul etmiyordu. Yaşlanma sürecinin insandan insana farklılık gösteren birtakım güçlükler getireceğini biliyordu ama körlüğe uyum sağlama konusunda edindiği deneyimlerinin, yaşlanmanın getirebileceği sorunlara çözüm bulmasında da yardımcı olacağından emindi.

Emeklilik devresinde Türkiye'deki körler için yeni kapılar açmaya çabaladı. Körlerin toplumun sosyal yaşamının doğal bir üyesi olarak görülmesi önemliydi, bu amaçla gençliğinde birçok çalışma yapmıştı.

G: Altı Nokta Körler Derneği'ni kurduktan sonra bazı yüksek okullarda ve liselerde konuşmalar yapmaya başladım. Bu konuşmalarda evvela körlükten, onların eğitiminden ve meslek dallarından falan bahsederdim. Sonra nasıl daktilo yazıldığını gösterirdim; söylerlerdi, yazardım. Kabartma yazıyı gösterir, yazardım sahnede. En sonunda da akordeonla birkaç parça çalardım. Böyle bir konuşma dizisi. İki saatlik falan bir program olurdu. Bunu birçok yerde yaptım.

D: Nerelerde mesela?

G: Kız Teknik'te, Atatürk Kız Enstitüsü'nde, Çapa Öğretmen Okulu'nda, İzmir'de Amerikan Koleji'nde. Unuttuğum birkaç yer var.

T: Anneler Günü'nde Ankara Sanat Kulübü'nde de yaptı.

G: Hep bu programı uyguladım. Yani önce sözlü bir konferans, arkasından da...

T: Gösteri kısmı.

G: Mesela domino oynardım. Dominoları çıkartırdım, gösterirdim. Kabartma yazı yazar, daktiloyla yazı yazar, işte en sonunda da akordeonla birkaç parça çalar, bitirirdim.

D: Şahane! Çok yönlü. Hem eğitici, hem eğlendirici, insanın içini yüceltici bir girişim bu. Talep gelir miydi bu sunuma?

T: Tabii.

G: O zamandan tanıyanlar ara sıra çıkıyor. İlginç bir olay da şu: Biz gelinimizi...

Tülâ Hanım'ın gözleri ışıl ışıldı, anlatmak istiyordu, hemen:

T: Yankı'nın eşi Şule; biz gelini görmeden istemeye gittik. Düşünebiliyor musunuz, Yankı Ankara'da rotasyona gidiyor, Şule de tıp son sınıfta. Okulun kantininde tanışmışlar, birbirlerini beğenmişler. Yankı telefon etti. "Baba," dedi, "ben birini beğendim, adı Şule, evlenmeyi düşündük. Ne dersiniz?" dedi. "Tabii oğlum, hemen gelelim, isteyelim," dedim. "Zaten sonra, ben onun annesiyle de görüştüm," dedi. "Onların Altınoluk'ta yazlıkları varmış, Altınoluk'ta buluşun." Yani, "Altınoluk'tan kızı annesinden isteyin," demek istiyor. 13 Mayıs'tı, hiç unutmuyorum, Altınoluk'a gitmek için hazırlandık.

D: Hangi yıl?

T: 1990 mı? Evet, 90. Arabamıza bindik. Altınoluk'a daha önce gitmemiştik. Ne yapalım, diye düşündük. Vakko'dan bir hazır çiçek aldım, evinde sonra kullanır diye. Ayrıca bir kutu çikolata yaptırarak, gittik. Kiminle karşılaşacağız, hiçbir şey bilmiyoruz.

D: Heyecanlı.

T: Ne anne, ne baba hiç kimseyi bilmiyoruz. Babası Ankara'da çocuk doktoruymuş, ölmüş.

G: Annesi kimya mühendisiydi.

D: Şule çocuk doktoru oldu, değil mi?

T: Evet, Şule de babasının mesleğini, yani çocuk doktorluğu seçti. Ondan sonra gittik, bahçelerin içinde, Makine Kimya'nın

kooperatifi, evi bulduk. Gayet kibar, hoş bir hanım çıktı. "Hoş geldiniz," dedi. Şule'nin annesi Gülser Hanım, yanında komşuları da vardı. Bir anda kendimizi onlarla çok samimi bir havada bulduk.

D: Ne güzel.

T: Güller, pırıl pırıl her taraf. Çiçekler içinde ortalık...

G: Hayatımda öyle gül koktuğunu hiçbir yerde duymadım; o bölge çok hoş gül kokuyordu.

T: Mis gibi kokuyordu. Anneannesi rahmetli çok hoş bir hanımdı. Sonra bize resmini gösterdiler, "İşte kızımız bu," dediler.

D: Onlar da bu duruma gülmüşlerdir.

T: "Ay çok tatlıymış," dedim. Tabii çok espri yaptık. O yıllarda Şule'nin teyzesi Yüksel Hanım Amerika'da kalıyormuş. Tesadüf Amerika'dan telefon etti. O zaman telefonla konuşmak şimdiki kadar kolay değil. Telefonda heyecanla konuşuyorlar, anlatıyorlar. İşte misafirlerimiz var, Gültekin Yazgan, görmeyen bir avukat... "Aaaa!" demiş oradan. Meğer Tekin, Kız Teknik'e konferans verdiğinde, orada bulunanlardan biri de o teyze. "Ayyy çok yakışıklıydı Gültekin Bey! Ona, herkes âşık olmuştu," gibi anlatmış bir şeyler.

G: Haa haa haa!

D: Ne hoş rastlantı!

T: Böyle bir konuşma oldu orada.

D: Oğlu da ona benziyorsa... Hah hah haaa!

T: Tabii, haah haaa! Çok sevindi. Yani kadıncağız da oralar-dan uçtu havalara. Böyle de bir yakınlaşmaya vesile oldu.

G: Referans alınmışım.

T: Referans aldı yani. Nereden nereye.

Gültekin Bey bir olay daha hatırladı. Bunları anlatmaktan büyük bir haz aldığı belli oluyordu.

G: Atilla Sümer, benim İngilizce öğretmenini olarak yetişen öğrencim, bir ara ücretli ders vermek istemiş... Deneme Okulu'nda, yahut da Kız Enstitüsü'nde. Gitmiş kendini tanıtarak yapabileceği şeyleri anlatmak istemiş; körler şöyle yapar, falan yapar derken, okuldaki yetkili kimse, "Bana hiç anlatmayın," demiş. "Ben

Gültekin Bey'in konferansını dinledim. Size güvenirim. O bakımdan hiç endişe etmeyin."

D: Ne kadar önemli. Yine verdiğiniz emeklerin sonuçları bunlar.

G: Yani bu atılan tohumlar zamanla orada burada yeşeriyor.

T: Emekler boşa gitmiyor. Çünkü burada kendi için yapmıyor insan bunu. Bir tohum atmak için...

Gültekin Bey emekliliğe ne kadar hazırlanmış olursa olsun, çalışma yaşamından ayrılınca kendini yine de bir süre sudan çıkmış balık gibi hissetti. İlk işi, evin bir odasını kendine çalışma ve dinlenme odası olarak donatmak oldu. Bu odaya bir kütüphane, bir çalışma masası ve rahat bir divan yerleştirdi. Yabancı radyoları dinleyebilmek için kısa dalga istasyonları çeken bir radyo ile Radyo 3'ün kaliteli müzik yayınlarını dinlemek için bir de stereo radyo koydu. Tabii, daktilo ile kabartma yazı makinesi de çalışma masasının üzerinde yerlerini aldı.

Böylece içinde saatlerce çalışabileceği, kitap okuyabileceği, İngilizce radyo yayınlarını ve Radyo 3'ün klasik müzik yayınlarını dinleyebileceği, özel konuklarını ağırlayabileceği sevimli bir oda oluştu.

Birkaç ay, avukatlık dosyalarındaki belgeleri saklanmak üzere düzenlemekle, birine kitap ve gazete okutmakla, bol bol klasik müzik dinlemekle, yürüyüşler yapmakla oyalandı. Sonra, yavaş yavaş yeni yaşama tarzı oluşmaya başladı.

Çok geçmeden ilk çalışma konusu geldi: Milli Eğitim Bakanlığı, daha önce yazdığı Hukuk Temel Ders kitabı ile Sigorta ve Taşıma Hukuku kitabını yeni öğretim programına göre gözden geçirerek gereken düzeltmeleri ve eklemeleri yapmasını istiyordu. Kendisini aylarca meşgul edecek ciddi bir çalışma fırsatı ayağına gelmişti; hemen işe girişti.

1994 Nisanı'nda Tülay Hanım da emekliliğini isteyerek öğretmenlikten ayrıldı. Artık ikisi de zamanlarını diledikleri gibi kullanmakta özgürdü.

Yaz aylarını sakın ve temiz havalı bir çevrede geçirmek, öteden

beri arzu ettikleri bir şeydi; Kuşadası yakınında küçük bir yazlık daire satın alarak düşlerini gerçekleştirdiler.

Bu arada, büyük oğulları Dr. Yankı Yazgan, eşi Dr. Şule Yazgan'la birlikte ihtisas çalışmaları için 1992'de Amerika'ya gitmiş, bir yıl sonra küçük oğulları Dr. Çağrı Yazgan da onu takip etmişti. Çocukların Amerika'da bulunması, kendilerinin ABD'yi gezip görmesi için iyi bir fırsattı. Bu yolculukta uçağa binış ve inişte özörlöölere nasıl ayrıcalıklı davranıldığı dikkatlerini çekti.

Göltekin Bey bu gezide, Amerika'da özörlöölere nasıl davranıldığını, onlar için ne gibi olanaklar yaratıldığını gözlemledi. Edindiğı izlenimler olumluydu: Amerika'da tüm özörlöölere değeri veriliyor; toplum içerisinde yaşamlarını olabildiğince engelsiz ve rahat yaşamlarını sağlamak için önlemler alınması üzerinde özenle duruluyordu. Tekerlekli sandalyeyle hareket eden veya koltuk derneğı kullanan fiziksel özörlöölölerin kamuya açık binalara ve başka yerlere girebilmelerini, bina içerisinde engelsiz dolaşabilmelerini sağlamak amacıyla basamak ve merdiven gibi engelleri giderecek önlemler alınmıştı. Şehir otobüslerinde tekerlekli sandalye veya koltuk değneğı kullananların otobüse binmelerini ve inmelerini sağlamak için şoförün bir düğmeye basmasıyla bir rampaya dönüşen basamaklar vardı. (Bugün kimi büyük kentlerimizde, otobüslerin bazısında da bu mekanizmalar var.)

İşsiz özörlöölöler geçimlerini sağlayacak kadar aylık ödenmekteydi. Körlere ayda 800 dolar tutarında aylık da bağlanıyordu. Asansörlerde kumanda düğmelerinin yanına düğmenin işlevini gösteren sözcükler kabartma yazıyla yazılmıştı; bu yetmemiş, asansörün kaçınıcı kata geldiğini sesle duyuran hoparlör sistemi de kurulmuştu.

Bankamatiklerde de kumanda düğmelerinin yanındaki kabartma yazılı sözcükler sayesinde körlöer bankamatiklerden başka birinin yardımını olmadan yararlanabiliyorlardı. Bazı restoranlarda, kabartma yazıyla yazılmış mönüler bile bulunabiliyordu. Görme özörlöölöler çeşitli alanlarda yardımcı olmak üzere kurulmuş sayısız gönüllü kurum birbiriyle yarışarcasına yararlı projeler üretiyor ve uyguluyordu.

İki buçuk ay Amerika'da kaldılar ve İzmir'e tatlı anılarla dopdolu olarak döndüler.

Göltekin ve Tölay Yazgan sıradan emekli insanlar değildi; onların zamanlarını boş geçirebileceğı düşünölemezdi. Yankı Amerika'dayken, Dr. Lynn Clark'ın *SOS! Help for Parents* adlı kitabını babasına göstermiş, bu kitabın Türkçe yayınlanmasının iyi bir şey olacağını söylemişti. Henüz bilgisayar olanaklarına kavuşmamış bir durumda olmalarına rağmen Göltekin ve Tölay çifti kitabı Türkçe'ye kazandırmaya karar verdiler. Ve bakın nasıl bir yol izlediler: Göltekin Bey normal yazıyı okuyamadığından İngilizce bir kitabı Türkçe'ye çevirebilmek için önce o kitabın kabartma bir kopyasını elde etmesi gerekiydi. Bu kabartma kopyayı sağlamak için Tölay Hanım çevrilecek İngilizce kitabı okuyor, Göltekin Bey de okunanları kabartma yazıya dönüştürüyordu. Böylece İngilizce kitabın kabartma kopyası çıkarılmış oluyordu. Ondan sonra çeviri süreci başlıyordu; Göltekin Yazgan kabartma yazıyla hazırlanan İngilizce metni parmaklarıyla okuyor, okuduğunu kafasından Türkçe'ye çeviriyor ve yine aynı yazı makinesinde Türkçe olarak yazıyordu. Türkçe metnin yanlışsız ve eksiksiz duruma gelmesi için yazdığı müsveddeleri Tölay Hanım okuyordu; onun da gözünden kaçanlar olur diye metni üçüncü kez de sekreter bir hanım okuyordu. Bu okumalardan sonra Göltekin Bey'in, metni birkaç kez yeniden yazması gerekiyordu.

Göltekin Bey Amerika gezisi sırasında bilgisayar teknolojinin körlölerin okuryazarlıkla ilgili temel sorunlarını çözdüğünü görmüşüü. Ama bu yeni teknolojinin hem maliyeti yüksekti, hem de henüz Türkçe ekran okuyucu yoktu. Ama o zor koşullarda çözüm üreten bir karaktere sahip bir insan olarak ve de Tölay Yazgan'ın varlığından da güç alarak kolları sıvadı ve kitabı çevirmeye devam etti.

Yankı'nın önerisiyle çevrilen kitap, 1996'da *SOS! Ana Babalara Yardım*⁽¹⁾ adıyla basıldı. 1998 yılında da ikinci baskısı yapıldı. Sonra Çağrı babasına, yaşlıların, orta yaştakilerin ve yaşlı yakın-

1 Lynn Clark, *SOS! Ana Babalara Yardım*, Evrim Yayınevi, İstanbul, 1996

larının okumasını yararlı gördüğü, *Growing Older and Wiser* adlı bir kitabı Türkçe'ye çevirmesini önerdi. Yaşlılık konularını bireysel, toplumsal ve tıpsal açılardan ele alıp herkesin anlayabileceği bir tarzda açıklamakla kalmayıp çözüm yolları da tavsiye eden bu kitabı hemen çevirmeye giriştiler. Çeviri 1996 yılı sonunda tamamlandıysa da telif hakkı sahibinden gerekli iznin alınması gecikti. Bu yüzden kitap, ancak 2000 yılında *Üçüncü Bahar Yaşlılık ve Bilgelik*⁽¹⁾ adıyla yayımlanabildi.

SOS! Ana Babalara Yardım kitabının sunuş yazısını, çocuk ve gençlik psikiyatrisi uzmanı Profesör Dr. Yankı Yazgan, *Üçüncü Bahar Yaşlılık ve Bilgelik* adıyla yayınlanan kitabın sunuş yazısı ile tedavi ve ilaçlardaki gelişmelere ilişkin ek bölümü, yaşlılık psikiyatrisi uzmanı Doçent Dr. Çağrı Yazgan yazdı. Bunlar da Gültekin Bey ve Tülay Hanım için ayrı bir mutluluk ve kıvanç kaynağı oldu.

Gültekin Bey'in çevirisini 1997 yılında tamamladığı bir kitap daha var: *Normal Children Have Problems, Too* (Normal Çocukların da Sorunları Olur); ama gerekli izin alınamadığından, bu kitap henüz basılamadı.

Bütün bu faaliyetlerin içindeyken Gültekin Yazgan yeni teknolojinin olanaklarını kullanabilmeyi de istiyordu. Haberleri takip ediyor, kaynaklara ulaşıyor ve 70 yaşında da öğrenmesi gereken yeni birçok şeyi öğreniyordu. Bu sürecin sonunda teknoloji-den tam olarak yararlanabilen bir insan haline geldi ve 1998 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın ısmarladığı yeni bir hukuk kitabını yazmaya başladı. Bilgisayarı kullanarak yazdığı bu kitap, müsveddeleri, içerdiği bilgi, yazım kurallarına uygunluk ve sayfa düzeni bakımlarından oldukça titiz bir denetim sürecinden geçtikten sonra son biçimini aldı. Bu arada, müsveddeler, bazı düzeltmeler, eklemeler, sayfa düzeni değişiklikleri yapılması istenerek üç kez geri gönderildi. Her seferinde denetim raporlarında belirtilen isteklerinden doğru bulduklarını yerine getirdikten sonra müs-

veddeleri son haliyle yeni baştan üç nüsha olarak basıp bakanlığa sundu. Denetim raporlarında yer alan isteklerden bazıları haklı istekler değildi. Bunları yerine getirmedi ve nedenlerini de açıklayan bir yazarak müsveddelerle birlikte yolladı. Talim Terbiye Kurulu kitabın son şeklini onayladı; böylelikle kitap ticaret liseleri ile Anadolu ticaret liselerinin hukuk derslerinde okutulmak üzere ders kitabı olarak kabul edildi ve 2000 yılında yayınlandı. Eski yöntemle aylar alacak bu süreç, bilgisayar teknolojisinin sağladığı olanaklarla saatler içerisinde tamamlanabiliyordu.

Gültekin ve Tülay Yazgan bugün internetin olanaklarını tümüyle kullanan iki insan. Elektronik posta yoluyla mektuplaşıyorlar; çeşitli internet gruplarına katılmış durumdalar; kitap sitelerinden kitap indiriyor ve günlük gazeteleri internetten takip ediyorlar. Bugün internetin, görme özürlüler için bilgi, haber, kültür, sanat, edebiyat, müzik, düşünce ve arkadaşlık dünyalarına açılan ana kapılardan biri olduğuna inanıyorlar.

Gültekin Yazgan'ın yaşlılık dönemiyle ilgili gözlemlerini, duygu ve düşüncelerini kendi kaleminden de okuyalım:

Kuşkusuz, yaşlanma süreci görenlere getirdiği zayıflıklardan, güçlüklerin, sorunların benzerlerini, belki de daha çoğunu körlere de getiriyor. Birkaçından söz edeyim: Diz ve kalça eklemlerimdeki artroz yüzünden çok sevdiğim uzun yürüyüşlere çıkmak, saatlerce çarşı, pazar dolaşmak eklemlerime zarar verebileceği için bana yasak; merdivenleri kullanmaktan da mümkün olduğu kadar kaçınmalıyım. Oysa, birkaç kat çıkmak için asansörü bekleyenlerle için için alay eder, merdivenleri tırmanırır. Yaşlanmanın ünlü prostat sorunları benim de başıma geldi; bereket versin ameliyat yoluyla bunlardan kurtulabildim. Son yıllarda biraz da işitme kaybına uğradım. Çok yavaş sesle konuşulanları anlayamaz oldum... artık kulaklık kullanıyorum. Gören birisi olsa belki bu kadarlık işitme kaybı yüzünden kulaklık kullanması gerekmezdi, çünkü kendisine hitap edildiğini fark etmekte, konuşulanları anlamakta görme duyusu ona yardımcı olurdu.

1 Nathan Billig, *Üçüncü Bahar Yaşlılık ve Bilgelik*, Evrim Yayınevi, İstanbul, 2000

Burada iştme duyusunun körler bakımından özel bir önem taşıdığını vurgulamak isterim.⁽¹⁾

...

Bu yaşam evresinin kendine özgü güzellikleri, avantajları da var. Mutluluk yaşlı körler için hiç de erişilmez değil; yeter ki onun getirdiği güzellikleri fark ederek yaşayalım. Ben de olabildiğince bunu gerçekleştirmeye çalışıyorum.

Derin bir sevgiye ve sağlam bir dostluğa dayalı aile yaşamım kuşkusuz bu dönemin başta gelen güzelliği. O aynı zamanda yaşlılığımın öteki güzelliklerinin farkında olmamı da sağlayan temel etken. Mutlu bir aile oluşumuzda kuşkusuz tüm aile üyelerinin payı var; ama kör uçuşun zorluklarını göğüslerken, karşımıza çıkan sorunları çözerken güçlü bir destekleyici ve özverili bir eş olarak her zaman yanımda yer alan karım Tülay'ın payı, hepimizin payından çok daha büyük. Çocuklarımızın başarılarını gözlemlemek, torunlarımızla sık sık birlikte olmak, onları sevmek ve onların beni sevdiğini hissetmek, eski ilişkileri sürdürmenin yanı sıra yaşına bakmadan yeni dostlar edinmek; kitap okumak, müzik dinlemek; konserlere, tiyatrolara gitmek; yazarak, çeviri yaparak sahip bulunduğum yeteneklerden yararlanmayı sürdürmek... bütün bunlar benim için paha biçilmez, vazgeçilmez mutluluk kaynakları.⁽²⁾

...

Eski görme özürlü öğrencilerimin körlüğe başarıyla uyum sağladıklarını, meslek sahibi olduklarını, birçoğunun evlenip çocukluğa karıştığını görüyorum; yeri geldikçe öğrencilikleri sırasında onlarla paylaştığım yaşam deneyimlerimden ve dostça öğütlerimden nasıl etkilendiklerini, ne kadar yararlandıklarını ifade eden sözlerini iştiriyorum. Bunlar Ankara Körler Okulu'nda geçirdiğim gençlik yıllarımın hiç de boşa gitmediğini kanıtıyor.

1 Kör Uçuş, s. 220

2 a.g.e., s. 221

Rastlantıya bakın ki tam bu paragrafları yazmaktayken masamın üstündeki telefon çaldı. Bir kadın sesi, "Hocam," dedi, "ben Ankara Körler Okulu'ndaki eski öğrencilerinizden Ergül. Hatırlıyor musunuz?"

"Tabii, hatırlamaz mıyım!"

İsrail'den telefon ediyormuş. Uzun uzun konuştuk. Mutlu bir evliliği varmış. Kocasını İsrail Körler Birliği'nde görevliy-miş. İki oğulları olmuş ikisi de artık meslek sahibi olup yuvadan uçmuş. Önümüzdeki yaz İzmir'e akrabalarını ziyarette gelecekmiş. Beni de ziyaret etmek istiyormuş. Besbelli, körlüğe uyum sağlamakta başarılı olmuş.

Yine, ilgilendiğim küçük öğrencilerden biri olan Fevziye, geçen yıl beni telefonla aramış, kendini bana anımsatmak için şöyle demişti: "Ben, Ankara Körler Okulu'ndaki eski öğrencilerinizden Fevziye. Uzun saçlı kızım diye beni severdiniz. Hatırladınız değil mi, öğretmenim?"

Bana ne mutlu ki, 1960 yılında Ankara Körler Okulu'ndan ayrılışımın üzerinden kırk yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına karşın yalnızca öğretmenim olduğum eski öğrencilerim değil, o yıllarda ilkököl sınıflarında bulundukları için öğretmenleri olmadığım halde kendileriyle ilgilendiğim, zaman zaman birlikte çocuk oyunları bile oynadığım küçük öğrencilerden bazıları da yıllar sonra böyle telefonla arayıp kendilerini "eski öğrencim" olarak tanıtıyor; hatırlamamı soruyorlar.

Şimdi elli yaşını aşmış bulunan eski öğrencilerimden bazıları ile aramdaki öğretmen-öğrenci ilişkisinin yerini yakın bir dostluk ilişkisi almış bulunuyor. Onlarla çeşitli ortamlarda buluşup görüşüyoruz. Buluşmalardan söz edişim Ankara Körler Okulu'nun ortaokul sınıflarında öğretmenliği yaptığım eski öğrencilerimden Eşber Yağmurdereli ile yine eski öğrencilerimden Avukat Olgun Uyun'un evinde buluşmamızı aklıma getirdi. Olgun'u ziyarette geleceğimi duyunca yıllar sonra benimle buluşmak istemiş. O akşam iki eski öğrencimle okul anılarımızı tazeledik. Eşber'e ikinci kattaki yatakhane penceresinden nasıl düştüğünü anımsattım.

Gülüştük. Gerçekten, bir gece sıcaktan bunalmış, ikinci kat-taki yatakhane'nin pencerelerinden birini açıp içine oturmuş; orada uyuyakalmış; uyandığında kendini sekiz on metre aşağıdaki okul bahçesinde bulmuştu. Bu korkunç olayı sıyraksız atlatışına hepimiz hayret etmiştik.⁽¹⁾

...

Sık sık çeşitli alanlarda başarılı olan genç görme özürlülerle de ilişkilerimi geliştirmeye önem veriyorum. Liselerde, fakültelerde öğrenimlerini sürdürmekte olan gençlerle de tanıştığım oluyor; elimden geldiğince sorunlarını çözmelerine yardımcı olmaya, deneyimlerime dayanarak tavsiyelerde bulunmaya çalışıyorum. Fırsat düştükçe Altı Nokta Körler Derneği'nin Ankara'daki Genel Merkezi'nde ve İstanbul Şubesi'nde, Körler Federasyonu'nda, İzmir'deki Çağdaş Görmeyenler Derneği'nde hizmet veren görme özürlülerle buluşuyor, yararlı görüş alışverişinde bulunuyoruz.

1999 yılında Körler Federasyonu Yönetim Kurulu, beni Yaşlılık Komisyonu Başkanı olarak görevlendirdi ve komisyon üyelerini seçerek yaşlılık komisyonunu kurmamı istedi. Bunun üzerine yakın arkadaşlarımdan Avukat İbrahim Ayuz'u, Profesör Önder Kütahyalı'yı ve Özel Eğitim Daire Başkanlığından emekli Attila Sümer'i üyeliğe seçerek komisyonu oluşturdum. Komisyondaki arkadaşlarımla birlikte bu alanda elimizden gelen hizmeti yapmaya çalışıyoruz.⁽²⁾

...

Kendi yaşlılık yaşantımdan aktardığım kesitlerde sözünü ettiğim türden mutluluk kaynaklarına, Dr. Nathan Billig, Türkçe'ye çevirdiğim Growing Older and Wiser adlı kitabında, "Yaşlılığın can damarları," diyor. Ne kadar yerinde bir adlandırma!⁽³⁾

1 a.g.e., s. 221-223

2 a.g.e., s. 223-224

3 a.g.e., s. 225

16

Torunların görmeyen bir dede karşısındaki tutumu ve özellikle duyguları herkesin ilgisini çekiyordu. Tülay Hanım, ilk torunlarının, Yankı ve Şule'nin ilk çocuğu İdil'in, yeni yeni yürümeye başladığı sıralarda bazen gözlerini yumup yürümeyi denediğini gözledi. Kendisi büyüyüp konuşma yaşına geldiğinde de, dedesinin ayağa kalktığını görür görmez hemen, "Dede, nereye gideceksin?" diye soruyor ve yanına gelip eline yapışıyordu. Dedesinin yeniden görme yeteneğine kavuşmasını istediği de bazı konuşmalarından anlaşılıyor:

Bir gün dedesine, "Dede doktora gidersen gözlerin iyi olur değil mi?" der.

"Hayır," der dedesi, "artık iyi olmaz."

O ısrarla, "Ama hastanede çok yatarsan gözlerin iyi olur," der.

Bir başka gün de, "Dede, sen okula gittiğin zaman görüyordun, değil mi?" diye sorar. Torunu İdil'in onun görmesini ne kadar istediğini kendi kitabından okuyalım:

Onun benim kör olmama gönlünün bir türlü razı olmadığını gösteren şu olayı da aktarmak isterim: Bundan bir süre önce önemli bir ameliyat geçirmiştım; Yankı'nın evinde nekahet dönemimi geçiriyordum. Tabii, İdil bizimle olmaktan çok mutluydu; babaannesıyla sık sık gezintilere çıkıyorlar, evde de kitap okuyorlardı.

İşte o günlerde İdil babaannesine, "Siz hiç gitmeyin, hep burada kalın," demiş. Babaannesine, "Bizim evimiz İzmir'de;

deden iyileşince oraya döneceğiz,” diyerek kalamayıpımızın nedenini açıklamış.

Bu konuşmanın üzerinden birkaç gün geçtikten sonra babaannesiyle İdil arasında geçen şu küçük olay İdil’in körlükle ilgili duygularını yansıtıyor sanırım:

Babaannesiyle gittikleri bir gezintiden dönerken, İdil gökteki yeni ayı görmüş, “Babaanne, bir dilek dileyeyim mi?” diye sormuş.

“Dile bakalım,” demiş babaanne.

“Bir tane daha dileyeyim mi?”

“Dile kızım.”

“Bir tane daha dileyebilir miyim?”

“Olur, kızım.”

İdil böylece içinden üç dilek dilemiş. Az sonra, “Babaanne, birinci dileğimi söyleyeyim mi?” demiş.

“Söyle.”

“İstanbul’dan hiç gitmemenizi diledim. İkinci dileğimi de söyleyeyim mi?”

“Söyle.”

“Dedem iyileşsin. Üçüncü dileğim ne biliyor musun, babaanne?”

“Neymiş, söyle bakalım.”

“Dedemin gözleri görsün!”

Bunları neden anlatıyorum? İdil’in gözlerimin görmeyişi karşısındaki tutumu, oğullarımın çocukluklarındaki tutumundan daha değişik de ondan. İki oğlum da çocukluklarında benim kör oluşumu bu olgunun üzerinde hiç durmadan kabullenmişlerdi. Ben de öteki çocukların babaları gibi, sabahleyin işime gidiyor, evin geçimini sağlayacak parayı kazanıyordum. Onlarla oynuyor, söyleşiyordum. Bazı durumlarda bana yardımcı olmayı olağan sayıyorlardı. Kısacası, öteki çocukların, gören babaları karşısındaki tutumundan farklı bir tutum içinde değillerdi. Ne benim ne zaman kör olduğumu soruşturmuşlardı, ne de bir gün görebileceğimi umarak çocukça da olsa böyle bir dilek dilemişlerdi. Gözlerini

yumarak yürüme denemeleri yaptıkları da görülmemişti. Aramızdaki konuşmalarda görmekten, körlükten hiç çekinmeden söz etmeye alışmışlardı. Torunum İdil de görmekten ve kör sözcüğünü kullanmaktan çekinme duymuyor; fakat benim körlükten kurtulmamı istediğini de açıkça ifade ediyor.⁽¹⁾

İkinci torun erkek ve yine Yankı ve Şule’nin; Aras. Aras’ın en çok sevdiği oyuncaklar trenler. Çeşit çeşit trenleri, pilli pilsiz lokomotifleri var. Bir İngiliz anaokuluna gittiği için trenlerine Toby, Lady, George, Thomas gibi isimler vermiş; ayrıca videoda sık sık seyrettiği çocuk filmlerinde de bu isimleri sık sık duyuyor olmalı. Gültekin Yazgan torunlarıyla ilişkilerinin bilincinde; şöyle yazıyor:

Torunlarımla aktif olarak ilgilenmeyi ihmal etmiyorum. Onlara, görmeyen bir dedenin körlük yüzünden gören dedelerden çok farklı olmadığını kavratmaya çalışıyorum. Bunun için onlarla birlikte çeşitli etkinlikler yapıyorum. Birkaç örnek vereyim: Onlarla saklambaç oynuyorum; okullukluk oyunlarında rol alıyorum; daha başka oyunlarına da katılıyorum. Sırası geldikçe basit bilgiler veriyorum. İdil ilköğretim okuluna başlamadan önceki yıllarda onunla oyun havası içerisinde sayı sayma ve basit toplama, çıkarma çalışmaları yapıyorduk. Önceleri sözlü olarak yaptığımız bu basit aritmetik çalışmalarını daha sonra bilgisayar ekranı üzerinde yazılı olarak yapmaya başladık. Ben İdil’i kucağıma alarak bilgisayarın başına geçiyordum. İlk on ekrana yazdığım tek ve iki basamaklı sayıları okumayı öğrettim. Bundan sonra, yine ekrana, sözgelimi, $5 + 2 = \dots$ gibi, basit bir toplama veya $8 - 1 = \dots$ gibi basit bir çıkarma işlemi yazıyor, yanıtı klavyedeki sayılara basarak yazmasını istiyordum. Verdiği yanıt doğru ise bir “aferin” alıyordu; yanıtı yanlış ise düzeltiyordum. Ayrıca, adını soyadını ve başka

birkaç sözcüğü tanımasını da ekranı kullanarak öğrettim. Bu çalışmalardan o kadar tat alıyordu ki ara sıra yanıma gelip, "Haydi, dede, çalışalım," diyordu. Bilgisayardan yararlanarak benim yazdıklarımı o, onun yazdıklarını da ben okuyabiliyordum. Böylece, gören bir dedenin torunuyla aritmetik çalışmasından pek de farklı olmayan bir çalışma gerçekleştiriyordum. Şimdi de İstanbul'da onların konuğu oldukça bilgisayar kullanarak onun okuma ve yazmayı geliştirmesine yardımcı olabiliyorum. Bunları yalnızca torunlarımla nasıl mutlu zaman geçirdiğimi anlatmak için yazmıyorum; daha önemli bir nedenim var: Kör bir dedenin torunlarıyla ilişkilerinde körlüğe uyum sağlamasına ilişkin örnekler vermek için de biraz ayrıntılı olarak yazdım.⁽¹⁾

Bu konuda yazısını şu cümlelerle bitiriyor ve bu cümleler her dede ve nine için önemli bir konuya dokunuyor:

Şu yaşlılık dönemimde torunlarım benim için en doyurucu mutluluk kaynaklarından biri. Bir daha önemle belirtmek isterim ki bu kaynaktan yararlanmanın yolu onlarla ilişkileri canlı tutmaktan geçiyor. Bunu başarmaya çalışmak da körlüğe uyum sağlama sürecinin bir parçası.⁽²⁾

İzmir'deki ilk buluşmamızda sabah kahvaltısına oturduk. Baktım konu hemen torunlardan açıldı, acele olarak ses kayıt aygıtını çalıştırdım.

T: Geliyorlar; mesela. "Babanne, ne zaman falan yere gideceğiz? Babanne, ne zaman filan yere gideceğiz?" diye soruyorlar. "Tamam, gideceğiz çocuğum," diyorum, "tamam gideceğiz." Çünkü çok hoşlarına gidiyor. Sonra söyledikleri yere gittimizde de muhakkak onlara bir para ölçüsü koyuyoruz. Mesela, "Yirmi lira harcayabilirsiniz," diyoruz. O, güne göre değişiyor tabii. Gelecek sene otuza çıkarabiliriz.

1 a.g.e., s. 228-229

2 a.g.e., s. 229

D: Anlıyorum.

T: Ondan sonra, o parayı ona vererek, "Hadi çocuğum, dolaşın," diyorum. Ben de yarım saat rahat ediyorum. Oılar dolaşıyorlar, gidiyorlar, geliyorlar, bakıyorlar... "Babanne ama şu, şu kadar!" diyorlar örneğin, ben de, "Sen bak bakayım daha, belki başka bulursun," diyorum. Sonra bakıyorum, hakaten o az gelecek çocuğa, "Hadi," diyorum, "size biraz tolerans göstereyim. Beş lira daha artıralım bunu; yirmi beş." "Yaşasın babanne!" diyorlar. Gene gidiyorlar. Derken yirmi beş liralık bir oyuncak alıp geliyorlar. Ondan sonra eve gidiyoruz. Ve bir dahaki seneye veyahut da yazın, yani bir daha nerede olursa, alışveriş için bir yöntem bulmuş oluyoruz. Çünkü o kadar çok şey işliyorlar ki...

D: Değil mi!

T: Engel olamıyorsun. "O" diyor, "Bu" diyor. Hepsi "Hayır" desen, o zaman engel olmak gibi oluyor çocuğun alacaklarına. Halbuki senin hakkın bu. Sen bununla istersen iki şey al, istersen üç şey al.

O zamana kadar sessizce konuşmalarımızı dinleyen Gültekin Dede devreye girdi:

G: Oyuncaklarını biz seçmekten vazgeçtik. Seçimi onlara bırakıyoruz artık.

D: Bir sistem geliştirdiniz; o sistemi kabul ettiler ve o sistem içinde alışveriş yapıyorlar.

G: Evet. İstediklerini böyle alıyorlar.

Yankı ve Şule'nin çocukları İdil ve Aras'la ilgili olarak konuşuyorduk. Aklımdan, Çağrı ve Gamze'nin çocuklarıyla da aynı mı, diye geçti. Tülay Hanım sanki aklımdan geçenleri okumuşçasına söze girdi:

T: Aynı kuralı Kerem ve Cem'e de, Çağrı ve Gamze'nin çocuklarına da uyguluyoruz tabii.

G: Evet, onlara da...

D: Biraz da Çağrı ve Gamze Yazgan ailesiyle ilgili bilgi verirsiniz? Neredeler, nasıl oraya gittiler ve benzeri...

T: Çağrı'nın çocukluğu biraz hareketliydi. Karıştırmayı çok sever, dolapları boşaltır, evin neresinde ne var çok iyi bilirdi. Aynı zamanda neşeli, elinde radyo gezen, şarkı söyleyen bir çocuktur. İki kardeş yaş farkı olmasına rağmen çok iyi anlaşılardı. Her ikisi de bizleri gerek okul, gerekse günlük yaşamlarında bizleri üzmeden büyüdüler.

D: Okul hayatı?

T: Çağrı Bornova Anadolu Lisesi'ni bitirdikten sonra, Ege Tıp'ta eğitimini tamamladı. Psikiyatri ihtisasını New York Bronx'ta, Albert Einstein Üniversitesi'nde yaptı. Aynı yerde bir yıl da yaşlı psikiyatrisi ihtisası yaptı. Amerika'dan dönünce Marmara Tıp'ta yardımcı doçent oldu. Geçen yıl da doçentlik sınavını vererek doçent oldu.

G: Son iki yıldır Indianapolis'e bağlı Muncie'de bir hastanede çalışıyor. Bu arada *board* sınavını⁽¹⁾ da aldı.

T: Çok tatlı bir gelinimiz ve iki torunumuz var. Gelinimiz Gamze Denizlili; köklü bir ailenin kızı. Kendisi de aile hekimliği ihtisası almış başarılı bir doktor. Onların da evliliği on yılı doldurdu.

G: Evet, on yılı buldu.

T: Torunlarımız Kerem yedi, Cem beş yaşında. İkisi de çok tatlı ve akıllı çocuklar. Matematikte özellikle Kerem çok başarılı. Her ikisi de İngilizce'yi anadili gibi konuşuyor. En büyük zorluk, çok uzakta olmaları. Hepsini çok özleyeceğiz.

G: Geçen sene gidip bir buçuk ay kaldık. Çok güzel vakit geçirdik.

D: Peki, teşekkür ederim. Şimdi kaldığımız yerden devam edebiliriz.

T: İdil büyüdü artık, genç kız oldu. Artık onunla o devrimiz bitti. Yani ilişkimiz gene devam ediyor ama artık büyüdü, genç kız oldu. Eskiden bir kıyafeti alır, buradan hediye olarak götürür-

düm. Şimdi gittik mi beraber gidip seçiyoruz. Mümkün olduğu kadar kendilerinin özgürce seçimleri bence daha iyi oluyor.

D: Anlıyorum.

T: Mesela hiç unutmam, İdil kırmızı bir manto, kaban gibi bir şey istiyor. O kırmızı kabanı gittik, gördük. Ama o kadar pahalıydı ki, benim alım gücümün üstünde. "Başka yerlere bakalım çocuğum," dedik. Bambaşka yerlere gittik. Bulamadık. "Başka zaman alırız," dedim. Fakat işin enteresan tarafı geçerken ona yakın bir yerden geçmiştik. "Babanne işte bak, dükkân burada!" dedi. Daha dört yaşında falan.

G: Akıllı orada kalmış.

T: Evet, akıllı orada kalmış. Dükkâna tekrar girdik ama olmuyor. Yine de baktık. Bedenine biraz büyük de geldi. Satıcı kadın dedi ki, "Bu tam sana göre değil; biraz büyük duruyor." Böylece oradan ayrıldık. "Yelek alalım sana," dedim. Neyse ona ikna oldu, aldı. Fakat ne şartla? İstanbul'da bu mağazanın Ataköy'de şubesi var dediler. İdil artık, bütün gün "Babanne! Anneme söyleyeceğiz Ataköy'e gideceğim, kırmızı kabanımı oradan alacağım," deyip durdu. Biz pembe bir yelek aldık ama yine onun akıllı ötekinde. Nitekim İstanbul'a gelir gelmez, uçaktan inince, "Beni Ataköy'e götür anne, bana oradan kaban alalım," demiş.

Bireylerin kendi seçimlerini kendilerinin yapmaları ve yapmış oldukları seçimlerin sorumluluğunu almaları kişisel gelişimin temel ilkelerinden biri. Bütçe bilinci bu sorumluluğun somutlaşmış bir yansıması oluyor. Ben bunları düşünürken Tülay Hanım başka bir bilgi verdi:

T: Eksik olmasın annesi babası, İdil 3-3,5 yaşındayken onu uçakla tek başına bize, İzmir'e yollarlardı.

Hayretimi gizleyemedim!

D: Öyle mi?

T: Evet, evet. Aslında ben onun bir resmini bulsam...

G: O bir hostes...

T: Elinde bavuluyla bekleyişini... Görülecek şeydi doğrusu.

1 ABD'de hekimlik yapabilmek için alınması ve geçilmesi gereken mesleki bir sınav.

3-3,5 yaşında bunu yaptı İdil. Çok hoş bir şey. Biz de çok mutluyorduk tabii.

G: Burada bir on-on beş gün geçirirdi.

T: Ayrıca onun her gelişinde ve gidişinde dedesi bir mektup yazarı bilgisayarında. O sırada yaptıklarını, gelişmesiyle ilgili bilgileri, onun mesela ilk konuşması, ilk yürüyüşü, ilk ne yaşadığı... sa...

D: Peki, bu mektupları ne yapacaktı?

T: Tekin, "On yaşına gelsin," dedi, "ben sağ olursam ben, olmazsam da... bunu İdil'e veririz," diye. Bu arada da bol bol resim çekiliyordu. Sonra mektuplar tamamlandı, İdil on yaşına geldi. Otuz iki tane mektup olmuş bu arada. Onları pembe kâğıtlara bastık bilgisayarda. Her mektuba, yaşamıyla ilgili uygun resimleri bulduk, onları ekledik. Bir de ben onun altı aylıkken saçından bir parça kesmiştim. Onu da yapıştırdım.

D: Ne kadar anlamlı bir anı!

T: Böylelikle şöyle bir cilt kitap gibi bir şey oldu. Onu bastır-dık, spiral cilt yaptırdık. Ve on yaşında, "Dedesinden İdil'e sevgilerle" yazarak üzerine, verdik ona. Çok duygulandı. Ah canım! Nasıl duygulandı. Şimdi de okuyor, okudukça, "Babanne, dede," diyor, "çok duyulanıyorum." Seneler geçsin, tabii daha çok etki yapar bu.

Bu satırları yazarken gözlerim dolu dolu. Ve içimde, kendini ara sıra hissettiren ince bir sızı var. Benim çocukluğumda dedem ve büyükannem olmadı. Baba olduğum dönemde de çocuklarımın kendi dedelerini doya doya görmelerinin önemini bilmiyordum, o bilince sahip değildim. Gençliğimde ve yetişkinliğimde Gültekin Yazgan'ın olgunluğuna ve değerlerine de sahip değildim; olsaydım çocuklarım doya doya dedeleriyle oynarlardı. Birçok şeyden olduğu gibi ondan da mahrum büyüdüler.⁽¹⁾

1 Benim yaşam öykümle ilgili olarak Canan Dila'nın yazmış olduğu, *İnsanı Ararken* adlı kitabı kaynak olarak kullanabilirsiniz. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

O zamana kadar yüzünde bir gülümsemeyle sessizce bizi dinleyen Gültekin dede konuştu.

G: Şöyle başlamıştım mektuplara o zaman. "Yaşadığın fakat ileride hatırlayamayacağın günleri yazacağım sana," diye. Ne zaman 'dede' dediği bile vardır orada.

D: Pek anlamlı bir zenginlik kaynağı.

G: Ara sıra öğütler de vardı.

T: Öğütler de oluyordu bazen. Güzel bazı öğütler de, hayatta ilgili. Bir nevi deneme havasında yazılmış.

Daha önce, çocuklara bir bütçe ayırmakla ilgili olarak aramızda konuşmuştuk, ama o sırada ses kaydı yapmıyordum; kayıt cihazını açtım ve sordum:

D: O bütçe konusunu nasıl düşündünüz? Nereden geldi aklınıza?

T: Nereden geldiğini anlatayım; bir kere ikimiz de öğretmen olarak çalışıyoruz. Giren paramız belli sonuçta. Gültekin avukatlık yapıyordu ama avukatlığa güvenerek bir bütçe yapmak mümkün olmuyordu. Gelirimizi giderimize denk getirebilmek için bütçe yapıyorduk.

D: Çocuklar kaç yaşındaydı bu dediğiniz zaman içerisinde mesela?

T: Yankı 12'sinde, Çağrı da 6'sında oluyor. Bütçe dönemi, o dönem.

Konuşmaları sessizce izleyen Gültekin Bey söze karıştı ve Tülay Hanımı düzeltti:

G: Daha önceydi.

T: İkisinin de bilinçli olarak katıldıkları zamanı söylüyorum. Çocukların araları 6 yaş. Biz genellikle kendimiz de bütçe yapardık. Gültekin derdik, bir para ayırırdık. Ondan sonra Tülay... Yani hepimizin ayrı ayrı bütçesi yapılırdı, yalnız çocukların değil.

Gültekin Bey kendi verdiği ismi kullandı:

G: Ödenekler.

D: Her birinizin ayrı hesapları mı vardı yani?

T: Evet. Ondan sonra Yankı, Çağrı. O zamanın parasıyla üç bin lira, iki bin lira diye herkese bir bütçe ayrılırdı. Tabii Yankı'nın mesela yaşı daha büyük. Onun üç bin olursa Çağrı'nın iki bin olurdu. Bu bütçe içinde ne alacaklarını çocukların kendileri bilirlerdi. Konuşurduk aramızda; "Bu sene harcamalarımızı yapacağız. Hepimiz özgürüz istediğimiz şekilde harcamakta, ama bütçenin dışına da çıkmayacağız; çünkü gelirimiz yeterli olmaz," derdik. Sözgelimi, ucuzluk dönemleri olurdu. Bilirsiniz daha belli zamanlarda yapılırdı.

G: Vakko'nun falan çok güzel olurdu.

T: İhtiyaçları da belli olurdu. Kendileri de mesela, "pantolon isterim, gömlek isterim," derdi. Tabii, biraz da yönlendiriyorsun. Bütün bilinçsiz bırakmak da doğru değil çocuğu. Seçmesine se- çiyor ama bak pantolonun eskidi, şu şöyle oldu diye biz de söyledik. Gider, seçerlerdi istediklerini. Onlar alınır, sonra her ay aldığımız, o bütçe defterinde yazılır.

D: Herkese ait sayfalar mı vardı? Bir sayfa...

T: Bir defterde mesela... Yankı deyip iki-üç sayfa ayırırdık, Çağrı deyip iki-üç sayfa, sonra da altına ne alındıysa, onun için ne yapıldıysa yazılırdı.

D: Anlıyorum.

T: Ama büyük kalemler. Yoksa çikolata aldı, küçük bir şey aldı, o tip bir şey değil. Yıl sonuna doğru da bir toplam alınıp ne kadar daha kaldı ya da açıkları tespit edilir, ona ilave bütçe alırlardı. Ama önemli bir ihtiyacı çıktı, bir ayakkabı gerekti mesela, o zaman hiç öyle bir sınırlandırma yoktu. Bu, böyle bir ortalama bir düzen oluşturmak için vardı. Ama bunu kendimize de uygularlardık. Onu da görürlerdi. Ortada olan bir defterdi yani. Onun için karşılıklı bir güven duygusu vardı birbirimize.

D: Kendinize de uygulardınız. Yani orada dört isim yazılıydı, öyle mi?

T: Tabii. O çok önemli.

G: Kimse öyle keyfine göre harcamazdı.

T: Hayır. Hepimizin bütçesi ayrıydı.

D: Demokratik şeffaflık bu. Ne kadar önemli!

T: Hepimiz de yazardık harcamalarımızı. Neredeyse denk de getirirdik. İyi tutardı hesaplarımız. Hem güzel giyinirlerdi, hem istekleri olurdu, hem de borca girmemek, belli bir kalite içinde iyi bir yaşam sürdürebilmek için yapardık bunu. Eğlence bütçemizi bile ayırırdık şu kadar deyip.

D: Eğlenceyi de ihmal etmezsiniz?

T: Tatil derdik, tatile ayırırdık. Bunları mümkün olduğu kadar tuttururduk. Biraz geçirdi, onu da ayarlardık artık.

G: Tabii çocuklarla birlikte yapılması çok önemli.

Gültekin Bey, "Tabii çocuklarla birlikte yapılması çok önemli," dediği zaman, ben kafamdan bu sözün temelindeki değeri keşfetmeye yönelmişim: "Biz bilinci", "sorumluluk" ama sanırım en önemlisi "sevgi."

Bu kör adam, benim ülkemin çocuğuydu ve şimdi uzansam dokunabileceğim bu insan, gözümde gittikçe devleşiyordu. Ben aklı başında bir insandım; okulumda ve mesleğimde başarılıydım. Alanım psikolojyde ve bilmem gereken şeyleri biliyordum. Ama baktığım zaman bu kör adamın aile yaşamının zenginliği yanında kendi yaşamım, benim çocuklarımla ilişkim fakir kalıyor.

Benim iç dünyamda olan bitenden habersiz onlar konuşmaya devam ediyordu:

T: Heyecanla alışverişe, yapacaklarını, alacaklarını seçmeye yönelirlerdi. Bu uzun süre, bütün lise hayatı boyunca böyleydi. Yankı üniversiteyi de burada, böyle yaşadı.

G: Sonra tabii enflasyon buna imkân vermedi.

T: Enflasyon başlayınca o iş zorlaştı tabii. Ama gene de çocuklar böyle bir uygulama sonucu daha bilinçli olmaya başlıyor zaten. Benzin paramızı ayırırdık, çünkü her masrafın bir yeri var. Benzin doldur doldur, ne yaparsın sonra?

Gültekin Bey gülüyor.

T: Çok varlıklı insan belki düşünmez ama... Belki de daha çok düşünür, o ayrı mesele. Hiç onunla ölçülmez aslında. Bu bir di-

siplin meselesi ve bir disiplin geliştirmesi açısından çocuklar bunun çok da yararını gördüler.

D: Esas önemli olan o zaten.

T: Fark etmeden görüyor insan bunun yararını. Ben de mesele çok genç evlendim. On yedi yaşında. Birçok şeyi yaşamımda disipline etmeyi Gültekin Bey'le evlendikten sonra öğrendim.

D: Ben şunu merak ediyorum Gültekin Bey, bütçe yapmayı siz nereden öğrendiniz?

Bu konuda konuştuk ama kesin bir fikir edinemedim. Anladığım kadarıyla bu, Gültekin Bey'de genel bir yaşam felsefesinin parçası olarak gelişmiş. Bu genel yaşam felsefesini de, "kendine yetmek, kendi ayakları üstünde durabilmek" olarak algılıyorum.

G: Öğrenciliğimde de banka hesabına babam belli bir para gönderirdi ama ben ayda onun sadece bir miktarını çekerdim.

T: Bak, belli bir para çekmiş.

G: Kendi kendimi sınırlandırmaya meraklıymışım demek. Ama hiçbir şeyden mahrum kalmamak şartıyla yapardım bunu. Yani o yaşa uygun olarak. Tiyatromu, konserimi ve arkadaşlarımla buluşmayı ihmal etmezdim. Babam buradan istediğin kadar çek dedi diye, iki misli, üç misli çekmek... bunu yapmazdım. İnsanın biraz da kendinde oluyor galiba bu. Sonra sonra aile bütçesine aktarıldı bu alışkanlık. Çocukların katılmasında fayda gördük, çünkü hem sınırlanmaları lazım, hem de kendileri o sınır içinde serbest olsun istedik.

Gültekin Yazgan'ın yaşamı, kendi çabasıyla inşa edilen bir hayatı temsil ediyor; içten gelen bir arayış, atılım ve değerlendirme. Büyük resimde tam bir tutarlılık var. İçten gelen bu arayışı olmasaydı, sürekli başkasına muhtaç bir insan olarak yaşamak durumunda olacaktı. Hiçbir zorlama olmadan kendisiyle bütünlük içinde olmak Gültekin Yazgan'ın en temel özelliklerinden biri. Mış gibi yaşamının norm olduğu bir toplumda, kişisel bütünlük abidesi olarak gördüğüm bu insanlar benim gönlümde yer etti.

Benim kahramanlarımların sınırlar ve sorumluluk bilinci yüksek.

T: Çocuklar aile yaşamının her yönünün daima parçası oldular. Yani her şey konuşuldu. Her şey ortada. Böyle hiçbir şeyimizi gizli kapaklı, onlara haber vermeden yapmadık.

G: Tabii, onlar da öğreniyorlar. Şimdi bakıyorum Yankı, ayın gelirini, nerelere ve ne için verilecek, yazmış böyle.

T: Ama artık, onlar kendileri de yapıyorlar bunu.

G: O alışkanlık yerleştiği için.

17

Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı (TÜRGÖK), artık Gültekin ve Tülay Yazgan'ın tüm zamanlı işi haline gelmiş durumda. Bu kitaplık nasıl kuruldu merak ediyordum. Önce Türkiye'deki derneklerden değişik zamanlarda konuştuk, daha sonra konuşma yavaş yavaş o yöne doğru gelişti:

G: İstanbul'da Hale Bacakoğlu adındaki arkadaşım bir dernek kurdu. Özellikle bebeklerin kendileri ve aileleriyle uğraşılıyor. Aslında okula başlamamış çocukların eğitimi başka ülkelerde, erken eğitim veya erken müdahale adı altında devlet işi ama bizde henüz başlamadı, belki başlar, ama henüz yok.

D: Yok, değil mi?

G: Hayır, henüz yok. Bebeğin annesi babası eğitiliyor evvela. Bebeğe nasıl muamele edecekler, nasıl öğretecekler çevreyi, bunun üzerinde çalışıyorlar. Bu tür programlarda üç yaşından başlıyorlar. Evleri dolaşan kişiler var. Masraflı bir iş. Hale Hanım'ın elinde yüzden fazla bebek var. Birçok kişi çalıştırıyorlar artık dernekte. Onlar dolaşıyorlar evleri, annelere babalara eğitim veriyorlar. Bir derneğin yapabileceği kadar bir şeyler yapmaya çalışıyorlar. Bir araştırmaya göre Türkiye'de 180 bin kör var diyorlar, görme özürlü. Bunların dörtte biri çocuk diye düşünebiliriz, çünkü genel nüfusun dörtte biri çocuk. Daha fazla olabilir ama özürlüler idaresinin anketle yaptığı bir araştırmaya göre 180 bin. Okullarımızda görme özürlü öğrenci sayısı 1500'den fazla değil.

D: O kadar az mı!

G: Birçok özürlü belli değil. Çoğu tahmin ediyorum köyler-

de, küçük kasabalarda. Kimisi bilmediği için vermiyor okula, kimisi saklıyor kızını. Kız çocuklarını, biliyorsunuz okula vermekte güçlük var Türkiye'de. Bu görme engelli olunca büsbütün bir problem oluyor. Görme özürlü kız çocukları okula çok zor gidebiliyor.

Bir başka gün konuşmamızda, üniversitede öğrenciyken İzmir'de bir körler kitaplığı kurma girişiminde bulunduğunu, bu girişim için para topladığını ama değişik nedenlerden bu girişimi sonuçlandıramadığını anlattı.

Gültekin Bey kör, sağır-dilsiz, zihinsel engelli gibi tüm özür-lüleri bir çatı altında toplayan derneklerin pek işlevsel olmadığını, yüzeysel ve göstermelik işlerin ötesine gidemediklerini görünce, körlere hizmet için bir dernek kurulması gerektiğini anlamış. Mithat Enç'le birlikte kurdukları Altı Nokta Körler Derneği bu anlayışın sonucudur.

Biliyorsunuz Gültekin Yazgan hem öğretmenlik hem de avukatlık yapıyordu ve bu arada evde, öğretmen olarak çalışan Tülay Hanım'a elinden geldiğince yardım etmeye çalışıyordu. Diğer körlere hizmet etmek, onlar için olanaklar oluşturmak sürekli gönlünde olan ama fırsat bulamadığı bir amaçtı. Ancak her ikisi de emekli olduktan sonra bu yönde çalışabilme olanağı buldular. Hedefleri körler için bir kitaplık kurmaktı.

G: 2003'te böyle bir şeyin olabileceğine inanan yakın arkadaş grubuyla derneği kurduk; amacımız körler için kitaplık oluşturmaktı. Kurucu kadromuz on altı kişiden ibaretti. Yakın dostlar, beni çok iyi bilen dostlar; onun için bu davaya inandılar yani.

T: Fakat şurada bir not eklemek istiyorum: *Kör Uçuş* kitabını okumaları olaya çok daha farklı bakmalarını sağladı, biliyor musunuz?

G: Eee, tabii öyle.

T: Dernekten önceydi *Kör Uçuş*.

G: Tabii, önce.

T: Gültekin Bey'i biz tanıyamamışız dedi bir kısmı. Çünkü oku-

la gidiyor, geliyor, çalışıyor, evet başarılı, avukatlığını yapıyor ama arkasındaki gerçeği görmek...

G: Sizi istisna gibi görüyorlar. Yetişmiş, çok çabalamış. Aferin. Aferin ama körler hakkında genel olarak gene aynı görüş devam ediyor idi. Şimdi de ediyor ama daha azaldı.

D: Şu an çok önemli bir gözlem yapıyorsunuz. Olanakların herkesin yararlanacağı şekilde yaygınlaştırılması gerektiğini söylüyorsunuz, değil mi?

G: Evet. Yani böyle yetişen birkaç kişi istisna. Ötekiler olamaz mı? Olabilir ama işte arada böyle bir tane çıkar, gibisine düşündüler herhalde. Bu kitaplık kurulmasına yandaşlar artık öyle düşünceden vazgeçtiler.

T: Başkasının da yetişebileceğini, olanak sunulursa bir yere gelebileceğini düşünüyorlar şimdi.

G: Ve eğitimde kitap ihtiyacının elzem olduğuna, kültürel gelişim için de kitap sağlanması gerektiğine inanan arkadaşlardı. Kitaplığı 7-8 ay sonra açtık.

T: Önce derneği kurduk, hazırlık yapıldı.

G: Kiraladığımız daire, içine girilecek gibi değildi, berbattı. Eski kiracılar tamamen harap etmiş. Her şeyi değiştirildi, ıslah edildi... Ben istedim ki kitaplık herhangi bir derneğin çatısı altında olmasın. Şöyle bir durum var: Şu dernekte barınamayan, kızan, kafası kızan ayrılıyor, yeni bir dernek kuruyor. Yani kırk kadar körler derneği var.

T: Evet, maalesef.

D: Biz bilincinin olmadığı yerde böyle olacaktır, başka türlü olmuyor ne yazık ki!

G: Benim birinin parçası olarak başlamak taraf tutmak olurdu.

T: Bir de şunu eleştiriyoruz, onu söyleyeyim: Derneklerin yaptıkları işlerin farklı olması lazım. Hiçbirinin körlerin istihdamına, körlerin işe yerleştirilmesine yönelik bir çalışması yok. Herkes her işi yapıyor, bütün dernekler. O zaman da hiçbir iş tam yapılmıyor.

G: Şimdi kitaplık bölümleri açmaya hevesleniyorlar mesela.

T: Çeşit çeşit açılmasına hiç lüzum yok. Körlerin en önemli ihtiyacı iş hayatı, ondan sonra diğer sosyal gereksinimler, asıl o tip şeylerle meşgul olunması lazım.

G: Bir sosyal baskı grubu olarak çalışılması lazım. O görevi herhangi bir dernek gibi bir sürü amaçları olan bir şey açtığınız zaman, okuyun tüzüklerini, üüf her şey, her şey yapılıyor. Tabii o kadar konunun içinde hiçbir şey yapılmaz. Kitaplık da açsan o da yarım kalır. Özellikle ayrı bir dernek olmasına önem verişim bu nedenle. Yıllar boyu gözlem sonucu ortaya çıkan bir fikir tabii. İngiltere’de de, Amerika’da da gördüğüm kitaplıklar hep başlı başına kitaplık. Kitaplık hizmeti veren, onun yanında iş bulmayla, yoksula yardım veyahut burs vermeye uğraşmıyor. Bizim kitaplığımızın herhangi bir derneğe bağlı olarak değil de hepsinden ayrı olarak kurulmasının başta gelen gerekçesi bu. Amaç Türkiye’de eksik olan bir şeyi tamamlamaktı. Çünkü sırf körlere kitaplık hizmeti vermek üzere çalışan bir kurum yok.

T: Ve nitekim, zaten “Türkiye” ismini İçişleri Bakanlığı ona dayanarak verdi. Tek olduğu için.

G: Bazı derneklerde kitaplık bölümleri var. Bunların en iyisi gene Altı Nokta’nın kitaplık bölümüdür. Burada mesela İl Halk Kütüphanesi’nde yirmi iki yıldır sesli kitaplık bölümü var. Fakat teknolojik olarak bir gelişim yapamadılar, örneğin CD’ye geçemediler. Bir faydası oldu tabii, faydasız diyemem ama bürokratik yapısı nedeniyle teknolojik atılımları yapamıyorlar. Örneğin, bir şey alacak olsalar ihaleyle almaları lazım, en basiti.

T: Sonra cumartesi çalışma olmuyor, belli bir saatte görevli gidiyor... yani çok işlevsel değil.

G: Ankara’da Milli Kütüphane; ben bildim bileli 50 seneden fazla olmuştur Salih Tüzü çalışırdı orada, önce kabartma yazılı kitaplarla başladı. Fakat geçenlerde kendileri söyledi, topu topu bin kitap civarında imiş bütün varlıkları.

T: Elli senelik bir geçmiş. Yani olmuyor. Ama işte bunlar böyle parça parça...

G: CD’yi bilmezler. Hâlâ kasetle çalışıyorlar. Kaset çok geri kaldı ve çok pahalı.

T: Şimdi bizim kitaplığın en büyük özelliği, dergi çıkarılması. Her ay bir aylık dergi çıkıyor. *Yavru Balarısı* diye bir dergi çıkıyor ki iki senesi doldu. İlköğretimin 4. sınıfına kadar olan çocuklara yönelik bir dergi bu. İçinde öyküler, şiirler, hayvanlar hakkında bilgiler, bilmeceler, tekerlemeler falan oluyor. 4. sınıftan orta son sınıfa kadar olan grup için de *Balarısı* dergisini çıkarıyoruz, daha büyük çocuklara yönelik, çeşitli kademeleri var. Mesela bu dergilerde *Bilim Çocuk*'tan yararlanıyoruz, *National Geographic Kids*'ten yararlanıyoruz, sonra *Ebe Sobe* ve *Çoluk Çocuk* gibi dergilerden, hikâye kitaplarından... Yani sürekli bir kaynağımız var. Onlara en son çıkan dergilerin yazılarını aktarıyoruz.

G: Zaten bu dergiler toplama. En iyi yazıları topladığı için iyi oluyor.

T: Telefon ediyorlar, "*Balarısı* mı orası, dergi niye gecikti?" diye. Gecikti mi heyecanlanıyorlar, böyle ilgi gösteriyorlar. Hiç daha önce böyle bir aylık dergileri olmamış. Böylece bizim çocuklarımıza, çeşit çeşit dergi, çeşit çeşit kitap gidiyor, onlar seçiyor, alıyorlar.

G: Gündüzlü öğrencilerin her birinin evine teslim edilir, körler okulunda yatılı olanların kütüphanesine 10-15 tane yollanır.

T: Mesela bu 23 Nisan'da şöyle bir şey yaptık: Gönüllü arkadaşlarımızdan yardım, para topladık ve 23 Nisan hediyesi olarak onlara, küçüklere ve daha büyüklere kabartma öyküler bastık kitap olarak, onlara bu size armağan diye sürpriz yapıp yolladık. Çocukları okumaya teşvik eden şeyler bunlar. Onu çok güzel değerlendiriyor mesela aileler. Oturuyorlar çocuklar, gelen bilmeceleri annelerine soruyorlar. Veyahut da 'Bilin bakalım' diye bir soru ekimiz oluyor, onu uyguluyorlar. Bir de bir seneyi geçti, *Arkadaş* diye bir kültür edebiyat dergisi yayınlanıyor. Bu kültür edebiyat dergisinin bir yazı kurulu var. Yazı kuruluna Mavisel Yener, Hidayet Karakuş da katılıyor, onlar da bizim çabamıza iştirak ediyorlar. On kişilik bir grubuz; bu grup haftada bir muhakkak toplanıyor.

G: Dergi kurulu. Dergiye girecekleri seçmek için.

D: Nerede toplanıyorlar, dernekte mi?

T: Dernekte toplanıyorlar, pazartesi günleri. Ve konular var, bir plan yaptık: Sözgelimi 'Bir Yazarımızı Tanıyalım' bölümü. Onu tanıtıyorsun, onunla ilgili mesela eşinin onun hakkındaki görüşünü yazıyorsun. Bir eserinden bir parça koyuyorsun. Sonra dört öykü koyuyoruz. 'Öykü Köşesi' olarak dergiye. Bir yabancı öykü, bir mesela Aziz Nesin'in komik bir öyküsü, eski yazarlardan bir öykü oluyor, bir de yeni yazarlardan. Böyle bir sıralama yapıyoruz. O seçiliyor sürekli. Herkes okuyor, devamlı bir üretim var. Şiir köşesi var. Mesela şiir köşesinin bir bölümünün adı, 'Tarih Boyunca Aşk Şiirleri.' Sümerlerden başladı. Hint edebiyatı falan, böyle eski dönemden, çok hoş şiirler.

D: Bayağı bir emek veriliyor.

T: TRT'den bir arkadaş okuyor mesela bunu. Bir diğer bölüm 'Bilimden Bir Yaprak.' Onun için bilimden teknoloji veya da herhangi bir konuda bir yazı oluyor. Ondan sonra 'Düşün... Ne? Biraz Düşün' diye düşündürücü bir yazı oluyor. 'Hukuk Bilgileri' diye bir bölüm koyduk, bu bölümü Gültekin Bey yazıyor; temel hukuk ilkeleri, temel haklar ve uygulamaları. Sonra bir 'Müzik Köşesi' var. Bir arkadaşımız var bizim, yönetim kurulunda aynı zamanda, Önder Kütahyalı. Profesör kendisi, emekli oldu iki sene önce, kendisi görmeyen bir arkadaş.

D: Evet, tanıştım ben kendisiyle.

T: 'Müzik Köşesi'ni o hazırlıyor. Ben okuyorum bu köşeyi. Mesela bu sayının müzik köşesinde Ravel tanıtılıyor. Ravel'in bolerosunu çalıyorsun orada.

G: Sesli olduğu için dergi, müziği canlı olarak verebiliyorsun.

T: 'Türküler ve Öyküleri' diye bir köşe var. Bir türküyü çalıyor, öyküsünü anlatıyorsun. 'Sağlık Köşesi' var. Beden sağlığı; mesela plates nedir? Nasıl yapılır? 'Ruh Sağlığı Köşesi' var; çeşitli yazılar konuluyor.

G: 'Bilgisayar Köşesi' var.

T: Evet, ha bir de 'Arkadaş Mutfağından Lezzetler.'

D: Him.

T: Onlara kolay yapacakları köfte çeşitleri, çorba çeşitleri, salata çeşitleri... Onların tariflerini veriyoruz. Sonra onlardan gelen

yazılar var, onları koyuyoruz. Mesela şiir yazıp yolluyorlar, bir takım yazılar yolluyorlar, onlar konuyor. Tarihle ilgili bir bölüm, 'Yurdumuzu Tanıyalım' diye bir bölümümüz var ve altı saatlik kadar bir dergi. Ve her dergi de çok mükemmel çıkıyor.

D: Elinize sağlık, ne güzel.

T: Kaydedilmek üzere dergiyi okuyacakları özenle seçiyoruz.

D: Ayda bir mi çıkıyor?

T: Evet, ayda bir. Haftada bir toplanıyoruz, hazırlığını yapıyoruz. Devamlı da bir hazırlık halindeyiz yani.

D: Doğal olarak, iyi bir emek var ortada.

G: Mevcut kaynakları kullanıyoruz...

T: Söyleşi köşemiz var. Şimdi mesela biz sizinle bir söyleşi yapmamışız. Ama sizin kitabınızın tanıtımını koymak istedik. Kitabınızdan sorular çıkardık, cevaplarını bulduk, böylece sizinle bir söyleşi yapmış olduk orada.

D: Öyle mi?

T: Ama başkası okudu. Bir keresinde Çağrı geldi, Çağrı'yla bir söyleşi yaptılar, onunla da yaşlılık konusunda konuştular. Hakan Tartan⁽¹⁾ geldi onunla bir konuşma yapıldı. Tiyatro sanatçıları da var. Bunu şimdi bin tane yolluyoruz.

G: Bin yüz elli tane basıldı.

T: Bin yüz elli; altı yüzle başladık, bin yüz elliye ulaştık.⁽²⁾

G: Oysa Türkiye'de yedi-sekiz bin olması lazım bunu okumak isteyen. Ama kargo masrafları önemli bir gider; biz tek başımıza o masrafın altından kalkamayız.

T: Yani sponsorsuz asla kalkamayız.

G: Bir ayda bin altı yüz-bin yedi yüz paket muhakkak gidiyor, en az.

T: Üyelerin her biri ayda 3 kitap istiyor.

G: Çünkü kitapları olsun istiyorlar.

T: Ve mesela sizin çok kitabınızı yolluyoruz biz. Çok istiyorlar.

D: Öyle mi?

T: Çünkü seslendirildi hep o kitaplar. Listede görünce *Savaşçı*'yı istiyor, *İnsan İnsana*'yı istiyor, yani *Mış Gibi Yaşamlar*'ı istiyor; bunları biz çoğaltıyoruz ve çoğaltma için de böyle bir grup çalışan var. Böyle makine gibi çalışıyorlar, fabrika gibi.

G: Telefonla istemeleri kâfi. Birkaç gün içinde paketlenip kopyası gönderiliyor o kitabın. Geri de istemeyiz. Geri vermek diye bir şey yok. Yani gidenin evinde de bir kütüphane oluşuyor.

T: Size biz broşür de verelim de bulunsun.

D: Burada hizmeti alan, karşılığında hiçbir katkıda bulunmuyor; bu nereye kadar gidebilir?

T: Tabii yaptığımız şeyin karşılığı para olmuyor.

D: Sponsorun da bu işten kazanacağını bileceği bir yöntem bulunabilir mi acaba?

T: Böyle bir şeyi düşündük. Şimdi dedik ki: Bizim bu dergimizin aylık masrafı bin lira. Kaç adet çıkarıyoruz, bin veya bin yüz. Biz dergide hem üzerine yazıyla hem de içine sesli olarak, "Bu derginin bu sayısı mesela Doğan Cüceloğlu tarafından karşılanmıştır," destek diye düşündük, önerdik ama bu fikri sponsor olacılara ulaştırmak önemli.

G: İnternet sitemizde de var böyle bir ihtiyacımız olduğu.

D: Sitenizin adresi www.turgok.org idi, değil mi?

T: Evet. Bu bilgileri siteye koyduk. Mesela dedik ki, çocuklara kabartma kitap basmak için sponsor olunsa, İngilizce veyahut diğer ders kitapları basılıyor, maliyeti yüksek oluyor.

G: Mesela 50 öykü kitabını basmak için gerekli masrafı üstleniyorum dese biri, 50 kitabı basıp yollayacağız biz.

T: Öyle bir sponsorluk mesela bize çok destek olur.

G: Bilhassa basın kuruluşları ilgilenebilir ama erişmek önemli.

D: Evet, bu önemli bir konu ve bunun üzerinde düşünelim.

1 Bu kitabın yazıldığı dönemde, Konak Belediye Başkanı ve *Hürriyet* gazetesinin yazarlarından.

2 Kitabın müsveddesini okuyan Tülay Yazgan Hanım bana telefonda, dergilerin yayın hayatında dört yılı doldurduğunu ve bugün iki bin yüz elli aboneye ulaştığını hatırlattı.

Değerli okurlarım, bu kitaplığın tanıtımı ve sponsor bulması için sizin aklınıza gelen fikirler olursa lütfen bana, www.dogan-cucelolg.net'e yazın, ben bu fikirleri değerlendirerek kendilerine ulaştırırım.

G: Modern bir kitaplık olmalı, sıradan bir kitap deposu değil. Birçok hizmet veriyor: Konferanslar, kurslar... Hele bizim çocukların çok ihtiyacı var. Bilgisayar kursu, sonra hiç olmazsa, buradaki liselerde okuyanlara bazı derslerde destek temin edecek kurslar. Onu verecek insanları buluruz da yerimiz yurdumuz yok. Sonra mesela müzik meraklıları için müzik saatleri tertiplemek gibi. Yani kültürel hizmetler vermemiz lazım. Bunları yapamıyoruz. Sadece kitap hizmeti veriyoruz.

D: Söylediğiniz hizmetler önemli. Deddiğiniz gibi orası kitapların depolandığı bir yer değil. O hizmetler sayesinde anlam kazanıyor orası. Anladığım kadarıyla şu anda en çok ihtiyaç duyulan, daha büyük bir mekân.

G: Evet. Ve bir de birkaç masrafı yüklenecek destekleyiciler. Çünkü günlük giderleri karşılayacak ufak bağışlarla idare ediyoruz.

T: Yerimiz büyüsün ki bilgisayar kursu açalım. Çünkü körlerin geleceği bilgisayar öğrenmekte. Gültekin Bey 70 yaşında bilgisayar öğrendi, hayatı değişti.

18

Gültekin ve Tülay Yazgan'ı televizyon programıma davet ettiğimde, onları şöyle bir girişle tanıttım:

“Her gün yüzlerce seçim yapıyoruz. Bu seçimlerin sonucunda bir yaşam inşa ediyoruz. Peki nasıl bir yaşam inşa ediyoruz? Bazıları bir gecekondu inşa ediyor, bazıları bir konak. İnşa ettiğimizin gecekondu ya da konak olmasından daha da önemlisi, bu yaptığımız gecekondu veya konağımızda kimin oturduğu.

“Biz kendi yaşamımızda var mıyız? Yaşamımızda kendimiz olarak yer alabiliyor muyuz? Yaşamında var olmak, kendisi olarak yer alabilmek kolay değil. Her şeyden önce cesaret ister. Bilinç ister. Yaşam sevgisi ister.

“Bugün konumuz bir yaşam inşa etmek ve inşa ettiğin yaşamda kendin olarak kalabilmek. İki özel konuğum var. Gültekin Yazgan ve Tülay Yazgan. Onlar benim kahramanım. Onları Türkiye'nin bilmesi gereken zenginlikler olarak görüyorum ve bu programa geldikleri için kendilerine teşekkür ediyorum.”

Kitap boyunca şu iki düşüncüyü değişik yerlerde tekrar ettiğimi görmüşsünüzdür:

1. Gültekin Yazgan ve Tülay Yazgan benim kahramanlarım.
2. Türkiye'nin onları tanınması, toplumumuzu zenginleştirecektir.

Peki kimler kahramandır? Bir toplumda kahraman deyince akla kimler gelir?

Rick Fields, *The Awakened Warrior* adlı eserinde kahramanı, kendini aşan bir gelecek yaratmaya baş koyan kişi olarak

tanımlar.⁽¹⁾ Kendini aşma, benim “biz bilinci” olarak adlandırdığım bir yaşam anlayışını temel alıyor. Bizim gönlümüze ve kafamıza en yakın örnek kişi Mustafa Kemal; kendini aşan bir geleceğe baş koyarak, bugün içinde yaşadığımız laik demokratik toplumun temellerini attı.

Televizyon programında Gültekin Yazgan’a, “Yaşamınız boyunca size yön veren temel ilke neydi?” diye sordum. “Temel ilke,” dedi, “kendi ayaklarım üzerinde durabilmek ve kendi ayaklarımın üzerinde durabilecek hale gelince diğer körlere hizmet etmek.

Bu iki şey benim için çok önemliydi. Yani kendi ayakları üzerinde durmak sayesinde ancak körlere hizmet edebileceğimi biliyordum. Başka türlü olmazdı. Bu da gerçekleşti; hayatım boyunca kendi ayaklarım üstünde durdum ve ayaklarım üstünde durduğum sürece körler için bir şeyler yapmaya çalıştım.”

Gültekin ve Tülay Yazgan kendilerini aşan bir geleceğe baş koymuş kişilerdir.

Carl Sagan, kahramanın en temel özelliklerinden birinin gerçeğe saygı olduğunu söyler.⁽²⁾

Hüsrev Gerede anılarında Atatürk’ün hayalci değil gerçekçi olduğunun altına çizer; Enver Paşa hayalcidir; Atatürk gerçeklere koşulsuz saygılıdır.⁽³⁾

Onur Öymen, *Silahsız Savaş: Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi*⁽⁴⁾ adlı kitabında Atatürk’ün mücadelecisi ama aynı zamanda gerçekçi yönü, gerçeğe koşulsuz saygısından söz eder.

1 Rick Fields, *The Awakened Warrior: Living with courage, compassion and discipline* (Uyanmış Kahraman: Cesaret, tutku ve disiplinle yaşamak). A Jeremy P. Tarcher/Putnam Book, published by G.P. Putnam’s Sons, 200 Madison Ave. New York, N.Y. 10016, 1994. s. 30-2

2 Carl Sagan, (1995.) *Karanlık Bir Dünyada Bilimin Mum Işığı*, TÜBİTAK Yayınları, Popüler Bilim Kitapları, s. 376-9

3 Hüsrev Gerede’nin Anıları: *Kurtuluş Savaşı, Atatürk ve Devrimler (19 Mayıs 1919-10 Kasım 1938)*, Literatür Yayıncılık, İstanbul, s. 191

4 Onur Öymen, (2002), *Silahsız Savaş: Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, s. 390-5

İsmet Zeki Eyüboğlu’nun dilinden *Nutuk*⁽¹⁾ kitabını okudüğüm zaman, Mustafa Kemal’in gerçekçi yanını açık seçik gördüm.

Gerçeğe saygı duymak ve onu koşulsuz kabul etmek Gültekin Yazgan’ın en temel değeri. Televizyon programında, “Gerçeği kabul etmek ile gerçeğe boyun eğmek aynı şey değildir,” dedi ve şöyle devam etti: “Gerçeği kabullenmek, o gerçeğin doğurabileceği sorunları da çözmeye karar vermiş olmayı içerir. Gerçeğe boyun eğmek ise olduğun yerde saymak gibi bir şey. Gerçeğe boyun eğerseniz o koşullar altında yaşamaya çalışırsınız. Ama gerçeği kabul ederseniz onun getirdiği sorunları çözerek yaşamınızı istediğiniz yöne sevk edebilirsiniz.”

Gerçeği kabul eden, o gerçeğin içinde kendisi olarak yaşamak sorumluluğunu kabul eden kişi olmaktır; gerçeğe boyun eğen ise kendisi olarak yaşamak sorumluluğundan kaçan, koşulların esiri olmayı kabul ederek özgürlüğünden vazgeçmiş biridir.

Sorumluluk, bağımsızlık ve özgürlük bilinci bir kahramanı tanımlayan önemli öğelerdir. Mahatma Gandi, “Dünyada görmek istediğin değişimin kendisi ol,” der. Körlerin ayaklarının üstünde durmasını isteyen Gültekin Yazgan, ayaklarının üstünde durabilme sorumluluğunu aldı ve bunu başardı. Ayakta durmak istemeyen bir insanı kimse ayakları üstünde tutamaz; koltuklarının altından tutarak kaldıranlar da bir süre sonra yorulurlar, bıkarlar ve bırakırlar. Kendi ayakları üstünde durmak istemeyen bir insanı koltuklarının altından tutarak ayağa kaldırmak kimsenin içinden gelmez. O insanın ayakları üstünde durmak istemesi, ayakları üstünde durma sorumluluğunu alması gerekir.

Gültekin’in babası doktordu ve iyi bir kazancı vardı. Kör olan oğlunun ihtiyaçlarını karşılayabilirdi. Oğlunun çırpınılarına için için anlam veremiyordu.

Daha önce sözünü ettiğim etkileşimi burada yeniden hatırlatmaktan kendimi alamıyorum:

1 İsmet Zeki Eyüboğlu, *Nutuk*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1998

Gecemi, gündüzümü birbirine katarak çalışmakta olduğumu gören babam, “Oğlum bu kadar kendini yoracak ne var, ne acele ediyorsun? Ben sağken çalışarak para kazanmaya ihtiyacın yok. Benden sonra da kardeşlerin var,” demez mi? Sertçe bir çıkış yaptım: “Kardeşlerim de olsa, başkalarının eline bakamam. Bir an önce kendi ayaklarımın üstünde durabilecek bir meslek edinmeliyim.” Anlaşılıyordu ki yakın çevremdekiler bile bir gün gelip benim kendi ayaklarım üzerinde durabileceğimi pek ummuyorlardı.⁽¹⁾

Kişisel bütünlük onurlu bir yaşam için sorumluluk almak demektir. Cesaret ister. Brad Blanton, *Radical Honesty* adlı kitabında,⁽²⁾ yalan yaşamı öldürür, der. En kötü yalan, kişinin kendine söylediği yalandır.

Gültekin Yazgan Tülay Hanım’la birlikte bir seneyi aşkın bir süre bir kitap üzerinde çalıştıktan ve kitabı seçecek komisyona gönderdikten sonra, değişen politik ortama uygun olarak seçilen bir komisyon üyesi, ondan Türkçe terimlerin yerine Arapça kökenli kelimeler kullanmasını istemiş; “sonuç” yerine “netice,” “özet” yerine “hulasa,” “doğa” yerine “tabiat” gibi. Hiç tereddüt etmeden kitabı geri çekmişler. Bir buçuk yıllık bir emek böylece çöpe atılmış. Gültekin ve Tülay gerçek düşüncelerinden ödün vermiş olsalardı, kendilerine yalan söylemiş olacaktı. Oysa onlar kendilerine karşı dürüst oldular ve kendilerine olan saygıları çöpe atılmamış oldu.

Kahraman çalışkandır ve zorluktan yılmaz. Onların yaşamında zorluklar değişik zamanlarda değişik biçimlerde geldi. İki oğlan çocuğu büyütme kolay mı? Ama pes etmek yok. İzninizle evdeki sohbetimizden bir bölümü daha sizinle paylaşmak istiyorum:

1 *Kör Uçuş*, s. 86

2 Brad Blanton, *Radical honesty: How to transform your life by telling the truth* (Radikal dürüstlük: Yaşamınızı, gerçekleri söyleyerek dönüştürebilirsiniz) A Dell Trade Paperback, 1996. Published by Dell Publishing, A Bantom Doubleday Dell Publishing Group 1540 Broadway, New York, N.Y. 10036. s. xxv-xii.

D: Çağrı’nın anaokulu öyküsünü merak ediyorum. Anaokuluna gitti mi?

T: Çağrı hiç anaokuluna gitmedi. Evde büyüdü. O bir buçuk yaşına gelinceye kadar çalışmadım. Çalışmaya başlayınca Şadiye Hanım adında bir yardımcım oldu.

G: Zaza’ydı.

T: Zaza bir hanımdı. Beş yıl kadar çalıştı.

G: Çok sadık bir insandı.

T: Çok severek çalıştı. Yani Çağrı’yı çok severdi, Yankı’yı çok severdi. Evde mesela onlar için cumartesi günleri özel köfteler, içli köfteler yapardı. Ben çalıştığım için tabii bana da. Bir de istekli yapardı ki sormayın. Sebzemi ayıklardı, gelirdim yemeğimi yapardım. Çocuk evde güvende olurdu.

D: O nerede oturuyordu?

T: Biz Güzelyalı’da otururken o tepelerde bir yerde oturuyordu. Ben kendisini daha önceden tanıma imkânı buldum; Çağrı bir buçuk yaşına gelinceye kadar çalışmadığım o dönemde bana gündeliğe gelmişti. Çağrı’nın bana düşkün olduğunu Şadiye Hanım da biliyor. Ben çalışmaya başlarken ondan, bana bir yardımcı kadın aramasını istedim. Çünkü, kendisine daha önce söylediğimde, o ben çalışmam demişti, başta.

G: Çocuk bakamam, dedi.

T: “Çocuk bakamam Tülay Hanım. Bu da çok yaramaz. Yarıpışkan yani yaramazlıktan ziyade.” Ondan sonra Lütfiye diye bir hanımı bana tanıttı. Eli yüzü düzgün, temiz pak bir hanım. Benim öğretmen olarak ilk tayinim Manisa’ya oldu. İzmir’de değilim. Manisa’ya gidip geliyorum. Sabah çıkıyorum. Nöbetçi olduğum zaman sabah 6’da çıkıyorum, pazarcı arabasıyla Manisa’ya gidiyorum. Diğer günler 7’de çıkıyorum.

D: Pazarcı arabası mı, o ne?

T: Pazara giden arabalar erken gidiyor ya.

G: O zaman böyle sık araba yok. Daha seyrek.

D: Tanıştınız mı pazarcılarla?

T: Tabii tabii, hepsiyle. Ancak sonra müdürümüz, “Hayır,” dedi, “pazarcı arabasının saati yetmiyor, burada kalmanız lazım

programlar için." Dolayısıyla bu sefer Yerlimalı Haftası'nda falan kaldım orada. İki çocuk burada. Çağrı daha bezli bebek. Babası bezini değiştiriyor Yankı'yla birlikte. Geceleri meceleri yok kimse. Nitekim yaş günlerinde bile bulunamadım da onlar kendi kendilerine dedeleriyle kutladılar ikinci yaş gününü çocuğun. Sonra o hanım başladı, dediğim gibi. Geliyor, çalışıyor.

G: Hakikaten iyi işçiydi o.

T: Evin bütün perdelerini indirdi, yıkadı. Bir de çok meraklı.

D: Lütfiye Hanım'dan mı bahsediyorsunuz?

T: Lütfiye Hanım'dan. Üç ay kadar çalıştı. Derken bir cumartesi günü oturuyoruz, o cumartesi gelmiyor, cuma geliyor, cumartesi yok. Telefon çaldı, bir erkek sesi, "Ben," dedi, "Lütfiye'nin kocasıyım. Bundan sonra Lütfiye sizinle çalışmayacak!" çat, kapadı telefonu. Hiiii! Nasıl ağlıyorum. Ay ne yapacağız? Ne olacak bizim halimiz, diye.

Gültekin Bey geçmişin kaygılı anılarına gülüyor kahkahalarla.

T: Böyle şakır şakır. Haydiii, karı koca çıktık. Araba maraba yok. O taaa tepelerde oturuyor. Gittik, evini bulduk Şadiye Hanım'ın. "Şadiye Hanım senin bu kadın bizi bıraktı. Ne yapacağız? Bari sen gel bana," dedim. "Tülay Hanım yapamam, olmaz," dedi. Sonra baktı başka çare yok," sonra bizde çalışmaya başladı.

Anne olmak kolay mı? Benim gözümde annelerin özel bir yeri var. Hele çalışan anne olmak? Bir çocuk yetişiyor ama ne kadar çok insanın emeği geçiyor. Onlar bu zorlukların altından başarıyla kalkmış insanlar. Başka bir anı var ki, onu da siz okurlarımla paylaşmadan edemeyeceğim:

D: Yankı doğmadan önce mi ismi üzerinde düşündünüz?

T: Evet evet. Doğduğu zaman ismi hazırды.

D: Biliyor muydunuz kız ya da erkek olduğunu?

T: Cinsiyeti belli değil. Ama ben kız olursa adı Yonca olsun diye düşündüm. Gültekin, "Yoncayı eşekler yer, olmaz," dedi.

Hep birlikte kahkahalarla gülüyoruz.

T: Ay! Ay bize neler söyletiyorsunuz böyle. "Çağdaş," dedi. Öyle isimler de vardı ama biz en son Yankı'ya odaklanmıştık. Belki kız da olsa Yankı koyardık. Yani isim olarak Yankı kesindi. Öbürlerine baktık baktık hepsine bir kulp bulundu. Benim zor bir doğumum oldu. Biraz sıkıntılı oldu. Kırk gün rahatsızlık geçirdim. Ama Allah razı olsun annem vardı yanımda. İşte biz kendimiz kendimizi kurtardık. Çok hoş, herkesin hayran kaldığı bir bebektir; uyanık, canlı, iletişimi çok kuvvetli bir bebek.

G: Kucaktan kucağa dolaştıkça pırıl pırıl bakardı.

T: Ben on sekiz yaşımıydım; elimizde Doğramacı'nın kitabı vardı. Onu uyguladık büyütürken. İlk çocuk olması nedeniyle fazlaca sistemli olduk. Mesela babası, "Ağlasın ve uyusun, kendi kendine yatakta yatsın," derdi, birtakım şeyler uygulardık ama anneanne kıyamazdı.

D: Peki, anne olarak sizin yüreğiniz ne derdi?

T: Üzülürdüm, ama, mademki bunun böyle yapılması gerekiyor derdim, buna dayanmak lazım. Ama, içim cıvıltı ederdı.

G: O zamanki çocuk bakım metodları biraz benim dediğim gibiydi yani. Daha sert.

D: Biliyorum. Şimdi değişti.

Farkına varıyorsunuz değil mi, Tülay Hanım kocasının doğruları bildiğinden o kadar emin ve ona saygısı o kadar derin ki, içi cız etse de, kendi annesi farklı yapmak istese de, Gültekin Bey'in dediğinin dışına çıkılmıyor. İşte burada ilkeli yaşamın bir tehlikesini görüyoruz; ilkelerin yanı sıra, o ilkelere körü körüne uyumak yanlış bir yaşama neden oluyor. Ne var ki, bilime gönül vermiş mantıklı Gültekin, Doğramacı'nın kitabında yazılanların bilim değil, o günün gelişim psikolojisinin yanlış kanaatleri olduğunu bilmiyordu. O nedenle bir insanın ilkelerinin olması, onu benim kahramanım yapmaya yetmez. Onlara benim kahramanım dememin altında, ilkelerinin temelinde evrensel değerlerin yatması bulunmaktadır. Nedir bu temel değerler? Gerçeğe koşulsuz saygı, sorumluluk bilinci, kişisel bütünlük ve bunları yaşama geçirmek için özgürlük ve cesaret.

Sevgi, bir temel olarak Gültekin ve Tülay çiftinin yaşamında sürekli varolagelmiş. Yaşamlarının her yönünde sevgiyi görüyoruz. Çağrı ve Yankı'yla ilgili bunu doğrulayan öyle bir anı var ki, onu sizinle paylaşmadan içim rahat etmeyecek.

T: Yankı bebekken yemeğine çok dikkat ederdik. Her gün o sebze mamalarını kaynatırdım, taze taze. Hepsini doğru yapmaya gayret ederdik. Bindirir arabasına, hava aldirmaya çıkarırdık ikimiz. Sanki hiç başkasının çocuğu yokmuş, bizimki bir taneymiş gibi. Böyle gerine gerine giderdik, hatırlıyorum kurumlanmayı böyle. Acayip bir duygu.

Gültekin Bey sesli sesli gülüyor.

T: Otobüslerde giderdik, alırdık kucağımıza çocuğumuzu otobüste. Etrafına bakardı, iletişim kurardı. Hemen kaş göz yapardı mesela küçücükken... İzmir'e geldiğimizde bir yaşındaydı. Daha yürümüyordu. 13 aylık yürüdü amcasının evinde. 13 aylıktan de ilk defa ağzından "yenye" sözü çıktı yengeye. İlk konuşmaları öyle oldu.

G: En küçük takma diş kullanacak adam olacak bu galiba dedim. Yani on iki ay hiç diş çıkmadı.

T: Bayağı bir heyecan yaşıyorsun. Derken tay tay yürümeye başladı o sırada. Arabasını dolmuşa koyardık, katlanan puse-ti vardı. O beş katı indirir, pusete koyar, Karşıyaka'ya gider, gazinolarda otururduk. Bir ara, fırsatını buldu mu çok kaçan bir çocuk oldu. Tasma vardı o zamanlar, onu kullanmak zorunda kaldık. Şimdi kızıyor bize, "Beni tasmalamışsınız!" diye.

Yankı'nın sözlerini duyunca gülmekten kendimi alamadım.

T: Eee nasıl baş edeceksin! Ben zaten bütün gün arkasından koşuyorum. Babasıyla ilgilenmem gerekiyor. Karşıyaka vapuruna binersin, bir ucundan koşar öbür ucuna; öbür ucundan koşar öbürüne. Bir buçuk iki yaşından sonra tabii daha duruldu. O yaşlar çok hareketli. Ama zarar veren bir yaramazlığı olmadı. İki yaşından sonra kalem kâğıda, ondan sonra o tahtalara yöneldi.

D: Ne tahtası? Nasıl bir tahta?

G: Benim çocukluğumda kullandığım bir oyuncak. Aydın'da da vardı aynı tip tahtalar. O zamanlar lego falan, öyle şeyler yok. Fakat bunları üst üste koyarak her şeyi yapardık. Çok güzel şeyler yapardık. Onun tadını bildiğim için bizim çocuklara da yaptır-dım...

D: O tahta fikri böylece geldi aklınıza, öyle mi?

G: Evet. Çeşitli boylarda; 5, 10, 15, 20 santim boyunda; 5 santim eninde rendelenmiş tahtalar kestirdik. Mesela ben eve, ne ona ne ötekine, cebimden çikolata getirdiğimi hatırlamam. Hep öyle şeyler ve resimli kitap getirirdim boyayacakları.

T: Sonra çok kitap okuduk.

G: Ve bir de cebimde gazete olurdu, daha sonra onlar okumayı öğrendiğinde, saldırlardı. Yarış ederlerdi, benim cebimden gazeteyi kaparlardı. *Cumhuriyet* gazetesi. Gazetenin resimli dizileri vardı, Malkoçoğlu falan.

T: Çocukların ikisine de çok kitap okuduk. Anneanesi de okurdu. Ondan sonra bu kitapları ezberlerdi Yankı. Mesela anne-me hemen, "Anneanne çevir sayfayı," derdi. Geldiği yeri bilirdi. Çevir sayfayı! Haa haa haa! Kendi de alır eline, ondan sonra, tekrarlar o kitabı okur gibi.

G: Tabii Yankı'dan sonra aynı metotları Çağrı'ya da uyguladık, ayrıca bizimle birlik tiyatrolara, konserlere götürdük.

T: Çok konser ve tiyatroya taşıdık onları, bütün klasik müzik konserlerine...

G: Çağrı uyurdu hatta beşikte. Uyuklardı. Uyusun. Bir kısmını dinlerdi. Çok giderdik. İzmir'de konserler olurdu; özel tiyatrolar gelirdi.

T: Sinemaya götürürdük, çocuk filmlerine. Resim sergisine götürürdüm Yankı'yı. Resim sergisinde resimlere bakar, kendince değerlendirirdi. Böyle sosyal çevreyle oldukça bağlantılı bir büyüme oldu onlarınki.

G: İzmir o zaman çok hareketli değildi şimdiki gibi. Kültür etkinlikleri daha azdı, ama olurdu. Onlara da götürmeye gayret et-tik ve bunların sonra faydası da oldu tabii çocuklara.

T: Sonra anaokulu dönemi... Benim öğrenciliğim o arada de-

vam etti. Yankı babasına yardım ederdi. Onu durağa götürürdü 5 yaşındayken.

G: İlk çocukta insan çok heves ediyor. Bakkala alışverişe bile giderdi.

T: Üç yaşında alışverişe yolladık.

G: Karşıdaydı bizim bakkal.

T: Ben yukarıdan bakıyorum, tabii böyle trafik mrafik yok.

G: Ekmek al gel, dedik.

T: Şimdi yazık, Yankı gitmiş, duruyor duruyor. Bir şey sormamış herhalde bakkal. Ağlayarak döndü.

D: Ne kadar önemli bir anı. Eeee?

T: Olur mu, dedik. Söyleyeceksin ekmek istediğini, alacaksın. Ondan sonra tekrar gitti. Ekmeği aldı geldi.

G: Üç yaşında daha. İnsan büyük görüyor o zaman.

T: Düşündükçe amma antika insanmışız diyorum o zaman. Günah değil mi üç yaşındaki çocuğu alışverişe yolluyorsun!

D: Ama ne kadar önemli, güven duygusunu ne kadar geliştireci bir tutum. Tehlike olmadığı sürece...

G: Bahçede oyun oynarlardı. Tak tak kapı çalındı bir akşam. Bir hanım geldi. "Sizin çocuktan şikâyetçiyim!" diye. "Ne oldu?" dedik, cevap çok hoştu: "Bizim kızı öpmüş!"

T: "Bizim kızı öptü!" diye... Üç-üç buçuk yaşında...

Onlar anlatırken, gülmekten kendimi alamıyorum.

G: Kızı gelin yapmışlar büyük çocuklar. O da damat olmuş, oynuyorlar.

T: Hadi öp demişler, öpmüş o da. Annesi de bizim kızı öptü diye, bize söylüyor.

D: Bunu söyleyen ciddi ciddi şikâyet ediyor, öyle mi?

T: Evet. Dedim bunlar çocuk. Öper. Ne olur ki? Yani ne olacak senin kızını öptüyse?

D: Ne kadar masum, ne kadar hoş bir şey.

T: İkisi de üç-üç buçuk yaşında.

G: Gelin güvey yapmış onları büyük çocuklar. İşte böyle anılar.

D: Çağrı doğduğunda Yankı kaç yaşındaydı?

T: Altı buçuk.

D: Peki Çağrı'nın ismini nasıl verdiniz?

T: Yankı'ya uygun bir isim olsun dedik, söylenişi uysun. Gene Türkçe bir isim. "Davet" anlamında. Hem de tarihi bir kişiliğin adı.

G: Çağrı Bey vardır Selçuklu tarihinde...

T: Yani bir yerde yankı, bir sesin yansıması, çağrı da anlamlı; davet... Değil mi? İsim hoş. Kulağa da güzel geliyor, dedik. Öyle koyduk.

D: Yankı'nın tepkisi ne oldu?

T: Vallaha Yankı tepkisini fazla göstermedi. Yalnız o aralar bizim çok sorunlu bir dönemimiz oldu. Yankı ayağıyla ilgili bir problem yaşadı. Kardeşinin doğmasından üç-dört ay önce bahçede oynarlarken palmiye ağacının dikenini ayağına batmış. "Uf ayağım acıdı!" diye geldi. Pansuman yaptık, bir müddet geçti, sonra çocuk aksamaya başladı.

G: Dizi şişti.

T: Dizi şişti, indi aşağıya amcasına, biliyorsunuz o doktor, herhalde su topladı falan dedi. Sonra doğuma gittim; ben, annem, Tekin hastaneye birlikte gittik. Yankı o sırada evde uyuyordu. Babası sonra geri döndü hastaneden, bizi bıraktıktan sonra. Ardından beraber geldiler hastaneye. Çok doğal karşıladı, ama yavrum topallayarak geldi. Yani benim için bir üzüntüdür onu öyle görmek. İnsan bir çözüm bulamayınca üzülüyor. Bu durum, bizim Çağrı'yı büyüttüğümüz ilk dönemlerde de devam etti.

G: Hâlâ arada bir şişer.

T: Şişiyordu ayak. Daha sonra doktora gidiyorsun, amcası doktor, o gösteriyor ama ne olduğunu tam bilemediler. Hatta bir amcası o sırada Ankara'daydı, bir kere yarım alçıya da aldılar. Ankara'dayken bir başka doktora ve daha sonra İzmir'de de başka bir tanıdık doktora gittik. O, mafsalsız tüberkülozu olabilir, dedi. Kalçadan ayak bileğine kadar alçıya aldılar. Ve bir ay böyle yatacak dendi.

D: Aaa!

T: Şurada bir pencere açıldı. Düşünün Çağrı 6 aylık. O küçük, bu böyle. Onu oyalayacağım, buna yetişeceğim diye... her türlü ihtiyacını sen görüyorsun, yardım ediyorsun. Yani böyle zor bir dönemimiz oldu. O dönemde ben Yankı'ya devamlı kitap taşıdım, devamlı sevdiği şeyler falan... Alçı açıldıktan sonra gene aynı oldu. Boşuna bir ay öyle geçti. Sonra başka bir doktorla, rahmetli Mustafa Karaca'yla görüşüldü. Su alalım bacadan, dedi. Su mikropsuz çıktı. Ondan sonra amcası Cevdet Bey diye bir ortopedistle görüştü.

G: O zamanlar ortopedi çok yeni.

T: Çok yeni. İzmir Devlet Demiryolları Hastanesi'nde bir ameliyat yapılmaya karar verildi. Çağrı da bana çok düşkün bir çocuk. Nasıl yani, bilseniz, ben yalnız tualete bile gidemezdim; peşimden gelirdi. Ayrıca çok kurcalayıcı bir çocuktu; çok tatlı, çok şirin çocuktu, ama her şeyi karıştırırdı ve bana böyle yapışık dolaşan bir çocuk. Yankı ameliyat olacak, Çağrı henüz bir yaşında değil. On aylık falan. 23 Nisan'dan bir süre önce ameliyat olacak. Devlet Demiryolları Hastanesi'ne gidilecek. Eltim dedi ki, "Çağrı'yı bana bırak, sen Yankı'nın başında hastanede dur." İyi, tamam, dedik, teşekkür ettik. Yalnız olamıyorsun böyle zamanlarda. Hastaneye giderken bebeği yengesine bıraktık, Yankı'yla ben hastaneye gittik. Ameliyata hazırlanıyoruz; aman bir feryat figan. Hastane birbirine katılıyor.

G: Bebek sesi tabii bu duyduğumuz.

T: Bir bebek sesi. Ay dedim, bu bizimki. Yengenin çorapları düşmüş aşağıya kadar. Perişan. Çocuk kucağında ve ikisi de ağlıyor. Fırlamış, gelmişler.

G: Zapt edememiş.

T: Zapt edememiş. Yani korkunç bir hâl. "Al bu çocuğunu, ben bakarım Yankı'ya," dedi. Ne yapacaksın? Yankı o arada ameliyata girdi, ondan sonra ameliyattan çıkmasını beklerken Çağrı'yı unuttum. Çıktı ameliyattan yavrum, kendine geldi. Belli bir saatten sonra yenge, "Sen git," dedi bana, "ben Yankı'ya bakayım." Biz gittik. Fakat bu sefer Yankı küs. Yengenin yardımını reddetmiş.

D: Canıııııı.

T: Çocuk haklı. Ama nerede nasıl bir çözümsüzlükte kalıyorsunuz, görüyorsunuz. Ben mahvoldum tabii. Öbürü bebek. Bir şey diyecek halin yok.

G: Ameliyatta, orada dikenin bir parçasının kaldığı anlaşıldı.

T: Şimdi olsa hemen teşhis edilir. Bir buçuk sene böyle bir sıkıntımız oldu. Çok şükür geçti. Şimdi şöyle koca bir dikiş vardır ayağında.

G: Yıllar böyle geçiyor. Mecburi.

Sevgi olunca bütün bu zorluklar hoş bir anı haline geliyor.

Bir Moritanya atasözü vardır: "Yarın dağların yerini değiştireceğini hayal ediyorsan, bugünden küçük taşları kaldırmaya başlamalısın," der.

Yazgan'ların yaşamında her bir küçük taş, yarının hayalinin bir parçasıydı. Bu küçük taşlar rasgele kaldırılan taşlar değil, her bir taşın anlamı vardı. Küçük taşları kaldıran bu insanların yüreği büyüktü.

Cenap Şahabettin, "Büyük kalpler, büyük binalar gibi daima kendilerini gösterirler," der. Ben onların yüreğinin inşa ettiği yaşam konağına hayranım.

Amerikalı kadın gazeteci Kitty Kelley, "Kahraman öyle bir insandır ki, insan ona utanmadan hayranlık duyabilir," der. Herhalde farkındasınız, ben Gültekin ve Tülay Yazgan'a olan hayranlığımdan dolayı hiç utanmıyorum. Onlar benim kahramanımdır. Aklınıza gelen "Niçin?" sorusuna, umarım kitap boyunca yanıt bulabilirsiniz.

Bu kahramanlık konusunu kapatmadan önce Gültekin Bey'in doğru evlilik konusundaki sezgisine dokunmadan edemeyeceğim. Başlangıçta Tülay çok genç, henüz on yedi yaşında; o nedenle bu evliliğin oluşmasında ve sağlam temeller üzerine oturtulmasında Gültekin'in sorumluluğu daha büyük. Yaşam boyu kendisini koşulsuz destekleyecek ve sevecek birini "görünce anlamak", ya büyük bir şansın sonucu ya da yaşamı ve insanı anlamaktan gelen bir olgunluğun. Artık bu noktada Gültekin Yazgan'ı yete-

ri kadar tanıyorsunuz; sizin yerinize karar vermek istemem, ben-
ce bu kararı siz verin.

Türkiye'nin onları tanıması toplumumuzu zenginleştirecek-
tir, demiştim. Umarım şimdi siz de benim gibi düşünüyorsunuz-
dur.

Bu kitabı bir Malay atasözüyle bitirmek istiyorum:

“Hayat doğanın bir hediyesidir, ama iyi yaşamak için erdem-
li olmak gerekir.”

*Dikkatli baktığımızda,
çevremizin şikâyet yarışçılarıyla dolu olduğunu görürüz.
Öyle bir yarışır ki bu, galip geldiğini sananların aslında yaptığı,
ne denli güçsüz ve işe yaramaz olduklarını, hem kendilerine
hem de çevrelerine kanıtlamaktır.*

*Elbette şikâyet yarışına katılmayanlar da var;
kimsenin dikkatini çekmeyen ve yapacak çok şeyi olan bu
insanların gerçeğe koşulsuz saygısı vardır.
Gerçeği bilmek, kabullenmek ve ona göre hareket etmek
onlar için vazgeçilmez bir önkoşuldur.*

*Abartmayan, yalan söylemeyen, alçakgönüllü ve hoşgörülü bu
insanlar, kişisel bütünlük içinde yaşama hizmet etmekten
mutluluk duyar. Aslında, yaşıyor olmanın da bir
sorumluluğudur yaşama hizmet etmek.*

*Onları bilmeyiz, duymayız ama toplum akıl sağlığını ve
dengesini onlar sayesinde korur. Onlar, gizli kahramanlardır.*

Bu kitap, iki gizli kahramanın yaşam öyküsünü anlatıyor.

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-1364-2

9 789751 413642

